

Stichting
Studiebegeleiding
Leiden

MEER DAN 25 JAAR ERVARING

Tehatex VWO

Correctievoorschriften *2001-2025*

Inhoudsopgave

2025 I - Tehatex	
Correctievoorschriften	3
2024 I - Tehatex	
Correctievoorschriften	24
2023 I - Tehatex	
Correctievoorschriften	45
2023 II - Tehatex	
Correctievoorschriften	68
2022 I - Tehatex	
Correctievoorschriften	87
2022 II - Tehatex	
Correctievoorschriften	105
2021 I - Teken en, handvaardigheid, textiele vormgeving	
Correctievoorschriften	123
2021 II - Teken en, handvaardigheid, textiele vormgeving	
Correctievoorschriften	143
2019 I - Teken en, handvaardigheid, textiele vormgeving	
Correctievoorschriften	161
2018 I - Teken en, handvaardigheid, textiele vormgeving	
Correctievoorschriften	180
2017 I - Teken en, handvaardigheid, textiele vormgeving	
Correctievoorschriften	199
2016 I - Teken en, handvaardigheid, textiele vormgeving	
Correctievoorschriften	220
2015 I - Teken en, handvaardigheid, textiele vormgeving	
Correctievoorschriften	241
2014 I - Teken en, handvaardigheid, textiele vormgeving	
Correctievoorschriften	259
Correctievoorschriften aanvulling	281
2013 I - Teken en, handvaardigheid, textiele vormgeving	
Correctievoorschriften	282
2012 I - Teken en, handvaardigheid, textiele vormgeving	
Correctievoorschriften	299
2011 I - Teken en handenarbeid textiele vormgeving	
Correctievoorschriften	317
2011 II - Teken en handenarbeid textiele vormgeving	
Correctievoorschriften	333
2010 I - Teken en, handenarbeid, textiele vormgeving	
Correctievoorschriften	347
2009 I - Teken en, handarbeid, textiele werkvormen	
Correctievoorschriften	361
2008 I - Teken en, handarbeid, textiele werkvormen	
Correctievoorschriften	375
2007 I - Teken en, handarbeid, textiele werkvormen	
Correctievoorschriften	388
2006 I - Teken en, handarbeid, textiele werkvormen	
Correctievoorschriften	403
2005 I - Teken en, handarbeid, textiele werkvormen	
Correctievoorschriften	413

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).

Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie ook www.sslleiden.nl.

Correctievoorschriften aanvulling	422
Correctievoorschriften erratum	423
2004 I - Teken en, handarbeid, textiele werkvormen	
Correctievoorschriften	424
2003 I - Teken en, handarbeid, textiele werkvormen	
Correctievoorschriften	434
2003 II - Teken en, handarbeid, textiele werkvormen	
Correctievoorschriften	445
2002 I - Teken en, handarbeid, textiele werkvormen	
Correctievoorschriften	454
2002 II - Teken en, handarbeid, textiele werkvormen	
Correctievoorschriften	464
2001 I - Teken en, handarbeid, textiele werkvormen	
Correctievoorschriften	474

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 t/m 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Het gebouw als totaalkunstwerk

1 maximumscore 3

drie van de volgende:

- spitsbogen
- kruisribgewelven
- steunberen
- pinakels
- luchtbogen
- bundelpijlers / samengestelde zuilen

per juist antwoord

1

2 maximumscore 1

een van de volgende:

- Het (gekleurde) licht symboliseerde het goddelijke / hemelse licht (God is licht, het hemels Jeruzalem).
- De (gebrandschilderde) ramen vermengen door hun transparantie / flonkering de stoffelijke wereld met de bovennatuurlijke / geestelijke wereld.

3 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- De koning en de koningin zijn de opdrachtgevers / schenkers van het raam. Dit kun je zien aan het model van het raam dat ze in hun handen houden.
- Ze zijn in het onderste gedeelte van het raam afgebeeld, omdat ze op deze manier hun nederigheid / dienstbaarheid ten aanzien van God / Christus tonen en/of omdat hun wereldse status lager is dan die van heiligen en/of Christus.

1

1

Vraag	Antwoord	Scores

4 maximumscore 3

drie van de volgende:

- opleiding van leerlingen (het meester-gezel-leerlingsysteem)
- de vereiste kwaliteit van de producten
- de arbeidsomstandigheden (in de ateliers)
- opvang bij ziekte / overlijden (financiële vergoeding / pensioen voor nabestaanden van overleden kunstenaar)
- het exclusieve recht op uitoefening van het ambacht / bescherming tegen concurrentie
- eisen voor toelating tot het gilde
- verdeling van werk / afstemming van verschillende taken op elkaar

per juist antwoord

1

5 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Het werk, met zijn religieuze betekenis of functie stond centraal, niet de maker / het was werk ter ere van God. Het verbinden van je / een naam aan een kunstwerk was niet gepast, zodoende is de naam van de maker vaak niet bekend.
- De maker/kunstenaar had in de middeleeuwen veelal de status van ambachtsman en de namen van betrokken ambachtslieden bleven (en blijven nog altijd) vaak onbekend. (Pas vanaf de renaissance werden vaker namen aan kunstwerken verbonden, vooral daar waar het goede, nieuwe ideeën betrof (inventio) en/of daar waar het een uitzonderlijke vaardigheid betrof.)
- Er werd in de ateliers door ambachtslieden veel samengewerkt aan objecten / onderdelen van de kathedraal, er was dus geen sprake van één maker / het is dus vaak niet te zeggen wie dé maker is.
- Er is een beperkte hoeveelheid gegevens overgeleverd uit deze periode van de geschiedenis en/of de studie naar makers is (nog) beperkt. Om die reden is de naam van de maker vaak niet bekend.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

6 maximumscore 3

- Van Doesburg bedoelde hiermee dat hij streefde naar (een van de volgende): 1
 - een universele vormtaal voor de kunsten.
 - een vormtaal die gebaseerd is op zuivere, geometrische vormen.
 - een kleurkeuze gebaseerd op de primaire kleuren.
 - een (zuivere) functionele vormgeving.
 - een (gelijkwaardige) samenwerking tussen de verschillende kunstdisciplines.
- Het tijdschrift kon hieraan een bijdrage leveren door (twee van de volgende manieren): 2
 - beeldend kunstenaars, vormgevers en architecten een podium te bieden voor het uitwisselen van hun ideeën (over samenwerking en/of universele vormtaal).
 - concrete voorbeelden te tonen van de 'universele vormtaal' die De Stijl nastreefde (zoals het logo op de omslag, of de voorbeelden uit de bijlage laten zien).
 - het verspreiden van het gedachtegoed van De Stijl onder een (internationaal) publiek.

Opmerking

Per juiste manier 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores

7 maximumscore 2

In een juist antwoord wordt zowel de verbinding als de zelfstandigheid van de schilderkunst in relatie tot de architectonische ruimte benoemd.

Verschillende combinaties zijn mogelijk.

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn (twee van de volgende):

- De kleurvlakken gaan een verbinding aan met de architectonische ruimte doordat ze op de wand / het plafond zijn aangebracht, toch blijven de vlakken ook zelfstandige elementen omdat ze zijn aangebracht op een paneel / verhoging / reliëf.
- De (kleur)vlakken gaan een verbinding aan met de architectonische ruimte door hun grote formaat (ze zijn qua maat vergelijkbaar met onderdelen van de architectuur zoals deuren / vensters), toch blijven ze zelfstandig door hun egale kleuren.
- De kleurvlakken gaan een verbinding aan met de architectonische ruimte doordat ze soms worden onderbroken door architectonische elementen (zoals een hoek, een deur of een trap met galerij), toch behoudt de kleurencompositie haar zelfstandigheid omdat de vlakken doorlopen (bij de trap of galerij) / omdat het formaat / de vorm van de vlakken niet wordt gedicteerd door de architectuur (bijvoorbeeld de afmetingen van een wand).

per juist antwoord

1

8 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (neo)gotiek, zoals de spitsbogen / het kruisribgewelf / straalkapellen
- (neo)romaans, zoals de ronde straalkapellen / de vensters met rondbogen / gesloten muurvlakken / stereometrische grondvlakken
- byzantijnse/oosterse/oriëntaalse bouwkunst, zoals de vele puntige torentjes / de kegelvormige, spitse koepel / de vele ramen in de tamboer van de koepel
- (neo)renaissance, zoals de tamboer / de lantaarn op de koepel.
- (neo)barok, zoals de parabolische boog van de koepel / de spiraalvormige lijnen op de koepel
- art-nouveau / jugendstil, zoals de slingerende / golvende / organische lijnen op de koepel

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

9 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (inhoudelijk) Het betreft een mozaïek met een religieus thema / religieuze voorstelling en dat past bij een kerk.
- (inhoudelijk) Via licht en flonkering van het mozaïek wordt een (symbolische) overgang van het materiële (de kerk) naar het immateriële bewerkstelligd. / Het mozaïek met zijn gekleurde schittering is op te vatten als een openbaring van het goddelijke (God is licht).
- (ruimtelijk) De (grillige) vorm van het mozaïek is afgestemd op / ingepast in die van het muurvlak (tussen de hoeken en tussen de bogen en de ramen).
- (ruimtelijk) Frieling laat het landschap in zijn mozaïek meegolven over en tussen de bogen in de architectuur.
- (ruimtelijk) Frieling gebruikt een vlakke / decoratieve stijl die past bij een wandkunstwerk / die de vlakheid van de wand benadrukt
- (ruimtelijk) Frieling gebruikt een decoratieve stijl die past bij de overige kunstwerken in de kerk.
- (ruimtelijk) Het mozaïek (van gekleurd glas) maakt gebruik van het licht in de ruimte dat door de vensters valt.
- (ruimtelijk / inhoudelijk) Het mozaïek is door de plaatsing / richting van de figuren, met Mozes voorop, als een verhaal te lezen (van links naar rechts).

per juist antwoord

1

10 maximumscore 3

- De pre-iconografische beschrijving is een feitelijke of 'droge' beschrijving van wat er te zien is. 1
- De iconografische (beschrijving en) interpretatie is betekenis geven aan het werk op basis van kunsthistorische kennis. 1
- Uitwerking van de iconologische interpretatie: 1
Een juist antwoord bestaat uit een interpretatie van het werk vanuit de bredere context van de tijd waarin het werk is gemaakt.
Bijvoorbeeld (een van de volgende):
 - Frieling geeft Mozes weer als een jonge, eigentijds geklede persoon (sneakers) en trekt zo een parallel tussen de opdracht die Mozes had en de vragen / opgave waar (jonge) mensen zich nu voor gesteld zien en/of suggereert dat die opdracht/opgave misschien dezelfde is of vergelijkbaar zou kunnen zijn.
 - Frieling kiest voor de weergave van eigenwijze / zoekende geiten (en van een geit die in een gat valt) in plaats van schapen. Dit kan geïnterpreteerd worden als een uitspraak over een veranderende (geloofs)cultuur / als een verwijzing naar de hedendaagse mens / de hedendaagse cultuur waarin sprake is van individualisme / pluralisme / zoekende mensen.

Vraag	Antwoord	Scores

11 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Frieling werkt in opdracht van de Kerk (in de middeleeuwen een belangrijke opdrachtgever voor kunst).
- De keuze voor (glas)mozaïek staat in de traditie van de (vroeg)christelijke en/of Byzantijnse kunst.
- De keuze van vormen(taal) en/of motieven staat in de traditie van de (vroeg)christelijke en/of Byzantijnse kunst.
- Het werken op locatie, doet denken aan het werken in bouwloodsen naast/bij de kerken in aanbouw in de tijd van de middeleeuwen.
- Frieling is te zien als een soort meester van een werkplaats, die samenwerkt met assistenten / verschillende vakmensen (zoals ook in middeleeuwse werkplaats of bouwloods).
- Het werk heeft een sterk ambachtelijk karakter.
- Het werk sluit qua onderwerp/thema/motief aan op de middeleeuwse, christelijke traditie.
- Het uiteindelijke werk is het resultaat van een gezamenlijke inspanning. (De individuele kunstenaar staat in de middeleeuwen minder centraal dan in de renaissance, de romantiek of het modernisme.)

per juist antwoord

1

Binnen buiten

12 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (positionering en omlijsting) De behangsels geven door hun positionering op de wand, boven een rand/lambrisering / door de kaders/lijsten, het idee dat je door een raam/venster kijkt.
- (lage horizon) Door een lage horizon / grote luchtpartij ontstaat een sterke ruimtesuggestie / ontstaat een sterke dieptewerking / ontstaat de indruk van een vergezicht.
- (verkleining / perspectiefwerking) Naarmate de voorstelling zich verder naar achteren afspeelt, wordt deze kleiner afgebeeld (voorgond, middenstuk, achtergrond), hierdoor ontstaat een sterke ruimtesuggestie.
- (afsnijding) Door het gebruik van afsnijding lijkt het alsof het landschap buiten de randen van de schildering / 'het venster' doorloopt.
- (atmosferisch perspectief) Door toepassing van atmosferisch perspectief wordt de ruimtewerking versterkt / ontstaat de indruk van een (realistisch) vergezicht.
- (doorlopende voorstelling) Door de weergave van een doorlopende (lage) horizon / soortgelijke (grote) wolkenluchten, ontstaat de suggestie van een blik op één doorlopend landschap.

per juist antwoord

1

13 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Er zijn koeien weergegeven, een populair onderwerp (en een symbool voor Nederland) uit de zeventiende-eeuwse Nederlandse schilderkunst.
- Er is een (Hollands aandoend) vlak / laag rivierlandschap weergegeven (met een stad), een populair onderwerp uit de zeventiende-eeuwse Nederlandse schilderkunst.
- Er is gekozen voor opvallende wolkenluchten en/of een lage horizon, in lijn met het werk van landschapsschilders uit de zeventiende eeuw (zoals Ruysdael).
- De keuze voor een stadsgezicht, met een huis met trapgevel / voor een havengezicht, past in de Hollandse traditie van stadsgezichten / 'straatjes'.
- De keuze voor een 's zomers, heuvelachtig landschap past in de zeventiende-eeuwse traditie van Italianiserende landschappen.
- De kleding, zoals het rode jasje, is vergelijkbaar met de kleding die ook te zien is op zeventiende-eeuwse schilderijen.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

14 maximumscore 1

een van de volgende:

- (kunstmarkt) Aan het begin van de negentiende eeuw bloeide de presentatie van en handel in kunst van 'levende meesters' op (salons, kunsthandel / kunstzalen), de kleinere schilderijen waren makkelijker te (her)plaatsen en (dus) ook te verhandelen, de groeiende vraag leidde tot een groeiend aanbod.
- (nationalisme) In de eerste helft van de negentiende eeuw was er sprake van groeiend nationalisme en dit betekende in de kunst(markt) een voorliefde voor de 'zeventiende-eeuwse glorie-dagen van de kunst', en daarmee een voorkeur voor vergelijkbare schilderijen op paneel of doek.

15 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Ze werken met verf op doek of papier dat op een frame wordt bevestigd.
- Ze plaatsen (sommige) behangsels in een (wand)betimmering / boven een lambrisering.
- Ze gaan uit van een specifieke locatie.
- Ze werken / ontwerpen (voornamelijk) in een atelier / niet op locatie.
- Ze putten hun inspiratie uit beeldend bronmateriaal / voorbeelden en niet uit directe, eigen natuurstudie in de buitenlucht.
- Ze stellen voorstellingen vrijelijk samen uit verschillende bronnen (het betreft geen weergave van een specifieke, reële locatie).
- Ze grijpen qua techniek en effecten terug op voorgangers / op de traditie.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

16 maximumscore 2

twee van de volgende:

- (plans / verkleining) Deze werken van Snijder&CO hebben vooral (of alleen) een voorgrond / hebben geen sterke verkleining / geen verre diepte / geen (verre) achtergrond.
- (verkorting, perspectief) In deze werken van Snijder&CO is er nauwelijks sprake van verkorting / zijn er nauwelijks perspectivische lijnen de diepte in.
- (compositie) Deze werken van Snijder&CO zijn enigszins patroonmatig / decoratief / er is sprake van een bepaalde mate van herhaling over het gehele vlak (en daardoor zijn de werken vlakker).
- (overlap, afsnijding) Deze werken van Snijder&CO worden gekenmerkt door vormen / vlakken die veelal naast elkaar staan, in plaats van overlap.
- (lijn, plasticiteit) Deze werken van Snijder&CO zijn tekenachtig / minder schilderachtig (veelal scherp) en hebben daardoor wat minder plasticiteit.
- (atmosferisch perspectief) Deze werken van Snijder&CO zijn tekenachtig / minder schilderachtig en hebben daardoor minder atmosferisch perspectief / dieptesuggestie.

per juist antwoord

1

17 maximumscore 3

- de kunstenaar als ambachtsman en/of het klassieke kunstenaarstype 1
- argumenten (twee van de volgende): 2
 - (ambachtelijke locatie / verheerlijken van het metier) Ze presenteren zichzelf in het (werk)atelier.
 - (ambachtelijke houding / verheerlijken van het metier) Ze presenteren zichzelf alsof ze het werk even kort hebben onderbroken voor een foto, te midden van potten verf en kwasten, de bril nog op de neus (en een op tafel) en/of materiaal nog in hun handen.
 - (ambachtelijke kleding / verheerlijken van het metier) Ze presenteren zichzelf in werkkleding (vol verfvlekken).
 - (ambachtelijke attributen en materialen / hechten aan kennis, studie en traditie) Ze presenteren hun ambachtelijke / traditionele werkwijze, met voorbeeldboeken en verschillende materiaal.
 - (ambachtelijke werkstukken / hechten aan traditie) Ze presenteren zichzelf met op de achtergrond hun unieke, ambachtelijke / kundig vervaardigde / traditionele behangsels.

Opmerking

Per juist argument 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores

18 maximumscore 2

- De overheid stimuleert dat kunstenaars zich opstellen als cultureel ondernemers / zoveel mogelijk zelf inkomsten genereren / dichtbij de samenleving staan. 1
- Gimenes en Snijder voldoen daaraan doordat ze werken in opdracht / ook workshops geven en daarmee inkomsten genereren met hun kunstpraktijk en/of daarmee dicht bij de samenleving staan. 1

19 maximumscore 2

- Het idee van de 'autonome kunstenaar' / de kunstenaar die niet werkt voor de markt of in opdracht, maar vanuit het idee van kunst als zelfexpressie / kunst om de kunst / de visie van de kunstenaar als enige norm. 1
- De kritiek was dat kunstenaars door de subsidies werk maakten dat (te) ver van de maatschappij afstond / dat kunstenaars te sterk afhankelijk waren van subsidies. 1

De kunstenaar is aanwezig

20 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Door een reeks momenten consequent / met regelmaat vast te leggen door middel van de prikklok.
- Door zichzelf vast te leggen op een reeks foto's, waarbij veel hetzelfde is (telkens in dezelfde kleding / met dezelfde pose / gezichtsuitdrukking en op dezelfde plek) en alleen de tijd zichtbaar verstrijkt, zoals te zien is aan de fysieke verandering van Hsieh, zoals zijn haar dat langer wordt en/of aan de tijd op de klok.
- Door zichzelf te filmen, waarmee het verstrijken van de tijd zichtbaar wordt.

per juist antwoord 1

Vraag	Antwoord	Scores

21 maximumscore 3

- Lichamelijke tijd gaat over de persoonlijke / menselijke / subjectieve / geestelijke ervaring van tijd. 1
- Kloktime verwijst naar de objectieve (onpersoonlijke) / technische / natuurkundige tijd zoals een klok die registreert / aangeeft. 1
- Het antwoord moet de volgende strekking hebben: De gemiste tijden tonen aan dat Hsieh er is / leeft, want de gemiste momenten tonen aan dat de opdracht die Hsieh zichzelf oplegt (ieder uur van de dag klokken) menselijkerwijs (fysiek en geestelijk) niet haalbaar is en/of dat de mens feilbaar is / dat de mens geen machine is. 1

22 maximumscore 1

Een juist antwoord bestaat uit een interpretatie waarin een relatie wordt gelegd tussen de persoonlijke omstandigheden / de biografie van Hsieh en een kenmerk of doel van zijn project.

Voorbeelden van juist antwoord zijn (een van de volgende):

- Als illegale vluchteling had Hsieh beperkte mogelijkheden in het openbare bestaan in de Verenigde Staten en zat hij in zekere zin gevangen. Dit werk is te zien als symbool van deze situatie: leven in beperkende omstandigheden en/of kunst biedt de ruimte / vrijheid om naar eigen inzicht vorm te geven aan het leven / aan de tijd, daar is geen officiële instantie / is geen officiële erkenning voor nodig.
- Als illegale vluchteling bestaat Hsieh officieel niet in de Verenigde Staten, maar met dit kunstwerk kan hij zijn leven / zijn aanwezigheid vormgeven / zijn leven zichtbaar maken en zijn bestaan aantonen / zorgt hij zelf voor erkenning.
- Doordat Hsieh veertien jaar lang een illegale vluchteling was, zal hij het leven hebben ervaren als ingeperkt / niet-vrij of zelfs een gevangene (vanwege de dreiging opgepakt / uitgezet te worden), dit is weerspiegeld in *Time Clock Piece*, waar hij in een uniform zich als 'een gevangene' ieder uur trouw voor de camera meldt (hij gedraagt zich als een gevangene van de tijd).
- Als vluchteling vond Hsieh een (veilige) plek in de Verenigde Staten. Dit werk kan gezien worden als een boetedoening / als een dankbetuiging voor het kunnen of mogen leven in een ander, veilig land / voor het vinden van een thuis in een andere cultuur.

Vraag	Antwoord	Scores

23 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Bij een conceptueel kunstwerk staat het idee centraal / vormt het idee het uitgangspunt en doel, en niet het beeld. Het gaat in dit kunstwerk om het tonen van tijd / leven, en niet zozeer om de esthetiek van het beeld / de installatie (de presentatie had ook een andere vorm kunnen krijgen).
- Bij een conceptueel kunstwerk worden het uitgangspunt en/of de te volgen werkwijze vaak van tevoren geformuleerd. Bij dit kunstwerk is er (ook) sprake van een tevoren opgesteld plan met een begin- en einddatum en te volgen werkwijze.
- Bij conceptuele kunst wordt vaak sterk afgeweken van de traditionele vormen (zoals een beeld of schilderij) en/of wordt soms gekozen voor een vorm die direct ingrijpt in de omgeving / het leven (het past vaak niet eenvoudig op een sokkel of aan de muur). Dit kunstwerk bestaat uit een project dat uitgaat van / uitgevoerd wordt in het dagelijks leven.
- Bij een conceptueel kunstwerk staat in de uitvoering de kunstenaar zelf niet of minder centraal. Dit kunstwerk kan in principe opnieuw en/of door anderen (ook) worden uitgevoerd.

per juist antwoord

1

24 maximumscore 2

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

- *Time Clock Piece*: Hsieh gebruikt zijn leven als materiaal voor het kunstwerk. / Hsieh heeft nauwelijks nog tijd om te leven naast / vanwege dit kunstwerk. Er is nauwelijks ruimte meer voor levenstijd want bijna alles wordt ingenomen door kunsttijd. (Zijn 'gewone leven' wordt steeds onderbroken, hij kan bijvoorbeeld nooit doorslapen.)
- *Thirteen Year Plan*: Het verschil (of de verhouding) tussen kunst- en levenstijd is onduidelijk: Hsieh laat dertien jaar lang niets aan de buitenwereld van zijn kunstwerk zien (hij legt geen 'verantwoording' af, zoals in *Time Clock Piece*) en aan het einde van de dertien jaar blijkt dat zijn leven zelf (of: het in leven blijven) het kunstwerk is. Daarmee suggereert Hsieh (achteraf) eigenlijk dat overleven / in leven blijven de kunst is / het leven kunst is.

1

1

Vraag	Antwoord	Scores

25 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Het innemen van medicijnen wijst op het jezelf dwingen (controleren) om in een andere (in dit geval oncontroleerbare) toestand te komen (de 'normale' toestand loslaten).
- Het (proberen te) bedwingen van spiertrekkingen wijst op controle over jezelf houden. (Het lijkt erop dat Abramović de controle probeert vast te houden, ze blijft op haar stoel zitten, ondanks het samentrekken van spieren.)
- Het gebruiken van medicatie om 'gedragsstoornissen te kalmeren' wijst op het streven om controle te hebben / om het effect ongedaan te maken van de medicijnen die haar controle deden verliezen.
- Het volhouden van het plan van de performance wijst op controle over jezelf / wijst op discipline.
- Het wachten tot de controle terugkomt / het hervinden van een stabiele lichamelijke toestand zonder medicatie wijst op controle over jezelf.

per juist antwoord

1

26 maximumscore 2

twee van de volgende:

- (intens staren) Het voortdurend, de hele dag lang, ondergaan van (onderzoekende / peilende) blikken / confrontaties / het bekeken worden / bekeken/onderzocht worden door de deelnemers (en daarop niet anders reageren dan door zwijgend terugkijken) vergt discipline / controle / mentale kracht en was voor Abramović intens / uitputtend.
- (heftige emoties) Veel deelnemers waren geëmotioneerd (ze gingen bijvoorbeeld huilen). Deze sterke emoties hadden hun weerslag op de emoties van Abramović en dat maakte de performance intens voor haar.
- (onverwachte reacties) Sommige deelnemers reageerden verrassend / onverwacht. Het anticiperen / (niet) reageren op verschillende situaties / het schakelen tussen verschillende situaties en/of emoties is intens / uitputtend.
- (afleidingen) Het omringend publiek praatte, maakte foto's, liep heen en weer enzovoort, en daarom was het voor Abramović moeilijk om geconcentreerd te blijven.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

27 maximumscore 3

- De kleuren kunnen een diepere, symbolische betekenis hebben, bijvoorbeeld de (gewenste) gemoedstoestand van Abramović en/of haar energieniveau en/of een religieuze betekenis. 1
- Voorbeelden van een connotatie van de kleur kunnen zijn (een van de volgende): 1
 - rood staat voor kracht / energie / gevaar / liefde
 - wit staat voor reinheid / kalmte / rust / ingetogenheid / spiritualiteit
 - donkerblauw staat voor meditatie / is een hemelse kleur / ontstijgt het aardse (hier-en-nu) / verwijst naar religie (Maria)
- kenmerk (een van de volgende): 1
 - De jurken zijn lang / zwaar (van een dikke stof) / zijn een gewaad / omsluiten het lichaam / bedekken de benen en armen en/of zijn gesloten tot aan de hals): het aardse / lichamelijke / alledaagse wordt verhuld / wordt naar de achtergrond gedrongen.
 - De jurken hebben een lange sleep; dit maakt ze feestelijk / onalledaags / plechtig en het uitzonderlijke suggereert het bijzondere / het ceremoniële.
 - De jurken hebben wel een verschillende kleur, maar steeds precies hetzelfde model / ontwerp, dit suggereert dat het model hoort bij dit specifieke ritueel.

Vraag	Antwoord	Scores

28 maximumscore 2

voorbeelden van een goed antwoord:

- kunstenaarsmythe: de kunstenaar als een (geniale) superheld / superster 1
- (re)presentatie (een van de volgende): 1
 - Abramović laat zich uitgebreid filmen / fotograferen.
 - Abramović staat (of zit) centraal / staat in 'de spotlights'.
 - Publiek staat (uren) in de rij voor een ontmoeting met Abramović.
 - Abramović wordt omringd door een groot publiek / haar 'fans'.
 - Abramović wordt bijgestaan door een team van assistenten.
 - Abramović wordt gevierd / bewierookt (applaus en buigingen).

of

- kunstenaarsmythe: de kunstenaar als magiër / priesteres / healer / sjamaan / godin / engel / heilige 1
- (re)presentatie (een van de volgende): 1
 - Abramović draagt plechtige / ceremoniële jurken.
 - Abramović zit stoïcijns / in trance / statig rechtop / op een troon.
 - Publiek staat zichtbaar (uren) in de rij voor een (korte) ontmoeting (audiëntie) met Abramović.
 - De assistenten in witte jassen lijken volgelingen / assistenten bij een groep/club waarvan Abramović de 'voorganger' of leider is.

of

- kunstenaarsmythe: de romantische kunstenaar 1
- (re)presentatie (een van de volgende): 1
 - Abramović' werk is direct verbonden met haar persoonlijke gesteldheid / emotie.
 - Abramović zit stoïcijns / in trance.
 - Abramović kleedt / gedraagt zich afwijkend / plaatst zichzelf nadrukkelijk buiten het alledaagse.

of

- kunstenaarsmythe: de avant-garde kunstenaar en/of de postartist 1
- (re)presentatie: Abramović stelt zich op ten dienste van de maatschappij / gaat een dialoog aan met het publiek / wil daadwerkelijk contact maken (en in het geval van de postartist: de dialoog / de maatschappelijke betrokkenheid beperkt zich tot de grenzen van de kunstwereld / het museum). 1

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examiner in de applicatie Wolf. Cito gebruikt deze gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 23 mei te accorderen.

Ook na 23 mei kunt u nog tot en met 11 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

tweede tijdvak

Ook in het tweede tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw tweede-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

Blok 1

- afb 1 [wikipedia.org](https://www.wikipedia.org)
- afb 2 <https://cdn51.media.tourinsoft.eu/upload/CathedraleReims-E.Goulet-Coll.ADT-Marne1.jpg>
- afb 3 [wikipedia.org](https://www.wikipedia.org)
- afb 4 [wikipedia.org](https://www.wikipedia.org)
- afb 5 <https://www.medieval.eu/cathedral-poitiers/>
- afb 6 <https://www.archdaily.com.br/br/954824/amarelo-azul-e-vermelho-o-uso-das-cores-primarias-em-projetos-de-arquitetura/5ffc965b63c0177f07000001-amarelo-azul-e-vermelho-o-uso-das-cores-primarias-em-projetos-de-arquitetura-imagem>
- afb 7 <https://www.archdaily.com.br/br/954824/amarelo-azul-e-vermelho-o-uso-das-cores-primarias-em-projetos-de-arquitetura/5ffc965b63c0177f07000001-amarelo-azul-e-vermelho-o-uso-das-cores-primarias-em-projetos-de-arquitetura-imagem>
- afb 8 https://pt.wikipedia.org/wiki/Ficheiro:Theo_van_Doesburg_014_before_restoration.jpg
- afb 9 https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Haarlem_Kathedraal_Sint_Bavo_Chor_2.jpg
- afb 10 [wikipedia.org](https://www.wikipedia.org)
- afb 11 <https://www.nd.nl/cultuur/cultuur/619611/muurschilderingen-van-gijs-frieling-kunst-die-weer-verdwijnt>
- afb 12 <https://www.kerkengek.nl/nieuwe-schoonheid-bijbelse-oplading-haarlemse-kathedraal/>
- afb 13 <https://www.kerkengek.nl/nieuwe-schoonheid-bijbelse-oplading-haarlemse-kathedraal/>
- afb 14 <https://www.gijsfrieling.nl/>

Blok 2

- afb 15 Dordrechts Museum
- afb 16 Dordrechts Museum
- afb 17 Vereniging Rembrandt, <https://vereniging-rembrandt.ams3.cdn.digitaloceanspaces.com/production/art/DM-005-858a-2.jpg>
- afb 18 Vereniging Rembrandt, <https://vereniging-rembrandt.ams3.cdn.digitaloceanspaces.com/production/art/DM-005-858d.jpg>
- afb 19 <https://www.snijder-co.nl/webshop/finch/>
- afb 20 <https://www.snijder-co.nl/2019/01/11/keizerlijk-beschilderd-behang/>
- afb 21 <https://www.snijder-co.nl/2019/01/11/keizerlijk-beschilderd-behang/>
- afb 22 <https://www.snijder-co.nl/about-1/>
- afb 23 <https://www.rijnmond.nl/nieuws/192661/van-eigen-bodem-behangkunstenaars-in-het-rotterdamse-liskwartier>

Blok 3

- afb 24 <https://www.tate.org.uk/tate-etc/issue-40-summer-2017/interview-tehching-hsieh-marina-abramovic>
- afb 25 <https://www.tribune.com/arti-visive/arte-contemporanea/2017/06/biennale-venezia-tehching-hsieh-padiglione-taiwan/>
- afb 26 <https://www.art-almanac.com.au/tehching-hsieh-one-year-performance-1980-1981-2/>
- afb 27 <https://we-make-money-not-art.com/book-review-out-of-now-the-lifeworks-of-tehching-hsieh/>
- afb 28 <https://www.e-flux.com/announcements/54717/tehching-hsiehdoing-time/>
- afb 29 <https://www.artshelp.com/marina-abramovic-performance/>
- afb 30 https://pt.m.wikipedia.org/wiki/Ficheiro:Marina_Abramovi%C4%87,-The_Artist_is_Present,_2010.jpg
- afb 31 <https://smarthistory.org/marina-abramovic-the-artist-is-present/>
- afb 32 <https://concreteplayground.com/brisbane/arts-entertainment/art/understanding-the-work-of-marina-abramovic-in-five-phases>
- afb 33 <https://hyperallergic.com/49583/could-wearing-a-painters-coat-make-you-a-better-painter/>
- afb 34 <https://crossroadsnconstelations.weebly.com/artist-log/marina-abramovic-the-artist-is-present>

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 t/m 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Uit de privésfeer

1 maximumscore 2

- vormgeving (een van de volgende): 1
 - De tekening bevat wijzigingen of verbeteringen / mist afwerking / heeft een klein formaat en lijkt zo een snelle studie. Werk in deze 'onaffe' staat was destijds niet voor de verkoop bedoeld. / Werk in deze vorm of staat diende voor eigen gebruik van de kunstenaar, bijvoorbeeld als basis voor een schilderij, uitgewerkte tekening of ets.
 - De tekening lijkt vlug gemaakt, om een moment/herinnering vast te leggen voor Rembrandt persoonlijk.
- voorstelling (een van de volgende): 1
 - De tekening verbeeldt een intiem / persoonlijk moment (Saskia, zijn eigen vrouw, ligt ziek in bed, in slaapkleding) en daarom lijkt de tekening voor persoonlijk gebruik.
 - Er is geen aanwijzing (attributen, andere personages, handeling) dat het gaat om een genretafereel / een historisch of Bijbels thema en daarom lijkt de tekening voor persoonlijk gebruik.

2 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- De figuur op afbeelding 1 vertoont sterke gelijkenis met Saskia, zoals geportretteerd op figuur 2, waarvan zeker is dat dit een portret is van Saskia. 1
- De figuur draagt attributen, zoals de bloementooi op haar hoofd en de staf met bloemen in haar hand die verwijzen naar de godin Flora en/of draagt een (voornaam) kostuum dat verwijst naar de godin Flora en/of valt op door de geposeerde houding / voorname pose die past bij een voorstelling van (de godin) Flora. 1

Vraag	Antwoord	Scores

3 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Susanna richt haar blik op de hemel / op God, hieruit blijkt haar vroomheid.
- Susanna trekt met haar rechterhand haar kleet over haar schoot en toont daarmee haar kuisheid of vroomheid.
- Susanna heft haar hand en lijkt de mannen af te weren en toont daarmee haar vroomheid / onschuld.
- Susanna heft haar hand op, zweert bij God dat ze niet schuldig is.
- Susanna is naakt/ongekleed, waardoor een associatie ontstaat met het paradijs en onschuld.
- Susanna is jong / zuiver (heeft een jong gezicht, een gladde huid / is niet getekend door het leven) en dit is op te vatten als een verwijzing naar haar onschuld.
- Er valt een sterk (haast bovenaards / onwerkelijk) licht van boven op Susanna (terwijl de ouderlingen meer in de schaduw zitten), waardoor een band tussen Susanna en het hogere wordt gesuggereerd.
- Susanna heeft een open houding / ze bedekt haar lichaam niet volledig en/of ze lijkt zich niet bewust van haar omgeving, en dit is op te vatten als een verwijzing naar haar onschuld.

per juist antwoord

1

4 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Bal bedoelt dat het Bijbelverhaal een alibi biedt / een excuus vormt om vrouwelijk naakt af te beelden / naar vrouwelijk naakt te kijken (want in een Bijbelse context werd dat geaccepteerd).

Vraag	Antwoord	Scores

5 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Susanna lijkt zichzelf met deze pose te beschermen tegen blikken / aanraking (arm opsteken, been optrekken, voorover hellen).
- Met haar opgestoken linkerhand / linkerarm weert Susanna de blik van de beschouwer (letterlijk) af.
- De blik van Susanna vraagt om compassie van de beschouwer (ze kijkt de beschouwer aan).
- Het lichaam van Susanna is natuurgetrouw verbeeld / is niet geïdealiseerd.
- De duidelijke tekenen van macht en rijkdom van de ouderlingen contrasteren met de angstige houding / kwetsbare naaktheid van Susanna.
- Met de rijke uitdossing van de ouderlingen versterkt Rembrandt het beeld van machtige mannen die hun macht misbruiken.
- De voyeuristische / loerende blik van de ouderlingen maakt duidelijk dat hier sprake is van grensoverschrijdend gedrag.
- De grijpende arm van een van de ouderlingen maakt duidelijk dat hier sprake is van grensoverschrijdend gedrag.
- Susanna lijkt met haar doek haar lichaam te willen bedekken.

per juist antwoord

1

6 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (originaliteit) Kunst moet origineel / vernieuwend zijn. (Niemand doet het. Ik doe het wel.)
- (moed) De kunst moet het resultaat zijn van een moedige / confronterende actie (waarbij eventuele schaamte opzij wordt gezet). (Men zegt wel 'ik kan het ook', maar men doet of durft het niet.)
- (authenticiteit, echtheid, persoonlijk) De kunst moet een directe relatie hebben met het leven (van de kunstenaar). / Kunst moet persoonlijk zijn: het eigen leven van de kunstenaar staat centraal ("Ze hebben hun bed niet daadwerkelijk getoond." / het bed fungeerde slechts als metafoor)
- (kunsthistorische traditie) Het is belangrijk dat het werk deel uitmaakt van een kunsthistorische traditie. ("Er zijn veel kunstenaars die het bed als metafoor of symbool hebben gebruikt.")

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

7 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- Emin herkent in een specifiek beeld of situatie, in dit geval in haar bed, een kunstwerk. Er is sprake van selectie.
- Emin plaatst haar bed in een nieuwe context / isoleert het; ze toont het in een museum of galerie.
- Emin vertelt het publiek weliswaar zelf dat ze op het idee kwam voor *My Bed* vanuit haar persoonlijke situatie, maar dit kan ook een door haar zelf gecreëerde mythe zijn (het is misschien niet helemaal documentair of helemaal niet documentair).
- Het kunstwerk *My Bed* wordt steeds weer opnieuw opgesteld, steeds verder in de tijd, waardoor (vanuit Emin of vanuit tentoonstellingsmakers / critici en/of de beschouwers) herinterpretatie plaats kan vinden en zodoende het werk steeds verder af komt te staan van het eigen leven van Emin (het wordt steeds autonomer).

per juist antwoord

1

8 maximumscore 3

- (semiotische benadering) Het citaat getuigt van een semiotische benadering, omdat Judah's verklaring dat het werk gaat over (de problematiek van) de ouder wordende vrouw, gebaseerd is op het toekennen van betekenis aan verschillende 'tekens' in het werk. 1
- voorbeelden (twee van de volgende): 2
 - De rommelige lakens en/of nachtkleding staan voor de slapeloosheid / de onrust (uitputting als gevolg van slapeloosheid en angst).
 - De diverse verwondingen aan het gezicht en/of de dikke lip en/of de schurftige wespensteek staan voor de (fysieke) ongemakken / het verouderingsproces van de vrouw.
 - De postoperatieve hechtingen op haar oogleden / oogcorrecties staan voor de pogingen om veroudering tegen te gaan / te vertragen (de twijfel / angsten over verval).

Opmerking

Per juist voorbeeld mag 1 scorepunt toegekend worden.

Vraag	Antwoord	Scores

9 maximumscore 2

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

- Bij Rembrandt kan gesproken worden van compassie, omdat hij zich richt op de psychologie / gevoelens / drijfveren van de personen / figuren die hij weergeeft en/of omdat hij de beschouwer in de positie van betrokkene weet te plaatsen en/of omdat hij personen / figuren weergeeft in een intieme / persoonlijke / emotioneel geladen setting of sfeer. 1
- toelichting (een van de volgende): 1
 - Rembrandt toont de kwetsbaarheid van Susanna in haar beschermende / afschermende pose / in haar uitdrukking/blik.
 - Rembrandt laat Susanna de beschouwer aankijken / vraagt de beschouwer om onderdeel te worden van de gebeurtenis en mee te leven (compassie te tonen).
 - Rembrandt toont geen geïdealiseerd portret, waardoor de kijker zich beter kan inleven / identificeren.
 - Rembrandt creëert een intieme sfeer / een sfeer van spanning door lichtval en schaduwwerking, waardoor de beschouwer sterk betrokken raakt bij de gebeurtenis.

10 maximumscore 1

Voorbeeld van een juist antwoord:

Door haar gehavende gezicht / haar persoonlijke / heftige ervaringen te tonen / nadrukkelijk de ruimte te geven in een tentoonstelling, nodigt Emin het publiek uit om mee te leven / aandacht te hebben voor deze gevoelens van Emin zelf (of voor vergelijkbare ervaringen / gevoelens / het lijden van anderen).

Van binnenuit

11 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (materiaal) gebruik van moderne materialen zoals beton, ijzer en glas
- (vliesgevel) veel grote ramen / wanden van glas
- (licht, lucht, ruimte) Het gebouw is zo (ruim) ontworpen dat er vrij spel van licht en lucht mogelijk is. Zo kunnen enkele ramen open (ventilatie) en is het dak gedeeltelijk van glas.
- (vorm) gebruik van geometrische vormen / een strakke vormtaal
- Het logo AEG is opgenomen / gevormd in het materiaal.
- De letters van het logo AEG zijn sober vormgegeven.
- het gebruik van prefab-elementen / een prefab-constructie
- (ruimte, constructie) een enorme overspanning / hal door toepassing van stalen / ijzeren skeletconstructie

per juist antwoord

1

12 maximumscore 3

drie van de volgende:

- De hal en het dak laten door de grote ramen veel daglicht toe, wat goed is voor het zicht en/of de gezondheid van de arbeiders.
- De sterke (skelet)constructie maakt een ononderbroken ruimte mogelijk waarin een hijsconstructie (langs rails) zware onderdelen kan transporteren.
- De bovenste ramen kunnen open / de ruimte is zo ontworpen dat deze goed geventileerd kan worden, wat goed is voor de gezondheid van de arbeiders.
- De hal is groot / ruim / open en biedt de arbeiders overzicht / zicht op het gehele werkproces / productieproces, wat goed is voor de betrokkenheid en/of het begrip van de arbeiders (samen werken aan een product).
- De hal is dermate groot / open dat hij voldoende ruimte biedt om veilig aan machines/machineonderdelen te werken.
- De hal is groot en biedt voldoende ruimte om een opgeruimde en/of schone werkomgeving te creëren voor de arbeiders.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

13 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- stijl (een van de volgende): 1
 - De stijl van de loods is strak en sober / modernistisch en die stijl past bij de minimal art van de installatie.
 - De stijl van de hal is (streng) geometrisch, met een balkenstructuur in het plafond, een geometrische indeling van de raampartijen en rechthoekige vloerplaten. Dit sluit aan bij de vormgeving van de rechthoekige balken / blokken van Judd.
 - De regelmatige herhaling / ordening van de ramen / elementen in de loods komt overeen met de herhaling / ordening van elementen in het werk van Judd.
- voormalige functie (een van de volgende): 1
 - De loods als opslagplaats / verzamelplaats voor goederen past bij de installatie die bestaat uit een tentoonstelling van 100 elementen / objecten.
 - De loods was een opslagplaats van militair materieel dat vaak van staal is (bijvoorbeeld metalen kisten / containers) en dat past bij de verzameling van metalen / aluminium objecten van Judd.
 - De loods diende oorspronkelijk om grote hoeveelheden (series) van militair materieel op te slaan, het seriële / streng geordende karakter van Judds werk sluit daarop aan.

14 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Judd lijkt geen scheiding aan te brengen tussen zijn privéleven en het publieke: spullen/meubels als een tafel om aan te eten, zijn bed en zijn kunstwerken worden gecombineerd in één ruimte die ook toegankelijk is voor publiek. 1
- of
- Judd voert zijn minimalistische esthetiek en principes niet alleen door in zijn kunstwerken, maar ook in zijn (zelfgemaakte) meubels voor privégebruik / in de inrichting van gecombineerde woon-werk-expositieruimtes. 1
- Judd stemt het formaat / de plaatsing van de meubels / bedden af op de architectonische ruimte; hij plaatst de meubels in het grid op de vloer en/of gebruikt 'eerlijk' materiaal (onbehandeld, zonder ornament), zoals ook de loods puur functioneel is. Het lijkt te gaan om een totaalconcept van volumes en ruimtes waarin objecten en architectuur als één worden beschouwd. 1

Vraag	Antwoord	Scores

15 maximumscore 2

- vergroting aandacht voor zijn werk (een van de volgende): 1
 - (monumentaal, groot werk) Judd kon in Marfa (waar voldoende ruimte was) werk op veel grotere schaal maken dan mogelijk was in New York / op de gebruikelijke tentoonstellingslocaties, en dat draagt bij aan nieuwe belangstelling voor zijn werk.
 - (licht / ruimte) Op de locatie in de dunbevolkte woestijn weet Judd de werken optimaal tot hun recht te laten komen (bijvoorbeeld door de bijzondere werking van licht en ruimte), wat de impact op de bezoeker vergroot en aandacht trekt.
- vergroting aandacht voor zijn kunstenaarschap (een van de volgende): 1
 - Judd realiseerde met zijn verbouwde loodsen zijn eigen woon-/werkgebied / een eigen 'museum', en dit kan leiden tot nieuw publiek dat geïnteresseerd is in de werkpraktijk én het leven van de kunstenaar.
 - Met zijn verhuizing uit 'het centrum van de kunst' kan Judd de aandacht trekken, doordat het beeld ontstaat van een excentrieke / eigenzinnige, antiburgerlijke (en daarmee) 'geniale' kunstenaar (hij voldoet aan de mythe van de kunstenaar bohémien of de romantische kunstenaar).

16 maximumscore 2

- constructie (een van de volgende): 1
 - De constructie lijkt te bestaan uit acht stevige dragers/stapels die op betonnen vloerdelen staan (stilstand), maar de vormen/stapels zijn zo scheef dat ze elk moment uit elkaar lijken te kunnen schuiven (dynamiek).
 - De (skelet)constructie van staande delen / verticale lijnen en liggende delen / horizontale lijnen veronderstelt voldoende stabiliteit (stilstand), maar de schuine / scheve stand van de verschillende platen / balken wekt de indruk van instabiliteit (dynamiek).
- compositie (een van de volgende): 1
 - De compositie is in grote lijnen symmetrisch (stilstand), maar de vormen/stapelings bevatten afgeschuinde hoeken / diagonale lijnen / bevatten draaiingen (dynamiek).
 - De compositie bestaat uit een regelmatige herhaling van stapelingen van hetzelfde formaat (stilstand), maar het geheel wordt gekenmerkt door een spel van draaiingen en diagonale lijnen en/of open en gesloten vormen en/of onregelmatige hoekige vormen (dynamiek).
 - De compositie bevat een stabiele kern in de vorm van een stevige rechthoek en/of bestaat uit een regelmatige herhaling van horizontale en verticale richtingen (stilstand), maar wordt omringd door veel diagonale / onderbroken lijnen (dynamiek).

Vraag	Antwoord	Scores

17 maximumscore 3

Een juist antwoord bevat de volgende elementen:

- een pre-iconografische beschrijving (van bijvoorbeeld puin, losse draden, scheve bouwsels, gaten in het plafond) 1
- een iconografische beschrijving en interpretatie van *Verwoest Huis Op Noord* waarin aan de beschrijving betekenis wordt toegekend op basis van de vanitassymboliek 1
- een iconologische interpretatie die de eerste twee elementen in een (hedendaagse) cultuurhistorische context plaatst 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- (pre-iconografische beschrijving) In *Verwoest Huis Op Noord* vallen de gebroken plafonds, gapende gaten en losse draden op, terwijl er ook nieuwe, weliswaar scheve, constructies zijn gebouwd die kapotte plafonds ondersteunen. 1
 - (iconografische beschrijving en interpretatie) De gaten en breuken zijn te zien als (hedendaagse) vanitassymbolen die verwijzen naar de kwetsbaarheid en/of vergankelijkheid van het menselijk bestaan. 1
- en/of
- Het slopen en hergebruiken van materialen in nieuwe constructies verwijst naar de dood / kringloop van het leven (uit de oude levens / woningen ontstaan weer nieuwe vormen). 1
 - (iconologische interpretatie) Anno nu lijkt het verwoeste huis te staan voor veranderingen in de maatschappij. Door middel van een sloophamer maken (sociale) portiekwoningen plaats voor moderne woningen / (luke) appartementen / bedrijventerreinen. Het toont de beschouwer restjes van de levens van de oude bewoners en daardoor wordt de beschouwer zich bewust van vergankelijkheid (van het leven). 1
- of
- Anno nu lijkt het verwoeste huis te staan voor de gevolgen van oorlog of klimaatverandering, die verwoestende effecten kunnen hebben op het leven van mensen (en de scheve pijlers of diagonale geplaatste balken kunnen gezien worden als pogingen van de mens om keer op keer een nieuw bestaan op te bouwen / het verval tegen te gaan / een circulaire samenleving te creëren.) 1

Vraag	Antwoord	Scores

18 maximumscore 1

Vanuit de marxistische benadering is *Verwoest Huis Op Noord* te zien als (een van de volgende):

- een portret van de arbeider, waarin de aandacht wordt gericht op de armoedige / kwetsbare sociale en/of economische (leef)omstandigheden van de arbeider, waarvan de wankel constructies getuigen.
- een kritiek op het kapitalistische systeem, waarin onvoldoende oog voor goede volkshuisvesting is, waardoor de huizen in verval raakten.

19 maximumscore 2

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

- De kunstinstallaties van Teeuwen getuigen van (maatschappelijk) engagement: ze transformeren (een) bestaande architectuur / orde, en daarmee wil de kunstenaar vragen oproepen over het menselijk bestaan / over sociale processen en/of geschiedenissen 1
- terwijl de kunstwerken / installaties van Judd getuigen van zijn belangstelling voor esthetica / formele aspecten / abstracte kunst / conceptuele vraagstukken (als vlak en ruimte): de kunstwerken verwijzen naar hun eigen status als esthetisch object in de ruimte en/of ze verhouden zich tot de directe (leef)omgeving (van de kunstenaar), andere objecten / de ruimte / architectuur. 1

De kunstenaarspraktijk

20 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De / elke kap van de lamp bestaat uit een gebogen metalen (aluminium) strook die (met de hand) aan elkaar gelast is.
- De verbindingen tussen metalen onderdelen zijn zichtbaar gelast en/of met een plaatje en (pop)nagels / schroeven aan elkaar gemaakt.
- De lamp is op een ruwe manier afgewerkt (zoals de rand van de kap).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

21 maximumscore 3

- Binnen dit project van AVL bestaat een voortdurende wisselwerking tussen autonome kunst en toegepaste kunst. / AVL werkt op basis van thema's / themaprojecten / modellen en daarbinnen vervagen de grenzen tussen toegepaste kunst en autonome kunst. 1
- twee voorbeelden, bijvoorbeeld: 2
 - Het servies met de voorstelling van 'recycling van slaven' is onderdeel van de installatie *Board Room* (autonome kunst). De eettafel en het servies kunnen echter ook gewoon gebruikt worden (toegepaste kunst).
 - Het model/de maquette van de krachtcentrale is een architectuurontwerp, waarvan de *Board Room* weer een afgeleide is.
 - Het concept van een boomdiagram vormt de basis voor een toegepast werk, zoals de vloerlamp *Statistocrat* en voor een autonome sculptuur, zoals die op figuur 9.

Opmerking

Per juist voorbeeld mag 1 scorepunt toegekend worden.

22 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Het leven en werken in een 'hoogoven' / in een omgeving van staal lijkt onnatuurlijk en/of ongezond en/of onmenselijk.
- Als een soort toekomstbeeld lijkt *Blast Furnace* een schrikbeeld van een wereld die totaal uitgeput is geraakt / waarin natuur niet meer bestaat.
- Als woon- en werkplaats van een groep / stam (metaalarbeiders) jaagt *Blast Furnace* angst aan voor één dominante groep die het leven / de productie beheerst en/of voor een ideologie die overheerst (waarin weinig sociale interactie is met anderen / andersdenkenden).
- *Blast Furnace* versterkt het gevoel van een hogedrukpan / van een spanningsvolle omgeving (er is geen ruimte om tot rust te komen).
- In *Blast Furnace* leven arbeiders in isolement / gevangenschap.
- In *Blast Furnace* is er geen scheiding tussen privé en werk / geen privacy / geen ruimte om je af te zonderen.
- *Blast Furnace* is een kleurloze / sombere omgeving die zorgt voor een naargeestige leef- en werkomgeving.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

23 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- (escapisme) *Blast Furnace* en de ruwe, fysieke (andere) wereld waar het in thuishoort, is op te vatten als een teken van verzet tegen de huidige gedigitaliseerde maatschappij / als een tegenbeeld van de complexe geglobaliseerde samenleving.
- (verlangen naar puurheid / authenticiteit / onafhankelijkheid / vrijheid) *Blast Furnace* is te beschouwen als een ideaalbeeld van authentiek / puur / eenvoudig wonen en werken, waar mensen onafhankelijk opereren van anderen / zelfvoorzienend en/of vrij kunnen zijn, los van autoriteiten en instanties.
- (verheerlijken van het verleden / het ambacht) Het uit staal opgebouwde object / het door de hand aangedreven *Blast Furnace* is te beschouwen als een ambachtelijk object waaruit het verlangen naar vervlogen tijden (het begin van de industriële revolutie) spreekt.
- (hang naar het duistere) De donkere / roestige uitstraling van de hoogoven (*Blast Furnace*) is te zien als de (romantische) hang naar 'het duistere' / 'verval'; als een terugkeer naar de beginjaren van de industriële revolutie, die in veel opzichten zwaar / onplezierig was.
- (aandacht voor het gevoel) Uit *Blast Furnace* en het project waar het onderdeel van is, spreekt een sterk verlangen dat niet-rationeel is, maar dat zoekt naar een gevoel van verbondenheid.

per juist antwoord

1

24 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

De modernistisch-avantgardistische kunstenaar positioneert zich als een kunstenaar die zich met zijn/haar werk (al dan niet kritisch) verhoudt tot de samenleving en/of zich richt op de toekomst. Op basis van zijn maatschappijkritische en/of aanstootgevende en/of utopische of dystopische wereldbeelden (schrikbeelden) kan Van Lieshout gezien worden als een representant van dit kunstenaarstype.

Vraag	Antwoord	Scores

25 maximumscore 1

een van de volgende:

- Het nieuwe beleid, sinds begin 21e eeuw, gaat ervan uit dat de kunstenaar zich meer dan voorheen als cultureel ondernemer opstelt / naast subsidie alternatieve bronnen van inkomsten aanboort (en niet volledig leunt op subsidie van de overheid).
- De bijdrage van het Mondriaan Fonds (als uitvoerder van het overheidsbeleid met betrekking tot subsidieverstrekking aan beeldende kunst en vormgeving) aan een internationale tentoonstelling van AVL (in New York) kan gezien worden als het promoten van Nederlandse kunst in het buitenland / als een investering in de internationale bekendheid van Joep van Lieshout/AVL, wat bijdraagt aan de versterking van Van Lieshouts positie op de kunstmarkt en/of waardoor een brug wordt geslagen naar (een nieuw publiek in) de samenleving.

26 maximumscore 3

drie van de volgende:

- de 'pinakels' van de trapleuning
- de (gemetselde) spitsboog
- de middeleeuwse dakconstructie
- de rijke / complexe / geometrische versiering van het plafond
- de accentuering van het verticale door de ornamentiek in de balustrade en/of trapleuning in de vorm van verticale profielen en/of hoog geplaatste cirkelgaten en/of de langgerekte hoofbaluster / spil
- de ruitvorm van de lampen / lantaarns
- het gebruik van glas in lood bij de lantaarns

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

27 maximumscore 2

twee van de volgende:

- de vormgeving van de kast, waarin veel aandacht is voor ambachtelijk timmerwerk / schrijnwerk / houtbewerking (bijvoorbeeld de gebogen plint van de kast)
- de decoratieve, op de natuur geïnspireerde vormen / motieven op het behang
- de vlakke/decoratieve stijl van de panelen
- het kleurgebruik: veel groen en blauw en/of het gebruik van gedempte kleuren
- de beschildering / figuratieve voorstelling op de kast (een combinatie van schilderkunst en houtbewerking)

per juist antwoord

1

28 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (samenwerking) de samenwerking van meerdere kunstenaars en ambachtslieden en/of het samenwerken aan een totaalkunstwerk
- (geen onderscheid tussen de kunsten) Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen toegepaste kunst en autonome kunst. (De decoratieve patronen voegen evenveel waarde toe aan de ruimte als de schilderijen.)
- (hoge kwaliteit) Het idee dat de kunsten een bijdrage leveren aan de verhoging van de kwaliteit van het dagelijks leven: in deze eetkamer voor een museum is veel aandacht geschonken aan de vormgeving en decoratie.
- (ambachtelijke vervaardiging) De decoraties zijn ambachtelijk vervaardigd of aangebracht.
- (specialisme) Kunstenaars kunnen zich binnen de samenwerking richten op hun specialisme.

per juist antwoord

1

29 maximumscore 1

een van de volgende:

- Kwalitatief hoogwaardige producten vragen om vakmanschap / om gespecialiseerde werknemers en die zijn niet in grote getale voorhanden.
- De handgemaakte producten waren zeer arbeidsintensief om te maken en daarom voor de meeste mensen te duur. / De producten waren alleen betaalbaar voor de elite, waardoor het aan voldoende vraag ontbrak.

Vraag	Antwoord	Scores

30 maximumscore 2

twee van de volgende:

- kritiek op de hiërarchie in de bedrijfsvoering: Van Lieshout blijft het creatieve genie / de baas van het atelier, zijn medewerkers zijn uitvoerders van zijn ontwerpen. In de firma van Morris was de verhouding tussen ontwerper, kunstenaar en ondernemer meer gelijkwaardig.
- kritiek op de belangstelling voor industrie: Voor Van Lieshout is het werken met industriële materialen en technieken een bron van inspiratie, terwijl Morris zich juist verzette tegen die industriële productie.
- kritiek op het overwegend autonome karakter van het werk: De producten van AVL zijn het uitvloeisel van het autonome werk van Van Lieshout (dat staat centraal in zijn oeuvre). Bij de firma van Morris staat alles in dienst van de toegepaste vormgeving.
- kritiek op de afwerking en/of materiaalkeuze: Van Lieshout gebruikt goedkope, in massa geproduceerde materialen (polyester, staal en aluminium), terwijl Morris een voorkeur had voor exclusieve / kostbare materialen (zoals palissander, ebbenhout en ivoor).
- kritiek op het ontbreken van decoratieve elementen: De producten van AVL geven geen blijk van ambachtelijk vakmanschap. Bij de firma van Morris is de ambachtelijke kwaliteit van decoratieve elementen juist een aandachtspunt.

per juist antwoord

1

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examiner in de applicatie Wolf. Cito gebruikt deze gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 30 mei te accorderen.

Ook na 30 mei kunt u nog tot en met 12 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

tweede tijdvak

Ook in het tweede tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw tweede-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

afbeelding 1	https://nl.wikipedia.org/wiki/Flora_(Rembrandt)#/media/Bestand:Saskia_van_Uylenburgh_(1612-1642)_as_Flora,_by_Rembrandt.jpg , geraadpleegd op 15-08-2023
afbeelding 2	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/85/Rembrandt%2C_Suzanna_en_de_ouderlingen%2C_1647%2C_Gem%C3%A4ldegalerie_Berlin.jpg , geraadpleegd op 15-08-2023
afbeelding 3	https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Guercino_Susanna_and_The_Elders_Parma.jpg , geraadpleegd op 15-08-2023
afbeelding 4	https://www.apollo-magazine.com/london-diary-5-april/ , geraadpleegd op 15-08-2023
afbeelding 5	https://anniversary-magazine.com/all/2019/2/18/the-personal-and-the-provocative-tracey-emin-at-the-white-cube-bermondsey/ , geraadpleegd op 15-08-2023
afbeelding 6	https://www.artsy.net/artwork/tracey-emin-insomnia-4-dot-21 , geraadpleegd op 15-08-2023
afbeelding 7	https://fadmagazine.com/2019/02/06/the-pleasures-of-traceys-traumas/ , geraadpleegd op 15-08-2023
afbeelding 8	https://www.archdaily.com/777737/how-donald-judds-100-shimmering-aluminum-boxes-light-up-the-chinati-foundation/5654628de58eceb25f00009e-how-donald-judds-100-shimmering-aluminum-boxes-light-up-the-chinati-foundation-photo
afbeelding 9	https://chinati.org/chinati-weather-the-cold/ , foto Abby Boyd
afbeelding 10	Marfa, https://joshuaakeay.com/ii-donald-judd , geraadpleegd op 15-08-2023
afbeelding 11	https://www.marjanteeuwen.nl/gallery/verwoest-huis-op-noord-2014/

afbeelding 12	AVL, <i>Statistocrat</i> , https://www.dezeen.com/2019/01/21/video-interview-joep-van-lieshout-liberty-lounger-chair-moooi-movie/ , courtesy Moooi, 2015, geraadpleegd 15-08-2023
afbeelding 13	AVL, <i>Statistocrat</i> (detail), https://www.dezeen.com/2016/02/10/movie-atelier-van-lieshout-interview-statistocrat-lamp-moooi-video/
afbeelding 14	Boomdiagram uit <i>Slave City</i> , https://www.dezeen.com/2019/01/21/video-interview-joep-van-lieshout-liberty-lounger-chair-moooi-movie/
afbeelding 15	AVL, <i>Powerplant</i> , 2006, collectie Belgacom Brussel, zoals geëxposeerd in Museum Folkwang, Essen, <i>SlaveCity.pdf</i> (ateliervanlieshout.com)
afbeelding 16	AVL, <i>Board Room</i> , 2007, <i>SlaveCity.pdf</i> (ateliervanlieshout.com)
afbeelding 17	AVL, <i>Blast Furnace</i> , 2013, <i>Atelier Van Lieshout: Blast Furnace – Art Omi</i>
afbeelding 18	AVL, <i>Blast Furnace</i> , 2013, <i>Blast Furnace 2 04 - Atelier Van Lieshout</i>
afbeelding 19	Philip Webb, kast uit Red House, 1860-1865, William Morris Arts and crafts house, https://nl.pinterest.com/pin/79235274679345912/
afbeelding 20	Philip Webb, Red House, https://fr.wikiarquitectura.com/13-red-house-landing_credit-nt-sophia-s-chorr-kon-2/
afbeelding 21	Morris, Marshall, Faulkner & Co, <i>Green Dining Room</i> , V&A, Londen, https://www.vam.ac.uk/articles/william-morris-and-the-va
figuur 1	https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rembrandt_Sick_Woman_Lying_in_Bed_Probably_Saskia.jpg , geraadpleegd op 15-08-2023
figuur 2	https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rembrandt_Portrait_of_Saskia_as_a_Bride.jpg , geraadpleegd op 15-08-2023
figuur 3	https://www.theguardian.com/artanddesign/2016/sep/16/tracey-emin-artist-1998-installation-my-bed-tate-liverpool-merseyside
figuur 4	https://www.theguardian.com/artanddesign/2016/sep/16/tracey-emin-artist-1998-installation-my-bed-tate-liverpool-merseyside
figuur 5	https://cche.wordpress.com/assembly-hall-of-the-aeg-turbine-factory-in-berlin-moabit-1927/
figuur 6	https://primarystructure.net/peter-behrens-aeg-turbinefabriek-berlijn-1909-3/
figuur 7	https://divisare.com/projects/409804-donald-judd-ake-e-son-lindman-chinati-foundation-photo-essay-by-ake-e-son-lindman
figuur 8	https://trendbeheer.com/2014/05/27/verwoest-huis-marjan-teeuwen/
figuur 9	http://www.lost-painters.nl/de-pont-joep-van-lieshoutatelier-van-lieshout-slave-city/
figuur 10	https://ateliervanlieshout.com/work/board-room/

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 t/m 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Bohemiens en tragische helden

1 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Saleh draagt een Europees kostuum / draagt dandyachtige, Europese kleding.
- Salehs haardracht is Europees.
- Saleh zit in een Europese setting (de gordijnen met kwastjes).
- Saleh (zit voor een ezel waarop hij) werkt aan een zeegezicht in traditionele / zeventiende-eeuwse, Europese stijl.

per juist antwoord

1

2 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Saleh draagt een tulband.
- Saleh draagt een exotisch ogende riem / band en/of dolk (bij zijn middel).
- Saleh is afgebeeld in een exotisch / tropisch landschap.
- Saleh draagt een jasje met oosters aandoende, geborduurde motieven en/of een geplooid, oosters ogende broek.

per juist antwoord

1

3 maximumscore 1

Vanuit de romantische belangstelling was er een hevig verlangen naar / interesse in het exotische / was er sprake van exotisme / oriëntalisme, met zijn exotische presentatie kwam Saleh tegemoet aan deze interesse.

Vraag	Antwoord	Scores

4 maximumscore 3

- Kunst moet worden gemaakt / gewaardeerd vanwege haar zuivere, eigen (autonome) / unieke / hogere, artistieke waarde / betekenis. / Kunst moet vanuit de innerlijke behoefte van de kunstenaar worden gemaakt 1
- Functies die kunst **niet** moet hebben (twee van de volgende): 2
 - Kunst is bedoeld voor decoratieve doeleinden.
 - Kunst is bedoeld voor gebruiks- of nuttigheidsdoeleinden / praktische / utilitaristische doeleinden.
 - Kunst is bedoeld voor morele en/of didactische (levensbeschouwelijke) doeleinden, bijvoorbeeld een mythologisch onderwerp of een historisch verhaal.
 - Kunst is bedoeld voor propagandadoeleinden / het uitdragen van een politieke boodschap.
 - Kunst is bedoeld om een religieuze boodschap over te brengen.
 - Kunst is bedoeld als eenvoudig / plat vermaak.
 - Kunst is (primair) bedoeld als manier om een inkomen te verwerven / als handelswaar.

5 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Breitner heeft een onconventionele (non-conformistische), losse pose.
- Breitner beeldt zichzelf ongedwongen af (niet geposeerd) met een sigaret in de hand (een genotsmiddel, destijds een onconventionele manier om te poseren).
- Breitner toont zichzelf zonder jasje / in hemdsmouwen en/of met openstaande manchetten (destijds beschouwd als niet netjes / als informeel).
- Breitner heeft een hooghartige / brutale blik.
- Breitner helt met zijn bovenlichaam / hoofd achterover en lijkt zo op de beschouwer neer te kijken.
- Breitner slaat zijn armen over elkaar, neemt een gesloten / afwerende houding aan.

per juist antwoord 1

Vraag	Antwoord	Scores

6 maximumscore 2

twee van de volgende:

- (techniek of werkwijze) De vlotte (zelfverzekerde) penseelstreek / de zichtbaar snelle werkwijze (afzetten tegen de academische werkwijze, dergelijk werk werd destijds als onaf beschouwd).
- (de vorm) De grove / vlekkerige weergave van licht en schaduw / het ontbreken van duidelijk afgebakende vormen (afzetten tegen de academische werkwijze).
- (standpunt) Het onconventionele, ongebruikelijk lage standpunt.

per juist antwoord

1

7 maximumscore 2

- Het atelier van Joseph Israëls ziet eruit als een (deftige) woonkamer / als een salon (met verwijzingen naar de zeventiende eeuw) met gedecoreerd behang / gordijnen met motieven / fraaie vloerkleden / fraai bewerkte meubels / ingelijste schilderijen. Dit beeld van het atelier draagt bij aan het imago van de klassieke kunstenaar / de geleerde kunstenaar / salonkunstenaar / de welgestelde of gearriveerde kunstenaar (burgerman met goede smaak) 1
- Het atelier van Isaac Israëls ziet eruit als een werkplaats. Het atelier is sober, een kale houten vloer / schilderijen zonder lijst. Dit beeld van het atelier draagt bij aan het imago van de kunstenaar als werkman/ambachtsman / het imago van de romantische kunstenaar (maatschappelijke status lijkt geen rol te spelen, 'kunst om de kunst' staat centraal) / de bohemienkunstenaar 1

Vraag	Antwoord	Scores

8 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat een aspect van de voorstelling dat geweld suggereert met daaraan gekoppeld een aspect van de vormgeving dat de suggestie van geweld versterkt.

per juist antwoord

1

voorbeelden van juiste antwoorden:

- *voorstelling*: De gezichten / lichamen zijn verwrongen / dragen heftige emoties (alsof ze geweld hebben ondergaan);
vormgeving: Ze zijn weergegeven met dik en/of woest/snel aangebrachte verf (in contrast met een dun aangebrachte achtergrond), waardoor de associatie met korsten en bulten wordt versterkt.
- *voorstelling*: De lichamen zijn deels weergegeven, als hompen vlees / ze missen lichaamsdelen (alsof ze geweld hebben ondergaan);
vormgeving: De fragmentatie / vervorming geeft de indruk dat (lichaams)delen aangetast zijn / de lichamen bruut bewerkt zijn.
- *voorstelling*: De lichamelijke onderdelen van de voorstelling zijn beschadigd / bloederig (de indruk van heftige klappen of een schot ontstaat);
vormgeving: Deze delen zijn geschilderd met een heftige penseelstreek alsof de verf met geweld is aangebracht (bloedspetters) en zo versterkt de schildertechniek het gewelddadige karakter.
- *voorstelling*: De lichamelijke onderdelen van de voorstelling zijn opengewerkt / beschadigd / er is een (opengereten) karkas weergegeven;
vormgeving: De rode kleuren en/of het contrastrijke kleurgebruik (wit, zwart en rood) versterken het bloederige / gewelddadige karakter van het drieluik en/of het rood en zwart doen denken aan de dood.
- *voorstelling*: Het lijkt een afgesloten ruimte, er is geen uitweg uit de gewelddadige situatie. / Het geweld vindt plaats afgeschermd van de buitenwereld;
vormgeving:
Het afgesloten karakter wordt versterkt door de vorm, de suggestie van een gesloten cirkel en/of door de kleur, de 'vensters' zijn zwart, er is geen uitzicht (geen uitweg of geen perspectief).
of
Het gewelddadige van de ruimte wordt versterkt door de volledig in roodtinten geschilderde vloer en wanden, waardoor de associatie met bloed en geweld wordt versterkt.
- *voorstelling*: De twee figuren / mannen bevinden zich in de ruimte met hompen vlees, alsof zij betrokken zijn bij het geweld / de slachting;
vormgeving: De figuren zijn deels glad geschilderd / vlak vormgegeven (hun lijf / kleding) en/of donker van kleur, terwijl hun hoofden / koppen dik geschilderd zijn en/of licht zijn (vlezig, grof), door het contrast ontstaat de associatie met (heftig) geweld.

Vraag	Antwoord	Scores

9 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben (een van de volgende):

- De foto draagt bij aan de mythe van 'tragische held' doordat deze Bacon toont als een persoon die gepijnigd door het leven ging, te zien aan de 'trieste' / sombere / in zichzelf gekeerde blik in een beschadigde en besmeurde spiegel.
- De foto draagt bij aan de mythe van 'tragische held' doordat deze een persoon laat zien die in een puinhoop leeft en werkt (en alles opoffert voor zijn kunst), een puinhoop die symbool staat voor zijn tragische leven (terwijl hij een beroemde kunstenaar is).

10 maximumscore 3

De mythe van de kunstenaar als 'tragische held' kan de beroemdheid van een kunstenaar versterken doordat (drie van de volgende):

- het doorleefde karakter / de diepgang van het werk wordt onderstreept. (In het geval van Bacon de thematiek van het lijden: het tragische leven is de voedingsbodem voor zijn werk / zijn inspiratie.)
- de (vermeende) opoffering en/of het (vermeende) intense lijden en/of de (vermeende) zelfdestructie bewondering of empathie oproept bij het publiek.
- de kunstenaar in het romantische 'frame' wordt geplaatst van een zonderling, maar wel een geniale zonderling (met kwaliteiten die gewone mensen niet hebben) / het anders zijn een bevestiging van zijn uitzonderlijke gaven is.
- de kunstenaar in een traditie wordt geplaatst van illustere voorgangers, waarbij leven en werk op eenzelfde manier gepresenteerd zijn. (Zo komt Bacon op een lijn met bijvoorbeeld Van Gogh.)
- een contrast wordt gecreëerd tussen de ellende in het leven van de kunstenaar en de grootsheid van het werk: een uitzonderlijk talent dat (aanvankelijk) niet wordt herkend / maatschappelijk succes dat geen verzachtend effect heeft op het lijden van de kunstenaar.
- de kunstenaar / zijn verhaal interessant 'materiaal' vormt voor het schrijven van boeken / een biografie / voor het maken van een documentaire of film.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

Ster of verbinder, de rol van de architect

11 maximumscore 3

drie van de volgende:

- strakke symmetrie
- een centraal deel met twee vleugels
- een vooruitspringend volume in het midden
- vooruitspringende volumes op de hoeken
- gebouw in twee lagen/verdiepingen met een horizontale lijst/architraaf in de gevel
- (gebeeldhouwd) timpaan
- pilasters
- rondbogen (onderin)
- beeldhouwwerk (bovenop timpaan)
- trap(verhoging) bij de entree

per juist antwoord

1

12 maximumscore 3

- aspecten van de opdracht die Van Campens status konden verhogen (twee van de volgende): 2
 - Het was een heel groot gebouw (formaat).
 - Het stadhuis moest gebouwd worden op een belangrijke, centrale locatie: het hart van Amsterdam (locatie).
 - Het was een ingewikkeld / veelomvattend project (met exterieur / interieur / zaal / torentje / galerijen / beeldhouwwerk).
 - Het was het belangrijkste gebouw van de stad / het gebouw had een stedelijke symboolfunctie (om de politieke / economische/culturele aspiraties van Amsterdam uit te drukken) (functie).
 - Het gebouw had een landelijke symboolfunctie (om het succes van de nieuwe Republiek, na de Tachtigjarige Oorlog, uit te drukken).
 - Hij kreeg de leiding over de werkplaatsen / hij had de supervisie over het gehele project.
- Van Campen onderstreepte zijn status door (een van de volgende): 1
 - te tonen dat hij kennis heeft van klassieke filosofie (Plato).
 - te tonen dat hij kennis heeft van / bouwt in de traditie van klassieke bouwkunst (Vitruvius).
 - te tonen dat hij kennis heeft van recente ontwikkelingen in Italië (renaissance-architectuur van onder andere Palladio).
 - te tonen dat hij klassieke (of universele) reken- / meetkundige principes kan verwerken / toepassen in nieuwe architectuur.

Vraag	Antwoord	Scores

13 maximumscore 3

Het stadhuis op de Dam doet denken aan starchitecture, want (drie van de volgende):

- een beroemde of vooruitstrevende architect wordt ingehuurd.
- de opdracht is gericht op het neerzetten van een iconisch gebouw / landmark (qua omvang en stijl) / het gebouw moet Amsterdam op de kaart zetten.
- kosten noch moeite worden gespaard.
- de bestaande structuur van de stad moet wijken voor een megalomaan project.
- er was veel 'gedoe' omheen, spraakmakende besluitvorming / er was weinig aandacht voor bezwaren vanuit de bevolking.
- er was veel publiciteit, het gebouw was in binnen en buitenland bekend als 'nieuw wereldwonder'.

per juist antwoord

1

14 maximumscore 1

De vloer met kaarten drukt de centrale positie uit die de Republiek / de stad inneemt in een nieuw (op handel gebaseerd) wereldrijk.

15 maximumscore 2

- een praktische reden (een van de volgende): 1
 - (veel/omvangrijk werk) Een bouwwerk van deze schaal was nog nooit in de Republiek (Nederland) gerealiseerd: Van Campen kon dit niet alleen doen.
 - (ervaring en specialisme) Van Campen had alleen ervaring als schilder en architect, hij had ervaring van experts nodig op bijvoorbeeld het gebied van beeldhouwen en brons gieten.
 - (veel materialen) Omdat veel materialen aangevoerd (en verwerkt) moesten worden waren er verschillende werkplaatsen / bouwloodsen nodig (die Van Campen uiteindelijk aanstuurde/coördineerde).
 - (tijdsdruk) Omdat het een langdurig project zou gaan worden (en de opdrachtgevers wilden zo snel mogelijk resultaat).
- een motivatie vanuit de beroepsopvatting (een van de volgende): 1
 - (aansturen en bewaken van ideeën) De architect/kunstenaar droeg het idee/plan aan en controleerde/stuurde bij: het was de taak van anderen om het (technisch) te verwezenlijken.
 - (totaalvisie) Van Campen was de leider van het project, hij moest ervoor zorgen dat alle benodigde disciplines in een harmonieus totaalplaatje samenkwamen.
 - (kwaliteit) Van Campen streefde naar de hoogste kwaliteit, hij zocht daarom naar de beste kunstenaars en/of ambachtslieden voor zijn project.

Vraag	Antwoord	Scores

16 maximumscore 3

Een juist antwoord bevat

- een iconografische beschrijving waarin de twee genoemde elementen van het timpaan zijn betrokken en 2
- de boodschap van het timpaan als geheel 1

voorbeeld van een juist antwoord:

De vrouw draagt een schild met het wapen van de stad Amsterdam (ze symboliseert de stad Amsterdam) / de Stedemaagd van Amsterdam en/of de vrouw draagt in haar hand een olijftak (teken van vrede en/of voorspoed). De figuren om haar heen stellen rivier- en/of zeewezen voor en/of stellen rivier- en/of zeegoden voor (ze symboliseren de wereldzeeën) en/of links staat de zeegod Neptunus met drietand, ze reiken haar kransen aan en/of eren de Stedemaagd.

(boodschap) Het timpaan toont de welvaart die uit de vrede voortkomt. / Amsterdam heerst over de wereldzeeën. / Het water brengt voorspoed voor Amsterdam.

17 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (formaat) Het (centrale gedeelte) is heel groot, het torent boven de omliggende binnenstad uit / het drukt de oude bebouwing weg.
- (vorm of stijl) De koepelvorm wijkt (volledig) af van de overige bebouwing. / Het ontwerp ziet eruit als een ruimteschip dat vanuit de ruimte midden in de stad is gevallen.
- (ruimte / positionering) Het gebouw staat meer in de open ruimte dan de overige, compacte bebouwing met smalle straatjes.
- (ruimte / positionering) Het gebouw neemt een grote binnenruimte in beslag (pleinfunctie verdwijnt).
- (moderne vormgeving) Het is opgebouwd uit horizontale ringen met open verdiepingslagen en/of grote raampartijen en dit botst met de 'oude' architectuur die meer gesloten is.
- (materiaal en constructie) Het gebouw bestaat uit veel glas en beton/staal, de bebouwing in de binnenstad is vooral traditioneel in baksteen met dakpannen.

per juist antwoord 1

Vraag	Antwoord	Scores

18 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Het aantrekken van autoriteiten / gezaghebbende personen / van personen met kennis van zaken om te bemiddelen: Een Rijksbouwmeester en een Rijksadviseur voor Cultureel Erfgoed.
- Het aantrekken van een onafhankelijke partij / buitenstaanders om te bemiddelen/adviseren.
- Het praten met verschillende belanghebbenden uit de gemeente (inwoners, bedrijven en organisaties) zodat bekend is wat iedereen wil/verwacht / zodat er sprake is van inspraak of medezeggenschap / zodat er draagvlak wordt gecreëerd.
- Het uitbrengen van een 'visiedocument' als een richtlijn om mee verder te komen, in plaats van een dwingend rapport.
- Het nadrukkelijk aan iedereen richten van het visiedocument / iedereen betrekken en informeren, gezien de titel 'Een bericht aan de stad'.

per juist antwoord

1

19 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De oude gevel had een met (ronde) zuilen gemarkeerde entree, de nieuwe gevel heeft een entree/galerij met (vierkante) zuilen over de volledige breedte.
- De oude gevel is opgebouwd uit drie lagen (begane grond, eerste verdieping en dakpartij), de nieuwe gevel is opgebouwd uit dezelfde lagen, maar er zijn extra lagen met kleinere vensters tussen de verdiepingen/het dak toegevoegd.
- In de oude gevel waren de ramen opgedeeld in kleinere ruiten door middel van roedes, in de nieuwe gevel, een groot raam, is er ook sprake van een opdeling in verschillende rechthoeken (in gele steen).
- In de oude gevel hadden de ramen per laag een verschillende afmeting, in de nieuwe gevel is ook sprake van verschillende afmetingen (vierkant / staande rechthoek) per laag.
- De aansluiting van de dakrand / goothoogte met aanliggende bebouwing, bij de oudbouw aansluiting met het gebouw links en bij de nieuwbouw aansluiting met de bebouwing rechts.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

20 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat twee verschillende letterlijke betekenissen (denotaties) van *Deventer raamwerk* én twee daarop aansluitende connotaties in de context van het Deventer stadhuis.

per juiste combinatie van denotatie en connotatie

1

voorbeelden van een juiste combinatie van denotatie en connotatie:

- denotatie: vingerafdruk,
connotatie: unieke identiteit / identificatie / de stempel die de bevolking van de gemeente mag drukken op het ontwerp / het grotere idee van democratie in de gemeente, ieder individu heeft een stem
- denotatie: raamwerk/rasterwerk met vele vingerafdrukken,
connotatie: pluriforme samenleving (eenheid in veelvormigheid)
- denotatie: raamwerk/rasterwerk,
connotatie: traditionele architectuur / geschiedenis van Deventer / (traditionele) kerkramen (zoals van de tegenoverliggende kerk (Lebuinuskkerk) in Deventer)
- denotatie: *Deventer raamwerk* als samenwerkingsproject (een verzameling vingerafdrukken / identiteiten)
connotatie: ontmoetingsplek / activiteit voor het volk / gebouw voor én door inwoners.

Kunst en leven

21 maximumscore 2

twee van de volgende:

- In de compositie is een driehoek zichtbaar die gevuld is met elementen zoals kleding (patronen), haarband, pre-koloniaal beeldje, armband, waardoor de Mexicaanse identiteit van Kahlo wordt benadrukt.
- Het pre-koloniale beeldje is vrijwel even groot weergegeven als het gezicht van Frida Kahlo. Hierdoor wordt een relatie gelegd tussen het pre-koloniale erfgoed en Frida Kahlo, waarmee haar Mexicaanse identiteit wordt benadrukt.
- Het pre-koloniale beeldje is op gelijke hoogte geplaatst met het gezicht van Frida Kahlo. Hierdoor wordt een relatie gelegd tussen het pre-koloniale erfgoed en Frida Kahlo, waarmee haar Mexicaanse identiteit wordt benadrukt.
- Door de diagonale lijnen in de compositie komt het pre-koloniale beeldje centraal te staan, waarmee het belang van de Mexicaanse identiteit voor Kahlo wordt benadrukt.
- Door de plaatsing van het pre-koloniale beeldje tegen een egaal vlak komt het beeldje centraal te staan, waarmee het belang van de Mexicaanse identiteit voor Kahlo wordt benadrukt.
- Door de blikrichting van Kahlo wordt het pre-koloniale erfgoed (het pre-koloniale beeldje / de armband) centraal gesteld, waarmee het belang van de Mexicaanse identiteit voor Kahlo wordt benadrukt.
- Door de kadrering / uitsnede worden elementen als de (patronen in de) kleding / de armband prominent in beeld geplaatst, waarmee het belang van de Mexicaanse identiteit voor Kahlo wordt benadrukt.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

22 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Net als op de ex voto wordt in Kahlo's werk een vrouw / moeder weergegeven die een kind draagt / vasthoudt.
- Net als op de ex voto is er in Kahlo's schilderij een cartouche of tekstband onderaan het beeld.
- Net als op de ex voto is er in Kahlo's werk een liggende figuur in witte kleding / doeken weergegeven.
- Net als de ex voto bevat Kahlo's werk vervreemdende / bovennatuurlijke / voorouderlijke elementen (bij de ex voto Christus aan het kruis, in Kahlo's werk het mysterieuze masker en/of het inwendige van de moederborst en/of de melk die lijkt te regenen en/of het volwassen hoofd van de baby).
- (mystieke gebeurtenis) Net als op de ex voto verbeeldt het schilderij van Kahlo een mystieke gebeurtenis (bij de ex voto een wonderbaarlijke genezing door Christus, in het schilderij van Kahlo de voeding door een soort oermoeder en/of de adem / boodschap in de vorm van een boom bij de baby).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

23 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (ondiepe ruimte) De ruimtelijke weergave van *Mijn voedster en ik* is plat / ondiep / zonder perspectiefwerking (weinig illusionisme), net als de ex voto.
- (verhoudingen) Beide afbeeldingen bevatten figuren waarbij de verhoudingen niet kloppend zijn weergegeven.
- (vorm) De vormen zijn sterk gestileerd/vereenvoudigd / hebben duidelijke contouren, vergelijkbaar met de ex voto.
- (kleur) Het kleurgebruik van beide afbeeldingen is vrij schematisch / de kleuren bevatten weinig nuances.
- (kleur) Het kleurgebruik in beide afbeeldingen is in veel gevallen onzuiver.
- (compositie) In beide werken is er een centraal geplaatste, liggende figuur.
- (trompe-l'oeil) In beide werken is er sprake van een trompe-l'oeil effect in de weergave van de tekst.
- (licht) In beide werken is sprake van een gelijkmatige / diffuse belichting / is de belichting schematisch opgezet.
- (textuur) Beide werken hebben een glad oppervlak / zijn glad geschilderd (ze hebben een gladde, metalen ondergrond die doorwerkt in het oppervlak).

per juist antwoord

1

24 maximumscore 1

een van de volgende:

- Het schilderij bevat vervreemdende / absurde / droomachtige elementen, bijvoorbeeld de baby met het volwassen hoofd en/of de voedster die een masker op lijkt te hebben.
- Er is sprake van symboliek die verwijst naar het onderbewuste, bijvoorbeeld verlangens of angsten, zoals een voedende moeder (met een beangstigend masker).
- Het combineren of laten samenvloeien van twee werelden: de 'echte' wereld en een andere, fantastische wereld.

Vraag	Antwoord	Scores

25 maximumscore 2

In de biografische interpretatie dient

- een betekenis te worden gegeven die gekoppeld wordt aan de biografie van Kahlo en 1
- die ondersteund wordt door een (of meer) aspect(en) van het schilderij 1

voorbeeld 1

Het schilderij gaat over de verbroken band of afstand tussen moeder en kind: Kahlo's moeder kon haar niet meer voeden.

Dit gemis wordt uitgedrukt door het masker dat de voedster draagt, het staat voor anonimiteit, er is geen emotie en/of er is sprake van pijn of verdriet getuige de donkere lucht of de regen van melk, die (ook) als tranen vloeit over het gezicht / uit de borst.

voorbeeld 2

Het schilderij gaat over de diepe band van Kahlo met Mexicaanse / inheemse cultuur: Kahlo werd gevoed door een inheemse voedster en op deze manier werd ze letterlijk (via de melk) of figuurlijk (via verhalen) van jongs af aan gevoed met (de wijsheid van) de inheemse cultuur.

Dit wordt uitgedrukt door het oude, exotische masker en/of door de voedende kwaliteit van de melk, gezien de rijke vegetatie / de geest-boom die uit de mond van Kahlo groeit.

26 maximumscore 1

Sommige critici zien het als een cultuurpolitiek statement, omdat (het antwoord moet de volgende strekking hebben):

er in de vertegenwoordiging van Nederland en/of in de tentoonstellingen op de Biënnale een lange traditie is die voor een belangrijk deel bepaald werd door een Europese / westerse / koloniale / witte en/of mannelijke blik. De keuze voor kunst gemaakt door een (zwarte) vrouw en/of een kunstenaar met een achtergrond die gerelateerd is aan een voormalige kolonie en/of kunst die gaat over de emancipatie van zwarte mensen kan gezien worden als een statement om deze traditie te veranderen.

Vraag	Antwoord	Scores

27 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (vorm) De abstracte geometrische vlakken verwijzen naar het modernistische gebouw met een strakke geometrische vormgeving / de vormtaal van De Stijl.
- (compositie) De herhaling van de vlakken vormt een sterk ritme, net als de herhaling van architectonische vlakken in het gebouw.
- (compositie) De diagonale plaatsing van sommige vlakken verbindt de installatie van vloer tot plafond met het gebouw.
- (compositie / ruimte) Door de plaatsing van de vlakken op de muren en/of doordat de portretten de vlakken overlappen, lijken de portretten te zweven in de ruimte.
- (compositie / ruimte) De wand (van Rietveld) wordt als beeldvlak gebruikt, getuige de vormen die 'de hoek om' doorlopen en/of getuige de afsnijding van vormen bij de boven- en onderrand van de wand.
- (kleur) Een aantal portretten en/of de geometrische vormen zijn zwart-wit-grijs waardoor ze een verbinding aangaan met de witte / lichte ruimte.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

28 maximumscore 2

twee van de volgende:

- (omzetting van foto in schilderij) Voor elk van de drie portretten geldt dat het is uitgevoerd in verf / als schilderij, een medium / vorm met een lange traditie en/of een vorm die een zekere status kent.
- (formaat) Voor elk van de schilderijen geldt dat de geportretteerde meer dan levensgroot is afgebeeld, waardoor het belang van de vrouwen wordt benadrukt.
- (kadrering) Voor elk van de drie portretten geldt dat het zo is afgesneden dat de indruk van een toevallige gelegenheid wordt onderdrukt, het wordt meer een (statie)portret dan een kiekje / dat de aandacht van de beschouwer volledig (of meer) naar het portret gaat, alleen de geportretteerde staat centraal (status) en/of dat de aandacht volledig wordt gericht op de trotse blik.
- (lichtwerking) Bij het portret van Sister Nancy is het contrast tussen licht en donker versterkt, waardoor het portret krachtiger lijkt (trots).
- (lichtwerking) Bij het portret van bell hooks en/of Amy Ashwood is het geheel (de kleding) wat lichter dan op de foto, waardoor er meer aandacht is voor de trotse, intense blik.
- (vorm) Op het portret van Sister Nancy lijkt er rond het hoofd een band aangebracht, waardoor er sprake lijkt van een aureool / heiligheid en daarmee statigheid wordt benadrukt.
- (kleur) In het portret van Sister Nancy is de achtergrond qua kleur geïntensiveerd: een onbestemd, warm goddelijk licht, waarmee haar heiligheid en daarmee statigheid wordt benadrukt.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

29 maximumscore 2

- utopisch idee (een van de volgende): 1
 - het utopisch geloof in de vooruitgang van de mens / een nieuwe kunst voor een nieuwe maatschappij / wereld
 - het utopisch geloof in een universele beeldtaal / kunst
- rol van kunst (een van de volgende): 1
 - via kunst de leefwereld van alle mensen verbeteren (door de samenhang van toegepaste en autonome kunst)
 - kunst voor alle mensen bereikbaar maken, zodat eenieder kan profiteren van de heilzame werking
 - via kunst het idee van de nieuwe, moderne wereld tonen / met kunst een universele beeldtaal tot stand brengen waardoor internationale eenheid kon worden bereikt
 - door de autonome en toegepaste kunst (inclusief de architectuur) samen te laten vloeien in één stijl is de universele beeldtaal goed te zien en te ervaren

30 maximumscore 1

een van de volgende:

- Het ideaal dat een betere toekomst mede bepaald wordt door zwarte vrouwelijke feministen / intellectuelen. Dit draagt zij uit door de portretten te tonen aan een internationaal publiek op de Biënnale.
- Het ideaal dat de kunst uit alle delen van de wereld en van alle bevolkingsgroepen een plek verdient op een internationaal podium zoals de Biënnale.

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinerator in de applicatie Wolf. Cito gebruikt deze gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 1 juni te accorderen.

Ook na 1 juni kunt u nog tot en met 13 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

6 Bronvermeldingen

afbeelding 1	Friedrich Carl Albert Schreuel, <i>Portret van Raden Syarif Bustaman Saleh</i> , ca. 1840, https://es.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Carl_Albert_Schreuel
afbeelding 2	Johann Karl Bähr, <i>Portret van Sjarif Bastaman Raden Saleh</i> , 1842 https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Carl_Johann_Baehr_-_Portr%C3%A4t_des_Raden_Saleh_Syarif_Bustaman.jpg
afbeelding 3	George Hendrik Breitner, <i>Zelfportret</i> , 1882, https://www.boijmans.nl/collectie/kunstwerken/113191/zelfportret
afbeelding 4 t/m 7	Francis Bacon, <i>Drie studies voor een kruisiging</i> , 1962, https://www.sartle.com/artwork/three-studies-for-a-crucifixion-francis-bacon
afbeelding 8	Gerrit Berckheyde, <i>Het stadhuis op de Dam in Amsterdam</i> , 1693, https://www.rijksmuseum.nl/en/collection/SK-C-101
afbeelding 9	https://www.paleisamsterdam.nl/beeldmateriaal/
afbeelding 10 t/m 12	http://www.buitenbeeldinbeeld.nl/Amsterdam_C/Quellinus.htm
afbeelding 13	https://www.rijnlandmodel.nl/bronpaginas/Gemeente Deventer Stadskantoor.htm
afbeelding 14	https://www.rijnlandmodel.nl/bronpaginas/Gemeente Deventer Stadskantoor.htm
afbeelding 15	https://www.oud-deventer.nl/wp-content/uploads/2019/05/nieuwsbrief23.pdf
afbeelding 16	https://i0.wp.com/www.hetdeventernieuws.nl/wp-content/uploads/2018/02/Gemeente.jpg?fit=1920%2C1280&ssl=1
afbeelding 17	https://architectenweb.nl/projecten/project.aspx?ID=32047
afbeelding 18	https://nl-nl.facebook.com/GemeenteDeventer/posts/de-gulden-adelaar-de-tweejaarlijkse-deventer-cultuur-en-wetenschapsprijs-is-voor/3128072407208556/
afbeelding 19	http://www.loestenanscher.nl/kunstprojecten/projecten/deventer-raamwerk/communicatie-deventer-raamwerk/
afbeelding 20	https://easyreadernews.com/friday-kahlo-sensuality-and-sorrow/

afbeelding 21	https://gregcookland.com/wonderland/wp-content/uploads/2019/02/picKahloMFA190222ExVotoOurLordEncino_0320w.jpg
afbeelding 22	Frida Kahlo, <i>Mijn voedster en ik</i> , 1937, https://www.fridakahlo.org/my-nurse-and-i.jsp#prettyPhoto[image1]/0/
afbeelding 23	https://ocula.com/magazine/photologs/the-58th-venice-biennale/
afbeelding 24 t/m 26	https://iriskensmil.nl/work/
afbeelding 27	https://www.femthefuture.org/
afbeelding 28	https://www.vibe.com/music/reviews/sister-nancy-boiler-room-ny-486780/
afbeelding 29	https://herstoryprincess.wordpress.com/social/amy-ashwood-garvey-2/
figuur 1	Sigmund Löw, <i>De schilder Jozef israëls in zijn atelier, Koninginnegracht 2, Den Haag</i> , 1903, https://www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/RP-F-00-2600
figuur 2	Sigmund Löw, De kunstenaar Isaac Israëls in zijn atelier aan het Oosterpark 82, Amsterdam, 1903, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Isaac_Isra%C3%ABIs#/media/File:De_kunstenaar_Isaac_Isra%C3%ABIs_in_zijn_atelier_aan_het_Oosterpark_82,_Amsterdam,_RP-F-00-6695.jpg
figuur 3	vindplaats onbekend
figuur 4	https://onlinegallery.art/nl/blog/beroemde-kunstenaars-en-hun-ateliers-510/
figuur 5	https://onlinegallery.art/nl/blog/beroemde-kunstenaars-en-hun-ateliers-510/
figuur 6	https://historiek.net/paleis-op-de-dam-herbergt-grootste-kaarten-ter-wereld/108444/
figuur 7	https://www.amsterdam.nl/stadsdelen/centrum/mokums-abctje/quellinus/
figuur 8	https://rondeeldeventer.nl/update-stadhuis/
figuur 9	https://nl.pinterest.com/pin/688558230500055541/
figuur 10	vindplaats onbekend

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 t/m 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examiner en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

De mythische Michelangelo

1 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Christus oordeelt over de levenden en de doden (centraal op afbeelding 1).
- De verdoemde mensen worden door duivels naar beneden getrokken / de hel ingetrokken (rechtsonder in beeld op afbeelding 1 / afbeelding 3).
- De gezegende mensen stijgen op naar de hemel of worden omhoog getrokken (links op afbeelding 1).
- De reeds gestorven mensen worden opgewekt om beoordeeld te worden (linksonder op afbeelding 1 / afbeelding 2).
- De engelen kondigen met bazuinen de komst van Christus aan (midden onder op afbeelding 1).

per juist antwoord

1

Opmerking

Scorepunten alleen toekennen aan gebeurtenissen die gebruikelijk zijn in voorstellingen van het Laatste oordeel.

2 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Belangrijkste boodschap: het Laatste oordeel was bedoeld om de mensen aan te sporen om te leven volgens de Christelijke leer / naar het voorbeeld van Christus / te kiezen voor het goede en niet voor het kwade en/of om mensen te waarschuwen dat hun daden in het leven gevolgen zouden hebben voor het leven in het hiernamaals.

3 maximumscore 3

drie van de volgende:

- weergave van complexe houdingen, met draaiingen in het lichaam
- weergave in verkortingen (zoals de figuren linksboven die het kruis en de doornenkroon vasthouden)
- nauwkeurige en nadrukkelijke weergave van de anatomie (met sterke plasticiteit en/of lijnvoering)
- weergave van heftige emoties / heftige gezichtsuitdrukkingen (zoals angst en woede)
- weergave van een figuur (een vermeend zelfportret van Michelangelo) in de vorm van een afgestroopte huid

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
4	maximumscore 1 De eenheid van de katholieke kerk werd bedreigd door de reformatie / opkomst van het protestantisme (vanuit Noord-Europa).	
5	maximumscore 1 Hauser bespreekt / verklaart (een (stijl)verandering in) de kunst vanuit veranderende maatschappelijke of religieuze verhoudingen.	
6	maximumscore 3 Het antwoord moet de volgende strekking hebben: • Met de welluidendheid van de ruimte bedoelt Hauser een overzichtelijke en perspectivisch kloppende ruimtelijkheid / een harmonisch geordende, ruimtelijke compositie / een consequente indeling in plans • voorbeelden (twee van de volgende): – (perspectiefwerking) Veel figuren (zoals Christus) bevinden zich hoog boven de beschouwer, maar zijn frontaal en niet van onderen weergegeven. – (perspectiefwerking) Frontale aanzichten (figuren rondom Christus) worden gecombineerd met aanzichten van onderen (bijvoorbeeld de figuren die opstijgen naar de hemel). – (perspectiefwerking) De laag met figuren vlak boven Christus lijkt in elkaar geperst doordat de figuren sterk verkort zijn weergegeven en achter elkaar geplaatst zijn. (Dit klopt niet met de ruimteweergave van de lagen erboven en eronder.) – (verhouding tussen de figuren / verkleining) Het formaat van de figuren volgt niet de wetmatigheid van het perspectief / figuren op de achtergrond zijn niet altijd kleiner dan figuren op de voorgrond (Bijvoorbeeld: de figuren naast Christus zijn veel groter dan de figuren vlak boven hem. / De figuren in de buurt van Christus zijn veel groter dan de figuren op de wolk rechts die door overlapping zich meer op de voorgrond lijken te bevinden. / De figuren (rechtsonder) zijn in verhouding te groot voor de boot). – (ordening in de diepte) De meeste figuurgroepen lijken zich op hetzelfde plan te bevinden in de voorgrond en/of de figuurgroepen zijn boven elkaar gestapeld. – (ordening in de ruimte) De ordening van de figuurgroepen in de ruimte in de vorm van een spiraal of ellips (hoewel symmetrisch in de basis) maakt de ruimte dynamisch (in plaats van harmonisch geordend of statisch). – In de hoge renaissance stonden figuren meestal in perspectivisch geconstrueerde ruimten zoals kamers of pleinen, terwijl Michelangelo de ruimtelijke omgeving/context hier beperkte tot wat landschap op de lage achtergrond.	1 2

Vraag	Antwoord	Scores

7 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

(In de iconologie wordt de (iconografische) interpretatie of betekenis in de bredere context van de tijd geplaatst.) In deze interpretatie / beschrijving geeft Vasari de figuren / de slaven / de gevangenen een betekenis die past in de tijd van paus Julius II: Het zijn de door Julius II onderworpen provincies.

8 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- (autonome kunstenaar) Volgens Janson gaat Michelangelo niet uit van bestaande regels, maar gaat hij alleen af op zijn eigen oordeel. Dit is een romantisch beeld van het kunstenaarschap: de autonoom opererende kunstenaar die wars is van conventies en vertrouwt op zijn eigen, individuele (geniale) oordeel.
- (verheugd gevoel) Janson legt in zijn interpretatie van de beelden de nadruk op 'de immense psychische energie' / het sterke gevoel / de emotie / de expressie. Hieruit spreekt een romantisch beeld van het kunstenaarschap: Het gaat de romantische kunstenaar om het uitdrukking geven aan (eigen) hevige gevoelens / emoties.
- (kunstenaar als schepper, vergelijkbaar met God) Janson beweert dat Michelangelo het maken van beelden vergelijkt met de scheppende kracht van God. Dit is (ook) een romantische interpretatie van het kunstenaarschap: de kunstenaar als scheppend genie (vergelijkbaar met God).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

9 maximumscore 3

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (drie van de volgende):

- Michelangelo is alleen afgebeeld / Michelangelo zit alleen in zijn atelier (tussen zijn werk), dit past bij het beeld van de romantische kunstenaar die vrij / autonoom werkt.
- Michelangelo zit in gedachten verzonken te midden van zijn werk, dit past bij het beeld van de romantische kunstenaar van wie het werk ontspruit aan zijn ziel / geest.
- Michelangelo is niet werkend afgebeeld (gereedschap op de vloer), maar peinzend, nadenkend / wachtend op inspiratie, waaruit blijkt dat romanticus Delacroix de inspiratie belangrijker vond dan het ambacht.
- Michelangelo zit in een vergelijkbare pose als een van de beelden achter hem in het atelier, dit past bij het beeld van de romantische kunstenaar wiens artistieke productie gezien kan worden als een directe expressie van zijn innerlijke gemoedsgesteldheid.
- Michelangelo heeft een bijzondere rode mantel aan / hij draagt een bijzondere hoofddoek, dit past bij het beeld van de romantische kunstenaar als onconventioneel / als bohemien / als filosoof (geen ambachtsman).

per juist antwoord

1

Werken en leven tussen idealen

10 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Er werd ambachtelijk gewerkt / (verschillende oude) ambachten staan centraal.
- Het atelier volgt het middeleeuwse (organisatie)model van meester - gezel - leerling (gericht op specialisatie in verschillende disciplines).
- Er werd onder één dak samengewerkt om de disciplines architectuur, beeldende kunst en kunstnijverheid te verenigen.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

11 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (werkgever) Cuypers was werkgever van de werknemers in het Atelier (hij moest salaris betalen).
- (leermeester) Cuypers was verantwoordelijk voor de scholing/opleiding van werknemers.
- (ambachtelijke en artistieke kwaliteit) Cuypers moest de kwaliteit (van de productie) van ornamentiek waarborgen.
- (zakelijk) Cuypers moest contact leggen / onderhouden met (nieuwe) opdrachtgevers en/of afnemers.
- (productie) Cuypers was verantwoordelijk voor het op peil houden / brengen van de productie (leveranciers, fabrieken).
- (facilitair) Cuypers was verantwoordelijk voor de uitrusting/outillage van de werkplaats (gereedschap, materiaal).

per juist antwoord

1

12 maximumscore 2

twee van de volgende:

- hoge / grote ramen (aan de rechterzijde van de voorgevel en in de zijgevel)
- hoge dakconstructies / kappen
- vlakke gevels (met weinig ornamentiek)
- een (grote / gesloten) schuur
- de plaatsing van vleugels/bijgebouwen
- het totale volume van het gebouw
- de hoge deur van het atelier / de hoge entree van het atelier

per juist antwoord

1

13 maximumscore 2

twee van de volgende:

- de entree met trappen
- het ruime portaal (ontvangst)
- de (versierende / niet-functionele) trapgevels
- de twee erkers
- de plaatsing en het formaat van de raampartijen aan de voorzijde / linkerhelft (dit wijst op indeling van een woning met diverse kamers)

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

14 maximumscore 3

drie van de volgende:

- De gevel heeft een overwegend horizontaal karakter.
- De structuur van de gevel wordt gevormd door architraven en pilasters.
- De dakramen zijn en/of de top van de centrale gevel is bekroond met frontons.
- Er wordt gebruik gemaakt van rondbogen.
- De plaatsing van cirkelvormige ornamenten op de gevel / de cirkelvormige sierlijsten / de guirlandes rond de portretten op de gevel.
- De toepassing van de trapgevel (als verwijzing naar de renaissance-architectuur in Nederland).

per juist antwoord

1

15 maximumscore 3

drie van de volgende:

- In de gevel ligt de nadruk op de verticale assen.
- De structuur van de gevel wordt gevormd door steunberen/pijlers met daartussen vensters of muren / het oogt als skeletbouw.
- Er wordt gebruikgemaakt van spitsbogen.
- Het centrale deel bevat een grote raampartij / veel glasoppervlak.
- De vensterpartijen bevatten traceerwerk.
- Op de hoeken en/of dakpunten zijn pinakels geplaatst.
- In de nissen zijn galerijbeelden geplaatst.

per juist antwoord

1

16 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- verklaring waarom het renaissancistische ontwerp wel passend werd gevonden (een van de volgende):
 - Het renaissancistische ontwerp vond de jury qua stijl passend voor de functie van het gebouw: een museum met kunstschaten.
 - Het renaissancistische ontwerp vond de jury qua stijl / stijlperiode passend bij de collectie die het museum zou gaan herbergen (met het accent op hoogtepunten uit de kunst van de zestiende en zeventiende eeuw).
- verklaring waarom het gotische ontwerp niet passend werd gevonden (een van de volgende):
 - Het gotische ontwerp vond de jury niet passend, want die stijl reserveerde zij (eerder of liever) voor religieuze architectuur.
 - Het gotische ontwerp vond de jury niet passend, want die stijl vond men 'katholiek', terwijl het hier ging om een nationaal museum (het ontwerp moest seculier van karakter zijn en/of (ook) passend zijn voor een land met een sterke protestantse traditie).

1

1

Vraag	Antwoord	Scores

17 maximumscore 3

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (drie van de volgende):

- Less is more: decoraties / decoratieve patronen zijn witgepleisterd / de wanden en plafonds zijn zoveel mogelijk egaal en wit gemaakt ("white cube") en/of beelden op sokkels en zitjes zijn verwijderd.
- Form follows function: de 'toegevoegde' decoratie is verdwenen, alleen de functionele vormen blijven zichtbaar, zoals de zuilen/pilaren, de dragende balken en de bogen.
- Licht: de gordijnen zijn verwijderd en/of de muren zijn wit geverfd, zodat er zoveel mogelijk (dag)licht de ruimte kan binnenvallen.
- Open ruimte: afscheidingen in de vorm van lange gordijnen zijn verwijderd en/of elementen, als beelden op sokkels en zitjes zijn verwijderd.
- Evenwicht tussen vlak en lijn: met het wit pleisteren van de wanden ontstaan egale vlakken die een contrast vormen met de donkere lijnen van de dragende balk.

per juist antwoord

1

18 maximumscore 3

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (drie van de volgende):

- (herwaardering van het ambacht) Er is aan het begin van de 21e eeuw onder architecten en kunstenaars sprake van een herwaardering van het ambachtelijke.
- (herwaardering van ornamentiek) Net als bij Cuypers (maar nu als reactie op het 'anonieme' modernisme) is er aan het begin van de 21e eeuw aandacht voor versiering / symboliek in architectuur.
- (herwaardering van nationaal erfgoed) Cuypers wordt inmiddels tot het Nederlands cultureel erfgoed gerekend / het Rijksmuseum is zelf onderdeel van de nationale geschiedenis (waarvoor meer aandacht is sinds het begin van de 21e eeuw).
- (herwaardering van dienende architectuur) Er is aan het begin van de 21e eeuw sprake van een tendens waarin architecten zich nadrukkelijk opstellen in dienst van de samenleving, net als Cuypers deed.
- (waardering voor het authentieke / oorspronkelijke) Er is aan het begin van de 21e eeuw sprake van een trend waarin authentieke / oorspronkelijke ontwerpen en producten (vintage) worden gewaardeerd.
- (erkenning van geschiedenis als 'een verhaal') De (postmoderne) erkenning dat zoiets als een "neutrale" presentatie, zoals het modernisme dat met de "white cube" pretendeerde, eigenlijk niet mogelijk is.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

Interpretaties van kunst en kunstenaars

19 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Elementen lijken verplaatsbaar / elementen ogen alsof je ze omhoog of omlaag / erin en eruit kunt/mag bewegen / de kleine kubus steekt uit de structuur van de grote kubus.
- Er is sprake van een afwisseling tussen gesloten en open volumes. / In de kubus zijn kleine blokjes geplaatst die (het strenge ritme van de kubus doorbreken en) zorgen voor een speels effect.
- De kleuraccenten maken het werk speels.
- De latten eindigen allemaal op verschillende hoogtes.
- De latten lijken zonder ordening in de kubus te zijn geplaatst (ze staan op onregelmatige afstand van elkaar).
- Op de latten van *Promise IV* zijn verscheidene kleine details zichtbaar (spijkertjes, stof), die de strakke/gladde structuur doorbreken of afwisselen.

per juist antwoord

1

20 maximumscore 2

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

- Bij de formele benadering wordt het kunstwerk beschouwd / geïnterpreteerd vanuit de vorm of vormgeving 1
- *Promise IV* leent zich voor deze benadering, want (een van de volgende): 1
 - het werk is non-figuratief / een voorstelling ontbreekt / het werk is abstract.
 - het werkt gaat niet over nabootsen van de zichtbare werkelijkheid.
 - de zeggingskracht is (voornamelijk) gebaseerd op vorm en niet op een voorstelling.

Vraag	Antwoord	Scores

21 maximumscore 3

Een juist antwoord omvat een interpretatie van het werk waarin, in samenhang:

- feitelijke, zichtbare aspecten van het werk worden genoemd 1
- iconografische / kunsthistorische elementen worden besproken 1
- de brede(re) cultuurhistorische context wordt betrokken 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- *Promise IV* is een uit latten opgebouwde kubus waar enkele latten van verschillende lengte uitsteken. De latten zijn geschilderd in de primaire kleuren en zwart en wit. Daarnaast zijn er stukjes draad, spijkertjes, kralen en teer gebruikt 1
- Door het kleurgebruik en/of de rechthoekige geometrische vormen en/of de balans tussen horizontalen en verticalen verwijst het werk naar kunstwerken van bijvoorbeeld Mondriaan en Rietveld. Door het gebruik van ruitpatronen, draad, knopen, teer en spijkertjes verwijst het naar rituelen en/of gebruiksvoorwerpen uit de Marroncultuur 1
- De Marroncultuur en de modernistische kunst van De Stijl liggen ver van elkaar (hoewel beide 'levend' aan het begin van de twintigste eeuw), maar vormen allebei een belangrijk element in het leven van Jungerman. Voor hem zijn beide culturen een inspiratiebron (zowel op materieel als geestelijk vlak) en op deze manier laat het werk zich interpreteren als een beeld van verbinding van levens en culturen / als een belofte (promise) van een nieuwe wereld waarin verschillende culturen samenkomen 1

Opmerking

Als de kandidaat meer dan 150 woorden gebruikt, een scorepunt aftrekken.

Vraag	Antwoord	Scores

22 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (combineren van stijlen / eclectisch) Het combineren van verschillende stijlen (De Stijl, geometrie van Marrons, minimal art) uit de kunstgeschiedenis in een werk is een kenmerk van postmoderne kunst.
- (deconstructie / reconstructie) Het opnieuw ordenen van elementen uit de geschiedenis (De Stijl, elementen uit de Marroncultuur, elementen uit Jungermans eigen leven en herinnering) en daarmee een nieuwe kijk op de geschiedenis geven / tonen dat de geschiedenis een construct is / een (persoonlijk) verhaal is/kan zijn, is postmodernistisch te noemen.
- (het speelse element / humor) De speelse omgang met overduidelijke referenties aan De Stijl, zoals de 'strengere' kubus waaruit de latten omhoog springen, is postmodern te noemen / is te beschouwen als een ironisch commentaar op het modernisme.
- (reactie op modernisme) Jungerman maakt een abstract werk dat in eerste instantie lijkt op een modernistisch werk, maar dat is doordrongen van nieuwe betekenissen / van betekenissen uit zijn culturele achtergrond, wat in het modernisme niet gebeurde.
- (hoge – lage kunst) Het werk van kunstenaars van De Stijl wordt gezien als museumkunst, terwijl de patronen van de Marrons gezien worden als een uiting van volkskunst/folklore. Het combineren van die twee in een kunstwerk is postmodern te noemen.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

23 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (geometrie, rechthoeken) De basisvorm van *Visiting Deities: Kabra Tafra* is geometrisch/rechthoekig, dit sluit aan bij de vormgeving van het Rietveld Paviljoen.
- (harmonie tussen vlak en lijn en/of open en dicht) *Visiting Deities: Kabra Tafra* bestaat uit een afgewogen afwisseling van vlakken en lijnen / van gesloten vlakken en open ruimtes, net zoals het Rietveld Paviljoen bestaat uit muurvlakken en glaswanden / uit een open ruimte met dwarswanden.
- (licht, lucht, ruimte) De open structuur die kenmerkend is voor *Visiting Deities: Kabra Tafra* past bij de openheid / de doorgaande ruimte (met veel glas) die Rietveld nastreefde in zijn ontwerp.
- (spel van horizontalen en verticalen) *Visiting Deities: Kabra Tafra* is horizontaal georiënteerd met verticale accenten, net zoals de ruimte van het Rietveld Paviljoen gekenmerkt wordt door een afwisseling van horizontale en verticale lijnen / vlakken.
- (beperkt kleurgebruik) De witte bovenkant van de tafel van *Visiting Deities: Kabra Tafra* sluit aan bij de witte vlakken in de ruimte (vloer, muren, plafond). / Wit, zwart en accenten van primaire kleuren spelen een belangrijke rol in *Visiting Deities: Kabra Tafra* en dit sluit aan op het ontwerp van Rietveld waarin ook sprake is van een bewust beperkt kleurenpalet (in deze ruimte is alleen wit zichtbaar).

per juist antwoord

1

24 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Het interieur van het paviljoen bestaat uit witte muren, plafonds en vloeren, die een steriele uitstraling geven. *Visiting Deities: Kabra Tafra* vormt een contrast door de vloer van klei onder de tafel/de aardsheid van de grond van het kunstwerk.
- De grillige/complexen structuur (met veel details) van de zwevende objecten boven de tafel vormen een contrast met de strakke vormgeving van de ruimte.
- In het paviljoen is de verticaal dominant, in *Visiting Deities: Kabra Tafra* is de horizontaal dominant.
- In de vormgeving van het paviljoen is de functie leidend, terwijl in *Visiting Deities: Kabra Tafra* de vormgeving gericht is op het beeld / de inhoud en niet afhangt van de functie (bijvoorbeeld de 58 'poten').

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

25 maximumscore 2

twee van de volgende:

- verkoop van (autonoom of 'voor de markt gemaakt') werk (via de kunsthandel / galerie / direct aan particulieren vanuit het atelier)
- het uitvoeren van opdrachten (van de overheid en/of particulieren)
- financiële ondersteuning vanuit een mecenas / verzamelaar (die op voorhand de kunstenaar financieel ondersteunt en/of een vaste afnemer is van het werk van de kunstenaar)

per juist antwoord

1

26 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Vanaf de tweede helft van de twintigste eeuw spelen subsidies vanuit de Nederlandse overheid een rol in de ondersteuning van vernieuwende kunstenaars.

27 maximumscore 2

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Het beeld van de kunstenaar als (rigide, strenge) theoreticus of geleerde / avant-gardist / visionair / wereldverbeteraar. Dit beeld ontstaat door twee van de volgende kenmerken van de foto:

- Mondriaan poseert in een opgeruimde woon- werkruimte.
- Mondriaan poseert in een omgeving die ingericht is volgens zijn kunstzinnige idealen.
- Mondriaan stelt zich op naast zijn afgeronde werk.
- Mondriaan is keurig gekleed (als een heer).
- Mondriaan poseert serieus of streng kijkend.
- Mondriaan presenteert zich als kunstenaar die niet alleen maar (verkoopbare) schilderijen maakt, maar zijn principes ook op vormgeving en architectuur toepast.
- Mondriaan poseert in een houding waardoor hij samen lijkt te vallen met zijn werk en ideeën (verticaal en diagonaal).

per juist antwoord

1

Opmerkingen

Voor een beschrijving van het beeld van de kunstenaar zonder kenmerken van de foto, geen scorepunten toekennen.

Voor een juiste beschrijving aan de hand van één kenmerk, 1 scorepunt toekennen.

Voor een juiste beschrijving aan de hand van twee kenmerken, 2 scorepunten toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores

28 maximumscore 2

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Het beeld van de kunstenaar als ambachtsman / (creatieve) bohemien. Dit beeld ontstaat door twee van de volgende kenmerken van de foto:

- Jungerman staat tussen gereedschappen en materialen.
- Jungerman staat te midden van zijn werk in wording.
- Jungerman is casual gekleed.
- Jungerman poseert lachend.
- Jungerman neemt een informele houding aan.
- Jungerman is in beweging.

per juist antwoord

1

Opmerkingen

Voor een beschrijving van het beeld van de kunstenaar zonder kenmerken van de foto, geen scorepunten toekennen.

Voor een juiste beschrijving aan de hand van één kenmerk, 1 scorepunt toekennen.

Voor een juiste beschrijving aan de hand van twee kenmerken, 2 scorepunten toekennen.

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examiner in de applicatie Wolf.
Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 26 juni.

6 Bronvermeldingen

afbeelding 1 t/m 3	Michelangelo, <i>Het laatste oordeel</i> , 1541, 1370x1200 cm. fresco, https://nl.wikipedia.org/wiki/Het_laatste_oordeel_(Michelangelo)
afbeelding 4	Delacroix, Michelangelo in zijn studio, 1850, 41 x 33 cm. Olieverf op doek, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Eug%C3%A8ne_Delacroix_-_Michelangelo_in_his_Studio_-_WGA06211.jpg
afbeelding 5	voorgevel van het gebouw dat Cuypers in 1853 ontwierp als woonhuis en atelier/werkplaats, https://nl.m.wikipedia.org/wiki/Bestand:Atelierwohnhaus_Cuypers_I.jpg
afbeelding 6	zijaanzicht van het gebouw dat Cuypers in 1853 ontwierp als woonhuis en atelier/werkplaats, https://federatiemusealimburg.nl/cuypershuis/
afbeelding 7	https://www.rijksmuseum.nl/nl/bezoekersinformatie/wat-is-er-te-zien-in-het-rijksmuseum/voorhal
afbeelding 8	https://architizer.com/projects/the-new-rijksmuseum-1/
afbeelding 9	Remy Jungerman, <i>Promise IV</i> , 2018-2019, 498x136x134 cm, https://www.stedelijk.nl/nl/tentoonstellingen/remy-jungerman
afbeelding 10 en 11	Remy Jungerman, <i>Promise IV</i> , detail, https://www.stedelijk.nl/nl/digdeeper/remy-jungerman
afbeelding 12	Marron schouderdoek, http://www.monshouwereditions.nl/wp-content/uploads/2015/04/pachwork1.jpg
afbeelding 13	Remy Jungerman, <i>Visiting Deities: Kabra Tafra</i> , https://remyjungerman.com/58th-venice-biennale/
afbeelding 14	portret van Remy Jungerman in zijn atelier uit 2017, https://www.nrc.nl/nieuws/2017/10/02/remy-jungerman-mengt-de-stijl-met-winti-rituelen-13220358-a1575573
figuur 1	Michelangelo, fresco <i>Het laatste oordeel</i> , 1541, https://www.museivaticani.va/content/museivaticani/en/collezioni/musei/cappella-sistina/giudizio-universale.html#&gid=1&pid=1
figuur 2	Michelangelo, <i>Bebaaarde slaaf</i> , https://www.accademia.org/explore-museum/artworks/michelangelos-prisoners-slaves/
figuur 3	Michelangelo, <i>Atlasslaaf</i> , https://www.accademia.org/explore-museum/artworks/michelangelos-prisoners-slaves/
figuur 4	Michelangelo, <i>Jonge slaaf</i> , https://www.accademia.org/explore-museum/artworks/michelangelos-prisoners-slaves/
figuur 5	Michelangelo, <i>Ontwakende slaaf</i> , https://www.accademia.org/explore-museum/artworks/michelangelos-prisoners-slaves/
figuur 6	graf Julius, voorstudie, https://en.wikipedia.org/wiki/Tomb_of_Pope_Julius_II#/media/File:Michelangelo_Second_design_for_wall_tomb_for_Julius_II.jpg

- figuur 7 foto van Pierre Cuypers Atelier, rond 1860,
<https://www.fotoexpositie.nl/exposities/cuypers.html>
- figuur 8 plattegrond en indeling van het Cuypers Atelier, merkx-girod.nl
- figuur 9 ontwerp van Pierre Cuypers (renaissancistische variant) van 'Muzeüm Willem I', Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek (NKJ) / Netherlands Yearbook for History of Art , 1984, Vol. 35, HET RIJKSMUSEUM. OPSTELLEN OVER DE GESCHIEDENIS VAN EEN NATIONALE INSTELLING (1984), pp. 151-194
- figuur 10 ontwerp van Pierre Cuypers (gotische variant) van 'Muzeüm Willem I', Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek (NKJ) / Netherlands Yearbook for History of Art , 1984, Vol. 35, HET RIJKSMUSEUM. OPSTELLEN OVER DE GESCHIEDENIS VAN EEN NATIONALE INSTELLING (1984), pp. 151-194
- figuur 11 foto van eregalerij van het Rijksmuseum in Amsterdam, 1907,
<https://www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/RMA-SSA-F-00048-1>
- figuur 12 foto van eregalerij van het Rijksmuseum in Amsterdam, 1984,
https://nl.wikipedia.org/wiki/Bestand:Nachtwachting_en_eregalerij_in_Amsterdam_Rijksmuseum_in_oorspronkelijke_staat_hersteld_-_de_eregalerij_met_Nachtwachting.jpg
- figuur 13 Remy Jungerman, *Promise IV*, tentoongesteld in het Rietveldpaviljoen, Biënnale van Venetië, 2019, vindplaats onbekend
- figuur 14 Rietveld, foto van het exterieur van het Rietveldpaviljoen,
<https://www.groene.nl/artikel/de-rauwe-randjes-van-nationale-identiteit>
- figuur 15 foto van Piet Mondriaan in zijn atelier met (boven) *Lozenge Composition with Four Yellow Lines* en (onder) *Composition with Double Lines and Yellow*, 1933, <https://www.kunstmuseum.nl/nl/gemeentemuseum-den-haag-viert-100-jaar-mondriaan-en-de-stijl>

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Inspiratie en emotie

1 maximumscore 3

- De groep links bekommert zich om het lichaam van Christus, de groep rechts troost/ondersteunt Maria 1
- De groepen worden verbonden door (twee van de volgende): 2
 - ze te laten overlappen / de rechter groep schuin achter de linker groep te plaatsen.
 - de figuren van beide groepen (optisch) een doorlopende golfbeweging (lemniscaat) te laten vormen (van de figuur helemaal links, via het lichaam van Christus, via de linkerarm/schouderpartij van de figuur die Christus' benen draagt, naar Maria en de figuur meest rechts).
 - de blikrichting van de vrouw rechts achteraan, die gericht is op het hoofd van Christus.
 - een ritme / afgewogen verdeling van kleurvlakken (rood, okergeel, groen en blauw) aan te brengen in de kleding van de figuren.
 - ze in één plan / op één strook in het beeld te plaatsen.
 - de herhaling van de diagonale richting van Jezus (arm en bovenlichaam) in de Mariafiguur.

2 maximumscore 3

- Rafaël gebruikte wetmatigheden uit de natuur om op basis daarvan een ideaalbeeld te construeren en/of Rafaël baseerde zich op de klassieke kunst (toen de kunstenaars, in de optiek van renaissancekunstenaars, al werkten volgens het principe van natura naturans) 1
- Dit blijkt uit (twee van de volgende): 2
 - de ideale verhoudingen in de lichamen / de perfecte anatomie.
 - de geïdealiseerde / klassieke gezichten van de figuren.
 - de weergave van een geïdealiseerd / gecomponeerd landschap.
 - het gebruik van zuivere / ongemengde kleuren (rood, blauw, geel groen) en/of het afgewogen, harmonieuze gebruik van kleur.
 - de evenwichtige/harmonieuze plaatsing van de figuren ten opzichte van elkaar en/of in het landschap.

Vraag	Antwoord	Scores

3 maximumscore 2

twee van de volgende:

- de gecompliceerde / onnatuurlijke houdingen (zoals de figuur bovenin het kruis)
- de gecompliceerde groepering of plaatsing van de figuren, waarbij figuren (vrijwel geheel of deels) schuilgaan achter anderen / op de rug getoond worden en/of gezichten onzichtbaar blijven
- de hoekige of harde vormgeving (bijvoorbeeld in de plooi van de kleding)
- (plasticiteit) de harde belichting / weinig subtiele overgangen in de weergave van bijvoorbeeld de ledematen van de figuren.
- het onnatuurlijke (harde) kleurgebruik / het beperkte kleurgebruik (rood-, geel-, bruintinten)

per juist antwoord

1

4 maximumscore 1

De opvatting van Vasari is dat het kopiëren van andermans stijl niet wenselijk is (want de kunstenaar moet zijn eigen 'natuur' volgen).

5 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Pontormo toont alleen een groep personen; het kruis en de ladders en/of (aanduidingen van) het landschap en/of de attributen zijn (vrijwel geheel) verdwenen.

6 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- Er is vanuit de postmoderne visie op kunst meer aandacht en waardering voor het mixen van stijlen.
- Er is vanuit de postmoderne visie op kunst geen sprake meer van één algemeen erkend ideaal, daarom zijn juist de (innerlijke) tegenstellingen binnen het maniërisme interessant.
- Er is vanuit de postmoderne visie op kunst kritiek op het streven naar eenvoud/zuiverheid/strengheid in het modernisme, daarom is juist de veelheid / complexiteit van het maniërisme interessant
- Er is vanuit de postmoderne visie op kunst sprake van waardering voor 'kitsch' en/of overdreven pathos, daarom is juist de sterke stileren en/of de hevige emotionaliteit van het maniërisme interessant.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

7 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- Viola introduceert een nieuwe techniek en/of eigen stijl / een eigen manier, hij gebruikt videotechniek.
- Viola's werk is een overtreffing vanwege de overtuigende(re) weergave van emotie, want de emoties zijn in beweging / gelaagd.
- Viola's werk is vanwege de slow motion te zien als een vernieuwing / overtreffing op het gebied van de weergave van spanning / de weergave van het cruciale moment in een verhaal.
- Viola's werk richt zich op het hogere / het ideaal / het universele, zijn werk toont de emotie (als iets absoluuts), zonder specifieke (aardse) context.
- Viola ontleedt de werkelijkheid en toont de 'wetmatigheden' (het ideale achter de natuurlijke verschijning van zaken), door de vertraging van de beelden.

per juist antwoord

1

8 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben (een van de volgende):

- Viola's werk heeft geen eigen stijl, in die zin dat Viola zich sterk richt op 'de manier' van de grote meesters van de renaissance en/of de barok.
- Viola's werk is 'overgemanierd' of overgestileerd en daarom niet harmonieus, de emoties zijn te overdadig / te weinig ingehouden.
- Viola's werk is te beschouwen als een variatio, een eigen(tijdse) variant van een (voor)beeld / een vrije interpretatie. Deze vorm van navolgen kon in de renaissance op de minste waardering rekenen.
- Viola's werk betreft een detail in plaats van het hele verhaal, in de renaissance vormde een complete weergave juist het ideaal.

Vraag	Antwoord	Scores

9 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Maria wordt (in de laatste beelden) weergegeven in blauw en wit, dit sluit aan op de traditionele weergave van Maria in de christelijke kunst.
- De panelen van *Mary* staan opgesteld als een drieluik (met een middenpaneel en twee zijpanelen). Hiermee verwijst Viola naar traditionele altaarstukken.
- De driehoekscompositie waarin Maria en Jezus zijn gevat (in de laatste beelden / de piëta) staat in de christelijke traditie van piëta's (bijvoorbeeld zoals bij Michelangelo).
- Het weergeven van het verhaal van Maria in verschillende fases / scènes past in de christelijke / kerkelijke traditie waarin Bijbelverhalen in verschillende scènes werden uitgebeeld.

per juist antwoord

1

10 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Viola toont beelden die verschillende aspecten van het moederschap laten zien, van een moeder met een baby bij de borst tot een moeder met een volwassen, gestorven zoon op schoot. Hierdoor wordt een omvattend beeld van het leven / moederschap getoond.
- Viola toont beelden van verschillende vrouwen, onder anderen een getinte en een witte vrouw, waardoor het traditionele beeld van (de christelijke) Maria wordt doorbroken.
- Viola toont beelden van vrouwen in verschillende omgevingen, zowel hedendaags stedelijk als ruraal, waardoor het beeld van Maria los komt van plaats en tijd.
- Viola laat de beelden op de achtergrond versneld doorlopen, waardoor het beeld van Maria tijdloos wordt.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

Eerlijk design

11 maximumscore 3

drie van de volgende:

- De fonograaf zit in / staat op een kist (met deksel) en kan zo eenvoudig (beschermd) in huis worden opgesteld.
- De houten behuizing is fraai afgewerkt (gelakt hout, plint / lijstwerk).
- De fonograaf heeft een sierlijk gevormde (glimmende) hoorn en slinger.
- De fonograaf is versierd met een goudkleurige decoratie / met een lint waarop de naam van Edison staat.

per juist antwoord

1

12 maximumscore 3

drie van de volgende:

- De vrouw houdt een vogel bij de fonograaf, waarmee wordt gesuggereerd dat de vogel (de zoetste zanger) leert en/of geluiden kopieert van de fonograaf (en het apparaat dus de zangkunst van de natuur evenaart/overtreft).
- De houding van de vrouw (geknield, met de vogel in gevouwen handen, aandachtig luisterend) duidt op een lerende houding / duidt op een grote eerbied voor de fonograaf die hier als leermeester fungeert.
- De vrouw oogt jong / als een meisje, dit kan geïnterpreteerd worden als symbool van een jonge generatie die wil leren.
- De vrouw is gekleed als een artieste, dit verwijst naar 'een zanger' die van de fonograaf kan leren.
- De vrouw oogt alsof ze afkomstig is uit een sprookje (*Sprookjes van 1001 nacht* of *Keizer en de nachtegaal*), waarmee wordt gesuggereerd dat zelfs de zoetste zanger als een sprookjesprinses / als de koning onder de zangvogels van de fonograaf kan leren.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
13	maximumscore 3 drie van de volgende: – pilaarbeelden – verticale accentuering – roosvensters – vierpassen – rozetten – gebeeldhouwde figuren die loskomen van de achtergrond en/of met aanduidingen van plooiwal die het lichaam volgen – traceerwerk / maaswerk – visblaasmotief / (gestileerde) vlammeende vormen per juist antwoord	1
14	maximumscore 2 twee van de volgende: – De ornamentiek ('vensters', zuilen, bloemmotieven, figuren) heeft geen relatie met de functie van de grammofoon. – De (neo)gotische stijl is een historische stijl die niet 'van deze tijd is' / die hoort bij een inmiddels 'dood' verleden en past daarom niet bij een nieuw, twintigste-eeuws product als de grammofoon. – De (neo)gotische stijl hoort bij objecten met een religieuze functie (kerken, kloosters) en past daarom niet bij een technisch of wereldlijk product als de grammofoon. per juist antwoord	1
15	maximumscore 2 Het antwoord moet de volgende strekking hebben: • Volgens Pugin vormt de gotiek de volmaakte uitdrukking van bouwen in gehouwen steen of baksteen en is daarom passend voor een gebouw (als The Houses of Parliament) dat uit steen wordt opgetrokken of • Volgens Pugin was de gotiek 'de ware stijl', want het is een stijl waarbij de decoratie/verrijking past bij de wezenlijke structuur van het gebouw • De neoclassicistische stijl was in Pugins ogen vals, want de Griekse tempels waren kopieën in steen van houten prototypen en daarom vervalsingen / want de Griekse stijl en/of de decoraties passen niet bij de wezenlijke structuur van een stenen gebouw	1 1 1

Vraag	Antwoord	Scores
16	maximumscore 2 twee van de volgende: – Er is sprake van een aerodynamische vormgeving. / Er is sprake van een golvende lijnvoering en/of afgeronde hoeken. – De twee knoppen aan de voorzijde doen denken aan de lichten of richtingaanwijzers van een auto. – De (gebogen) vorm van de kap doet denken aan een motorkap / het kofferdeksel van een auto. – het gebruik van glimmend, glanzend, glad materiaal / oppervlak per juist antwoord	1
17	maximumscore 1 een vooruitstrevend / krachtig / snel / flitsend imago	
18	maximumscore 3 drie van de volgende: – het gebruik van geometrische grondvormen – een asymmetrische plaatsing van elementen/onderdelen of knoppen (op grote vlakken) – het ontbreken van toegevoegde decoratie – het eerlijke / sobere materiaalgebruik (kunststof, metaal, leer) per juist antwoord	1
19	maximumscore 3 • Variatio: Rengifo gaat uit van dezelfde principes / vormgevingsesthetiek als Rams en past deze toe in zijn eigen tijd / in zijn eigen ontwerp • Geen imitatio: door de 'eigen' toepassing / de toepassing in een nieuwe context, is er geen sprake van imitatio (een letterlijke kopie) • Geen aemulatio: door het volgen van de principes / de esthetiek van Rams, zonder die te vernieuwen / aan te passen / te verbeteren, is er geen sprake van aemulatio	1 1 1

Vraag	Antwoord	Scores

20 maximumscore 2

- kritiek op het principe van innovatie (een van de volgende): 1
 - Het ontwerp / de vormgeving is letterlijk geënt op het voorbeeld van de Braun T3-radio en in die zin niet vernieuwend.
 - Het ontwerp gaat niet uit van de mogelijkheden van nieuwe techniek, en is in die zin eerder conservatief dan innovatief.
- kritiek op het principe van het ontwerp moet helpen het product te begrijpen (een van de volgende): 1
 - Het scherm is een vrijwel letterlijke kopie van het front van de Braun T3-radio, de gaatjes van de luidspreker zijn bijvoorbeeld overgenomen, maar deze zijn voor de app niet functioneel / niet nodig / onlogisch.
 - De keuze voor een draaiknop is vooral een letterlijke verwijzing naar / een eerbetoon aan Rams, maar is geen logisch gevolg van materiaal-technische mogelijkheden (van een touchscreen).

De erfenis van Malevich

21 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Het schilderij is abstract / bevat geen voorstelling (die verwijst naar de concrete wereld, natuur, mensen, voorwerpen).
- Het schilderij bevat alleen zwart en wit (de niet-kleuren, deze kleuren zijn verheven boven alle mengkleuren zoals die in de natuur voorkomen).
- Het bevat alleen geometrische vormen / geen organische natuurlijke vormen.
- Het werk is vlak / er ontbreekt een verwijzing naar een concrete ruimte.

per juist antwoord 1

22 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Verwijzing naar de renaissance-traditie: het idee van het schilderij als een venster op de (ideale) wereld (naar Alberti) 1
- Reactie op de renaissance-traditie: Malevich wijst een concrete nabootsing van de (ideale) wereld af. Dit is een venster op het immateriële 1

Vraag	Antwoord	Scores

23 maximumscore 2

twee van de volgende:

- UNOVIS legde zich toe op toegepaste kunsten, waardoor een concrete bijdrage werd geleverd aan de maatschappij.
- Door het gebruik van suprematistische motieven (in toegepaste kunst) werd de leefwereld beziend met een geestelijke inhoud.
- Door het gebruik van 'zuivere' vormgeving / universele vormtaal was de kunst voor iedereen toegankelijk / begrijpelijk.

per juist antwoord

1

24 maximumscore 2

- Malevich verwees naar iconen door de presentatie hoog in een hoek van de ruimte, de traditionele positie voor een icoon
- Net als een icoon vertegenwoordigt *Zwart vierkant* volgens Malevich (een van de volgende):
 - de overgang van de tastbare wereld naar een immateriële / spirituele / religieuze wereld / de heerschappij van het zuivere gevoel.
 - Gods aangezicht / kiem van het mogelijke.

1

1

25 maximumscore 3

- Het schilderij van Malevich heeft een (wit) kader, waardoor het effect / de suggestie ontstaat van een venster op de oneindigheid (het zwarte vlak, een fictieve diepte). Zodoende is hier sprake van een afbeelding van de oneindigheid / het universum
- twee van de volgende:
 - Klein heeft een compleet (diep-blauw) monochroom vlak geschilderd, zonder lijst of kader, waardoor het lijkt alsof het oneindig door kan gaan / waardoor het een uitsnede lijkt van het oneindige.
 - Klein introduceert ook de derde dimensie (diepte) in zijn werk en in die zin is het geen afbeelding, maar in wezen ruimtelijk.
 - Kleins werk heeft een fors formaat, zodat de kijker omgeven wordt door / 'opgaat in de hemel' als hij het (van dichtbij) beschouwt.
 - Het pigment van RE 19 is zo intens blauw dat de diepte voor de kijker onpeilbaar is en 'opgaat in de hemel'.
 - Klein maakt zijn eigen unieke kleur (en patenteert deze) en is daarmee letterlijk de schepper van het oneindige.

1

2

Vraag	Antwoord	Scores

26 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Gelijksortige vormen worden herhaald. / Het is serieel.
- De vormen zijn niet op een sokkel geplaatst / staan los in de ruimte.
- Verschillende elementen zijn in een strenge ordening ten opzichte van elkaar geplaatst.
- De vormen zijn gemaakt van industriële materialen / zijn op industriële wijze geconstrueerd.
- De vormgeving is glad / koel / zakelijk / zonder persoonlijk handschrift.

per juist antwoord

1

27 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- Het werk van Judd heeft geen enkele spirituele inhoud (letterlijk leeg / concreet object), terwijl de spirituele betekenis voor Malevich van belang was.
- Het werk van Judd is hier en nu, concreet aanwezig en niet op de toekomst gericht. Het werk van Malevich is gericht op/verwijst naar een politiek / utopisch toekomstideaal.
- Het werk van Judd is door de kunstenaar als concept ontworpen en vervolgens door anderen in een constructiewerkplaats gemaakt. Bij Malevich speelde intuïtie / het zuivere gevoel tijdens het fysieke maakproces een grote rol.

per juist antwoord

1

28 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Het werk van Judd heeft een radicaal / revolutionair karakter, net als het werk van Malevich.
- Het werk van Judd streeft naar de essentie / de basis van de dingen door middel van een pure / elementaire / zuivere vormgeving, net als het werk van Malevich.
- Het ruimtelijke werk van Judd is te beschouwen als een vervolg op het tweedimensionale werk van Malevich.
- Het samenwerken aan een tentoonstelling (al zit er 100 jaar tussen) zou Malevich zeker hebben aangesproken vanuit het idee van 'samen het nieuwe brengen'.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

29 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Licht is niet tastbaar. / Het kunstwerk is geen tastbaar object.
- Het kunstwerk is een environment / een installatie / een ruimte. Het kunstwerk ontstaat door de werking van licht in de ruimte.
- Het kunstwerk is vluchtig, het bestaat alleen als de lichtbron aan is. (Als de lichtbron uit is, is het kunstwerk weg en in die zin is het geen object.)

per juist antwoord

1

30 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Door het gat in het plafond kadert Turrell als het ware de lucht in. Hij stuurt zo je blik naar een geïsoleerd stukje lucht.
- Doordat de ruimte leeg is, stuurt Turrell de blik automatisch naar het gat in het plafond.
- Door de gekleurde belichting beïnvloedt Turrell de waarneming van de kleur van de lucht (gedurende de tijd).
- Turrell maakt de beschouwer bewust / laat deze scherper waarnemen door kleuren heel geleidelijk te laten veranderen en/of door andere prikkels weg te nemen.
- Turrell verandert door de toevoeging van kleuren de waarneming van het gat, dit wordt nu als een gekleurde vorm / vlak waargenomen (niet als diepte).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

31 maximumscore 2

voorbeelden van goede antwoorden zijn:

- Turrell overtreft Malevich (een van de volgende): 1
 - Turrells werk is in hogere mate immaterieel, alleen licht en kleur spelen nog een rol in het werk van Turrell.
 - Bij Turrell is er (sterker) sprake van de heerschappij van het (zuivere) gevoel, de beschouwer wordt als het ware ondergedompeld in een bad van kleur.
 - Turrell weet het objectmatige (de voorwerpen) te overstijgen doordat het aspect tijd / het proces van lichtverandering een rol krijgt in zijn werk.
- Turrell overtreft Malevich niet (een van de volgende): 1
 - Turrells werk leunt sterk op de natuur en/of de mensen, het is te beschouwen als een 'natuurlijke ervaring', maar ontstijgt deze ervaring niet (terwijl dat wel de bedoeling was van Malevich).
 - Turrell maakt (net als Malevich) gebruik van het venster-effect: de lucht wordt ingekaderd als in een schilderij.
 - Turrells werk, met zijn gebruik van kleur, is niet of minder zuiver dan dat van Malevich.
 - Bij Turrell gaat het om een ervaring / een eenmalige sensatie, terwijl het bij Malevich ging om een idee dat richtinggevend was.

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Cito gebruikt deze gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 31 mei te accorderen.

Ook na 31 mei kunt u nog tot en met 8 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

6 Bronvermeldingen

afbeelding 1	Rafaël, <i>Graflegging</i> , 1507, https://www.archdaily.com/560974/the-color-inside-overland-partners-james-turrell-skyspace/5449f36fe58eccc810002b2-the-color-inside-overland-partners-james-turrell-skyspace-photo?next_project=no
afbeelding 2	Rosso Fiorentino, <i>Kruisafneming</i> , 1521, https://fineartamerica.com/featured/the-descent-from-the-cross-rosso-fiorentino.html
afbeelding 3	Jacopo Pontormo, fresco <i>Kruisafneming</i> , 1522, https://www.wikiart.org/en/jacopo-pontormo/lamentation
afbeelding 4	Jacopo Pontormo, <i>Kruisafneming</i> , 1528, https://www.italianartsociety.org/2017/11/on-view-the-cinquecento-in-florence-from-michelangelo-and-pontormo-to-giambologna-palazzo-strozzi-florence-by-amy-fredrickson-palazzo-strozzi-the-cinquecento-in-florence-from/
afbeelding 5	Bill Viola, filmstill uit <i>Het Kwintet van de Herinnering</i> , 2000, https://ncartmuseum.org/object/the-quintet-of-remembrance/
afbeelding 6	Bill Viola, filmstill uit <i>Het Kwintet van de Verbaasde</i> , 2000, https://www.youtube.com/watch?v=nSIMgPXOkmk
afbeelding 7 t/m 12	Bill Viola, filmstillen uit <i>Mary</i> , 2016, https://www.a-n.co.uk/news/pictures-of-bill-violas-mary-at-st-pauls-cathedral/
afbeelding 13	fonograaf, rond 1900, http://cookit.e2bn.org/historycookbook/23-115-Life-in-victorians.html
afbeelding 14	advertentie uit 1888, https://i.pinimg.com/originals/7c/0e/41/7c0e41502ab56c209443a1e00aa60579.jpg
afbeelding 15	https://www.worthpoint.com/worthopedia/columbia-grafonola-p26-small-gothic-1821191412
afbeelding 16	https://www.worthpoint.com/worthopedia/columbia-grafonola-p26-small-gothic-1821191412
afbeelding 17 en 18	Dieter Rams, TP1, de draagbare radio-platenspeler ontworpen voor Braun, 1959, https://collections.vam.ac.uk/item/O152107/tp1-record-player-rams-dieter/
afbeelding 19	Dieter Rams, Braun T3-radio, 1958, https://www.moma.org/collection/works/4134
afbeelding 20	Eder Rengifo, T3 Player App (op een iPhone), 2013, https://www.behance.net/gallery/7239285/T3-Player-App
afbeelding 21	Kasimir Malevich, <i>Zwart vierkant</i> , 1915, https://www.misttermotley.nl/art-everyday-life/het-goudeerlijke-zwart-van-malevitsj
afbeelding 22	collectief UNOVIS, <i>Suprematistische theepot</i> , ca. 1919, https://www.hampel-auctions.com/a/archive-catalogue-detail.html?la=fr&a=71&s=127&id=65971&g=Keramik
afbeelding 23	collectief UNOVIS, suprematistisch ontwerp voor een trambeschildering, ca. 1919, http://choiceproject.eu/the-historical-and-cultural-heritage-of-unovis-a-cultural-code-for-the-development-of-vitebsk-city/

afbeelding 24 en 25	Yves Klein, <i>RE 19</i> , 1958, http://www.yvesklein.com/fr/expositions/view/1170/yves-klein-monochrome-und-feuer/ , http://www.schutter.eu/STEDELIJKMUSEUM/content/AMSTERDAM_Stedelijk_Museum_18-11-2012_-_L.A.J.Schutter_-_067_12_087_large.html
afbeelding 26	Donald Judd, <i>Untitled</i> , 1968, https://www.artic.edu/artworks/220158/untitled
afbeelding 27 en 28	remake van de tentoonstelling <i>The Moscow Installation</i> , 2017, http://new.rushi.net/Home/Works/detail/id/130563.html
afbeelding 29	James Turrell, <i>Wedgewood III</i> , 1968, https://depont.nl/collectie/kunstenaar/james-turrell/wedgewood-iii
afbeelding 30 t/m 34	James Turrell, <i>The Color Inside</i> , 2013, https://turrell.utexas.edu/ , https://www.archdaily.com/560974/the-color-inside-overland-partners-james-turrell-skyspace/5449f36fe58ecebb810002b2-the-color-inside-overland-partners-james-turrell-skyspace-photo?next_project=no
figuur 1	Bill Viola, <i>Mary</i> , 2016, https://www.alejandradeargos.com/index.php/en/artp/41470-bill-viola-mary-at-st-paul-s-cathedral
figuur 2	http://www.earthlingsmusic.net/images/AHEADPHONES.jpg
figuur 3	Charles Barry en Augustus Pugin, The Houses of Parliament, 1836-1852, https://www.britain-magazine.com/wp-content/uploads/westminster-palace-01.gif
figuur 4	Amerikaanse platenspeler met ingebouwde radio uit 1951 http://www.grammofoon.com/Zenith/images/ZenithH664.jpg
figuur 5	http://classic-car-history.com/classic-buick-cars/1951-buick-concept-car.jpg
figuur 6	Walter Gropius, gebouw in Dessau, 1925/1926
figuur 7	deel van tentoonstelling <i>0.10</i> in Sint-Petersburg, 1915, https://kunstvensters.com/2011/11/27/canon-van-de-moderne-kunst-malevich/

(internetbronnen laatst geraadpleegd op 22-07-2021, anders vermeld tussen haakjes)

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Slaafse volgelingen

1 maximumscore 3

drie van de volgende:

- De slaaf richt zich op (vanuit een gebogen houding), alsof hij in opstand komt.
- De slaaf wendt zich af (in plaats van eerbiedig op te kijken). / Hij duwt zijn kin wilskrachtig opzij / heeft een ontwijkende / zoekende of opgeheven blik (in plaats van nederig gebogen).
- De slaaf heeft zijn spieren gespannen, alsof er sprake is van verzet / alsof hij probeert los te komen (uit de band die om zijn borst is gespannen).
- De slaaf heeft een been opgeheven, alsof hij opstaat / gaat lopen.
- De slaaf heeft een gespannen houding (in plaats van een berustende of passieve).
- De gedraaide houding suggereert dat de slaaf zich wil losmaken/loswrikken.

per juist antwoord

1

2 maximumscore 3

- opvatting van Michelangelo, het antwoord moet de volgende strekking hebben: Enerzijds had Michelangelo een onderzoekende houding en liet hij zich inspireren / nam hij kenmerken over, anderzijds wilde hij de klassieke beelden overtreffen en benadrukte hij andere aspecten of zette kenmerken veel sterker aan 1
- overeenkomst (een van de volgende): 1
 - de keuze voor een vrijstaande figuur
 - naakte weergave (met alleen een doek)
 - de uitvoering op (meer dan) levensgroot formaat
 - de uitvoering in marmer
 - veel aandacht voor anatomie / levensechte verhoudingen
- verschil (een van de volgende): 1
 - beweging / rusteloosheid (in plaats van rust of harmonie)
 - uitdrukking van karakter / persoonlijkheid / expressie (in plaats van stileren / idealisering)
 - gespannen houding (in plaats van ontspanning of kalmte)
 - sterk aangezette spierbundels / anatomische eigenschappen (in plaats van ingetogenheid)

Vraag	Antwoord	Scores

3 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

In de renaissance werd gemeend dat de klassieke kunstenaars te werk gingen volgens het principe van natura naturans / dat de klassieke kunstenaars zich richtten op een ideaal dat achter de (zichtbare) natuur schuilgaat / dat klassieke kunstenaars te werk gingen volgens redenen en mathematische wetten die schuilgaan achter de zichtbare natuur. Door zich via (of tijdens) restauratie te verdiepen in het werk van de klassieke meesters, konden renaissancekunstenaars zich dit principe eigen maken.

4 maximumscore 2

twee van de volgende:

- door tekeningen / schetsen / studies (die gemaakt werden door kunstenaars die naar Italië waren gereisd en die bij thuiskomst getoond of verkocht werden)
- via afbeeldingen van deze beelden op schilderijen (letterlijke weergaven en/of doordat de beelden als voorbeeld werden gebruikt om figuren in schilderijen weer te geven (houdingen, anatomie))
- door prenten (gravures) (die afgedrukt werden in boeken)
- door beschrijvingen / teksten (bijvoorbeeld in brieven of opgenomen in boeken)

per juist antwoord

1

5 maximumscore 3

- (natekenen van gipsmodellen) Het werken naar gipsen model is eenvoudiger (het staat stil / keuzes in de vorm / een zekere stileringswijze is al aangebracht) 1
- (natekenen van gipsmodellen) Door het nabootsen van (handelingen of prestaties van) grote kunstenaars kon men uiteindelijk deze kunstenaars evenaren en/of leren van geslaagde voorbeelden 1
- (naar levend model werken) Door te werken naar de werkelijkheid kon een kunstenaar ontdekken wat het best bij zijn eigen natuur paste en/of zich (uiteindelijk) losmaken van het voorbeeld (en de handelingen van de grote kunstenaars) en zijn eigen stijl vinden 1

Vraag	Antwoord	Scores

6 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (vlotte werkwijze, impressie) Rodin liet de sporen van zijn (snelle, schetsmatige) handelen in de klei zichtbaar, waardoor de suggestie van een snel weergegeven impressie wordt gewekt.
- (beweging) De diagonale lijn / curve in het beeld en/of de positionering van de arm (en het ontbreken van de benen) suggereert beweging / geeft de impressie van beweging (het Griekse beeld is met zijn horizontale en verticale richtingen statischer).
- (fragment) Door de ruwe afwerking op het punt waar hoofd en ledematen aan zouden sluiten, ontstaat het idee van een fragment / suggestie / impressie van een volledig beeld (of lichaam).
- (licht en donker) Door de sterke afwisseling tussen ruw en glad oppervlak ontstaat een impressionistisch, levendig spel van licht en donker.
- (esthetiek van het onvoltooide) het zichtbaar laten van de materie, de klei

per juist antwoord

1

7 maximumscore 2

- In de classicistische, academische visie spelen criteria als idealisering / streven naar het verhevene en/of stileren gebaseerd op de (regels van) de klassieke vormtaal een belangrijke rol. Deze kwaliteiten ontbreken bij een afgietsel, dat geeft altijd een realistisch resultaat en/of omvat dan altijd ook de 'foutjes' van een individu die eigenlijk weggewerkt/geïdealiseerd hadden moeten worden
- In de romantische visie spelen criteria als het (verhevigd) gevoel (van de kunstenaar) dat tot uitdrukking dient te komen en/of het centraal stellen van de vondst / interpretatie van de geniale, scheppende kunstenaars een belangrijke rol. Deze kwaliteiten ontbreken bij een afgietsel, dat is puur techniek / een weinig bezielt resultaat

1

1

8 maximumscore 2

Rodin koos voor (twee van de volgende):

- een ruwe / onaffe afwerking, waarin sporen van het modelleren zichtbaar zijn.
- een beeld zonder hoofd / armen / geslachtsdelen.
- een stand / houding die niet realistisch is, beide voeten staan plat op de grond (in een realistische weergave zou de voet van het achterste been bij het lopen niet plat op de grond (kunnen) staan).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

9 maximumscore 2

Het werk van Steichen geeft uitdrukking aan Rodins idee doordat (twee van de volgende):

- er door de nachtelijke foto's (bij maanlicht) sprake is van expressie van een sfeer / gevoel / karakter, zoals Rodin ook wenste (het beeld zelf is niet goed zichtbaar, het gaat niet om een fysieke gelijkenis).
- er door het beperkte, suggestieve licht vooral een krachtig silhouet / een sterke, expressieve vorm getoond wordt, zoals Rodin ook wenste.
- er door het lage standpunt sprake is van een krachtige figuur, zoals Rodin ook wenste.

per juist antwoord

1

10 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Mapplethorpe besteedt grote aandacht aan licht en schaduw in het onderwerp (aspecten die eigen zijn aan zwart-wit fotografie) om zo de aandacht naar de vorm te sturen.
- Mapplethorpe gebruikt het (ouderwetse) zwart-wit om te benadrukken dat het om de vorm gaat in plaats van om de afbeelding.
- Mapplethorpe gebruikt (of benadrukt) de materiële kwaliteiten van fotografie, zoals het gladde en/of glanzende oppervlak van een foto.
- Mapplethorpe besteedt grote zorg aan het contrast in de (afgedrukte) foto (uiterste waarden van het zwart en het wit), een mogelijkheid die voortkomt uit de fototechniek (ontwikkelen en afdrukken).
- Mapplethorpe kiest voor afdruk op een (redelijk) groot formaat, waardoor het beeld abstracter wordt / waardoor vorm en kleur eerder op zichzelf komen te staan (in plaats van dat het beeld functioneert als 'afbeelding van' of illustratie).

per juist antwoord

1

11 maximumscore 2

- Mapplethorpe maakt een nieuw, eigen kunstwerk door (een van de volgende):
 - te werken in een ander medium.
 - de klassieke thematiek te verbinden met de eigentijdse of persoonlijke context (homoseksuele erotiek).
- Hij weet daarbij de stijl en/of kwaliteiten van Rodin na te bootsen, zoals de gefragmenteerde weergave van het menselijk lichaam / aandacht voor de spanning in het lichaam / suggestie van beweging door diagonalen / levendigheid door de werking van licht-donkerpartijen

1

1

Retro-architectuur

12 maximumscore 3

drie van de volgende:

- trappenopgang zoals bij Romeinse tempels (voorzijde)
- verhoogde ligging op een podium / basement, zoals een Griekse / Romeinse tempel
- entree in de vorm van een portico (met zuilen), zoals een Griekse / Romeinse tempel
- een kroonlijst, zoals bij Griekse / Romeinse tempels
- halfzuilen / blokvormige zuilen, zoals bij de Romeinen / in de renaissance / bij Egyptische grafmonumenten
- ingangstoren als een domtoren/kerktoren, zoals in de gotische stijl
- een langgerekt schip, zoals de plattegrond van een kerk in de romaanse stijl (basilica)
- centrale hal en podium/altaar zoals bij romaanse en/of gotische kerken
- cassetteplafond zoals in vroegchristelijke kerken en/of Romeinse openbare ruimten

per juist antwoord

1

13 maximumscore 1

een van de volgende:

- De superioriteit van het Derde Rijk wordt uitgedrukt door te verwijzen naar eerdere machtige rijken zoals het Romeinse Rijk / de Griekse cultuur en/of Egypte. (Dat blijkt uit het toepassen van bouwelementen die verwijzen naar Romeinse tempels, christelijke kathedralen, Egyptische grafmonumenten.)
- De kracht / onoverwinnelijkheid van het Derde Rijk blijkt uit de architectuur die masculien / groots is: zware pijlers, grote muurvlakken, oprijzende torens, grote natuursteenblokken. (Dit drukt de mannelijkheid, kracht en onverzettelijkheid van het Duitse volk uit.)

14 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben (een van de volgende):

- Nazi-architectuur wordt onder invloed van het modernistische criterium van originaliteit vooral gezien als retro / traditioneel: teruggrijpend op voorbeelden uit het verleden en niet als vernieuwend of origineel.
- Nazi-architectuur wordt onder invloed van modernistische criteria als transparant / eerlijk / functioneel bouwen niet gewaardeerd: de architectuur van het Derde Rijk werd gezien als 'façadearchitectuur' / als uiterlijk vertoon om te imponeren.

Vraag	Antwoord	Scores

15 maximumscore 2

Het antwoord moet de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- Nazi-architectuur wordt vanwege de postmoderne voorkeur voor het teruggrijpen op klassieke of andere historische stijlen gewaardeerd (deze architectuur grijpt sterk terug op de klassieken en andere premoderne stijlen).
- Nazi-architectuur wordt vanwege de postmoderne voorkeur voor het mixen van stijlen gewaardeerd (deze architectuur bestaat vaak uit een mix van stijlen, van Egyptisch tot renaissance).
- Onder invloed van het postmodernisme is er weer oog voor hoe in de gevel / het uiterlijk van een gebouw uitdrukking wordt gegeven aan de identiteit van het gebouw.
- Onder invloed van het postmodernisme is er sprake van cultuurrelativisme en daarom mag en kan er weer oog zijn voor deze 'foute' cultuur / bouwstijl.

per juist antwoord

1

16 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Enkele panden hebben een traditionele (zeventiende-eeuwse) gevelvorm, zoals varianten op de lijstgevel / de halsgevel / de tuitgevel.
- Enkele panden bevatten elementen die verwijzen naar de architectuur van (middeleeuwse) verdedigingswerken (ravelijnen) / die verwijzen een stadsmuur, zoals steunberen / poorten.
- Er wordt gebruikgemaakt van baksteen als materiaal
- Er wordt gebruikgemaakt van natuursteen als materiaal (natuurstenen blokken in een representatief gebouw en/of natuurstenen plinten bij huizen)
- Er is sprake van siermetselwerk. / Sommige gevels hebben horizontale sierbanden.
- De kleur beschildering van het houtwerk is traditioneel: witte kozijnen, donkere deuren.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

17 maximumscore 3

- De bebouwing bestaat hoofdzakelijk uit standaardvormen van gelijk formaat: drie- of vierlaagsbebouwing met een schuin dak (waarbij de binnenkant in principe eenzelfde, standaard opzet/indeling kent) 1
- Aan de buitenzijde wordt gevarieerd in de gevels door (twee van de volgende): 2
 - spiegeling.
 - variatie in kleur.
 - afwijkende (pseudo-historische) details.
 - een hoger doorgetrokken gevel.
 - de toevoeging van een dakkapel.
 - een alternatieve dakvorm.
 - een kromming in de gevelrij.

Opmerking

Als een wijze van variëren juist wordt benoemd, 1 scorepunt toekennen.

18 maximumscore 3

drie van de volgende:

- vorm volgt functie als ontwerpprincipe
- licht, lucht en ruimte als belangrijkste kwaliteiten van architectuur
- geometrische vormen als basis voor het ontwerp
- uniformiteit (tegenover pluriformiteit / herkenbare identiteit / functie van gebouwen)
- scheiding van functies (wonen, werken, winkels, industrie)
- hoogbouw
- gescheiden verkeersstromen
- veel ruimte voor openbaar groen

per juist antwoord 1

Vraag	Antwoord	Scores

19 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (de vormen in de gevel) De gevel is opgebouwd uit verschillende gevels van traditionele Zaanse huisjes, een punt, een trap et cetera.
- (het kleurgebruik) het gebruik van (verschillende kleuren) groen gecombineerd met wit lijstwerk, waarin ook traditionele Zaanse huizen werden geschilderd
- (het materiaalgebruik) De gevel suggereert opgebouwd te zijn uit (houten) planken, het materiaal waarmee ook traditionele Zaanse huizen werden gebouwd.
- (de opzet, alsof er sprake is van een straatje) de plaatsing van vier 'huizen' op een rijtje (met daarnaast een vijfde bouwsel, een schuur)
- (interpretatie van / variatio op beroemde voorbeelden) Zoals de gevels van Zaanse huisjes soms interpretaties zijn van architectuur uit Italië en Frankrijk, zijn in de gevels van het stadhuis internationaal vermaarde architecten geparafraseerd.

per juist antwoord

1

20 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Bij variatio wordt het voorbeeld (deels) overgenomen en vertaald naar een eigen / andere vorm en/of wordt het voorbeeld in zijn geheel overgenomen en in een nieuwe context geplaatst. Van Brandevoort kan gezegd worden dat (een mix van) historische voorbeelden vertaald of overgenomen zijn naar de eigen tijd.

21 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Bij aemulatio wordt het voorbeeld gebruikt als inspiratiebron / als maatstaf om te overtreffen. Het gaat bij het stadhuis van Zaanstad om een uitvergroting in letterlijke zin (formaat) en/of figuurlijke zin (overdrijving van stijl en specifieke kenmerken) van de traditionele Zaanse bouw.

Vraag	Antwoord	Scores

Vaarwel kunstgrepen

22 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Door de vele egale kleurvlakken naast elkaar wordt het platte vlak benadrukt.
- Door de verschillende tonen/kleurtinten dicht bij elkaar te kiezen zijn er nauwelijks uitersten in kleur / weinig sterke kleurcontrasten en wordt het platte vlak benadrukt.
- Door de gelijkmatige / niet-hiërarchische (all-over-)compositie (waarbij de verschillende figuren gelijkmatig over het vlak zijn verdeeld) wordt het platte vlak versterkt.
- Door een rastervormige compositie met een verdeling in horizontale stroken (grasstrook, kruinen van bomen, luchtpartij) en verticalen (bomen, figuren), wordt de vlakheid van de wand / het architectonische aspect versterkt.
- Een groot deel van de schildering bestaat uit een (egaal) groot vlak (land/gras) en slechts een kleine reep lucht, en hierdoor is de dieptewerking beperkt en wordt het platte vlak benadrukt.

per juist antwoord

1

23 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De replica is 'mobiel' (de wandschildering is op locatie / zit vast) en kan op meerdere plekken getoond worden. Dat draagt bij aan de naamsbekendheid van de maker.
- De replica is een soort reclame voor de wandschildering op locatie en dat levert mogelijk nieuwe opdrachten op.
- De replica kan in de collectie van een museum / een belangrijke verzameling terechtkomen en daarmee een plaats krijgen in een traditie van (beroemde) kunstenaars (de wandschildering zit vast in een regionale collectie) en/of de replica kan daar bestudeerd worden door kunstenaars en kunsthistorici (school maken).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

24 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De figuren die de oudheidkundige vonden blootleggen en/of de voorbeelden van klassieke architectuur verwijzen naar (het ideaal van) het bestuderen/navolgen van voorbeelden uit de klassieke oudheid (imitatio).
- De voorstellingen/houdingen van de halfnaakte mannen en vrouwen in klassieke kleding verwijzen naar (het ideaal van) de klassieke beeldhouwkunst.
- De klassieke voorstellingen/composities in het schilderij, zoals madonna met kind (piëta, de melancholicus, Olympia) verwijzen naar het bestuderen/navolgen van klassieke meesters / renaissancemeesters.
- De peinzende houdingen van de kunstenaars / studenten verwijzen naar reflectie/het filosoferen/het (rationeel) denken / de klassieken (literatuur).
- De Latijnse titel *Inter Artes et Naturam* verwijst naar de klassieken (literatuur) als inspiratiebron.

per juist antwoord

1

25 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben (een van de volgende):

- De productie van aardewerk / toegepaste kunst wordt in de context van klassieke voorbeelden geplaatst en daarmee op een hoger plan geplaatst.
- De productie van aardewerk / gebruiksvoorwerpen wordt hier niet voorgesteld als industrieel werk, maar als een serieus ambacht dat de aandacht trekt van de kunstenaars / intellectuelen / beoefenaars van de 'hogere kunst'.

26 maximumscore 3

drie van de volgende:

- beperkte dieptewerking (in de achtergrond)
- duidelijk afgebakende vormen / omlijnende vormen / lineair (bijvoorbeeld in de weergave van neus, ogen, plooien in de kleding)
- de stilering van vormen, zoals haar, wenkbrauwen en ogen
- het gebruik van decoratieve patronen (bladmotieven en slingers bij Malevich, biezen in de kleding bij de icoon)
- het gebruik van opvallend/dominant / ongemengd / egaal rood (de strik bij Malevich, de mantel bij de icoon)

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

27 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Frieling wil breken met de traditie van kunst die 'meer iets óver schilderkunst leek te willen zeggen': kunst die (nadrukkelijk) reflecteert op de kunstgeschiedenis en/of (conceptuele) kunst die gaat over de vraag wat kunst is / de grenzen onderzoekt van wat kunst is.

28 maximumscore 2

Malevich zou een voorbeeld kunnen zijn voor Frieling vanwege (twee van de volgende):

- zijn strijdlust / wens om de (kunst)wereld te veranderen, zoals Malevich in zijn suprematistische periode deed met manifesten en uitdagende tentoonstellingen.
- het feit dat Malevich' werk meer is dan schilderkunst (zo blijkt uit het manifest), namelijk een middel om de wereld te veranderen.
- zijn geloof in de magie van het beeld / spirituele kracht van kunst.
- de directe of indirecte verwijzingen naar (oud-)christelijke voorstellingen in zijn werk.
- zijn interesse in / waardering voor volksschilderkunst.
- de wens om kunst te verbinden met het dagelijks leven.
- de manier waarop schilderkunst een volledige ruimte in beslag neemt / een totaal kunstwerk wordt.

per juist antwoord

1

29 maximumscore 2

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

- Puvis de Chavannes zag de decoratieve wandschilderkunst (weliswaar ondergeschikt aan architectuur) als een hoge / verheven vorm van kunst (high-art) 1
- Frieling ziet de (wand)schilderkunst als achtergrond voor het gewone / dagelijks leven (low-art) 1

of

- Puvis de Chavannes hechtte grote waarde aan klassieke kunst en de daarbij horende inhoud / betekenis 1
- Frieling hecht grote waarde aan (met name) het decoratieve karakter van volkskunst (uit verschillende culturen) 1

5 Aanleveren scores

Verwerk per examinerator in de applicatie Wolf:

- de scores van de alfabetische eerste vijf kandidaten voor wie het tweede-tijdvak-examen de eerste afname is én
- de scores van alle herkansende kandidaten.

Cito gebruikt beide gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 22 juni te accorderen.

Ook na 22 juni kunt u nog tot en met 30 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

derde tijdvak

Ook in het derde tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw derde-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

afbeelding 1 en 3	Michelangelo Buonarroti, de <i>Rebelse slaaf</i> , https://www.bezienswaardighedeneuropa.nl/leuk/13-kunstwerken-die-je-moet-zien-in-het-louvre-in-parijs/
afbeelding 2	Michelangelo Buonarroti, de <i>Rebelse slaaf</i> , bron onbekend
afbeelding 4	Auguste Rodin, <i>Het Bronzen tijdperk</i> , https://www.nga.gov/collection/art-object-page.73868.html
afbeelding 5	Auguste Rodin, <i>Lopende man</i> , https://www.metmuseum.org/art/collection/search/198565
afbeelding 6	Edward J. Steichen, serie foto's van <i>Balzac</i> , https://www.metmuseum.org/art/collection/search/198565
afbeelding 7	Edward J. Steichen, serie foto's van <i>Balzac</i> , https://i2.wp.com/www.metmuseum.org/toah/images/h2/h2_33.43.36.jpg
afbeelding 8	Robert Mapplethorpe, <i>Michael Reed</i> , 1987, https://www.getty.edu/art/collection/objects/256996/robert-mapplethorpe-michael-reed-american-negative-1987-print-2011/
afbeelding 9	http://www.curistoria.com/wp-content/uploads/2017/03/Paris-1937Expo3.jpg
afbeelding 10	https://www.ed.nl/geldrop-mierlo/mierlo-betaalt-voor-stukje-brandevoort~a2950100/100483111/
afbeelding 11	https://www.dusol.nl/wp-content/uploads/mfc-de-veste-brandevoort-2-750x500.jpg

afbeelding 12	https://eaarchitect.nl/wp-content/uploads/2015/09/BOUWFONDS_BLOK-16-GRACHTZIJDE.jpg
afbeelding 13	https://www.urbanplan.nl/series/brandevoort.htm
afbeelding 14	https://www.scala-architecten.nl/project/statenlaan-e-o
afbeelding 15	https://www.architectuur.nl/wp-content/uploads/2016/03/Inverdan-Zaandam.jpg
afbeelding 16	Pierre Puvis de Chavannes, <i>Inter Artes et Naturam</i> , replica op doek, http://lantb.net/figure/wp-content/uploads/2017/04/IMG_0625.jpg
afbeelding 17	http://petroart.ru/art/m/malevich/img/3.jpg
afbeelding 18	http://desharel.blogspot.com/2019/08/russian-icons-saviour-christ-pantocrator.html
afbeelding 19	https://gijsfrieling.nl/afbeeldingen/exvoto%2001.JPG
afbeelding 20	http://www.metropolism.com/nl/features/22809_werk_in_uitvoering
figuur 1	Michelangelo Buonarroti, Ontwerpschetsen van grafmonument, http://www.florentinermuseen.com/musei/uffizi-draws.html
figuur 2	<i>Apollo Belvédère</i> , 120 n.C., https://live.staticflickr.com/2183/2086362103_2b0ecefde_b.jpg
figuur 3	https://commons.wikimedia.org/wiki/File:0_Apollon_du_Belv%C3%A9d%C3%A8re_-_Cortile_Ottagono_-_Museo_Pio-Clementino_-_Vatican_(3)_crop_1.jpg
figuur 4	Jan Steen, <i>De tekenles</i> , circa 1665, https://smalltreasures.as.ua.edu/labeltext-jan-steen-the-drawing-lesson/
figuur 5	<i>De riviergod Ilissos</i> , afkomstig van het Parthenon, circa 438-432 v.C., https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1816-0610-99
figuur 6	Auguste Rodin, <i>Torso (Studie voor Ariadne)</i> , voorzijde, 1900-1905, https://www.metmuseum.org/art/collection/search/191863
figuur 7	Auguste Rodin, <i>Torso (Studie voor Ariadne)</i> , achterzijde, 1900-1905, https://www.metmuseum.org/art/collection/search/191863
figuur 8	Auguste Rodin, <i>Lopende man</i> , ca. 225 cm hoog, Rodin-Lex-de-Herder-scaled.jpg (1879×2560) (sculptureinternationalrotterdam.nl)
figuur 9 en 10	Auguste Rodin, <i>Balzac</i> , beeldhouwwerk in gips, 1891-1898, Auguste _rodin,_balzac,_1898,_01.JPG (1680×3208) (wikimedia.org)
figuur 11	affiche van tentoonstelling van het Rodin Museum in Parijs, https://www.musee-rodin.fr/en/musee/expositions/mapplethorpe-rodin
figuur 12	http://desaprendiendoarquitectura.blogspot.com/2012/11/exposicion-internacional-de-paris.html
figuur 13 en 14	https://bureaumeinema.nl/projecten/de-veste/
figuur 15	https://www.werkaandemuur.nl/nl/werk/Gevangenpoort-Lievevrouwenstraat-Bergen-op-Zoom-Nederland/688210
figuur 16	Pierre Puvis de Chavannes, <i>Inter Artes Naturam</i> , Rouen, vindplaats onbekend
figuur 17	https://kunstvensters.com/2011/11/27/canon-van-de-moderne-kunst-malevich/
figuur 18	http://www.rudedo.be/amarant04/les-3-07022014/deel-1-kazimir-malevitsj-suprematisme/kazimir-malevitsj-zwarte-cirkel-1913/

(internetbronnen laatst geraadpleegd op 18-11-2021, anders vermeld tussen haakjes)

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

Correctievoorschrift VWO

2021

tijdvak 1

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

Mooi van nature

1 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (kleur) De vacht is geschilderd in verschillende tinten grijs, geel en bruin / in zandkleuren en/of is zo geschilderd dat de kleuren geel, bruin en grijs in elkaar overvloeien.
- (zachte vacht) De zachte (fijnharige) vacht is weergegeven door (het in elkaar overvloeien van) vele fijne en/of korte penseelstreken en/of door een zachte lijnvoering.
- (val van de vacht) De dunne / soepel vallende vacht is weergegeven door schaduwwerking / contrasten tussen donkere en lichte gedeeltes.
- (tekening in de vacht) De verschillende patronen / plooiën in de vacht worden weergegeven door sterke kleurcontrasten / door contrasten tussen bijvoorbeeld gele en donkerbruine kleuren.
- (hardere haren in de vacht) De hardere haren in de vacht, zoals de snorharen en de haartjes rondom de ogen, zijn weergegeven door langere en/of bredere en/of scherp aangezette, donkere penseelstreken.
- (pluizige vacht) De pluizige vacht is weergegeven door met name in de contouren (plukken van) lange haren uit te laten steken en/of door lange haren te laten contrasteren met korte haren.
- (oude vacht) De (grijs-)witte bovenlaag van de vacht is weergegeven door vele korte, witte penseelstreken (die contrasteren met de omringende kleuren, vooral te zien op afbeelding 2).

per juist antwoord

1

Opmerking

Alleen als een juiste beschrijving wordt gegeven van de manier waarop het kenmerk van de vacht zo levensecht mogelijk is weergegeven, 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores

2 maximumscore 2

twee van de volgende argumenten:

- (volledig) Dürers *Haas* bestaat uit een blad met één volledige voorstelling. (Studies bevatten vaak fragmenten en/of meerdere aanzichten op een vel.)
- (perfectie) Dürers *Haas* is buitengewoon verfijnd / gedetailleerd uitgewerkt, in vele kleurnuances. (In de tijd van de renaissance waren voorstudies en zelfs wetenschappelijke illustraties grover / eenvoudiger uitgevoerd.)
- (schoonheid) Dürers *Haas* is een bewijs van goddelijke perfectie / van de volmaakte schoonheid van de natuur (esthetiek). (Bij een wetenschappelijke illustratie staat kennis van de natuur centraal / gaat het om feiten in plaats van om schoonheid.)

per juist argument

1

3 maximumscore 3

drie van de volgende redenen:

- Klassieke beeldhouwwerken (zoals deze Apollo en Aphrodite) beantwoorden aan het klassieke / renaissancistische schoonheidsideaal, zoals harmonische verhoudingen en ideale anatomie, en zijn daarmee passende voorbeelden voor de representatie van belangrijke Bijbelse figuren zoals Adam en Eva.
- Deze Apollo en Aphrodite zijn voorbeelden van goddelijke figuren en/of vertegenwoordigen een streven naar goddelijke perfectie, en zijn daarmee passende voorbeelden voor de eerste mensen (Adam en Eva) die God schiep.
- Klassieke beeldhouwwerken (zoals deze Apollo en Aphrodite) behoorden tot de weinige voorbeelden van (toegestane) naakte figuren. (Ze legitimeerden de weergave van naakte figuren zoals Adam en Eva.)
- Door Adam en Eva weer te geven naar het voorbeeld van klassieke beeldhouwkunst liet Dürer zien dat hij kennis had van de klassieken. (Hij verhoogde daarmee zijn status van geleerd en vooraanstaand kunstenaar.)

per juiste reden

1

Vraag	Antwoord	Scores
4	C	
5	maximumscore 1 Door het bordje met zijn signatuur direct naast Adam te plaatsen benadrukte Dürer dat hij déze Adam geschapen heeft en stelde hij zich min of meer gelijk aan God / de Schepper. Hiermee benadrukte hij de status van de kunstenaar als geniale schepper (gelijk aan God) / dat hij zich spiegelde aan God. <i>Opmerking</i> <i>Als de vergelijking met het goddelijke / scheppende ontbreekt, géén scorepunt toekennen.</i>	
6	maximumscore 2 Antwoorden moeten de volgende strekking hebben: • Prenten zijn relatief goedkope reproducties van kunstwerken en/of zijn eenvoudig in grote oplagen te maken. Op deze manier kon Dürers kunst door veel mensen gekend / gezien worden • Prenten zijn relatief makkelijk mee te nemen (licht en klein) en te verhandelen (goedkoop) aan andere kunstenaars en/of verzamelaars, en werden zo verder verhandeld. Daardoor werd (het werk van) Dürer snel bekend (in Europa)	1 1
7	maximumscore 3 aspecten die bijdragen aan dynamische uitstraling (drie van de volgende): – de ronde (golvende) contouren / vormen van de rode en witte kleurvlakken – de speelse plaatsing van de letters Brillo in een boog – de afwisseling van blauwe en rode letters in het woord Brillo (rood komt optisch naar voren, en blauw wijkt) – de harde / sprekende kleuren rood en blauw op een (spier)witte achtergrond – De vormen van de letters B en/of i en/of l lopen taps toe. – de herhaling van boogvormige lijnen / contouren zoals die van het woord Brillo en de golvende contouren van de kleurvlakken per juist aspect	1

Vraag	Antwoord	Scores

8 maximumscore 2

- Warhol zag schoonheid in het alledaagse / tijdelijke leven en/of in de producten van de moderne consumptiemaatschappij, zoals de verpakking van een schoonmaakproduct als Brillo en/of in de kleuren en/of materialen van producten uit zijn eigen tijd, zoals te zien op zijn *Box Show* 1
- In de renaissance gold juist het tegenovergestelde schoonheidsideaal: kunstenaars verbonden schoonheid met een ideale harmonie die zij herkenden in de (goddelijke) universele wetmatigheid van de natuur en/of in de kunst van de klassieken 1

9 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:
Danto plaatst het werk van Warhol in het tijdperk waarin kunst reflecteert op de kunst zelf: Warhols *Brillo Box* is te zien als kunst / kunstobject omdat het past in een **theorie over kunst** die vragen stelt over wat en/of waarom iets kunst is of niet. De originele verpakking wijst alleen maar naar het (moderne) schoonmaakmiddel Brillo en/of is een functionele verpakking van een product (en dus geen kunst).

Opmerking

Als wordt geantwoord dat Brillo Box kunst is omdat het door een kunstenaar gemaakt is, in een museum / galerie staat of door kunstcritici of verzamelaars zo wordt aangemerkt, géén scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores

10 maximumscore 2

Juiste argumentaties bevatten:

- een verwijzing naar de migratie van Danh Vo en/of het handelsverkeer tussen het Oosten en het Westen, geïllustreerd met een aspect van het werk dat daarmee overeenkomt (de transportdoos) 1
- een verwijzing naar verwachtingen van een nieuwe / betere toekomst (het beloofde land, Amerika) geïllustreerd met een aspect van het werk dat daarmee overeenkomt (de titel *Promised Land*, het logo van Budweiser in goud) 1

Voorbeelden van goede argumentaties zijn:

- De doos roept associaties op met een verhuisdoos en verwijst naar de reis (migratie) van het gezin van Danh Vo van Vietnam naar het Westen.
- De gouden letters op de doos verwijzen en/of de titel *Promised Land* verwijst naar de veelbelovende toekomst die het gezin voor ogen stond toen zij Vietnam verlieten op weg naar het 'beloofde land' (de Verenigde Staten, het Westen).
- Het gouden Budweiser-logo symboliseert het verlangen naar het rijke, vrije Westen (het beloofde land) waar de familie naartoe hoopte te reizen.
- De doos (met de opdruk van Budweiser) verwijst naar de export van westerse (Amerikaanse) producten naar niet-westerse landen, en de droom van de familie Vo om daar waar die aantrekkelijke producten vandaan komen een nieuwe toekomst te beginnen.

Opmerking

Als een juiste verwijzing naar de verwachtingen of de reis van de familie wordt gegeven zonder passende verwijzing naar het kunstwerk, géén scorepunten toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores

11 maximumscore 2

- eerbetoon (een van de volgende): 1
 - De kartonnen doos met daarop in goud het logo van een merk (een bekend Amerikaans biermerk) is te zien als een 'variatio' op *Brillo Box* / op de schoonheid van een consumptiegoed zoals *Brillo Box*. Daarmee is het werk te beschouwen als een eerbetoon aan de visie van Andy Warhol op kunst.
 - *Promised Land* is op te vatten als een eerbetoon aan Warhols (conceptuele) kunstopvatting: een alledaags product tot kunst verheffen en/of de manier waarop (kunst)objecten betekenis krijgen / verliezen.
 - Andy Warhol is wereldberoemd en/of *Brillo Box* is een heel bekend kunstwerk. Warhol / *Brillo Box* staat voor het beloofde land (het Westen waar de Vietnamezen naar toe wilden reizen), en daarmee is *Promised Land* ook een eerbetoon aan Warhol / aan Warhol's werk.

- kritiek (een van de volgende): 1
 - Danh Vo's werk is persoonlijk geëngageerd / is betekenisvolle kunst (gebaseerd op persoonlijke ervaringen) en kan gezien worden als een kritiek op het concept van l'art pour l'art / op de meer conceptuele/onpersoonlijke kunst / op de lege huls waarmee Warhols kunst geassocieerd wordt.
 - *Promised Land* is een oude / gescheurde doos en vormt een groot contrast met de dynamische / perfecte doos van Warhol / *Brillo Box*, en kan gezien worden als een nuancering van de volmaaktheid van het beloofde land / Amerika.

Vraag	Antwoord	Scores

De strijd om een passende stijl

12 maximumscore 3

- drie van de volgende aspecten: 2
 - het (deinende) ritme van convexe en concave / holle en bolle vormen in de gevel (die voor licht- en schaduwwerking zorgen)
 - de sterk uitstekende delen in de gevel, zoals de kroonlijsten (dieptewerking)
 - het gekantelde medaillon in de bovenste kroonlijst (waardoor de top naar de beschouwer toe lijkt te bewegen)
 - de afwisseling van (grote en kleine) vrijstaande zuilen, die iets versprongen ten opzichte van elkaar staan (en zo de dieptewerking in de gevel versterken en voor licht- en schaduwwerking zorgen)
 - sterk reliëf in de gevel door de vele nissen met beelden (die voor dieptewerking en licht- en schaduwwerking zorgen)
 - de aanwezigheid van beelden met gedraaid lichaam (zoals de figuren onder het medaillon)
 - ook goed: asymmetrie door het wijkende stuk gevel links met één toren (rechts ontbreekt dit stuk gevel)

indien drie aspecten juist 2

indien twee aspecten juist 1

indien minder dan twee aspecten juist 0

- belangrijkste inspiratiebron (een van de volgende): 1
 - de natuur
 - de architectuur van Michelangelo
 - klassieke bouwwerken met inventieve, gebogen lijnen (Piazza d'Oro)

13 maximumscore 2

- rondbogen: door een tussenlaag te maken met twee ongelijke rondbogen (waardoor een rechthoek in plaats van een vierkant wordt gecreëerd) 1
- pendentieven: door het toevoegen van bolvormige tussenstukken / pendentieven (waardoor de overgang van een rechthoek naar een ovale koepel wordt gemaakt) 1

Vraag	Antwoord	Scores

14 maximumscore 2

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Bernini streefde een architectuur gebaseerd op klassieke regels na / een architectuur gebaseerd op voorbeelden uit de klassieke oudheid na (zoals het Pantheon): een architectuur die uitging van harmonische verhoudingen ontleend aan het (ideale) menselijk lichaam (regels van Vitruvius) 1

- Bernini's kritiek op Borromini richtte zich op het loslaten van klassieke idealen / op het feit dat Borromini's architectuur niet uitging van de (ideale) verhoudingen van het menselijk lichaam, waardoor zijn architectuur getuigde van disharmonie ('fantastisch' was, in de betekenis van waanzinnig) 1
of
Bernini's kritiek richtte zich op Borromini's keuze voor de natuur als vertrekpunt van zijn architectuur. Daarmee was Borromini's architectuur in Bernini's ogen 'fantastisch' (waanzinnig), dat wil zeggen, ze verloor de aanspraken op universele / goddelijke schoonheid

15 maximumscore 2

twee van de volgende redenen:

- De neoclassicistische stijl straalt macht / gezag / status uit.
- De neoclassicistische stijl straalt rede / rationaliteit uit.
- De neoclassicistische stijl verwijst naar het Romeinse / Griekse rijk en daarmee naar (de traditie van) machtige leiders / heersers.
- De neoclassicistische stijl verwijst naar de klassieke (Griekse) oudheid en daarmee naar een (voorbeeld van) oude beschaving / democratie

per juiste reden 1

Vraag	Antwoord	Scores

16 maximumscore 3

- drie van de volgende aspecten: 2
 - de hoge / steile daken
 - De plattegrond is gebaseerd op een (gotische) kerk / een lang schip met een dwarsbeuk.
 - muren met hoge (glas-in-lood)ramen
 - veel torens / de vele torentjes
 - ramen met spitsbogen
 - exterieur rijk versierd met traceerwerk en balustrades
 - steunberen en luchtbogen

indien drie aspecten juist 2

indien twee aspecten juist 1

indien minder dan twee aspecten juist 0

- De neogotische stijl was passend omdat die (een van de volgende): 1
 - beschouwd werd als de Engelse nationale stijl.
 - beschouwd werd als de enige 'ware' (volmaakte) stijl (Pugin).

17 maximumscore 3

twee aspecten:

- De façade laat enerzijds veel gotische elementen zien, zoals smalle, hoge vensters en/of torentjes en/of ornamenten zoals pinakels. Anderzijds is het ontwerp in de basis klassiek vanwege de strenge symmetrie en/of regelmatige ordening (classicistisch) 1
- Er zijn veel verticale elementen zichtbaar, zoals de uitstekende (kerk)torens en hoge versterkte hoeken (gotisch), maar de totale opzet van de gevel is overwegend horizontaal en daarmee klassiek (classicistisch) 1
- De klassieke (Griekse) stijl was 'vals', omdat die volgens Pugin gebaseerd was op houten voorbeelden (tempels van hout), die vervolgens werden uitgevoerd in steen (met een constructiewijze en decoraties die verwijzen naar kenmerken van een houten gebouw), terwijl de gotische stijl voortvloeyde uit de (functionele) eisen die aan een gebouw werden gesteld (constructie, gerieflijkheid, decorum), en daarom de enige ware stijl was 1

Vraag	Antwoord	Scores
18	maximumscore 3 drie van de volgende aspecten: – Elke verdieping / bouwlaag heeft de vorm van een cirkel (eventueel: ovaal) die per verdieping (naar boven toe) een kleinere diameter heeft. – De verdiepingen / bouwlagen liggen alle iets verschoven in één richting ten opzichte van elkaar. – De (glas)gevel van elke verdieping staat deels schuin / heeft deels een lichte ronding. – Het gebouw wordt aan de bovenkant afgesloten door een licht bollende / in hoogte iets verlopende schijf. per juist aspect	1
19	maximumscore 2 Antwoorden moeten de volgende strekking hebben: • (concreet) De raadszaal bevindt zich op een laag gelegen plek in het gebouw, en staat in open verbinding met de wenteltrap, vanaf waar het publiek goed zicht heeft op / getuige kan zijn van wat zich afspeelt in de raadszaal • (symbolisch) De raadszaal is rond en omgeven door open ruimtes en/of door een transparante glazen gevel, waardoor de suggestie wordt gewekt dat alles wat er gebeurt voor iedereen te volgen is / het democratisch proces voor iedereen zichtbaar is en/of voor iedereen gelijk is	1 1
20	maximumscore 2 twee van de volgende argumenten: – (iconisch / macht) City Hall is door zijn opmerkelijke vorm een indrukwekkend / iconisch gebouw, en dat past bij architectuur die de macht (van de stad, het stadsbestuur) representeert. – (levendigheid door licht-donkereffect) Het exterieur met de sterke geleding in de gevel en/of de versprongen verdiepingen zorgt voor levendige licht-donker effecten. – (speelse vorm) De schuin geplaatste gevel / hellende contour zorgt voor een verrassende / speelse vorm. – (dynamiek / groei) De monumentale (opengewerkte) spiraalvormige trap / enorme wenteltrap getuigt van dynamiek / organische groei (natuur). – (theatrale inscenering) De manier waarop de raadszaal onderaan de wenteltrap tot centrum van de aandacht / podium is gemaakt doet theatraal aan. per juist argument	1

Vraag	Antwoord	Scores

Kunst en gietwerk

21 maximumscore 3

drie van de volgende aspecten:

- De ornamenten op de vaas zijn verfijnd (in reliëf) aangebracht en zijn daardoor kwetsbaar bij (dagelijks) gebruik.
- De vaas heeft een (geïntegreerde) sokkel, waaruit blijkt dat het een pronkstuk / presentatiestuk is.
- De verfijnde voorstelling maakt het tot een aantrekkelijk voorwerp om naar te kijken.
- De vaas heeft geen geglazuurde bescherm laag en is daardoor gevoelig voor vuil en stof (moeilijk te reinigen).
- De vaas is erg klein en dient meer als decoratief snuisterij dan als gebruiksgoed.

per juist aspect

1

22 maximumscore 2

twee van de volgende redenen:

- (imago) Met het verfijnde Jasperware verkreeg / handhaafde Wedgwood een reputatie als producent van bijzondere / hoogwaardige producten.
- (economisch) Met de (bijzondere) Jasperware-productenlijn werd Wedgwood aantrekkelijk voor (kunst)verzamelaars en/of Jasperware vertegenwoordigt als toplijn een hogere waarde.
- (innovatie) Bij de productie van Jasperware kon Wedgwood met kostbare innovatietechnieken experimenteren / het proces perfectioneren.
- (kwaliteit / esthetiek) Met Jasperware kon Wedgwood de hoogste kwaliteit / perfecte uitvoering realiseren.

per juiste reden

1

23 maximumscore 2

twee van de volgende aspecten:

- De compositie bestaat uit een horizontale grondlijn met figuren van gelijke grootte, waartussen de afstand vrijwel gelijk is (ritmisch).
- De compositie bestaat uit een patroon van een (dansend) figuurtje dat herhaald en/of gedraaid en/of gespiegeld wordt.
- De compositie wordt gedomineerd door een regelmatig golvende hand-tot-handlijn.

per juist aspect

1

Vraag	Antwoord	Scores

24 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

De vrijstaande beeldjes zijn minder verfijnd uitgevoerd / zijn met hun jurken in zoete kleuren nogal kitscherig uitgevoerd en daarmee vooral bevallige meisjes (in plaats van voorname godinnen / Horae) en/of de beeldjes kunnen los van elkaar gekocht worden, waardoor het idee van een groep godinnen van de jaargetijden / een groep dansende uren (Horae) op de achtergrond raakt.

25 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De esthetica / publicaties van schrijvers zoals J. Winckelmann over de (ideale) Griekse stijl: deze theorieën gaven de aanzet tot herwaardering van de klassieke / Griekse ideeën over schoonheid.
- De opgravingen van oude Romeinse steden (zoals Pompeï en Herculaneum): deze zorgden voor een heropleving van de belangstelling voor de klassieke cultuur / voor het classicisme.
- De opkomst van de verlichting: bij deze (intellectuele, filosofische) stroming stond de rede / het rationalisme centraal (en dit wordt geassocieerd met het classicisme).

per juist antwoord

1

26 maximumscore 3

drie van de volgende voorbeelden:

- (klassieke ordening) streng symmetrische ordening van de ruimte door muren met nissen en pilasters
- (elementen uit de klassieke architectuur) zuilen en/of pilasters
- (elementen uit de klassieke architectuur) een architraaf en/of het doorlopend fries langs de muren
- (klassieke versiering, ornamenten) witte ornamenten in reliëf op de muren en/of in het pleisterwerk op het plafond, die bestaan uit geometrische/symmetrische patronen en/of guirlandes

per juist voorbeeld

1

Vraag	Antwoord	Scores
27	maximumscore 1 Het antwoord moet de volgende strekking hebben: Het classicistische interieur gaf / De (kopieën van) Romeinse beelden gaven aanleiding om de klassieken te bediscussiëren en/of de betekenis van de klassieke waarden voor politiek / filosofie te bediscussiëren en/of om te discussiëren over wat goede smaak / kwaliteit (in de kunst) is.	
28	maximumscore 1 Het antwoord moet de volgende strekking hebben: Bij Adam zijn de klassieke beelden bedoeld als ornament / decoratie en/of zijn de klassieke beelden onderwerp van discussie (over smaak, stijl of politiek), terwijl bij Laric de klassieke beelden onderdeel zijn van een kunstwerk / installatie en/of onderwerp zijn van discussie over originaliteit / authenticiteit.	
29	maximumscore 2 Antwoorden moeten de volgende strekking hebben: • Met de term 'Kopienkritik' werd geduid op de theorie waarmee Romeinse beelden werden geclassificeerd als minderwaardige kopieën van originele / authentieke Griekse beelden (dus verheerlijken van Griekse beeldhouwkunst ten opzichte van de 'minderwaardige' Romeinse beeldhouwkunst) • Laric wil met deze installatie de discussie op gang brengen over de rol van de kopie en/of de aanspraken op originaliteit / authenticiteit (Een discussie over de vraag of er wel sprake kan zijn van een zuiver origineel en over de status / betekenis die kopieën hebben gekregen.)	1 1
30	maximumscore 3 drie van de volgende voordelen: – (kennis en benodigdheden) De kunstenaar kan gebruikmaken van de (jarenlange) specialistische kennis / ervaring en machines van de fabriek bij het vervaardigen van porselein (specialistisch werk). – (naamsbekendheid) De vormgever kan meeliften op de marketing van een grote porseleinfabriek en daarmee de naamsbekendheid vergroten. – (afzetmarkt) De vormgever profiteert van de grote / internationale afzetmarkt van de porseleinfabriek. – (kwaliteit) De vormgever profiteert van de kwaliteitsgarantie van de gerenommeerde porseleinfabriek. / De kwaliteit van de gerenommeerde porseleinfabriek straalt af op de vormgever. per juist voordeel	1

Vraag	Antwoord	Scores

31 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Ree: het stippenpatroon in roodpaars (deels aangebracht op de ree deels op de schaal) roept in combinatie met de liggende ree associaties op met saus / bloed.
- Vogel: het patroon van stipjes roept in combinatie met de vogel en de schaal associaties op met zaadjes / kruimels op de schaal.
- Slak: het (gouden) bloemmotief (deels aangebracht op de slak, deels op het bord) roept in combinatie met de slak associaties op met een slakkenspoor (op planten) en/of met iets waardevols (in plaats van met iets dat slijmerig en vies is, zoals een slakkenspoor).

per juist antwoord

1

Opmerking

Alleen een scorepunt toekennen als een overtuigende relatie is gelegd tussen het patroon en een kenmerk van het dierfiguurtje.

32 maximumscore 2

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- haas van Nymphenburg: Nee, want er is geen sprake van een bewuste strategie / van bewust teruggrijpen op de (kunst)geschiedenis / op het kunstwerk (de haas) van Dürer door de kunstenaar (Theodor Kärner). De relatie die Nymphenburg legt met de haas van Dürer is slechts verkoopstrategie
- ree van Jongerius: Ja, want Jongerius citeert / kopieert bewust een bestaand dierfiguurtje uit de collectie van Nymphenburg (ook een ontwerp van Theodor Kärner) en past dit toe in een nieuw ontwerp met speelse verwijzingen naar de (decoratieve) functie van servies en/of het eten van wild)
of
ree van Jongerius: Nee, want Jongerius citeert / kopieert een dierfiguurtje uit de collectie van Nymphenburg (Theodor Kärner) en presenteert dit beeldje op een sokkel / als hoofdgerecht (de schaal zelf is immers niet meer functioneel), waarmee ze de artistieke kwaliteit / betekenis van het dierfiguurtje (snuisterij) ter discussie stelt

1

1

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinerator in de applicatie Wolf. Cito gebruikt deze gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 4 juni te accorderen.

Ook na 4 juni kunt u nog tot en met 9 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

6 Bronvermeldingen

afbeelding 1	Albrecht Dürer, <i>Feldhase</i> , 1502, 25 x 22,5 cm, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/Durer_Young_Hare.jpg
afbeelding 2	detail uit <i>Feldhase</i> (afbeelding 1)
afbeelding 3	Albrecht Dürer, Adam en Eva, 1504, kopergravure, 26,5 x 21 cm, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ab/Albrecht_D%C3%BCrer%2C_Adam_and_Eve%2C_1504%2C_Engraving.jpg
afbeelding 4	Andy Warhol, <i>Brillo Box (Soap Pads)</i> , 1964, verf, zeefdruk op hout, 43 x 43 x 36 cm, https://www.moma.org/collection/works/81384
afbeelding 5	Andy Warhol, een set van Warhol's dozen, tentoongesteld in de Stable Gallery, 1964, http://www.artbouillon.com/2013/02/that-brilliant-brillo-box-pops-debt-to.html
afbeelding 6	Danh Vo, <i>Promised Land</i> , 2010, http://resizeme.club/picresize-22_19.html
afbeelding 7	https://brooklynrail.org/2013/05/artseen/danh-vos-portentous-art-mother-tongue-and-i-m-u-u-r-2
afbeelding 8	San Carlo alle Quattro Fontane, https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/16/73/a7/1673a7149963d4df70bf6f318d01eaaf.jpg
afbeelding 9	Sant'Andrea al Quirinale, http://www.teggelaar.com/rome/images/imagesub/imrome/R1221.jpg (geraadpleegd op 11-7-2017)
afbeelding 10	ontwerp parlamentsgebouw, http://assets.londonist.com/uploads/2016/09/riba4067biggest.jpg (geraadpleegd op 11-7-2017)
afbeelding 11	ontwerp parlamentsgebouw, http://assets.londonist.com/uploads/2016/09/0011.jpg
afbeelding 12	ontwerp parlamentsgebouw, http://www.cosmicelk.net/1840plan.jpg (geraadpleegd op 12-7-2018)

afbeelding 13	City Hall, http://www.fosterandpartners.com/media/1701658/img2.jpg
afbeelding 14	City Hall, https://www.fosterandpartners.com/projects/city-hall/#gallery
afbeelding 15	City Hall, http://www.artwave.it/wp/wp-content/uploads/2016/05/xd4i6046london-feb-2007-city-hall-interior-1024x682.jpg
afbeelding 16	City Hall, https://c1.staticflickr.com/3/2438/3936309609_a09c12915c.jpg
afbeelding 17	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/20/Urn%2C_Josiah_Wedgwood_and_Sons%2C_1800-1830%2C_black_jasperware_with_applied_reliefs_-_Chazen_Museum_of_Art_-_DSC01959.JPG (geraadpleegd op 23-11-2018)
afbeelding 18	https://www.etsy.com/nl/listing/506360304/wedgwood-dansen-uur-beeldjes-limited
afbeelding 19	Hella Jongerius, <i>Schaal met reekalf</i> , 2004, porselein, doorsnede 25 cm https://www.nymphenburg.com/assets/uploads/images/15735_tierschalen_rehkitz_ret.jpg (geraadpleegd op 22-1-19)
afbeelding 20	Hella Jongerius, <i>Schaal met vogel</i> , 2004, porselein, doorsnede 21 cm https://www.nymphenburg.com/assets/uploads/images/15733_tierschalen_vogel_ret.jpg (geraadpleegd op 22-1-19)
afbeelding 21	Hella Jongerius, <i>Schaal met slak</i> , 2004, porselein, doorsnede 21 cm https://www.nymphenburg.com/assets/uploads/images/15731_tierschalen_schnecke_ret.jpg (geraadpleegd op 22-1-19)
afbeelding 22	Theodor Kärner, <i>Haas</i> , 1913, porselein, 28 x 23 x 10 cm https://www.nymphenburg.com/assets/uploads/images/00975_feldhase_uhl_ret.jpg (geraadpleegd op 22-1-19)
figuur 1	Apollo Belvedere, http://www.museivaticani.va/content/museivaticani/en/collezioni/musei/museo-pio-clementino/Cortile-Ottagono/apollo-del-belvedere.html
figuur 2	Aphrodite van Knidos, https://nl.wikipedia.org/wiki/Aphrodite_van_Cnidus
figuur 3 (links)	plattegrond van San Carlo alle Quattro Fontane, https://classconnection.s3.amazonaws.com/143/flashcards/1274143/jpg/19-10_borromini_plan_of_san_carlo1330903881513.jpg
figuur 3 (rechts)	onderaanzicht van de koepel van de San Carlo alle Quattro Fontane
figuur 4	Pantheon in Rome, http://www.planetware.com/photos-large/I/italy-rome-pantheon-exterior-view.jpg
figuur 5	tekening dwarsdoorsnede City Hall, Londen
figuur 6	John Flaxman, reliëf met voorstelling van De dansende uren https://madeeurope.files.wordpress.com/2013/01/wedgwood-blue.jpg
figuur 7	interieur / eetkamer van Landsdowne House, naar een ontwerp van Robert Adam, https://images.metmuseum.org/CRDImages/es/original/DP246147.jpg (geraadpleegd op 23-11-2018)
figuur 8	Oliver Laric, <i>Kopienkritik</i> , 2011, Skulpturhalle Basel, http://oliverlaric.com/b/sb/_MG_6255.jpg (geraadpleegd op 30-11-2017)

Alle (overige) bronnen zijn voor het laatst geraadpleegd op 07-10-2019.

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

Correctievoorschrift VWO

2021

tijdvak 2

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

Trans-Atlantische fantasie

1 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

De woningen die representatief geacht worden voor Afrika en Lapland zijn hutten en (nomaden)tenten. Zo worden deze niet-westerse landen / culturen bestempeld als eenvoudig / 'wild' / weinig ontwikkeld.

of

De hutten (Afrika) en de nomadentent (Lapland) zijn aan de voet van de Eiffeltoren geplaatst. Daarmee wordt het contrast tussen de moderne toren / het symbool van vooruitgang en de eenvoudige / primitieve woningen groter (alsof het Westen vergeleken met niet-westerse landen veel moderner / meer ontwikkeld is).

2 maximumscore 2

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- (visie) Zij hadden een afkeer van de verstedelijking / technische ontwikkeling (industrialisering) / rationalisme / decadentie / burgerlijkheid 1
- (romantisch) Het verlangen bestaat uit de wens te ontsnappen aan de eigen wereld (escapisme) en/of het verlangen naar één zijn met de natuur / naar een onbedorven cultuur / naar een spirituele en/of mysterieuze wereld 1

3 maximumscore 2

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Het schilderij laat een inheemse (Tahitiaanse) vrouw zien die bang is voor (denkt aan) de aanwezigheid van de geest van de dood en/of die zich beschermd voelt door de wakende geest van de dood 1
- Gauguin baseerde dit thema op (een van de volgende): 1
 - een Tahitiaanse mythe
 - (bij)geloof / lokale folklore
 - een ets (*Allegorie*) van Humbert de Superville
 - een roman (*Madame Chrysanthème*) van Pierre Loti

Vraag	Antwoord	Scores

4 maximumscore 2

twee van de volgende:

- niet-westerse patronen / blauw-oranje print op textiel (Polynesische sarong, exotisch)
- (vrij) fel kleurgebruik zoals oranje en/of geel en roze (exotisch)
- de schematische / vereenvoudigde weergave van de geest van de dood (primitief)
- vormen met zwarte (donkere) contourlijnen (primitief)
- ondiepe ruimte / nauwelijks ruimtelijk perspectief (primitief)
- weinig plastisch / vlakmatige opbouw (primitief)

per juist aspect

1

5 maximumscore 2

- vormgeving (een van de volgende): 1
 - (plat/ondiep) *Manao Tupapau* wordt, net als *Olympia*, gekenmerkt door een ondiepe ruimte en (scherp afgebakende) vlakken en/of door grote nadruk op het platte vlak.
 - (compositie) De horizontale compositie van *Olympia* (met een verticale as in de bovenste helft) komt in grote lijnen overeen met *Manao Tupapau* (al is deze gespiegeld).
- inhoudelijk aspect (een van de volgende): 1
 - *Olympia* wordt gekenmerkt door een erotische lading (opgeroepen door de houding en blik van de naakte vrouw) en die is ook kenmerkend voor / aanwezig in *Manao Tupapau*.
 - Bij *Olympia* is de betekenis van de donkere figuur met het boeket op de achtergrond raadselachtig, en dat geldt ook voor de in zwarte kleding gehulde figuur in *Manao Tupapau*.

6 maximumscore 2

- Gauguin zette zich af tegen (het vluchtige / het observeren van) het impressionisme en/of het realisme 1
- Het werken uit de herinnering droeg bij aan Gauguins streven naar een "mooie moderne stijl" (een van de volgende): 1
 - (essentie) omdat daarmee de kern / het belangrijkste van een idee / beeld kon worden verbeeld (in plaats van het volledig waarneembare).
 - (emotie) omdat daarmee de essentie van een bepaalde ervaring / emotie / gevoel kon worden verbeeld (in plaats van een concrete / beschrijfbaar gebeurtenis).
 - (vrijheid van verbeelding) omdat daarmee regels konden worden losgelaten / beelden konden worden gecombineerd (in plaats van de waarneembare werkelijkheid weergeven).
 - (veelheid van bronnen) omdat daarmee geput kon worden uit een veelheid van bronnen (van literatuur en fantasie tot concrete kunstwerken).

Vraag	Antwoord	Scores

7 maximumscore 1

Baudelaire zou Gauguins leven en werk in Tahiti afkeuren, omdat (een van de volgende):

- Gauguin vertrok (naar verre oorden) in plaats van het moderne leven te omarmen / omdat Gauguin zich niet onderdompelde in de grote stad / in het (snelle) moderne leven.
- Gauguin in verre oorden zocht naar het universele / tijdloze (in plaats van naar het hier en nu, het eigene van de eigen tijd).

8 maximumscore 3

drie van de volgende:

- het (nieuwe) schoonheidsideaal / seksualiteit: de pin-up op de bank en/of de gespierde man in bodybuilderspose
- de (veelheid aan) reclame: automerk (Ford) en/of het ingeblikte voedsel (Ham) en/of gevels met reclame-uitingen (voor bioscoop)
- de nieuwe technologie (in het huishouden): de stofzuiger en/of de bandrecorder en/of de televisie (met een telefonerende vrouw)
- film/vermaak: het uitzicht op een bioscoop en/of een (ingelijst) affiche met een strip
- consumptiemaatschappij: de lolly(pop) in de hand van de man, het ingeblikte voedsel (Ham)

per juist antwoord

1

Opmerking

Alleen als bij een juist thema ook een juist voorbeeld wordt gegeven 1 scorepunt toekennen.

9 maximumscore 2

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- (trans-Atlantisch) Het werk van Hamilton bestaat uit een verzameling afbeeldingen uit Amerikaanse tijdschriften (die het moderne leven 'aan de overzijde van de oceaan' of de toekomst representeren)
- (fantasie) De collage van deze afbeeldingen uit tijdschriften geeft niet het werkelijke (moderne) leven uit de jaren vijftig (in Engeland) weer, maar is een fantasiebeeld van de Verenigde Staten zoals dat in Engeland bestond (namelijk het beeld van een welvarend en technologisch vooruitstrevend land en/of een op uiterlijk en vermaak gerichte cultuur: een trans-Atlantische fantasie)

1

1

Vraag	Antwoord	Scores

10 maximumscore 2

Die ironie zou kunnen blijken uit (twee van de volgende):

- de vele reclame-uitingen: in de huiskamer zijn overdreven veel reclame-uitingen te zien (automerk, eten uit blik, snoep, slogans) en die wijzen op ironie ten aanzien van massaconsumptie / invloed van reclame op het leven van alledag / het leefgedrag / koopgedrag van mensen.
- de afbeeldingen van uitdagende mensfiguren: de houdingen van de vrouw op de bank (de pin-up) en/of de bodybuilder zijn zo overdreven / uitdagend dat ze duiden op ironie ten aanzien van de aandacht voor het lichaam / seksualiteit en/of de (stereotiepe) rol van de man / vrouw in de maatschappij.
- afbeeldingen van ‘goede smaak’: het feit dat de collage bestaat uit afbeeldingen afkomstig uit (Amerikaanse) tijdschriften getuigt van ironie ten aanzien van wat in de (Amerikaanse) media gezien wordt als ‘goede smaak’ / als iets dat iedereen wil hebben / doen.
- de reclame-slogan / de titel van het werk: de slogan / titel (afkomstig uit een tijdschrift) doet vermoeden dat de huizen heel aantrekkelijk / anders zijn geworden, maar uit het bizarre interieur (vol overdrijvingen) blijkt ironie / spot ten aanzien van die aantrekkelijkheid / verandering van het nieuwe (moderne) leven.

per juist voorbeeld

1

11 maximumscore 2

- Courbet en het realisme: Courbet benaderde het naakt vanuit het alledaagse / de directe observatie en/of met als uitgangspunt dat perfectie / schoonheid relatief is (voor Courbet bestond er niet zoiets als het perfecte naakt in lijn en vorm) 1
- Titiaan en de renaissance: Titiaan benaderde het perfecte naakt vanuit de klassieke perfectie / schoonheid als eenheid van delen (proportieleer) 1

12 maximumscore 1

een van de volgende:

- Hamilton refereert met dit werk aan verschillende visies op het ideale naakt, waardoor hij lijkt aan te geven dat er verschillende waarheden over het ideale naakt zijn en/of er geen ideaal bestaat. (En dat getuigt van een postmoderne visie, namelijk het in twijfel trekken van een absolute waarheid.)
- Hamiltons werk gaat over mannelijke visies op het ideale naakt (zij bepalen het ideale naakt) / over de vrouw als lustobject / *male gaze*. (En dat getuigt van een postmoderne visie / feministische / kritische genderblik.)

Wolkenkrabbers

13 maximumscore 2

- plek in de stad (een van de volgende): 1
 - (centrale ligging) Het gaat om een opdracht voor het centrum van een belangrijke stad / Berlijn en dat vereist een bijzonder ontwerp van een architect (iedereen ziet / weet het).
 - (ligging t.o.v. omgeving) Het gebouw heeft drie belangrijke aanzichten, vanaf de straat, het station en de rivier, en vraagt dus om drie bezienswaardige gevels.
 - (vorm) De eerste hoogbouw in het centrum van de stad moet zich verhouden tot bestaande laagbouw (harmonie en esthetiek)
 - (vorm van kavel) De driehoekige vorm van het kavel vraagt om bijzondere oplossingen voor de plaatsing en/of vorm van het gebouw op dit stuk grond (meeste kavels zijn rechthoekig).
- historische context (een van de volgende): 1
 - (machtsvertoon) Kort na de oorlog (waarbij Duitsland als agressor betrokken was) is de Duitse bevolking gevoelig voor de negatieve uitstraling van een dergelijk imponerend gebouw.
 - (armoede) Kort na de oorlog is er weerstand (van de arme bevolking) tegen dure, grootschalige projecten zoals dit.

14 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De gevels zijn / het exterieur is vrijwel geheel van glas (en staal) en dat zorgt voor lichtreflectie en/of spiegelingen (en dat is modern, levend, veranderend, nieuw).
- De gevel van glas is transparant / biedt doorzicht op de inwendige structuur / de gelaagde constructie van het gebouw / op het leven in het gebouw (en dat is modern, nieuw).
- De (diepe) inkepingen in de omtrek / plattegrond van het gebouw zorgen voor een organische vorm (en dat is modern, levend, nieuw).
- De relatief scherpe hoeken van het gebouw zorgen voor een sterk verlengend / omhoogstuwend effect en dat doet futuristisch / modern / levend aan (een rechte hoek heeft dat effect veel minder)
- De verschillende (losse) geveldelen staan (niet op één lijn maar) iets onder een hoek ten opzichte van elkaar en dat zorgt voor een levendige contour / expressieve vorm (en dat is modern, veranderend, levend).
- De verschillende (losse) geveldelen staan (niet op één lijn maar) iets onder een hoek ten opzichte van elkaar. Daardoor reflecteren ze het licht allemaal anders en dat versterkt de verandering in oppervlak (en dat is modern, levend, veranderend).

per juist voorbeeld

1

Vraag	Antwoord	Scores
15 maximumscore 2	• (beton)skeletbouw • (Beton)skeletbouw is een zelfdragende constructie van staal en beton waardoor de (buiten)muren geen gewicht meer dragen. Daardoor kan de buitenmuur van minder sterk materiaal / van (vrijstaand) glas worden gemaakt (zoals de wolkenkrabber met vliesgevel)	1 1
16 maximumscore 2	twee van de volgende: – de geometrische vorm / het strakke grid op basis van een rechthoekig plan / een doos op pilaren – soberheid van het decoratieve rasterpatroon (alleen maar accentuering van constructie) – het gebouw staat op pilaren waardoor het 'zweeft' per juist kenmerk	1
17 maximumscore 3	drie van de volgende: – het verhoogde / iets verheven plateau waarop het gebouw rust (het mee-ontwerpen van de omgeving) – de brede (centraal geplaatste) trap – heldere / harmonieuze (geometrische) verhoudingen – open loggia / (zuilen)galerij / zuilen (pilaren) bijna rondom – (streng) symmetrie in de plattegrond / gevelopstand – het monumentale volume / blok per juist kenmerk	1
18 maximumscore 2	Antwoorden moeten de volgende strekking hebben: • (exterieur) Seagram Building heeft veel kenmerken van de klassieke architectuur (classicistische stijl) en/of doet in zijn uiterlijk monumentaal streng (essentieel) / onpersoonlijk (universeel) aan en roept om die reden associaties op met architectuur van het Derde Rijk (zoals die van Albert Speer) • (betekenis) Seagram Building symboliseert het naoorlogse kapitalisme / is gebouwd in opdracht van een grote ondernemer, en staat daarmee voor een ander soort 'totalitaire ideologie', namelijk die van het grootkapitaal	1 1

Vraag	Antwoord	Scores

19 maximumscore 2

- voor (een van de volgende): 1
 - Alle functies van de stad (wonen, werken, recreëren, transport) zijn vertegenwoordigd / opgestapeld in één groot gebouw.
 - Een (moderne) stad wordt gekenmerkt door hoge gebouwen, en hier zijn de hoge gebouwen als het ware opgestapeld.
- tegen (een van de volgende): 1
 - De functies (wonen, werken, recreëren, transport) zijn te sterk gescheiden, waardoor de stad dynamiek mist.
 - De vormgeving is abstract / uniform en dat is in strijd met de dynamiek van / de vele verschillen binnen een stad.
 - De auto's in deze 'verticale stad' staan stil (geparkeerd), ze horen juist bij de infrastructuur / het leven buiten het gebouw, dus daar is de ware (dynamische) stad.
 - Tal van aspecten die kenmerkend zijn voor een stad, zoals diversiteit in bouw / laag- en hoogbouw en geleidelijke groei, ontbreken.

20 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De (rechthoekige) doosvorm is kenmerkend voor modernistische architectuur en deze vorm wordt in *De Rotterdam* 'overtroffen' door stapeling / herhaling van de doosvorm.
- De (rechthoekige) doosvorm is kenmerkend voor modernistische architectuur en deze vorm wordt in *De Rotterdam* 'overtroffen' door de dozen te laten verspringen, waardoor een sterke dynamiek ontstaat.
- *De Rotterdam* is in de kern modernistisch, bijvoorbeeld door de (rechthoekige) doosvorm en/of de vliesgevels, maar de verschijningsvorm van het gebouw als geheel is dermate gevarieerd / complex / iconisch dat het te zien is als overtreffing van het modernisme / als supermodernisme.

per juist argument 1

21 maximumscore 3

De vrolijke dynamiek blijkt uit (drie van de volgende):

- de afwisseling in kleuren/ bonte kleuren (geel, blauw, groen, rood).
- de glinstering van de glasplaten.
- het iets versprongen / schuin tegen elkaar aan plaatsen van de glasplaten.
- de gelaagde opbouw van de (gekleurde) glasplaten (waardoor er meer spiegelingen en kleurlagen ontstaan).
- de variatie in de textuur van de glasplaten.

per juist aspect 1

Vraag	Antwoord	Scores

22 maximumscore 1

een van de volgende:

- Het werk van Isa Genzken is heel vrij / autonoom, terwijl de wolkenkrabber van Mies van der Rohe voor een specifieke locatie is ontworpen (figuur 4) / een specifieke plattegrond heeft (figuur 5).
- De sculpturen van Isa Genzken staan alle op zichzelf (op een sokkel), terwijl Mies van der Rohe meerdere (deel)ontwerpen van één gebouw (een situatieschets, een plattegrond, een fotomontage) maakte.
- Het werk van Isa Genzken bestaat uit glasplaten / platte vlakken zonder enige verwijzing naar functies (van een gebouw), terwijl het ontwerp van Mies van der Rohe verwijzingen bevat naar verdiepingen (woon-/werklagen).

23 maximumscore 3

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- (overeenkomst) Beide kunstenaars zien de uitdrukking van het moderne in (de dynamiek van) glasarchitectuur 1
- (afstand nemen) Genzken neemt afstand van het functionalisme door alleen maar buitenkant te ontwerpen / geen functioneel maar vooral een kleurrijk en verbeeldingsvol ontwerp te maken (decoratief, veel verschillende soorten ontwerpen in allerlei varianten gekleurd glas) 1
- (reden) Daarmee verzet zij zich tegen de treurige architectuur / de deprimerende hoogbouw die het functionalisme / modernisme (zoals Seagram Building van Mies van der Rohe en diens navolgers) heeft opgeleverd 1

Vraag	Antwoord	Scores

Geïnspireerd door Vermeer

24 maximumscore 2

Dit effect van bespieden ontstaat door (twee van de volgende):

- de plaatsing van het meisje in de hoek van de ruimte, ingekaderd door twee muren, een tafel en een halfgesloten gordijn. Door dit kader binnen een kader wordt de blik sterk gestuurd / ligt de focus op het meisje.
- het halfgesloten gordijn op de voorgrond, waardoor het lijkt alsof de beschouwer (door een denkbeeldig raam) naar binnen gluurt.
- de sterke focus van het meisje (gebogen hoofd, neergeslagen ogen) op de brief, waardoor ze niet oplet / niets in de gaten heeft en dat versterkt het idee van een beschouwer die niet opgemerkt wordt, zoals een bespieder.
- de reflectie van het gezicht in het raam (weerspiegeling), die de aanwezigheid van een beschouwer / een onzichtbare aanwezige (een bespieder) wekt.

per juist antwoord

1

25 maximumscore 2

twee van de volgende:

- In *Brieflezend meisje* en/of *Meisje met de parel* wordt een typisch Hollands beeld (nationale identiteiten) opgeroepen, namelijk dat van een alledaags Hollands interieur en/of Hollands meisje uit de zeventiende-eeuw.
- De werken staan (indirect) symbool voor de Gouden Eeuw, de periode die gezien wordt als het fundament van / voorbeeld voor het huidige Nederland vanwege de onafhankelijke Republiek en/of de grote welvaart dankzij de VOC / handel.
- De (iconische) werken van Vermeer behoren tot de canon van de Nederlandse (kunst)geschiedenis / Hollandse meesters van de Gouden Eeuw en representeren zelf die nationale identiteit.

per juiste reden

1

Vraag	Antwoord	Scores

26 maximumscore 2

twee van de volgende manieren:

- Banning relateert het idee van één nationale identiteit door te laten zien dat wat vaak voor typisch Marokkaans / anders wordt gehouden, namelijk een meisje met hoofddoek, sterk overeen kan komen met het toonbeeld van de ‘eigen’ nationale / Nederlandse identiteit (meisje met de parel, brieflezende vrouw).
- Banning relateert het idee van een vaste nationale identiteit door de aandacht te vestigen op de veranderlijkheid van die identiteit: hij trekt een parallel tussen de multiculturele samenleving anno nu (Marokkaans meisje) en die in de zeventiende eeuw.
- Banning relateert het idee van één nationale identiteit door verwijzingen naar niet-westerse invloeden op het Hollandse interieur. Dit is te zien aan het olielampje voor het raam en/of het nadrukkelijk uitgestalde exotische fruit en/of het benadrukken van het Perzische tapijt.
- Banning relateert het gegeven van één nationale identiteit door symbolen van nationale identiteit, zoals het schilderij *Brieflezend meisje bij het venster* te herinterpreteren en/of te transformeren in een nieuw beeld / in de context van migratieproblematiek te plaatsen.
- Banning relateert het idee van een nationale identiteit door de maatschappelijke discussie rond migratieproblematiek, het onderwerp van *Marokkaans meisje (Nissrine) leest aanvraagformulier voor inburgeringscursus bij gesloten raam*, op een speelse manier te benaderen, door een spel te spelen met (iconische) beelden.

per juiste manier

1

27 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Het portret van Jan Six heeft een soberheid waarop je wél goed kunt variëren (er zijn geen afleidende details die te overdadig zouden kunnen zijn) en/of de nadruk komt te liggen op één persoon / identiteit.
- Het portret van Jan Six is een bekend voorbeeld uit de Hollandse beeldende traditie en daarop kan makkelijk / met weinig aanpassingen een hedendaagse variant gemaakt worden waarin die nationale traditie direct te herkennen is.
- De waardigheid (van een vooraanstaand burger) waarmee Jan Six wordt afgebeeld is goed bruikbaar om de waardigheid van de arbeider af te beelden.

per juist antwoord

1

28 C

Vraag	Antwoord	Scores

29 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (thema) In beide werken gaat het om een universeel thema / onderwerp, namelijk moeder met kind en/of brieflezende vrouw.
- (context) Concrete verwijzingen naar specifieke locatie of specifiek tijdstip ontbreken (en dat versterkt de indruk van tijdloosheid).
- (attributen) De vrouw heeft geen of neutrale / niet-modieuze kleding aan (het beeld is niet goed te dateren aan de hand van haar kleding).
- (abstrahering) De figuren zijn geabstraheerd en/of vaag weergegeven (persoonlijke kenmerken / details ontbreken), waardoor ze onpersoonlijk worden (en dat versterkt de indruk van tijdloosheid).
- (klassiek) Het portret en profiel is van alle tijden / verwijst zowel naar oude kunst als naar hedendaagse kunst (en dat versterkt de indruk van tijdloosheid).

per juist aspect

1

30 maximumscore 1

De illusie van vluchtigheid wordt gewekt door de (opzettelijke) onscherpte in de voorstelling die associaties oproept met (de suggestie van) beweging (van model of fotograaf) in de fotografie.

31 maximumscore 2

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

- Richter legt in zijn werk / portretten (op afbeelding 16 en 17) juist de vaagheid / onscherpte / tijdelijkheid van de gefotografeerde werkelijkheid vast
- Anders dan Vermeer (die de werkelijkheid zo precies mogelijk wilde vastleggen) gebruikt Richter de schilderkunst om aan te tonen dat een fotografische weergave van de werkelijkheid tekortschiet en/of dat de fotografie te momentgebonden is en/of dat het bijna onmogelijk is om de werkelijkheid vast te leggen / vast te houden

1

1

5 Aanleveren scores

Verwerk per examinerator in de applicatie Wolf:

- de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten voor wie het tweede-tijdvak-examen de eerste afname is én
- de scores van alle herkansende kandidaten.

Cito gebruikt beide gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 29 juni te accorderen.

Ook na 29 juni kunt u nog tot en met 1 juli gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

derde tijdvak

Ook in het derde tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw derde-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

afbeelding 1	Paul Gauguin, <i>Manao Tupapau</i> , 1892, https://en.wikipedia.org/wiki/File:Paul_Gauguin_-_Manao_tupapau_(The_Spirit_of_the_Dead_Keep_Watch).jpg , laatst geraadpleegd op 25 oktober 2017
afbeelding 2	Edouard Manet, <i>Olympia</i> , 1863, https://en.wikipedia.org/wiki/Olympia_(Manet)#/media/File:Edouard_Manet_-_Olympia_-_Google_Art_Project.jpg , laatst geraadpleegd op 25 oktober 2017
afbeelding 3	Richard Hamilton, <i>Just what is it that makes today's homes so different, so appealing?</i> , 1956, Collectie Kunsthalle Tübingen, http://the-indie-pendent.com/wp-content/uploads/2015/08/HAMILTON-Richard-Just-what-is-it-that-makes-todays-homes-so-different-so-appealing-1956-970x1024.jpg , laatst geraadpleegd op 25 oktober 2017
afbeelding 4	Richard Hamilton, <i>Le Chef-d'œuvre inconnu</i> , 2011, https://www.nationalgallery.org.uk/whats-on/exhibitions/richard-hamilton-the-late-works , laatst geraadpleegd op 25 oktober 2017
afbeelding 5	Ludwig Mies van der Rohe, Seagram Building, 1958, New York, https://thecharnelhouse.org/wp-content/uploads/2016/12/seagram-building-1958.jpeg , laatst geraadpleegd op 25 oktober 2017
afbeelding 6	Ludwig Mies van der Rohe, Seagram Building (plint), New York, http://jsah.ucpress.edu/content/ucpjsah/70/3/330/F7.large.jpg , laatst geraadpleegd op 25 oktober 2017
afbeelding 7	Karl Friedrich Schinkel, Altes Museum, Berlijn, https://readtiger.com/img/wkp/en/Altes_Museum,_vor_1854.jpg , laatst geraadpleegd op 25 oktober 2017

afbeelding 8	Rem Koolhaas/OMA, <i>De Rotterdam</i> , Rotterdam, foto Ossip van Duivenboode voor OMA, https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/ec/71/f5/ec71f59b4b741681279f27263e0ac726.jpg , laatst geraadpleegd op 25 oktober 2017
afbeelding 9	OMA, tekening van <i>De Rotterdam</i> met functie-indeling, http://images.oma.eu/20150803220813-814-cy3o/700.jpg , laatst geraadpleegd op 25 oktober 2017
afbeelding 10	Isa Genzken, <i>New Buildings for Berlin</i> , 2004, https://tomcandy.files.wordpress.com/2014/06/isa-genzken-2.jpg , laatst geraadpleegd op 25 oktober 2017
afbeelding 11	Johannes Vermeer, <i>Meisje met de parel</i> , 1665-1667, collectie het Mauritshuis, Den Haag, https://nl.wikipedia.org/wiki/Meisje_met_de_parel#/media/File:Girl_with_a_Pearl_Earring.jpg , laatst geraadpleegd op 25 oktober 2017
afbeelding 12	Johannes Vermeer, <i>Brieflezend meisje bij het venster</i> , 1657-1659, Gemäldegalerie Alte Meister, Dresden, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ea/Jan_Vermeer_van_Delft_003.jpg , laatst geraadpleegd op 25 oktober 2017
afbeelding 13	Jan Banning, <i>Marokkaans meisje (Nissrine) leest aanvraagformulier voor inburgeringscursus bij gesloten raam</i> , 2011, http://www.janbanning.com/gallery/national-identities/ , laatst geraadpleegd op 25 oktober 2017
afbeelding 14	Jan Banning, <i>Turkse constructiewerker (naar Rembrandt's portret van Jan Six)</i> , 2012, http://www.janbanning.com/gallery/national-identities/ , laatst geraadpleegd op 25 oktober 2017
afbeelding 15	Rembrandt van Rijn, <i>Jan Six</i> , 1654, collectie Six, Amsterdam, https://nl.wikipedia.org/wiki/Collectie_Six#/media/File:JanSix.jpg , laatst geraadpleegd op 25 oktober 2017
afbeelding 16	Gerhard Richter, <i>S. mit Kind</i> , 1995, https://www.gerhard-richter.com/en/art/paintings/photo-paintings/mother-and-child-15/s-with-child-8129/?p=1 , laatst geraadpleegd op 25 oktober 2017
afbeelding 17	Gerhard Richter, <i>Lesende</i> , 1994, https://nyogalleristny.files.wordpress.com/2011/10/gerhard-richter-reader.jpg , laatst geraadpleegd op 25 oktober 2017
figuur 1	Woningen van inheemse volkeren uit Afrika en Lapland, wereldtentoonstelling Parijs, 1889, http://search.getty.edu/gateway/search?q=B.%20K.%20Editeur%20Vessels&cat=&rows=20&srt=&dir=s&dsp=0&img=0&pg=1
figuur 2 links	Titiaan, <i>Zelfportret</i> , 1566, https://en.wikipedia.org/wiki/Self-Portrait_(Titian,_Madrid)#/media/File:Tizian_090.jpg
figuur 2 midden	Nicolas Poussin, <i>Zelfportret</i> , 1650, https://nl.wikipedia.org/wiki/Nicolas_Poussin#/media/File:Nicolas_Poussin_079.jpg
figuur 2 rechts	Gustave Courbet, <i>De Cellist (zelfportret)</i> , 1847, https://uploads7.wikiart.org/images/gustave-courbet/the-cellist-self-portrait-1847.jpg
figuur 3	Mies van der Rohe, fotomontage (wolkenkrabber), 1921 http://udnwacmydh8cboz3yc2wv10js.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/sites/14/2016/08/2016_08_22_Mies_Friedrichstrasse.jpg
figuur 4	Situatieschets Friedrichstrasse rond 1920 Berlijn, naar http://home.hiroshima-u.ac.jp/tsugi/images/MA/MRs/Fig%204%20s.jpg
figuur 5	Plattegrond van de wolkenkrabber van Mies van der Rohe, 1921 https://thecharnelhouse.org/wp-content/uploads/2016/12/ludwig-mies-van-der-rohe-friedrichstrasse-skyscraper-project-berlin-mitte-germany-floor-plan-1921.jpeg
figuur 6	Plattegrond Altes Museum, Berlijn http://40.media.tumblr.com/1bf2d2399ce029cec114095130c1b1c4/tumblr_nmg93hyUQD1th8cpho1_1280.jpg
figuur 7	Plattegrond van Seagram Building, New York, http://cdn.archinect.net/images/1028x/y8/y8r1p6uuj506pjxl.jpg , laatst geraadpleegd op 26 oktober 2017

figuur 8

Rem Koolhaas, *De Rotterdam*, <http://617bb7d10f2e3e8732fd-9335c5bd016d61e5d3d959d22c1f394b.r91.cf3.rackcdn.com/images/derotterdam-tile-04.jpg>

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Tapijten en borduursels

1 maximumscore 3

drie van de volgende:

- meubels (tafel)
- schilderijen / kartons
- (edel)smeedwerk / (een) schaal
- vazen (keramiek, smeedwerk)
- stoffen
- beeldhouwwerk (een reliëf)

per juist antwoord

1

2 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Lodewijk XIV kon door zijn actieve bemoeienis de inhoud bepalen van de (kunst)werken en daarmee propaganda (voor zijn macht) voeren / de glorie van Frankrijk uitdragen (in binnen- en buitenland).
- Lodewijk XIV onderstreept hiermee zijn positie als absolute vorst / dat de volledige macht bij hem ligt.
- Lodewijk XIV kon zich op deze manier positioneren als beschermheer van de kunsten / als een ontwikkeld / verlicht vorst.

per juist antwoord

1

3 maximumscore 3

De hoge status van wandtapijten blijkt uit het feit dat (drie van de volgende):

- de koning een 'Manufacture des Gobelins' / een speciale werkplaats heeft (en die onder ministerieel toezicht stelt) voor het maken van wandtapijten.
- de koning zelf een bezoek brengt aan de 'Manufacture des Gobelins'.
- de koning het bezoek aan de werkplaats laat opnemen als onderwerp in de serie over zijn regeerperiode (waaruit je kunt afleiden dat dit een belangrijke gebeurtenis is).
- de koning zijn hofschilder de tapijten laat ontwerpen.
- deze wandtapijten een plek kregen in belangrijke paleizen van de koning (zoals Versailles).
- de wandtapijten bijzonder groot zijn / het formaat hebben van historieschilderijen.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

4 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Door de keuze voor het voorbeeld van Alexander de Grote vergelijkt Lodewijk zijn eigen leven met dat van deze grote vorst en positioneert hij zichzelf tussen de grote vorsten uit de geschiedenis. (Hij presenteerde zichzelf graag als de nieuwe Alexander.)

5 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De stukken tapijt zijn rafelig, alsof ze zijn beschadigd of deels vergaan, en worden hier weer afgestikt of vastgezet.
- De collage lijkt (in eerste instantie) een voorstelling met 'gaten' (die nog gerepareerd/ingevuld moeten worden). / De fragmenten tapijt suggereren een doorgaande voorstelling (met het wit als de ontbrekende delen).
- De collage is een applicatie (stof op stof genaaid). / De collage bestaat uit oude fragmenten met daarachter een lap stof om ze bij elkaar te houden / te verstevigen.
- De kleine rechthoek linksonder lijkt op een slordige reparatie van stof.

per juist antwoord

1

6 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Het werk bevat een motief (de spin) / een citaat uit een ander kunstwerk (dat qua stijl/vorm afwijkt van de vormgeving van het tapijt), waardoor het werk een nieuwe betekenis krijgt.
- Het werk is gesigneerd, de initialen van Louise Bourgeois (LB) staan rechtsonder in het werk.
- Het werk heeft een sterk fragmentarisch karakter. Als het herstelwerk zou zijn, dan zou je meer samenhang of invulling verwachten / dan zou (het hoofd van) een figuur niet ondersteboven worden geplaatst.
- Het werk verwijst met zijn ogenschijnlijke abstractie, raadselachtige voorstelling en lege plekken naar (andere) kunst waarin het onderbewuste en toeval een grote rol spelen, zoals surrealisme, dada en abstract expressionisme.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

7 maximumscore 2

Een goede bespreking omvat:

- een interpretatie van de spin als wever / reparateur / bewaker / verzorger 1
- die in logische relatie is gebracht met de uitspraak van Bourgeois over de relatie tussen schuld en aandacht voor het repareren van het verleden 1

Voorbeeld van een interpretatie van afbeelding 3:

De spin staat centraal in het werk, en verbindt verschillende resten tapijt met elkaar. Deze resten zouden symbool kunnen staan voor (fragmenten uit) het verleden / de gevoelens van schuld. De spin is zelf een maker van verbindingen / een reparateur van 'gaten' (weeft draden van punt naar punt / dicht gaten) en dit zou kunnen verwijzen naar Bourgeois als reparateur van tapijten / als iemand die door haar kunst (symbolische handeling) gaten in het verleden probeert te herstellen.

Voorbeeld van een interpretatie van figuur 2:

De spin omvat de kooi met daarin de resten tapijt. Deze resten zouden symbool kunnen staan voor (fragmenten uit) het verleden / de gevoelens van schuld die in het door de spin gemaakte web (de kooi) bij elkaar zijn gebracht en/of die in het door de spin gemaakte web worden beschermd of bewaakt.

Vraag	Antwoord	Scores

8 maximumscore 3

Een juist antwoord heeft de volgende strekking (drie van de volgende):

- citeren: Scholte citeert in zijn werk het copyrightteken (het gebruiken van beeldcitaten (uit 'andere' culturen, in dit geval de massacultuur) is kenmerkend voor postmoderne kunst.)
- originaliteit als thema: Door het copyright als motief te kiezen vormt originaliteit een van de thema's van het kunstwerk (originaliteit was een van de 'eisen' aan kunst of kunstenaars die ter discussie werd gesteld ten tijde van het postmodernisme).
- de aandacht voor media- of massacultuur: Deze blijkt uit de keuze voor het beeldmerk of copyrightteken (elementen uit media- en massacultuur waren geliefde onderwerpen in het postmodernisme als reactie op de aandacht voor het verhevene).
- ironie / humor / spel: Dit blijkt uit de grap die Scholte uithaalt door zaken om te draaien. Het 'onbeduidende' copyrightteken wordt hoofdmotief van zijn werk en zijn geschilderde portret wordt voetnoot.
- ironie / humor / spel: Dit blijkt uit het met de hand schilderen (het uniek maken) van het copyrightteken, terwijl dit teken een veel gebruikt standaardteken is in massaproductie en massaconsumptie.
- ironie / humor / spel: Dit blijkt uit het kopiëren of toe-eigenen van het verbod op kopiëren (de slang die in zijn eigen staart bijt).
- deconstructie: Dit blijkt uit de ongebruikelijke, omgekeerde positie van het copyrightteken (namelijk hoofdmotief) en/of het weergeven van het copyrightteken als beeld in plaats van 'tekst'.
- reactie op het modernisme / reactie op 'het einde van de schilderkunst': Het werk van Scholte lijkt te reageren op de kwestie van het einde van de schilderkunst (na het fundamentele/formele modernistische onderzoek, geen nieuwe stap meer te zetten). Hij keert terug naar een vorm van figuratieve schilderkunst (het kleine zelfportretje en/of de weergaven van het copyrightteken).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

9 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Scholte is kritisch over originaliteit in de kunst (een van de volgende): 1
 - Door het (overbekende) copyrightteken in zijn schilderij te citeren / kopiëren laat Scholte nadrukkelijk zien dat hij niet origineel is, en dat hij zich net als veel andere kunstenaars baseert op andermans werk / bestaand werk/ontwerp.
 - Door het copyrightteken te schilderen / als basis te nemen voor zijn zelfportret stelt hij de kwestie van auteursrecht aan de orde, en daarmee de discussie over originaliteit.
- Scholte is niet kritisch over originaliteit in de kunst:
Scholte stelt originaliteit (als belangrijk criterium) in de kunst niet ter discussie, maar bevestigt het. Door het copyrightteken te schilderen / voorop te stellen / tot hoofdmotief te maken doet hij iets nieuws, iets origineels/verrassends 1

10 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben (een van de volgende):

- Het zichtbare 'handschrift' maakt het levendiger: aan de achterzijde heeft het borduurwerk een 'losse toets' (grof of fijn, maar minder gestructureerd dan de voorzijde), waardoor de voorstelling levendiger wordt.
- Expressiviteit / de maker wordt zichtbaar: aan de achterzijde is te zien of de maker een snelle, precieze, slordige of ruwe manier van werken heeft. Hierdoor komt het persoonlijke, de 'maker' of 'het leven' naar voren.

11 maximumscore 2

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

- wetenschapper (een van de volgende): 1
 - Scholte verzamelt gegevens (borduurselfs), analyseert en groepeer/classificeert ze, en dat is een wetenschappelijke praktijk.
 - Scholte borduurt, net als wetenschappers, voort op vondsten/kennis van voorgangers (beroemde meesterwerken, variaties daarop in de vorm van borduurwerken en vervolgens zijn eigen inzicht/interpretatie).
- uniek genie: Scholte maakt met de Embroidery Show zelf een unieke/originele installatie (een show!) en presenteert zich op die manier toch als 'uniek genie' / als een Van Gogh 1

Vraag	Antwoord	Scores

Menselijke maat

12 maximumscore 3

- De architect diende de natuur op een wetenschappelijke manier te bestuderen om achterliggende (wiskundige) ordeningsprincipes / goddelijke verhoudingen te achterhalen en zo het ideale gebouw te creëren 1
- twee van de volgende voorbeelden: 2
 - Zowel het Tempietto als de mens van Vitruvius is opgebouwd uit vierkant en cirkel, zuivere wiskundige vormen.
 - Het Tempietto is symmetrisch, evenals *De mens van Vitruvius*.
 - De onderdelen van het Tempietto vertonen harmonische verhoudingen (1 : 2, 2 : 3, 3 : 4), evenals *De mens van Vitruvius*.

13 maximumscore 2

- argument voor: Het gebouw is stevig, heeft de tijden doorstaan / is gebouwd uit duurzame materialen, het is nuttig, weliswaar een kleine kerk, maar geschikt als plek van herdenking en 'schoon' in zijn streven naar harmonie 1
- argument tegen: Het streven was vooral gericht op venustas, het creëren van ideale schoonheid en het streven naar de idee van een ideale kerk. De bruikbaarheid was ondergeschikt aan dit streven. Het gebouwtje is te klein om als een echte kerk te dienen (voor het uitvoeren van liturgische vieringen) 1

14 maximumscore 3

- drie van de volgende:
- De gebouwen en/of de fontein en aan de linker- en rechterzijde van het plein zijn (grotendeels) symmetrisch geordend ten opzichte van elkaar.
 - De ordening is gebaseerd op een streng geometrisch grondvlak.
 - De gebouwen (aan weerszijden) staan precies op één lijn (rooilijn) (of na een verspringing vervolgens weer precies op één lijn).
 - De gebouwen vertonen qua indeling van de gevel / daklijsten doorlopende lijnen.
 - Het belangrijkste gebouw wordt centraal, in precies het midden geplaatst.
 - Er is sprake van een duidelijke scheiding tussen vierkante/rechthoekige gebouwen (aan de zijdes van het plein) en een gebouw met een cirkelvormige plattegrond in het midden.

per juist antwoord 1

Vraag	Antwoord	Scores

15 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Net als een machine bestaat de stad van Le Corbusier uit verschillende onderdelen met verschillende functies (wonen, werken, vervoer en recreëren), die efficiënt samenwerken.
- Net als bij een puur functionele machine is de ordening volkomen rationeel. Deze rationaliteit blijkt uit de strakke geometrische structuur die Le Corbusier hanteerde in zijn ontwerpen.
- Net zoals standaard- of prefab-onderdelen van een machine bevatten de ontwerpen gelijkvormige gebouwen die op verschillende manieren zijn gecombineerd.

per juist antwoord

1

16 maximumscore 3

- Wijze waarop de architectuur het leven van de mens moest verbeteren (een van de volgende):

1

- Functionele architectuur en ruimtelijke inrichting moesten de mens helpen om een rationeel en hygiënisch leven vorm te geven.
- Licht, lucht en ruimte in de architectuur moesten zorgen voor een gezonde en aangename omgeving.

- twee van de volgende (voorbeelden met toelichting):

2

- Een goed georganiseerde indeling van de stad zorgt ervoor dat mensen sneller op de plaatsen van bestemming zoals werk of winkels zijn en in hun behoeftes kunnen worden voorzien.
- Rechte en ruime straten zijn beter geschikt voor auto's en stimuleren de mobiliteit van de nieuwe mens/zorgen voor een goede circulatie.
- Door de strakke vormgeving zijn de gebouwen en de omgeving gemakkelijk schoon te houden.
- In de stadsplannen is veel openbare ruimte en groen, hier kan de mens vrijuit (samen) bewegen en recreëren.
- De ruime opzet van de woonblokken en/of de toepassing van grote raamoppervlaktes zorgt voor meer licht en lucht in de woningen en dat is gezonder voor de mens.
- Gemeenschappelijke voorzieningen en openbare groenvoorzieningen zorgen voor een gevoel van verbondenheid tussen de bewoners.

Vraag	Antwoord	Scores
17 maximumscore 2	- figuur 7: Deze modulator is een instrument om te komen tot ideale / universele, op de menselijke maat gebaseerde verhoudingen / is een van het menselijk lichaam afgeleid wiskundig systeem om alle maten en verhoudingen te bepalen - figuur 8: Deze modulator is een praktisch maatsysteem om maten van enkel woningen en/of meubilair te bepalen. Zo wordt bijvoorbeeld de hoogte van een ruimte bepaald door de lengte van een mens die zijn armen naar boven strekt en/of zo zijn de hoogtes van zitmeubels om te lezen, te werken of te eten vastgelegd	1 1
18 maximumscore 2	twee van de volgende: - De gebouwen van Krier zijn minder streng en minder symmetrisch geordend ten opzichte van elkaar (Kriers visie is 'organisch', minder rationeel). - Krier toont in zijn ontwerpen veel meer verschillende typen gebouwen (Krier denkt vanuit variatie en herkenbaarheid van functies voor de bewoners). - De gebouwen van Krier zijn eclectischer van stijl, er zijn naast klassieke elementen ook andere (Italiaanse/Spaanse/of barokke) invloeden zichtbaar. - Krier neemt in zijn ontwerpen ook mensen op, hieruit kan afgeleid worden dat de mens centraal staat / dat de mens zich prettig moet voelen (het zijn niet de architectonische principes die leidend zijn). per juist antwoord	1

Vraag	Antwoord	Scores

19 maximumscore 3

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- schaal: 1
Bij Krier is kleinschaligheid de maatstaf in tegenstelling tot grootschaligheid bij Le Corbusier (enorme woondichtheid/verticale stad).
of
- schaal: 1
Bij Krier is een kleinschalig traditioneel dorp of stadje het uitgangspunt, met een centraal gelegen plein. Bij Le Corbusier is de stad van de toekomst/grootschaligheid het uitgangspunt, met een verdeling van de stad in hiërarchisch geordende zones zonder centrum.
- ordening van functies: 1
Bij Krier zijn de verschillende functies (wonen, werken en recreëren) evenwichtig gedistribueerd / 'organisch' met elkaar verweven. Bij Le Corbusier is sprake van een strenge scheiding van de verschillende functies
- vervoer: 1
Bij Krier is de stad vooral bedoeld voor voetgangers, er zijn minder of geen auto's in de stad (alle functies liggen op loopafstand van elkaar). Bij Le Corbusier krijgen auto's en andere snelle vervoermiddelen ruim baan

20 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Het is een 'gated city' die alleen bereikbaar is voor mensen die het kunnen betalen. Arme mensen blijven wonen in getto's.
- Kriers gebouwen zijn relatief kleinschalig en dat maakt de woningen / ruimtes te kostbaar. Grond is schaars in grote steden en er moeten juist veel mensen worden gehuisvest.
- Er lijkt geen aandacht voor moderne/hedendaagse problematiek van bijvoorbeeld grote vervoersstromen.
- Het lijkt een organisch gegroeide stad, maar in werkelijkheid is het een tekentafelmodel zonder ruimte voor individuele inbreng van de bewoners.
- Het beantwoordt niet echt aan de vraag naar authenticiteit, het lijkt een stad met een verleden, maar dat is slechts een façade. Het is een imitatie van een historische stad en biedt alleen ogenschijnlijk een vertrouwd/veilig beeld.

per juist antwoord 1

Vraag	Antwoord	Scores

Kritiek op Venus

21 maximumscore 2

twee van de volgende:

- zuivere contouren
- schaduwen aan de binnenkant van de contouren die zorgen voor een plastisch effect
- zachte kleurovergangen
- een evenwichtige compositie
- licht: een gelijkmatige en natuurgetrouwe lichtval

per juist antwoord

1

22 maximumscore 1

Het onderwerp toont een klassiek mythologisch thema (de godin Venus) dat een traditie heeft in de kunstgeschiedenis.

23 maximumscore 3

drie van de volgende:

- De vrouwen keren de schilderijen de rug toe, ze lopen weg (en de mannen kijken wel).
- De gezichtsuitdrukkingen en houdingen van de vrouwen tonen ontzetting (ze trekken een lelijk gezicht/opgeheven handen).
- De vrouwen zijn (overdreven) realistisch / karikaturaal weergegeven (met al hun 'oneffenheden'), dit in tegenstelling tot de geïdealiseerde naakten die in enkele vloeiende lijnen zijn getekend.
- De vrouwen gaan gebukt onder het ideaal, ze staan lager en/of dragen in tegenstelling tot de Venussen veel kleding.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

24 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (alledaags) De weergave van de blote vrouw (temidden van de twee geheel geklede mannen) in *Le Déjeuner sur l'Herbe* werd beschouwd als ongepast, omdat het bij Manet een alledaags onderwerp betreft ('lunch op het gras') en niet een allegorische voorstelling met personificaties, zoals bij *Le Concert champêtre*.
- (vulgair) *Le Déjeuner sur l'Herbe* werd als obscene/vulgair beschouwd, omdat de vrouw de beschouwer aankijkt en/of omdat er geen interactie is tussen haar en de twee mannen, terwijl de naakten in Titiaans werk de beschouwer niet aankijken en/of deze interactie er wel is in het werk van Titiaan.
- (formaat) Het alledaagse en eigentijdse onderwerp ('lunch op het gras') paste niet bij het pretentieuze formaat van een historiestuk, *Le Concert champêtre* heeft een bescheidener formaat.
- (contrast) De harde belichting / het ontbreken van licht-donkermodellering / het ontbreken van plasticiteit bij de naakte vrouw links vooraan maakt het té realistisch / te weinig geïdealiseerd. Bij *Le Concert champêtre* zijn verschillen tussen licht en donker genuanceerd uitgewerkt.
- (maatverhoudingen) De verhoudingen tussen de figuren op de voorgrond en de 'grote' baadster op de achtergrond passen niet bij het gewenste streven naar kloppende verhoudingen / een natuurgetrouwe / natuurlijke plaatsing van figuren in de omgeving en ten opzichte van elkaar. Bij *Le Concert champêtre* doet de plaatsing van de figuren ten opzichte van elkaar en in het landschap harmonisch/natuurlijk aan.
- (schoonheidsideaal) De vrouw in *Le Déjeuner sur l'Herbe* voldeed niet aan het negentiende-eeuwse schoonheidsideaal, terwijl de vrouwen in *Le Concert champêtre* wel voldoen aan het schoonheidsideaal van de renaissance.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

25 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Schilderijen moeten de waarheid / de ware natuur tonen (realisme) (Manet en Zola waren tegen het gelikte / opgepoetste werk, zoals dat van Cabanel). De harde contrasten en/of de zichtbare, levendige penseelstreken passen daarbij.
- Schilderijen moeten passen in hun tijd / kunst moet 'van haar tijd' zijn (realisme). De weergave van de heren in een eigentijds kostuum en in een alledaagse omgeving (een park) past daarbij. (Sommigen herkennen in het schilderij een verwijzing naar praktijken van prostitutie in Parijse parken.)
- Het werk van Manet staat met de weergave van een tafereel met baadsters in een kunsthistorische traditie (van grote renaissance kunstenaars, zoals de Venetiaanse meesters en Rafael), die ook door de academische Salonkunstenaars / door de jury van de Salon nastrevenswaardig werd geacht.

per juist antwoord

1

26 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Manet wilde in de traditie staan van de grote historische kunstenaars vóór hem.
- Manet wilde de academische traditie vernieuwen/verder brengen. / Hij wilde het systeem van binnenuit veranderen.
- Manet had de Salon nodig voor zijn economische positie.
- De Salon was dé (enige) plek waar officiële erkenning behaald kon worden, er was geen alternatief.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

27 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (omkeren van rollen / posities) Rivers maakt bestaande, racistische maatschappelijke verhoudingen zichtbaar door deze om te draaien: Olympia wordt een vrouw met een donkere huidskleur en de bediende maakt hij blank (of roze/rood gekleurd).
- (doorwerken van beelden) Rivers laat door het omkeren van rollen en huidskleuren in een beroemd kunstwerk zien hoe bepalend beelden zijn voor het bevestigen / in stand houden van verhoudingen.
- (toepassen van racistische praktijk in ongebruikelijke context) Rivers toont door het toepassen van 'blackface' (hier het bruin/zwart schilderen van Olympia en/of het rood/blank schilderen van de bediende) het opmerkelijke/vreemde/belachelijke van deze praktijk.
- (veranderen van stereotypen) Rivers verandert de blanke prostituee Olympia in een donkere vrouw en vervangt daarmee het negentiende-eeuwse stereotype.
- (werking van stereotypen) Rivers keert de situatie niet alleen om, maar zet origineel en omkering bij elkaar, waarmee hij extra benadrukt hoe stereotypen werken.
- (letterlijk maken van het denken in groepen/stereotypen in plaats van in individuen) Rivers geeft alleen de donkere bediende (rechtsachter) een echt gezicht, de andere figuren hebben schematische gezichten (in gevallen van discriminatie komt het vaak voor dat juist het individuele wordt genegeerd en geoordeeld wordt op zogenaamde groepskenmerken).

per juist antwoord

1

28 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Rivers speelt, veel radicaler dan Manet, met oppervlak/vlakheid en diepte in het kunstwerk.
- Rivers kopieert het werk van Manet niet alleen, maar verdubbelt het en/of maakt er twee varianten op, waardoor hij Manet in verwijzingen / in complexiteit probeert te overtreffen.
- Rivers kiest (meer nog dan Manet) expliciet voor een zeer gevoelig / provocerend onderwerp / Rivers ent zijn werk (meer nog dan Manet) op de eigentijdse realiteit en geeft een scherp commentaar.
- Rivers' schilderstijl is nog lossier/grover/meer 'onaf' dan die van Manet.

per juist antwoord

1

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinerator in de applicatie Wolf. Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 31 mei. Meteen aansluitend op deze datum start Cito met de analyse van de examens.

Ook na 31 mei kunt u nog tot en met 11 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

tweede tijdvak

Ook in het tweede tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw tweede-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

afbeelding 1	https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Charles_Le_Brun_-_Louis_XIV_Visiting_the_Gobelins_Factory_-_WGA12552.jpg
afbeelding 2	https://grham.hypotheses.org/5740
afbeelding 3	www.moma.org
afbeelding 4	Rob Scholte, zelfportret, 1987
afbeelding 4a	detail https://www.abebooks.com/servlet/BookDetailsPL?bi=22828830149&searchurl=pt%3Dbook%26sortby%3D0%26vci%3D1253991&cm_sp=snippet_-_srp1_-_image6#&gid=1&pid=1
afbeelding 5	http://robscholtemuseum.nl/wp-content/uploads/2016/05/Rob-Scholte-Melkmeisjes-e.a..jpg
afbeelding 6	https://sietskeroorda.com/wp-content/uploads/2017/02/scholte.jpg
afbeelding 7	http://robscholtemuseum.nl/wp-content/uploads/2017/02/Rob-Scholte-Melkmeisjes.jpg
afbeelding 8	https://deskgram.org/p/1370551064381840539_235459241
afbeelding 9	Tempietto, www.art.com/products/p24820795791-sa-i7941772/donato-di-pascuccio-b-tempietto-of-san-pietro-in-montorio-in-rome.htm?sOrig=CAT&sOrigID=0&dimVals=0&ui=8D24998B90BE4DC984B603BBB0A478DA&Aff=CONF&RFID=139879&TKID=15058133&SubmittedForm=1&SearchFromLocation=TopLeft&CTID=269583206 , laatst geraadpleegd 18-1-2017

afbeelding 10	de ideale stad, Algemene kunstgeschiedenis, Hugh Honour en John Flemming, 14e druk, 2009, blz. 432
afbeelding 11	La Ville Radieuse, http://www.archdaily.com/411878/ad-classics-ville-radieuse-le-corbusier/52001cc3e8e44e6db0000007-ad-classics-ville-radieuse-le-corbusier-image laatst geraadpleegd 12-1-2017
afbeelding 12	http://bettercities.net/images/17575/cayal%C3%A1-roofline laatst geraadpleegd 12-1-2017
afbeelding 13	impressies van http://cargocollective.com/mengranli/filter/Academic/Advanced-Studio_Leon-Krier , laatst geraadpleegd 12-1-2017
afbeelding 14	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b2/Alexandre_Cabanel_-_The_Birth_of_Venus_-_Google_Art_Project_2.jpg
afbeelding 15	https://en.wikipedia.org/wiki/Pastoral_Concert#/media/File:Le_Concert_champ%C3%AAtre_by_Titian,_from_C2RMF_retouchedFXD.jpg
afbeelding 16	http://www.musee-orsay.fr/fr/info/gdzoom.html?tx_damzoom_pi1%5BshowUid%5D=4003&tx_damzoom_pi1%5Bzoom%5D=1&tx_damzoom_pi1%5Bback%5D=http%3A%2F%2Fwww.musee-orsay.fr%2Ffr%2Fcollections%2Foeuvres-commentees%2Frecherche%2Fcommentaire_id%2Fle-dejeuner-sur-lherbe-7123.html%3Fno_cache%3D1&cHash=64b7cff32a
afbeelding 17	https://artsandculture.google.com/asset/olympia/ywFEI4rxgCSO1Q?hl=nl
afbeelding 18	https://www.flickr.com/photos/monceau/8108247826/sizes/k/
figuur 1	collage <i>Untitled</i> , Bourgeois, 2008
figuur 2	Louise Bourgeois, <i>Spider</i> , 1997, http://www.otdowntown.com/apps/pbcsi.dll/bilde?Site=NP&Date=20171026&Category=CITYARTS01&ArtNo=171029954&Ref=AR?q=100
figuur 3	de mens van Vitruvius, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Da_Vinci_Vitruve_Luc_Viatour.jpg , laatst geraadpleegd 12-1-2017
figuur 4	Tempietto, beeldende vakken vwo, syllabus centraal examen 2017 nader vastgesteld
figuur 5	La Ville Radieuse, https://blogs.ethz.ch/prespecific/2013/05/01/maps-ville-radieuse-le-corbusier/ laatst geraadpleegd 12-1-2017
figuur 6	La Ville Radieuse ontwerptekening, http://www.archdaily.com/149885/why-politics-matter-le-corbusier-fascism-and-ubs/corbu1925/ , laatst geraadpleegd 12-1-2017
figuur 7	de modulator, http://www.neermanfernand.com/corbu.html , laatst geraadpleegd 12-1-2017
figuur 8	de modulator' https://ultimomilenio.wordpress.com/tag/dios/.jpg
figuur 9	De architectonische afstemming van gebouwen, https://miladzabeti.wordpress.com/2014/04/10/leon-kriers-vision-of-cities-via-his-pithy-polemical-illustrations/
figuur 10	Honoré Daumier, spotprent, http://www.bmoreart.com/2015/08/parody-and-the-state-of-the-artists-statement.html

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Een ideaal portret

1 maximumscore 2

- positie van kunstenaars ten tijde van de renaissance (een van de volgende):
1
 - De kunstenaar zag zichzelf niet langer als louter ambachtsman, maar ook als intellectueel/als homo universalis / kunstenaars bekleedden belangrijke posities aan de hoven. Het past bij dit nieuwe zelfbewustzijn om jezelf te vereeuwigen.
 - Kunstenaars wedijverden met elkaar, met een zelfportret kon een kunstenaar laten zien wat hij in huis had / kon hij zijn kunnen (op het gebied van het portretteren) presenteren en opdrachtgevers interesseren / kon hij roem vergaren.
 - Vanuit het humanisme ontstond in de renaissance aandacht voor het individu / de eigen identiteit. Het past bij deze aandacht om een zelfportret te maken.
- Het beeld van de geportretteerde past hierbij, omdat (een van de volgende):
1
 - deze zelfbewust / vol vertrouwen de beschouwer aankijkt.
 - de wijze van schilderen getuigt van grote bekwaamheid / groots vertoon van kunnen, bijvoorbeeld in de manier waarop de mouw is weergegeven.
 - Titiaan ervoor kiest zichzelf af te beelden in voorname kleding (niet als ambachtsman).

2 maximumscore 2

twee van de volgende:

- het natuurgetrouwe / levensechte karakter van het portret ("daar de gelaatskleur heel goed en levensecht was weergegeven en de haren zozeer van elkaar onderscheiden dat men ze had kunnen tellen, zoals ook het geval was met de steken van een zilvergrijs satijnen wambuis dat hij in dit portret schilderde".)
- Het talent op jonge leeftijd ("niet ouder dan achttien jaar").
- Het evenaren van de grote meester ("dat het voor een werk van Giorgone zou zijn gehouden als Titiaan er, tegen een donkere achtergrond, niet zijn naam op had gezet".)

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

3 maximumscore 2

twee van de volgende:

- drukwerk (etsen, prenten) waarin schilderijen werden gerepresenteerd (reproductiegrafiek)
- tekeningen naar een schilderij (van de maker zelf of van kunstenaars die een kopie maakten)
- schetsbladen (van de kunstenaar zelf die voorstudies maakte)
- geschilderde kopieën (van de schilder zelf of van kunstenaars die een kopie maakten)

per juist antwoord

1

4 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De Italiaanse kunst van de renaissance gold als schoolvoorbeeld / zeer hoogstaand.
- Het kennen van de kunstgeschiedenis was een vereiste die in Rembrandts tijd van belang werd geacht. Met het verwijzen naar deze bekende voorbeelden toonde hij aan over de nodige kennis te beschikken.
- Hij kon door te kiezen voor deze grote meesters laten zien wat hij zelf waard was al schilder. / Op deze manier kon hij zich met hen meten.
- Rembrandt spiegelt zich aan de positie die deze kunstenaars innamen/kozen: de kunstenaar als voornaam persoon.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

5 maximumscore 2

Rembrandt baseert zijn zelfportret op dat van Titiaan, waarbij hij probeert dat op verschillende aspecten te overtreffen, zoals (twee van de volgende):

- (levendig) Rembrandt kiest voor meer levendigheid door gebruik van grotere licht-donkercontrasten. Rembrandt werkt vooral in bruintinten en kiest voor veel licht-schaduwwerking, bijvoorbeeld het gezicht dat veel licht vangt en de arm / mouw die in donkere tinten uit het schilderij lijkt te steken. (Bij Titiaan zijn de licht-donkerverschillen genuanceerder.)
- (realisme) Rembrandt kiest voor realisme in plaats van idealisering / het uitdrukking geven aan (oprechte) emotie / leven in het gezicht. De wijze waarop Rembrandt bijvoorbeeld ogen en mond weergeeft zorgt voor een 'open' of 'eerlijker' of levendiger gezicht. (Bij Titiaan is het gezicht eerder geïdealiseerd of verstild te noemen, oppervlakkiger.)
- (directer) Rembrandt kiest voor een opener houding / directer contact met de beschouwer, door een meer naar de beschouwer gedraaide hoofd- en lichaamshouding. (Titiaans portret is meer op afstand, ingetogen.)
- (stofuitdrukking) Rembrandt kiest voor het tonen van zijn kunnen in de weergave van verschillende stoffen / hij kiest voor een grotere variatie aan stoffen: bont met patroon, rijke stoffen met verschillende kleurbanen, kant en zilver. (Bij Titiaan is deze variatie kleiner.)
- Rembrandt kiest voor een diagonaal, licht vlak en kiest daarmee voor (een theatraal licht)effect in plaats van voor natuurlijke lichtval. (Bij Titiaan is het licht consistent en egaal, geconstrueerd vanuit de waarneming.)

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

6 maximumscore 3

- een van de volgende: 1
 - om te leren (In de zeventiende eeuw was het gangbaar / een vereiste dat je als leerling leert door het werk van een meester te kopiëren. / Op de school (in het atelier) leert de leerling door 'rapen'.)
 - om inspiratie op te doen (In de zeventiende eeuw was het gangbaar dat kunstenaars / leerlingen zich lieten inspireren door de traditie.)
 - om je kunnen te tonen (Het nabootsen van de handeling van de meester betekende dat je 'de ogen kon bedriegen' en dat was het doel van de schilderkunst.)
- Flink kopieert Rembrandt voor wat betreft de volgende onderdelen (twee van de volgende): 2
 - het werken met licht-donkercontrasten (tussen gezicht en kleding, en ook tussen kleding en glimmende versieringen)
 - het werken in aarde- of bruintinten
 - voorname kledingkeuze: Flink kiest voor vergelijkbare, donkere (voornamelijk) kleding en een baret (met zilveren versiering).
 - de keuze voor een realistische benadering in plaats van een idealiserende (bijvoorbeeld in de weergave van het gezicht)
 - de techniek: een gedetailleerd uitgewerkte stofuitdrukking afgewisseld met suggestieve delen

Opmerking

Als slechts één juist voorbeeld wordt genoemd, 1 scorepunt toekennen.

7 maximumscore 3

drie van de volgende:

- de tekenachtige, lineaire benadering (designo)
- gedetailleerde uitwerking (o.a. stofuitdrukking) gelijkmatig over het hele doek
- de onzichtbare penseelstreek
- het (afgewogen) gebruik van kleur: koel geel, blauw en rood (in plaats van warme aarde- / bruintinten)
- licht: een gelijkmatige en consistente belichting (van het eerste plan)
- ruimtebehandeling:
 - gebruik van lijnperspectief en/of een geschilderd doorkijkje
 - of
 - het gebruik van plans (voorgond, midden en achtergrond / ondiepe kijkdoo-effect)
- een geposeerde houding
- de entourage / het interieur met vaas en pilasters

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

8 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Deze stijl was internationaal in de mode (onder andere aan het Engelse en Franse hof) en was daarom interessant voor de Amsterdamse burgerelite: zij konden zich zo meten met de internationale elite.
- In de nieuwe stijl van Flinck is sprake van meer idealisering en het is goed voorstelbaar dat de rijke burgers, zoals Suzanna van Baerle, zich liever op deze verfijnde en elegante wijze geportretteerd zagen (dan op de realistischere wijze van Rembrandts stijl).
- Deze stijl leende zich beter voor het (tot in detail) weergeven van rijkdom / pracht en praal, zoals kleding, sieraden en voorwerpen.
- Deze stijl leende zich beter voor het verwerken van symboliek / symbolische details en daarmee het vertellen van een verhaal, zoals (in dit geval) de parel en de tulp.

per juist antwoord

1

9 maximumscore 1

Popelier maakt gebruik van een vast format: hij reduceert zichzelf tot voorbeeldpop / voorbeeldmodel, telkens in dezelfde kleding, tegen eenzelfde witte achtergrond (eventueel met gebruik van een donker attribuut), hierdoor wordt benadrukt dat het om een standaard gaat.

10 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Popeliers gezichtsuitdrukkingen verraden een lichte spot / droogkomische humor, zijn werk is zichtbaar een parodie op het genre/de cultuur en daarmee een ironisch commentaar erop.
- Popelier maakt een officiële gids met 'geschreven regels' over de selfie-cultuur en becommentarieert daarmee de ogenschijnlijke ongedwongenheid/spontaniteit van de selfie-cultuur.
- Popelier perst zichzelf in tal van bekende selfieposes, maar doordat de gebruikelijke context/entourage mist, of doordat deze tot in het extreme is getrokken (cactus als natuur), toont hij het belachelijke karakter ervan.
- Popelier stelt zichzelf centraal in dit handboek en dat is te zien als een commentaar op de selfie-cultuur waarin de fotograaf zichzelf ook telkens weer centraal stelt.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

11 maximumscore 3

De regels die Popelier geeft / conventies die hij beschrijft of toont, zijn ook al aanwezig in het werk van Rembrandt en Flinck (drie van de volgende):

- De waarde van 'een interessante gezichtsuitdrukking' is een van de handelsmerken van Rembrandt (en zijn leerling Flinck).
- De waarde van een interessante / elegante pose (iets vasthouden, de stand van de handen) is zichtbaar in Flincks portret van Suzanna van Baerle.
- De waarde van een decoratieve / interessante achtergrond of omgeving is zichtbaar in Flincks portret van Suzanna van Baerle.
- Het belang van werken in de laatste mode is zichtbaar in Flincks portret van Suzanna van Baerle. (Flinck maakte een stijlwijziging door in de jaren veertig van de zeventiende eeuw.)
- Bij selfies worden idolen/beroemdheden/voorbeelden vaak gevolgd in mimiek en gebaar en dit is ook zichtbaar in Flincks zelfportret waarin hij Rembrandt navolgt.

per juist antwoord

1

Tussen toverdoos en mystieke grot

12 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Perret was relatief onervaren (had nog niet veel gebouwen zelf ontworpen en gebouwd).
- Perret bouwde met een destijds nieuw materiaal / procedé: gewapend beton.
- Perret had niet eerder een kerk / monument ontworpen of gebouwd.
- Perret was, als architect, ongeschoold.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

13 maximumscore 3

drie van de volgende:

- industriële vervaardiging: De betonelementen waaruit de kerk hoofdzakelijk is opgetrokken werden industrieel vervaardigd (gieten van beton in rasters). Er was zodoende weinig mankracht nodig (geen handwerk) en dat maakt de bouw relatief goedkoop.
- beperkt aantal vormen: De kerk werd opgetrokken uit een herhaling van dezelfde vormen. Dit betekent veel hergebruik van (zelfs reeds bestaande) mallen en dat is goedkoop.
- materiaalkosten: Het gebouw bestaat hoofdzakelijk uit beton en glas (en geen bijzondere of exclusieve materialen) en is om die reden relatief goedkoop.
- systeembouw: Veel onderdelen van de kerk (de buitenwanden, het gewelf, de zuilen, de elementen voor de toren) werden geprefabriceerd en op de bouwplaats met elkaar verbonden. Dit maakt het bouwen snel en weinig arbeidsintensief en zodoende goedkoop.
- onbewerkt materiaal: Het gewapende beton is ruw toegepast, zonder verdere bekleding, dit maakt het relatief goedkoop.
- goedkope arbeidskrachten: Er kan gebruikgemaakt worden van relatief goedkope arbeidskrachten, de inzet van verschillende ambachtslieden met specifieke kennis of vaardigheden is bij deze kerk beperkt.

per juist antwoord

1

14 maximumscore 2

- bouwkundig: De Sainte-Chapelle is een voorbeeld van skeletbouw / geraamte van pijlers, bogen en steunberen, en skeletbouw is ook kenmerkend voor bouwconstructies met gewapend beton (waardoor muren niet dragend zijn en er grote glas-in-loodramen geplaatst kunnen worden) 1
- status: De Sainte-Chapelle is een interessant voorbeeld, omdat de Notre-Dame du Raincy daarmee in een reeks van beroemde kerken komt te staan en dat werkt statusverhogend voor Perret 1

Vraag	Antwoord	Scores

15 maximumscore 2

- voorgevel (een van de volgende): 1
 - Gotisch is de bundeling van de (hoge smalle) pijlers, en Grieks de plaatsing aan de voorzijde van het gebouw.
 - Gotisch is de verticaliteit (in de toren), en Grieks de stapeling van cilinders of het gebruik van stapelbouw / de horizontale-verticale structuur (geen spitsbogen).
 - Gotisch zijn de grote ramen, en Grieks de indeling van de gevel (van het schip) aan de voorzijde (met een architraaf, trigliefen en een fronton).
- de indeling van de (binnen)ruimte (een van de volgende): 1
 - Gotisch is de hoge, driebeukige opzet, en Grieks de in een of twee rechthoek(en) geplaatste zuilen.
 - Gotisch is de grondvorm met absis, en Grieks de rechthoekige grondvorm.

Opmerking

Alleen als zowel het gotische als het Griekse element wordt genoemd 1 scorepunt toekennen.

16 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Romeins: De plattegrond en/of de vorm van de kerk heeft overeenkomsten met een basilica (gebouw van handel en rechtspraak).
- romaanse stijl: De plattegrond en de vorm van de kerk hebben meer overeenkomsten met een basiliek / romaanse (halle)kerk, namelijk een vrijwel een-beukig schip afgesloten door een absis.
- classicisme: Streng symmetrie en met name in de façade veel verwijzingen naar zuilen/pilasters.
- art deco en/of eclecticisme: Mengeling van stijlen met name zichtbaar in de façade met verwijzingen naar (Egyptische) tempelbouw, (modernistische) wolkenkrabbers.
- functionalisme: Het belangrijkste constructiemateriaal, beton, wordt zichtbaar gelaten en/of het ontbreken van ornamentiek en/of de functies zijn direct af te lezen aan de plattegrond.
- futurisme: Opstuwende vorm (telescoopvorm) in modern materiaal en voorkeur voor (streng) geometrische decoratie.

per juist antwoord 1

Opmerking

Alleen als zowel de stijltraditie met een daarbij horend juist argument wordt genoemd 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores

17 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Perrets ontwerp laat veel meer licht toe door de toepassing van raampartijen met een relatief groot glasoppervlak (ten opzichte van het oppervlak van de raamomlijsting) (veel meer dan de door spitsbogen ingekaderde ramen van de Sainte-Chapelle).
- Perrets ontwerp laat veel meer licht toe door het gebruik van helder en licht gekleurd glas (meer dan het donkere glas in lood van de Sainte-Chapelle).
- Perrets ontwerp is lichter, omdat het geen steunberen bevat die de directe lichtinval belemmeren (anders dan de door steunberen omgeven glas in loodramen van de Sainte-Chapelle).
- Perrets eenvoudige (veelal geometrische) ontwerp van de raampartijen benadrukt de werking van het licht sterker (meer dan de raampartijen van de Sainte-Chapelle waar ook aandacht wordt opgeëist door de voorstellingen).
- Het glas en beton zijn samen (anders dan de glas-in-loodramen van de Sainte-Chapelle) meer als totaal / als één geheel ontworpen en dat versterkt de idee van eenheid van licht / de symboliek van 'God is licht'.

per juist antwoord

1

18 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Het 'optillen' van de leefruimte naar de eerste verdieping zorgt weliswaar voor een doorlopend maaiveld, maar is voor de bewoners niet (altijd) praktisch/functioneel.
- Het wit schilderen van de gevel en de pilaren heeft geen beschermende functie (voor het materiaal), maar benadrukt vooral de vorm van het gebouw (in contrast met de ruimte er omheen).
- De keuze voor ronde vormen / cilinders op het dak heeft geen praktische functie, maar zorgt voor een fraai contrast met de rechthoekige doos op de eerste etage en/of komt voort uit het idee van machine-esthetiek.
- De keuze voor een plat dak zorgt voor een zuivere geometrische vorm / zorgt voor een scherp contrast tussen rond en hoekig, maar is in een nat klimaat niet optimaal/functioneel.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

19 maximumscore 3

Le Corbusier heeft die status van grote modernist gekregen (drie van de volgende):

- door zijn herkenbare stijl / strak moderne esthetiek (Internationale Stijl) die door veel architecten is nagevolgd.
- doordat hij zijn visie op (moderne) architectuur in veel publicaties/lezingen uitdroeg (sterke pr voor zichzelf).
- doordat hij zowel architect als theoreticus was (anders dan Perret die in de eerste plaats aannemer was en nauwelijks een theorie op schrift stelde).
- doordat hem (ook) een bepaald modern mensbeeld voor ogen stond / doordat hij bouwde vanuit een moderne maatschappijvisie (hij bouwde sociale architectuur).
- doordat hij als architect internationaal werkzaam was (anders dan Perret die nauwelijks buiten Frankrijk werkte).

per juist antwoord

1

20 maximumscore 3

drie van de volgende:

- De scheve en gekromde wanden van de kerk in Ronchamp zijn organisch en wijken daarmee sterk af van de traditionele typologie van een kerk met geometrische vormen.
- Het dak van de Notre-Dame du Haut is een (holle) vorm die over de gevel heen steekt / die doet denken aan een paddenstoel, en wijkt daarmee sterk af van de traditionele geometrische (punt)daken.
- De kerk in Ronchamp heeft een (weinig opvallende) lage toren die los staat van de kerk, terwijl de hoge toren(s) (op de viering of het westwerk) een belangrijk onderdeel is van de typologie van veel traditionele kerken.
- De kerk in Ronchamp heeft geen direct herkenbare façade, zij- en achterkant, dit is een belangrijk onderdeel van de typologie van traditionele kerken (westfront, middenschip, koor aan de oostzijde).
- De kerk in Ronchamp heeft geen geprononceerde ingangspartij, dit is wel een belangrijk onderdeel van de typologie van traditionele kerken (grote deuren / poort, portaal).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

21 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Materiaalgebruik en vormen van de Notre-Dame du Haut zijn niet (louter) functioneel (form follows function), maar hebben (vooral) een verhalende functie en dat is postmodern te noemen.
- De speelse/organische vormgeving van de Notre-Dame du Haut lijkt een directe reactie op de rationele/streng modernistische vormgeving. Het afzetten tegen het modernisme is postmodern te noemen.
- De Notre-Dame du Haut is met haar dikke muren en kleine ramen het tegenbeeld van de moderne uitgangspunten licht, lucht en ruimte. Het afzetten tegen het modernisme is postmodern te noemen.
- De Notre-Dame du Haut is door het 'speelse' karakter (spel met licht en kleur, vrij en afwisselend gebruik van vormen) een voorbeeld te noemen van het postmoderne adagium 'less is a bore'.

per juist antwoord

1

22 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Door het formaat van de ramen te variëren valt er in meer of mindere mate licht (direct) naar binnen.
- Door de speelse plaatsing van de ramen in de gevel valt er op sommige plaatsen meer licht naar binnen dan op andere.
- Door het op verschillende manieren afschuinen van de vensterranden (als een soort schietgaten) valt het licht op verschillende wijzen naar binnen gericht/gebundeld, of juist gespreid.
- Door kieren te laten tussen de wanden (en tussen de wanden en het plafond) valt licht als strijklicht op de wanden.
- Door kleuraccenten in het glas wordt het licht gekleurd.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

Theater van de mode

23 maximumscore 3

drie van de volgende:

- de wijdvallende (harem)broek
- de tuniek
- het tulband-achtige hoofddeksel
- het kleurgebruik
- de versieringen in de kleding, in de vorm van edelstenen en kwastjes

per juist antwoord

1

24 maximumscore 2

De Oriënt vormde een inspiratiebron vanwege (twee van de volgende):

- de rijkdom aan andere/'nieuwe' vormen en kleuren (bijvoorbeeld de rijk gekleurde en geornamenteerde kleden, tegels en stoffen).
- de associatie met sensualiteit (de pasja's en hun harems).
- de (nieuwe) verhalen, thema's / onderwerpen afkomstig uit deze wereld (de sprookjes van *Duizend-en-één-nacht* bijvoorbeeld).

per juist antwoord

1

25 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Beide gelegenheden trekken het 'juiste', mondaine / rijke / hippe / modebewuste publiek aan.
- Beide gelegenheden zijn vanwege het feestelijke karakter geschikt om uitbundige (avant-gardistische) ontwerpen te dragen.
- Beide gelegenheden genereren publiciteit via artikelen en foto's in kranten en tijdschriften (en bereiken daarmee een groot/breed publiek).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
26 maximumscore 2 twee van de volgende: – De sculptuur van een sprookjesachtige vogel (<i>Vogel</i> van Brancusi) versterkt het exotische / dierlijke karakter van Poiréts ontwerp. (Door deze associatie wordt Denise als het ware een exotische paradijsvogel.) – Het poseren voor het met bloemen gedecoreerde behang versterkt het natuurlijke / exotische / dierlijke karakter van Poiréts ontwerp. (Door deze associatie wordt Denise als het ware een exotische paradijsvogel.) – Het gebruik van een avant-gardistisch kunstwerk, in een verder voorname traditionele, 'klassieke' omgeving, benadrukt het avant-gardistische of surreële karakter van Poiréts ontwerp. – De voorname en sierlijke/verfijnde omgeving (ornamentiek, behang, materiaal) verleent ook Poiréts ontwerp grandeur/klasse. per juist antwoord		1
27 maximumscore 1 een van de volgende: – performance art – minimal art		
28 maximumscore 2 twee van de volgende: – Net als Poiré tonen Viktor&Rolf hun mode in een exotische / oosterse setting. – Net als Poiré tonen Viktor&Rolf hun mode in een theatrale / geënceneerde setting. – Net als Poiré combineren/gebruiken Viktor&Rolf verschillende kunstdisciplines (muziek, drama / dans) om hun mode te presenteren. – Net als Poiré (oriëntalisme) sluiten Viktor&Rolf aan op een trend door te kiezen voor het thema mindfulness. per juist antwoord		1

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examiner in de applicatie Wolf. Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 1 juni. Meteen aansluitend op deze datum start Cito met de analyse van de examens.

Ook na 1 juni kunt u nog tot en met 12 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in de webbased versie van Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

tweede tijdvak

Ook in het tweede tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw tweede-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

afbeelding 1	Titiaan, <i>Portret van een man</i> , 1509, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c5/Titian_-_Portrait_of_a_man_with_a_quilted_sleeve.jpg
afbeelding 2	Rembrandt, <i>Zelfportret</i> , 1640, https://uploads6.wikiart.org/images/rembrandt/self-portrait-at-the-age-of-34-1640.jpg
afbeelding 3	Govaert Flinck, <i>Zelfportret</i> , 1639, https://www.rembrandthuis.nl/wp-content/uploads/2017/09/Flinck-Zelfportret-NGL.jpg
afbeelding 4	Govaert Flinck, <i>Portret van Suzanna van Baerle</i> , 1655, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d0/Suzanna_van_Baerle_%281622-1674%29%2C_by_Govert_Flinck.jpg
afbeelding 5, 6, 7, 8	Willem Popelier, <i>Do-It-Yourselfie-Guide</i> , 2015, http://www.willempopelier.nl/diyselfie.html
afbeelding 9	Auguste Perret, Notre-Dame du Raincy, 1923, http://photos1.blogger.com/x/blogger/6784/3665/1600/48632/IMG_2277%20new.jpg
afbeelding 10	Auguste Perret, Notre-Dame du Raincy, 1923, https://www.bluffton.edu/homepages/facstaff/sullivanm/france/raincy/0033.jpg
afbeelding 11	Sainte-Chapelle, 1243-1248, http://pictures-and-images.net/content/paris-france-stained-glass.html
afbeelding 12	Le Corbusier, Notre-Dame du Haut, 1955, http://www.faydherbeacademie.be/sites/default/files/lc%20ronchamps.jpg
afbeelding 13	Le Corbusier, Notre-Dame du Haut, 1955, http://www.studioforma.ch/holy-architecture-worlds-most-beautiful-spiritual-places/
afbeelding 14	Le Corbusier, Notre-Dame du Haut, 1955

afbeelding 15	Le Corbusier, Notre-Dame du Haut, 1955, http://www.studioforma.ch/holy-architecture-worlds-most-beautiful-spiritual-places/
afbeelding 16	Paul Poiret, <i>Sjieke jurk</i> , 1911, https://www.metmuseum.org/-/media/Images/Exhibitions/Temporary/Poiret_DP144891_534.JPG?w=1200&has%3D666E53900E7BA2042BB3AA597462A78FB532761E
afbeelding 17	Eugène Delacroix, I, 1834, http://4.bp.blogspot.com/-Zrv2DCzCWtI/Th2Yu0DJ5qI/AAAAAAAAACao/-MgekAA-wDI/s1600/03%2B-%2BDELACROIX%2BFerdinand%2BVictor%2BEugene%2B1798-1863%2B-%2BMulheres%2Bno%2BHar%25C3%25A9m%2Bem%2BArgel%2B1834.jpg
afbeelding 18	http://www2.pictures.zimbio.com/gi/Viktor+Rolf+Runway+Paris+Fashion+Week+Haute+Qz2EfMO6rLvX.jpg
afbeelding 19	https://assets.vogue.com/photos/55c6511b08298d8be21baac2/master/pass/MARC0306.1366x2048.JPG
afbeelding 20	http://www.blendbureaux.com/wp-content/uploads/2013/07/1372894513714.cached.jpg
afbeelding 21	https://assets.vogue.com/photos/5891e71bb4a4bd466012a541/master/pass/img-holdingviktorandrolfcouturepresentation_164417134123.jpg
afbeelding 22	http://www.residence.nl/media/_cache/upload/10/afbeeldingen/binnenkijken/anne/victor-en-rolf3-zen-tuinen-2013_crop_280x180.jpg
figuur 1, 2	Willem Popelier, <i>Do-It-Yourselfie-Guide</i> , 2015, http://www.willempopelier.nl/diyselfie.html
figuur 3	Notre-Dame du Raincy, http://photos.planete-tp-plus.com/galleries/ouvrages_historiques/monuments/1010612.jpg
figuur 4	Notre-Dame du Raincy, http://www.lesfilmsdici.fr/44336-thickbox_default/eglise-notre-dame-du-raincy.jpg
figuur 5	Sainte-Chapelle Parijs, http://3.bp.blogspot.com/-OE73csM7R3I/Uj0TxRXm0dI/AAAAAAAAA48/pXBd_-Th1I/s1600/sainte+chapelle.jpg
figuur 6	Sainte-Chapelle Parijs, http://www.victorianweb.org/art/architecture/vld/1.jpg
figuur 7	Plattegrond van de Notre-Dame du Raincy, https://i.pinimg.com/originals/42/c9/62/42c962085f1c1a3c897effe909353dae.jpg
figuur 8	Le Courbusier, Villa Savoye, 1929, https://ka-perseus-images.s3.amazonaws.com/889d4b84b5d369689745b2441c7427e07089bef5.jpg
figuur 9	foto van duizend-en-tweede-nacht-feest, https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/vam-blog/wp-content/uploads/1002-nuit_97ad39d7b5417eb9562bffc24f4cf762.jpg
figuur 10	http://www.orientaliststyle.com/uploads/4/0/8/6/40866513/220925_orig.jpg
figuur 11	Denise Poiret in 'Faun'-jurk, foto van Man Ray, 1919, https://i.pinimg.com/736x/8e/2b/82/8e2b82ea385f2c753e6106e1d5be3441--paul-poiret-fashion-history.jpg

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

Correctievoorschrift VWO

2017

tijdvak 1

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het bij de toets behorende correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, hoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden met inachtneming van het correctievoorschrift toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.
- NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift te laat zou komen.

In dat geval houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regel

Voor dit examen kunnen maximaal 65 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

Series en herhalingen

1 D

2 **maximumscore 2**

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Monet (een van de volgende): 1
 - was geïnteresseerd in veranderingen van licht, kleur en atmosfeer en deze laten zich waarnemen op het oppervlak van de kerkgevel.
 - wilde benadrukken dat het een momentopname betreft / dat het een vlugge registratie door het oog betreft (als in een snapshot).
- Ruskin: zocht (voor zijn onderzoek) naar voorbeelden van vakmanschap / ambacht, daarvoor had hij beelden met details nodig 1

3 **maximumscore 1**

Het antwoord moet de volgende strekking hebben (een van de volgende):

- Bij zulke vooruitstrevende / eigentijdse kunst past geen ouderwets of symbolisch zwaar beladen motief.
- Een verheven motief als een kathedraal past niet bij het (enkel) uitproberen van schilderkunstige effecten of bij het uitproberen van een nieuwe schilderstijl.

4 **maximumscore 2**

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- Lichtenstein gebruikt telkens dezelfde uitsnede, terwijl de uitsnede bij Monet telkens iets anders is.
- Lichtenstein gebruikt telkens dezelfde beeldhoek, terwijl Monet verschillende standpunten gebruikt.
- Bij Lichtenstein is sprake van een consequente grootte van verftoetsen (dots) op een gelijke afstand (grid), terwijl bij Monet de toetsen sterk variëren van grootte en afstand ten opzichte van elkaar.
- Bij Lichtenstein zijn de afmetingen van de afzonderlijke schilderijen gelijk, terwijl bij Monet afmetingen en verhoudingen tussen de schilderijen verschillen.

per juist antwoord 1

Opmerking

Alleen als het werk van beide kunstenaars wordt genoemd 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores

5 maximumscore 2

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

Lichtenstein koos voor het werk van Monet, omdat

- deze schilderijen (iconen van de impressionistische kunst) beroemdheden werden in de massacultuur en Lichtenstein was geïnteresseerd in de grens tussen hoge en lage kunst.
- Monet werkte in een serie, en Lichtenstein was geïnteresseerd in de (machinale) herhaling van beelden in de massacultuur.
- deze schilderijen in de massacultuur werden gereproduceerd in goedkoop kleurendrukwerk en Lichtenstein was geïnteresseerd in de vorm van dergelijk drukwerk.
- het subtiele karakter van Monets werk een contrast vormde met platte/vlakke reproducties van zijn werk in de massacultuur.
- Monets werk een toonbeeld is van vlot penseelwerk, en Lichtenstein geïnteresseerd was in de grens tussen het machinale en het handmatige.

per juist antwoord

1

6 maximumscore 3

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben (drie van de volgende):

- Het werk past in de traditie van het ambachtelijke schilderen ('handwerk').
- Het werk staat in de traditie van het naschilderen / kopiëren van oude meesters.
- Het drieluik verwijst naar religieuze triptieken uit de middeleeuwen en latere stijlperioden.
- De 'dots' kunnen gezien worden als verwijzing naar de techniek van pointillisme of (neo-)impressionisme (het idee van optische kleurmenging dat veel toegepast werd aan het einde van de negentiende eeuw).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

7 maximumscore 3

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben (drie van de volgende):

- Blum vond dat de serie te beschouwen is als één werk.
- Blum vond dat het totaal meer is dan de som der delen: als totaal / serie / installatie zijn de werken een duidelijk statement of zijn ze sterker door onderlinge wisselwerking.
- Blum kon met deze aankoop de status van Warhol in de kunstwereld gewicht geven.
- Blum kon met deze aankoop de expositie tot een succes verklaren.
- Blum wilde Warhol (als jonge en relatief onbekende kunstenaar) financieel steunen.

per juist antwoord

1

8 maximumscore 3

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben (drie van de volgende):

- De geniale kunstenaar, die bijzondere inzichten verschaft / nieuwe invallen heeft. Warhol geeft aan liever bij het idee te zijn gebleven van telkens hetzelfde (soort) werk te maken.
- De kunstenaar als maker van unieke kunstwerken. Warhol geeft aan een voorkeur te hebben voor het maken van kopieën (of varianten).
- De autonome / zelfstandig opererende kunstenaar. Warhol geeft aan alleen in actie te willen komen als er een vraag / opdracht is (terwijl de romantische kunstenaar schept vanuit een innerlijke behoefte).
- De kunstenaar als bohemien / de kunstenaar die buiten de maatschappij staat (en leeft in een door hem gecreëerde wereld). Warhol geeft de indruk een rustig en voorspelbaar leven te willen waarbij de vraag van buitenaf leidend is.
- De kunstenaar die dicht bij de oorsprong / natuur staat. Warhol geeft aan het liefst bij het onderwerp van een industrieel product/de soepblikken te blijven. Uit deze onderwerpskeuze spreekt weinig affiniteit met de natuur/oorsprong van het menselijk bestaan.
- De kunstenaar als vertolker van grote emoties. Warhol geeft aan het liefst bij het onderwerp van de soepblikken te blijven. Dit onderwerp is te beschouwen als toonbeeld van zakelijkheid.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

9 maximumscore 2

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- Warhols werk is te beschouwen als een reactie op abstracte kunst, bij hem is er weer sprake van nabootsing van de zichtbare werkelijkheid.
- Warhols 'onpersoonlijke' / 'mechanische' schilderijen zijn te beschouwen als een reactie op de expressieve doeken van de abstract expressionisten.
- Warhols schilderijen, waarin de massacultuur het onderwerp is, zijn te beschouwen als een reactie op de kunst van de abstract expressionisten waarin het onderbewuste een belangrijke rol speelt.
- Warhols werk is te beschouwen als de overtreffende trap in elkaar opvolgende ontwikkelingen/stromingen in de kunst van de twintigste eeuw, waarbij niet de uitvoering, maar het concept centraal kwam te staan.
- Warhols gebruik van alledaagse voorwerpen is te beschouwen als een vervolg op de ready made van dada.

per juist antwoord

1

10 maximumscore 3

- werkwijze (een van de volgende): 1
 - Hirst werkt net als Warhol in series / met variaties op een idee.
 - Hirst werkt net als Warhol met assistenten en medewerkers. / Hirst benadert de productie van zijn werk (vaak) als een ondernemer.
 - Hirst creëert net als Warhol kunstwerken in grote oplages (bijvoorbeeld de *Spot Paintings* en centrifugeschilderijen van Hirst en de zeefdrukken van Warhol).
- spreken over kunst (een van volgende): 1
 - Net als Warhol spreekt Hirst in oneliners / probeert Hirst door middel van uitspraken de media te mobiliseren / vormt het spreken over zijn kunst een bewust onderdeel van zijn mediastrategie / is het een bewust ingezet onderdeel om het publiek te prikkelen.
 - Net als Warhol spreekt Hirst op een lichtvoetige wijze over het maken van kunst (met kleuren bezig zijn, zonder verder iets te doen / het plezier van kleur vastleggen).
- houding ten aanzien van commercie: Hirst doet net als Warhol niet schimmig over de commerciële kant van het kunstenaarschap (prijzen van zijn werk worden publiekelijk bekendgemaakt). / De commerciële kant van de kunstwereld is onderdeel van zijn concept / onderdeel van zijn benadering van kunst) 1

Vraag	Antwoord	Scores

11 maximumscore 2

Het antwoord moet dezelfde strekking hebben als:

- Hirsts werk is een herhaling van zetten, want hij baseert zich op dezelfde concepten / ideeën

1

Voorbeelden van een juist argument zijn:

Bij Warhol speelde het concept van de kunstenaar als ondernemer (The Factory) een belangrijke rol, net als Hirst later deed door zijn kunstwerken uit te laten voeren door assistenten in zijn werkplaatsen.

of

Warhol speelde in samenwerking met zijn galeriehouder al met het gegeven van het bespelen van de kunstmarkt, net als Hirst later deed met verzamelaar Charles Saatchi.

of

Warhol bespeelde de publiciteit door het creëren van schandalen, net zoals Hirst later deed (zowel met zijn shockerende kunst als met gebeurtenissen uit zijn privéleven).

of

Warhol legde in zijn werk de mechanismes van de kunst- en massacultuur bloot. Hirst laat met zijn werk opnieuw zien hoe de kunstwereld/kunsthandel functioneert en/of hoe een hype wordt gecreëerd.

Het antwoord moet dezelfde strekking hebben als:

- Hirst overtreft het werk van Warhol, omdat hij Warhol qua schaal overtreft / omdat hij een nieuw concept toevoegt / omdat hij het werkterrein van de kunstenaar vernieuwt

1

Voorbeelden van een juist argument zijn:

Hirst voert het concept van manipulatie van de (kunst)wereld op veel grotere schaal uit dan Warhol. Waar Warhols activiteiten zich vooral binnen het domein van de kunsten leek af te spelen (een artistieke kunstwerkplaats, tentoonstellingen in galleries en musea) met als centrum New York, lijkt Hirst het terrein uitgebreid te hebben naar het manipuleren van de wereld van commercie en handel op wereldschaal (bijvoorbeeld het *Complete Spot Paintings*-project).

of

Bij Warhol ging het om het oprekken van grenzen van wat een kunstwerk kan zijn. Bij Hirst gaat het om het manipuleren van de wereldwijde mechanismes van (kunst)handel en/of de media (bijvoorbeeld *For the Love of God*).

Het voorbeeld van Palladio

12 maximumscore 3

drie van de volgende:

- De entree / de trap (met portico) (die bij de Romeinse tempels alleen aan de voorzijde zit) plaatst Palladio aan vier kanten.
- Palladio gebruikt de façade van de tempel alleen als façade van de portico, maar niet van de gehele villa.
- Een kleine versie van het timpaan plaatst Palladio boven de ramen en deuren als decoratie.
- De (Ionische) zuilen plaatst Palladio alleen aan de voorzijde van het portiek (aan de zijkanten gebruikt hij rondbogen).
- De (Ionische) zuilen (bij de Romeinse tempels hebben deze cannelures) zijn bij Palladio glad afgewerkt.
- De architraaf en het fries verwerkt Palladio als belijning in de vlakke gevel (links en rechts van de portico).

per juist antwoord

1

13 maximumscore 2

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- De cirkel beschrijft de verhouding tussen de lengte en breedte van het gehele gebouw, want die zijn gelijk. Dat geldt ook voor de lengte en breedte van de centrale hal.
- Het vierkant dat raakt aan de omtrek van deze cirkel bepaalt het eindpunt van de trappartij / het begin van de portico's.
- Het gekantelde vierkant bepaalt de grootte van het huis (exclusief de portico's).
- Het (gekantelde) vierkant wordt in een vaste verhouding verkleind en bepaalt zo de afmetingen van de ruimtes rondom de centrale hal en/of het (gekantelde) vierkant wordt vanuit de centrale hal in een (groeierende) vaste verhouding herhaald en bepaalt zo de afmetingen van de ruimtes rondom de centrale hal.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

14 maximumscore 2

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- De cirkel werd gezien als de ideale vorm, want deze is alom symmetrisch.
- Vanuit de cirkel kunnen alle andere geometrische vormen worden geconstrueerd / afgeleid.
- De cirkel weerspiegelt de goddelijke harmonie.

per juist antwoord

1

15 maximumscore 3

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben (drie van de volgende):

- De villa is voorzien van vier portico's zodat er uitgekeken kan worden naar alle kanten.
- Vanuit alle ruimtes in de villa (zelfs vanuit de centrale hal) is zicht gecreëerd op het omringende landschap.
- De villa is op de heuvel geplaatst, waardoor de villa van verre is te zien.
- De villa is op de heuvel geplaatst, waardoor er een fraai uitzicht is vanuit de villa.
- De villa is zodanig geplaatst dat de verschillende portico's uitzicht geven op een ander soort landschap (bos, bergen, dalen/akkers/boomgaard en een rivier).

per juist antwoord

1

16 maximumscore 1

een van de volgende:

- In Rome waren veel verzamelingen (boeken, waaronder poëzie en geschriften van Vitruvius, en artefacten) waarmee kennis over (de architectuur van) de oudheid kon worden opgedaan.
- Rome was een stad van mecenasen / opdrachtgevers (adel en de Kerk) en dat was belangrijk voor het genereren van werk.
- In Rome konden architecten ook beroemde bouwwerken van middeleeuwse en renaissance-architecten bestuderen.

Vraag	Antwoord	Scores

17 maximumscore 3

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben (drie van de volgende):

- Door zijn eigen ontwerpen te publiceren in combinatie met klassieke voorbeelden plaatst hij ze op één lijn / tilt hij zijn eigen ontwerpen op 'het hoogste niveau'.
- Dankzij de publicatie van zijn eigen ontwerpen / de uitgangspunten kon Palladio zijn ideeën overbrengen aan architecten na hem / invloed uitoefenen.
- Door het uiteenzetten van zijn architectuurtheorie laat Palladio zien dat hij behalve 'bouwer' ook een theoreticus is / toont hij zijn intellect (homo universalis).
- Door het tonen / verspreiden van voorbeelden van zijn ontwerpen kan hij nieuwe opdrachten genereren.

per juist antwoord

1

18 maximumscore 2

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- De entreepartij/de voorgevel is geïnspireerd op (verheven) klassieke (of renaissance) voorbeelden en is daarmee gericht op het imponeren van gasten en/of toont aan gasten de bijzondere status van het gebouw.
- De entree van Chiswick House wordt gevormd door een trap die vanuit twee zijden te betreden is. Dit past in de doelstelling van het ontvangen van gasten: het spel van zien en gezien worden.
- Het bordes kon de gasten uitzicht bieden op (een deel van) het landgoed.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

19 maximumscore 2

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- wel geslaagd (een van de volgende): 1
 - Het is duidelijk dat Burlington geen slaafse navolging beoogde van een renaissancevoorbeeld (Villa Rotonda). Hij combineert immers verschillende inspiratiebronnen, waaronder een Romeins bouwwerk.
 - Burlington maakte een nieuw/oorspronkelijk ontwerp vanuit aan klassieke architectuur ontleende principes/wetmatigheden.
- niet geslaagd (een van de volgende): 1
 - Burlington maakte weliswaar geen exacte kopie van de Villa Rotonda, maar hij baseerde zijn ontwerp zeer sterk op dit voorbeeld, in die zin is er juist sprake van een renaissancepastiche.
 - Burlington kwam tot zijn ontwerp door het (vrijelijk) combineren van elementen uit de klassieke architectuur. Deze praktijk is een typische renaissancepraktijk en zodoende is zijn ontwerp een renaissancepastiche te noemen.
 - Burlingtons villa is niet terug te voeren op voorbeelden van Romeinse villa's / landhuizen / buitenhuizen, maar op andere voorbeelden, zoals een badhuis en/of een tempel (het Pantheon). In dit opzicht blijft Burlington ver van de oorspronkelijke Romeinse voorbeelden / dicht bij de renaissancepraktijk.

20 maximumscore 3

drie van de volgende:

- een tegenstelling tussen mal en afgietsel
- een tegenstelling (of omkering) in ruimtelijkheid: je ziet negatieve (invallende) en positieve (uitstekende) vormen
- een tegenstelling tussen binnen en buiten: we zien het exterieur ook als een 'interieur' gepresenteerd
- een tegenstelling tussen modern (gebruik materialen) en klassiek/traditioneel (stijl waarin het model (na)gemaakt is)
- Enerzijds lijkt het of de installatie af is zoals die nu is (wit/steriel, glad afgewerkt en mooi gepresenteerd) en anderzijds lijkt ze in opbouw te zijn of juist afgebroken te gaan worden.
- een tegenstelling tussen het gebouw dat opgeroepen wordt maar er eigenlijk niet is (het is een lege huls)
- een tegenstelling tussen delen van het gebouw die er fysiek zijn en de delen die er niet zijn maar die je er wel bij denkt

per juist antwoord 1

Vraag	Antwoord	Scores

21 maximumscore 2

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- een van de volgende actuele discussies: 1
 - discussie 1: Het gaat om de vraag of architecten zich op zouden moeten stellen als (autonome) kunstenaars of dat een architect / architectuur vooral een dienende functie heeft.
 - discussie 2: Het gaat om de vraag over auteursrechten in de architectuur: in hoeverre mag een architect zich vondsten van anderen toe-eigenen?
- positie van Jacobs/FAT (een van de volgende): 1
 - discussie 1: Jacobs/FAT toont met deze installatie dat conceptueel / sculpturaal denken wat hem betreft van waarde is voor architecten. Daarmee lijkt de rol van architect als kunstenaar te worden benadrukt.
 - discussie 1: Jacobs/FAT toont met deze installatie dat het bestuderen van voorgangers waardevol kan zijn. Daarmee lijkt te worden benadrukt dat architecten niet hoeven te streven naar originaliteit / een geheel nieuwe of eigen vorm ('sterarchitectuur'), maar dat ze juist gebruik zouden moeten maken van beproefde ideeën.
 - discussie 2: Jacobs/FAT wijst met deze installatie op de waarde van het bestuderen van voorbeelden en/of het gebruikmaken van vondsten van anderen. Hij lijkt het toe-eigenen van vondsten van anderen in nieuwe gebouwen geen probleem te vinden (eerder juist waardevol).
 - discussie 2: Jacobs/FAT wijst met deze installatie op de waarde van het bestuderen van voorbeelden en/of het gebruikmaken van vondsten van anderen. Hij vindt dat je daarbij je bron recht moet doen en moet noemen.

Typische tafels

22 maximumscore 3

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben (drie van de volgende):

- functioneel/buikbaar (de tafel is om aan te zitten, eten, werken): De verschillende tafelbladen kruisen/overlappen elkaar. / Er is nauwelijks beenruimte onder de tafel en daardoor is de tafel niet functioneel.
- vorm volgt functie (de tafel in heldere vorm, als blad met vier poten): Door de complexe vorm (alsof het drie tafels in één zijn) en/of de combinatie van materialen is de tafel meer een object om naar te kijken dan om aan te zitten en/of hier volgt de vorm (deels) uit de wens om verschillende stijlen te citeren.
- geen (toegevoegde) decoratie (streven naar eerlijke/inzichtelijke materiaalbehandeling): Het nabootsen van houtnerf in laminaat is nep / namaak / spel met illusie en dat gaat in tegen het idee dat het materiaal vooral onbehandeld moet zijn / het eigen karakter toont.
- openheid / helderheid (licht, lucht) in de vormgeving: De tafel is zwaar / massief en dat gaat in tegen de openheid / helderheid van modernistisch ontwerp.
- eenheid van stijl: De tafel combineert (of citeert) verschillende stijlen/motieven uit de kunstgeschiedenis (kolompoten, klassieke zuilen, popart) en dat gaat in tegen eenheid van stijl.
- scheiding van functies: De tafel is een kunstwerk, designobject en tafel tegelijkertijd en dat gaat in tegen het modernistische scheiden van functies.

per juist antwoord

1

23 maximumscore 2

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- citaat (een van de volgende):
 - *The New International Style* is een knipoog/verwijzing naar het begrip 'Internationale Stijl', een benaming voor modernistische architectuur die stond voor een functionele / zakelijke / universeel toepasbare architectuur, terwijl Sottsass juist spreekt over een niet-buikbare / sensuele / alternatieve cultuur.
 - Het idee van één nieuwe internationale stijl lijkt niet in overeenstemming met het idee om juist een 'niet-cultuur' (stijlloosheid) te willen scheppen, of vanuit een 'niet-cultuur' te willen ontwerpen.
- het werk *Tartar*: Het idee van één nieuwe internationale stijl lijkt niet in overeenstemming met de stijlloosheid / meervoudige vorm / complexe, meervoudige betekenis van *Tartar*

1

1

Vraag	Antwoord	Scores

24 maximumscore 3

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben (drie van de volgende):

- *Bedroom Ensemble* weerspiegelt een Amerikaans tijdsbeeld / de consumptiemaatschappij (televisie / Hollywood / kunststof) en is daarmee een commentaar op de verheven / diepgravende onderwerpskeuze van de abstract expressionisten.
- *Bedroom Ensemble* bestaat uit allerlei nep-materialen/kunststoffen die echte/natuurlijke materialen zoals bont en leer en/of echte kunstwerken (zoals van Jackson Pollock/de abstract expressionisten) imiteren. Daarmee is het een commentaar op de waarde van echte/authentieke kunstobjecten (van verf op doek).
- *Bedroom Ensemble* ridiculiseert de verhevenheid van het abstract expressionisme of het idee van het unieke persoonlijke kunstwerk door vier reproducties van een schilderij Pollock als decoratie/vulling aan de wand te hangen.
- *Bedroom Ensemble* is een interieurontwerp, dus toegepaste kunst en in die zin een commentaar op de autonome schilderkunst van Jackson Pollock/de abstract expressionisten.
- *Bedroom Ensemble* met de verschillende nepdierenhuiden / dierenprints is een commentaar op Pollocks uitspraak: "I am Nature."
- *Bedroom Ensemble* imiteert een situatie/onderwerp uit het alledaagse (Amerikaanse) leven/een slaapkamer / consumptiemaatschappij (low art) en is daarmee een commentaar op de status van het (unieke en persoonlijke) abstract expressionistische schilderij (high art).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

25 maximumscore 2

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- *Bedroom Ensemble* is een kunstwerk / installatie, een autonoom object/object van verbeelding (dat niet praktisch bruikbaar is) en het streven naar verbeelding in ontwerpen is ook een doel van Sottsass.
- *Bedroom Ensemble* speelt een spel met illusies (is het nep of is het echt?) en ook Sottsass speelt met illusies/namaak door met kunststoffen/decoratieve motieven op laminaat de suggestie van echte materialen (marmer, hout) te wekken.
- *Bedroom Ensemble* is een (humorvol) commentaar op het traditionele kunstwerk (uniek object met inhoud en status), net zoals *Tartar* een (humorvol) commentaar is op traditionele / modernistische vormgeving.
- *Bedroom Ensemble* is kitscherig (staat voor een smaakopvatting) en dat sluit aan bij de afwijking (van het modernisme) van goede smaak/esthetiek die Sottsass beoogt.

per juist antwoord

1

Opmerking

Per antwoord alleen een scorepunt toekennen als het kenmerk wordt genoemd én als aangegeven is waarom het voor Sottsass interessant was.

26 maximumscore 2

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- modern: functionaliteit 1
Er is sprake van 'vorm volgt functie': de tafel heeft een functioneel / ruim en vlak (werk)blad en een goede hoogte om aan te zitten (ergonomie).
of
modern: helderheid van (de hoofd)vorm
Van de verschillende onderdelen van de tafel is duidelijk welke functie ze hebben (bijvoorbeeld: dragen, verbinden etc.)
- postmodern: verhalend 1
Het materiaal vertelt dankzij zijn historie een verhaal / verschillende verhalen.
of
postmodern: eclecticisme / stijlцитaten
De tafel is opgebouwd uit een (eclectische) combinatie van diverse houten delen / uit een mozaïek van kleuren (bonte kleurpatronen) en/of het tafelblad is te beschouwen als een verwijzing naar de vormgeving van De Stijl.

Vraag	Antwoord	Scores

27 maximumscore 2

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- afbeelding 18:
Theoretici in de zeventiende eeuw zouden grote waardering hebben voor de tafel op afbeelding 18, omdat het maken van een kopie die niet te onderscheiden is van het stuk van de meester bewijst dat de kopiist een groot talent heeft / zeer kundig is 1
- afbeelding 19:
Theoretici in de zeventiende eeuw zouden zeer grote waardering hebben voor de tafel op afbeelding 19 (meer nog dan voor de tafel op afbeelding 18), omdat het maken van een werk waarbij de stijl van de meester wordt nagebootst, maar ook eigen inventies worden ingebracht, betekent dat er sprake is van het overtreffen van de meester 1

28 maximumscore 2

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- De drakenbloedboom heeft een vrij platte horizontale kruin (die rust 'op pootjes') en lijkt op de vorm van een tafel.
- De structuur van de drakenbloedboom, met de elkaar opvolgende vertakkingen, past bij het uitgangspunt, de fractale structuur, waarin deze ontwerpers denken / werken.
- De sterk vertakte, in elkaar grijpende structuur van de kruin (met kruisingen) geeft een stevige/fijnmazige structuur die nodig is voor (de verdichting van) het tafelblad.

per juist antwoord 1

29 maximumscore 2

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Niet geslaagd, want (een van de volgende): 1
 - 'natura naturata' vormt (te veel) het uitgangspunt: de tafel is vrij direct afgeleid van het uiterlijk van de drakenbloedboom / de tafel imiteert de natuur in (uiterlijke) vorm.
 - Bij de tafel wordt te veel uitgegaan van één voorbeeld: het verdient volgens Vasari / Da Vinci de voorkeur veel verschillende varianten te bestuderen, om zo de algemene wetten te destilleren.
- Wel geslaagd, want (een van de volgende): 1
 - 'natura naturans' vormt de leidraad: de tafel is gecreëerd volgens wetmatige/wiskundige principes die schuilgaan achter de vormen uit de natuur, in dit geval de structuur van vertakkingen/de fractale structuur.
 - door de verhoudingen en structuur van de natuur te bestuderen (in dit geval de drakenbloedboom) kwamen deze ontwerpers tot hun eigen creatie.

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinerator in de applicatie Wolf. Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 23 mei.

Ook na 23 mei kunt u nog tot 14 juni gegevens voor Cito accorderen. Alle gegevens die vóór 14 juni zijn geaccordeerd, worden meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in de webbased versie van Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

tweede tijdvak

Ook in het tweede tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw tweede-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

afbeelding 1	daguerreotype, https://valentynedreams.files.wordpress.com/2015/05/john-ruskin-photographer12.jpg , laatst geraadpleegd op 20-10-2016
afbeelding 2	daguerreotype, http://www.lancaster.ac.uk/users/ruskinlib/Pages/valuable.html , laatst geraadpleegd op 20-10-2016
afbeelding 3	Claude Monet, kathedraal van Rouen (temps gris), 1892, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Claude_Monet_-_The_Cathedral_in_Rouen._The_portal,_Grey_Weather_-_Google_Art_Project.jpg , laatst geraadpleegd op 20-10-2016
afbeelding 4	Claude Monet, kathedraal van Rouen (soleil Matinal), 1893, https://simple.wikipedia.org/wiki/Rouen_Cathedral_(Monet) , laatst geraadpleegd op 20-10-2016
afbeelding 5	Claude Monet, kathedraal van Rouen (effet du matin), 1894, http://www.fondationbeyeler.ch/en/collection/claude-monet , laatst geraadpleegd op 20-10-2016
afbeelding 6	Roy Lichtenstein, <i>Rouen Cathedral, seen at three different times of the day, Set V.</i> , 1969, https://www.nationalgalleries.org/research/online-publications/processed , laatst geraadpleegd op 20-10-2016
afbeelding 7	Andy Warhol, <i>32 Campbell's Soup Cans</i> , 1962, https://www.moma.org/learn/moma_learning/andy-warhol-campbells-soup-cans-1962 , laatst geraadpleegd op 20-10-2016
afbeelding 8	Damien Hirst, <i>Spot Paintings</i> tentoongesteld bij Gagosian, 2012, https://trufflehunting.wordpress.com/2012/02/06/hirst-a-palooza/ , laatst geraadpleegd op 20-10-2016
afbeelding 9	Andrea Palladio, Villa Rotonda, http://www.teggelaar.com/vicenza-vervolg-2/ , laatst geraadpleegd op 20-10-2016

- afbeelding 10 Andrea Palladio, Villa Rotonda, <https://nl.pinterest.com/Papageno13/villa-rotonda/>, laatst geraadpleegd op 20-10-2016
- afbeelding 11 Lord Richard Boyle Burlington, Chiswick House, 1729, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chiswick_House,_London.jpg, laatst geraadpleegd op 20-10-2016
- afbeelding 12 FAT, Villa Rotonda Redux ontwerp, 2012, <http://www.strangeharvest.com/VillaRotundaRedux.pdf>, laatst geraadpleegd op 20-10-2016
- afbeelding 13 FAT, *Villa Rotonda Redux*, 2012, <http://www.detail.de/artikel/gemeinsame-ideen-common-ideas-10271/>, laatst geraadpleegd op 20-10-2016
- afbeelding 14 FAT, *Villa Rotonda Redux*, 2012, https://www.google.nl/search?q=fat+villa+rotonda+redux&safe=active&biw=1366&bih=674&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwjmxOjGt-vPAhWICsAKHbu_AAYQsAQIlg#q=fat+villa+rotonda+redux&safe=active&tbm=isch&tbas=0&imgsrc=vuXfR5iWDiv2HM%3A, laatst geraadpleegd op 20-10-2016
- afbeelding 15 Ettore Sottsass, *Tartar*, 1985, https://www.1stdibs.com/furniture/tables/console-tables/ettore-sottsass-memphis-tartar-console-table/id-f_2525472/, laatst geraadpleegd op 20-10-2016
- afbeelding 16 Claes Oldenburg, *Bedroom Ensemble*, 1963, <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/236x/91/9c/a9/919ca96765c81d809678032e325c2ed7.jpg>, laatst geraadpleegd op 20-10-2016
- afbeelding 17 Piet Hein Eek, afvaltafel in sloophout, 2001, <http://www.pietheineek.nl/nl/collectie/tafels/afvaltafel-in-sloophout/afvaltafelkleur>, laatst geraadpleegd op 20-10-2016
- afbeelding 18 Dusing, tafel sloophout, <http://www.dusing.nl/nl/objecten.php>, laatst geraadpleegd op 20-10-2016
- afbeelding 19 Dusing, tafel sloophout (idee van klant), <http://www.dusing.nl/nl/objecten.php>, laatst geraadpleegd op 20-10-2016
- afbeelding 20 Werteloberfell, *Fractal Table*, 2011, <http://www.werteloberfell.com/>, laatst geraadpleegd op 20-10-2016
- afbeelding 21 Werteloberfell, *Fractal Table*, 2011, <http://www.werteloberfell.com/>, laatst geraadpleegd op 20-10-2016

- figuur 1 persbericht van de Gagosian Gallery *The Complete Spotpaintings, 1986-2011*, <https://www.gagosian.com/exhibitions/damien-hirst--january-12-2012-7>, laatst geraadpleegd op 20-10-2016
- figuur 2 Tempio di Portuno, https://it.wikipedia.org/wiki/Tempio_di_Portuno, laatst geraadpleegd op 20-10-2016
- figuur 3 Villa Rotonda plattegrond, http://www.wikiwand.com/fr/Villa_Rotonda, laatst geraadpleegd op 20-10-2016
- figuur 4 Villa Rotonda, <https://www.studyblue.com/notes/note/n/lecture-15/deck/5958854>, laatst geraadpleegd op 20-10-2016
- figuur 5 Chiswick House, <http://solarhousehistory.com/blog/2013/7/5/solar-orientation-and-historic-buildings>, laatst geraadpleegd op 20-10-2016
- figuur 6 FAT, *Villa Rotonda Redux*, 2012, http://www.fashionarchitecturetaste.com/2012/08/villa_rotunda_redux.html, laatst geraadpleegd op 20-10-2016
- figuur 7 Gispen, vergadertafel, 1949, <http://www.stichtinggispencollectie.nl/collectie/producten/gispen-7207-7208-7209>, laatst geraadpleegd op 20-10-2016
- figuur 8 Drakenbloedboom, <http://www.froot.nl/posttype/froot/deze-plantjes-kun-je-maar-beter-niet-plukken/>, laatst geraadpleegd op 20-10-2016
- figuur 9 Werteloberfell, *Fractal Table*, 2011, <http://www.werteloberfell.com/>, laatst geraadpleegd op 20-10-2016

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

Correctievoorschrift VWO

2016

tijdvak 1

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het bij de toets behorende correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, hoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden met inachtneming van het correctievoorschrift toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.
- NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift te laat zou komen.

In dat geval houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 67 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

'tegen de gevestigde orde'

1 maximumscore 3

drie van de volgende:

- gebruik van korte (Engelse) kreten
- de anarchistische kreten (Chaos, Anarchy)
- het gebruik van kapitalen
- gebruik van alleen 'niet-kleuren' (zwart en wit)
- het werken in de openbare ruimte / het gebruik van andermans eigendom als basis voor de tekst

per juist antwoord

1

2 maximumscore 2

twee van de volgende:

- (reflectie) Bijl reflecteert op het fenomeen subcultuur door een spel te spelen met conventies / met clichés uit de punkbeweging.
- (reflectie) Bijl reflecteert op het fenomeen subcultuur middels een poëtische / filosofische tekst.
- (werkwijze/concept) Bijl werkt vanuit een concept/plan, hij spuit woorden, die samen een zin vormen, op verschillende plekken en legt deze op foto vast, om ze als een geheel te presenteren.
- (presentatie) Bijl presenteert het werk als een kunstwerk, onder andere door het te voorzien van een titel en/of hij presenteert het werk op een tentoonstelling en in een catalogus.
- (vormgeving-inhoud) Bijl lijkt een inhoudelijke relatie te zoeken tussen het (bouw)materiaal en de leus (waarin woorden als 'creëren' en 'fundament' in voorkomen).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

3 maximumscore 2

twee van de volgende:

- de keuze voor geometrische vormen
- het stapelen van elementaire voorwerpen of vormen
- het onbewerkt laten van de materialen / voorwerpen
- het kunstobject direct op de grond plaatsen (geen sokkel)
- een beeldende ingreep doen op een bepaalde plek (site specific, de ordening van de onderdelen heeft effect op de beleving van de plek en op de onderdelen zelf)
- het werken in series (zoals blijkt uit het nummer in de titel)

per juist antwoord

1

4 maximumscore 2

Deze tekst is van toepassing op deze serie of installatie, omdat (twee van de volgende):

- de locatie mede bepalend is voor de betekenis van de vorm / het materiaal. (Bijvoorbeeld een bouwhek op straat naast een hoop stenen roept andere associaties op dan een bouwhek in een museumzaal.)
- de oppervlakte of huid van de vorm mede bepalend is voor de betekenis van de vorm / het materiaal (zwart gelakte bouwhekken / spiegelen gemaakt hout roept andere associaties op dan hetzelfde materiaal in een onbewerkte vorm/staat).
- de perceptie (standpunt van de beschouwer) mede bepalend is voor hoe de vorm wordt gezien / hoe het kunstwerk wordt geïnterpreteerd. (Bijvoorbeeld het al dan niet zien van de spiegeling van de tekst in het kunstwerk beïnvloedt de betekenisvorming.).

per juist antwoord

1

5 maximumscore 2

- vormgeving: Bijl demystificeert het idee van de vlag als een vaststaand / universeel / abstract gegeven door in de vormgeving van zijn vlag te laten zien dat er sprake is van constructie: het knip-, plak- en stiftwerk is duidelijk zichtbaar
- voorstelling: Bijl demystificeert het idee van de Europese vlag door het beeld van uniforme sterren die in een perfecte cirkel staan (gelijkheid en eenheid) te vervangen voor een cirkel bestaande uit symbolen met een zeer uiteenlopende lading (historisch / politiek / economisch / religieus. Hij toont Europa als een complex van verschillende krachten en niet als een eenheid)

1

1

Vraag	Antwoord	Scores

6 maximumscore 2

Het imago kan worden versterkt, omdat (twee van de volgende):

- het steunen van (jonge) kunstenaars / het steunen van cultuur maatschappelijk verantwoord is / gezien wordt als een positief initiatief.
- een open houding / openstaan voor kritische geluiden politiek correct is / een open houding vaak wordt gezien als een positieve houding.
- het sponsoren/aankopen van 'hoge' kunst cultureel verantwoord is / de bank (hoge / elite) status verleent.
- dergelijke aankopen / een collectie van hedendaagse kunst aanleggen associaties oproept met fris / actief / dynamisch zijn.
- alle publiciteit goed is. Dergelijke onconventionele / gedurfde aankopen trekken aandacht van de media en alle aandacht zal 'het merk' bekender maken.

per juist antwoord

1

7 maximumscore 2

De bank loopt risico, omdat (twee van de volgende):

- de kritische houding ten aanzien van de Europese Unie niet strookt met de belangen van een bank: (het promoten van) economische samenwerking tussen landen.
- het verzamelen van dergelijke kritische / activistische kunst beschouwd kan worden als een slechte investering in financiële zin / beschouwd kan worden als onzin / tijd- en geldverkwisting (een bank heeft een andere taak).
- het werk kritisch is ten aanzien van de Europese Unie / het werk activistisch van aard is. Het imago van een bank is niet gebaat bij associaties met gezagsonderminning / een anarchistische houding (een bank moet gezagsetrouw / betrouwbaar / solide zijn).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

8 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Het werk kan cynisch worden genoemd, omdat hier verwezen wordt naar gruwelijke martelpraktijken, maar dan vormgegeven in de 'frisse huisstijl' van de Verenigde Staten.
- De combinatie titel en beeld kan cynisch worden genoemd, omdat er wordt gesproken van star gazing (sterren kijken) terwijl de persoon met de kap niets ziet.
- De titel kan, in combinatie met het beeld, cynisch worden genoemd. In eerste instantie lijkt de titel te verwijzen naar de afgebeelde persoon, maar is in feite gericht op de beschouwer: de beschouwer 'ziet sterretjes', de afgebeelde persoon ziet niets.
- Het werk kan cynisch worden genoemd omdat star gazing verwijst naar de Hollywoodcultuur en het aanbidden van bekende sterren, terwijl het hier gaat om een anonieme figuur en/of terwijl het hier om 'een beroemdheid' gaat waarvan de Amerikanen waarschijnlijk liever hadden gezien dat deze onbekend was gebleven.

per juist antwoord

1

9 maximumscore 2

twee van de volgende:

- een kritiek op de blik van de Amerikanen die wordt beperkt door de eigen/westerse ideologie / gevoelens van nationale trots
- een kritiek op het opleggen van een westerse/Amerikaanse blik of westers/Amerikaans wereldbeeld aan anderen
- een kritiek op het opgeven van individuele identiteit voor 'grote' / nationale Amerikaanse belangen

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

10 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Het werk krijgt een plaats tussen commerciële uitingen, waardoor het kritische geluid opvallender/sterker zal zijn.
- Het publiek wordt op deze locatie ongevraagd geconfronteerd met Haackes boodschap (het zijn geen museumbezoekers). Dit zou extra interessant zijn aangezien Haacke op zoek is naar confrontatie.
- Het werk krijgt een plaats tussen uitingen (reclames) die telkens verspringen, waardoor Haackes werk steeds nieuwe betekenissen kan krijgen.
- Het plein is een symbool voor de Verenigde Staten / ligt dicht bij Ground Zero/het voormalige WTC-complex, waardoor het kritische geluid hier extra effect zou hebben.

per juist antwoord

1

Gebouwen en idealen

11 maximumscore 2

- Bestuurlijke en openbare gebouwen (zoals het instituut voor opvoeding en karaktervorming, de school en het managers- en opzichtershuis) zijn min of meer centraal geplaatst. Ze vormen de gemeenschapskern van het complex en zijn zo goed bereikbaar en/of vanuit deze centrale ligging bieden ze goed zicht op grote delen van het complex
- Fabrieksgebouwen (zoals spinnerijen en weverijen) liggen direct aan de rivier. Hierdoor kan gebruikgemaakt worden van waterkracht voor het aandrijven van de machines en/of hierdoor kan gebruikgemaakt worden van rivierwater voor het schoonmaken en verven van de katoen en/of hierdoor kan gebruik gemaakt worden van de rivier voor transport van goederen

1

1

Vraag	Antwoord	Scores
12	maximumscore 2	
	Het handelen in eigenbelang probeerde Owen tegen te gaan door het creëren van een gemeenschap met gezamenlijke voorzieningen, waarin arbeiders samen zouden werken, leren en leven	1
	De onwetendheid probeerde Owen aan te pakken door scholing voor de arbeiders (en hun kinderen) toegankelijk te maken (door scholing konden zij hun kennis uitbreiden en zou er minder sprake zijn van onwetendheid)	1
13	maximumscore 2	
	- Volgens conservatieven (een van de volgende): - kon alleen de hogere klasse de samenleving leiden en beslissen voor de lagere klassen. - was het lot van de arbeider door God (of afkomst) bepaald/voorbeschikt en kon het niet veranderd worden. - was een dergelijk opzet te kostbaar en zou het bedrijf in gevaar worden gebracht. - werd het risico op arbeidersopstanden op deze manier vergroot. - Volgens de socialisten bleven de arbeiders in Owens model afhankelijk van/ondergeschikt aan de hogere klasse	1
14	maximumscore 2	
	twee van de volgende:	
	- De situering van de complexen: gelegen aan een ruim plein en/of een hoofdgebouw omringd door bijgebouwen en/of gelegen in een tuin met groen en waterpartijen is vergelijkbaar met paleizen. - De plaatsing van de drie wooncomplexen ten opzichte van elkaar: een centraal gebouw met twee 'zijvleugels' is vergelijkbaar met paleizen (bijvoorbeeld Versailles). - Het exterieur van de complexen: de detaillering van de gevel en/of decoratieve elementen in de gevel geven het gebouw een voorname / paleisachtige uitstraling.	
	per juist antwoord	1

Vraag	Antwoord	Scores

15 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Sociale eenheid/gemeenschapszin: de grote binnenruimte kon gebruikt worden als plaats van samenkomst voor de bewoners (kinderen konden samen spelen. Er konden feesten en markten worden gehouden).
- Sociale controle / orde/veiligheid: de grote binnenruimte zorgde voor sociale controle en toezicht binnen de gemeenschap.
- Verbetering van woonomstandigheden voor arbeiders: de binnenplaats met glazen overkapping zorgde tegelijkertijd voor daglicht en beschutting.

per juist antwoord

1

16 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Dankzij betere levensomstandigheden kunnen arbeiders beter produceren (ze waren sterker, minder vaak ziek etc.).
- Arbeiders zijn altijd op tijd (of hebben geen excuus om te laat te komen) want ze wonen naast de fabriek.
- Arbeiders kunnen beter, dag en nacht, in ploegen werken, want ze wonen naast de fabriek (er hoeft 's nachts niet ver naar het werk gereisd / gelopen te worden).
- Arbeiders kunnen zo, ook in hun vrije tijd, in de gaten worden gehouden / worden gedisciplineerd.
- Arbeiders kunnen door scholing effectiever (leren) produceren / kunnen door scholing ook complexere taken goed uitvoeren.
- Arbeiders kunnen door scholing worden opgevoed / gedisciplineerd tot modelwerknemers.

per juist antwoord

1

17 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Le Corbusiers ontwerp bevat, net als de Familistère, eigen voorzieningen (winkels, zwembad, gemeenschappelijke tuin).
- In Le Corbusiers ontwerp is er, net als in de Familistère, aandacht voor het samenleven van de bewoners door het delen van (gemeenschappelijke) ruimtes en centrale plekken (zoals het dak en de winkelstraat).
- In Le Corbusiers ontwerp zijn, net als in de Familistère, comfortabele en/of lichte appartementen gecreëerd voor arbeiders.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

18 maximumscore 3

Het gebouw is modern vanwege (drie van de volgende):

- de hoogte van het gebouw / de verticale bouw.
- de toepassing van het principe van betonskeletbouw en/of het gebruik van beton als gestandaardiseerd bouw materiaal.
- de strakke, geometrische bouwvolumes en/of de nadruk op horizontale en verticale lijnen.
- de vormtaal: de decoraties in de vorm van geometrische patronen.
- de machine-esthetiek / vormgeving waarin nieuwe/industriële techniek benadrukt/verheerlijkt wordt (de schoorsteen op het dak wordt niet verhuld, maar juist uitvergroot/benadrukt).
- de (eerlijke) toepassing van materiaal / béton brut.
- het plaatsen van het gebouw op pijlers, waardoor een vrij grondvlak ontstaat.

per juist antwoord

1

19 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Goedkope bouw / lage kwaliteit, maakte dat woningen snel verpauperden.
- Planmatige, grootse opzet van de architectuur leidde tot anonieme massabouw en daardoor een verlies aan identiteit / een verlies aan mogelijkheden voor eigen inbreng (waardoor bewoners wegtrokken).
- Scheiding van functies (wonen, werken, recreëren) maakte de delen van de wijk weinig gevarieerd en daarmee onaantrekkelijk en/of maakte woonwijken overdag 'onbewoond' en omgekeerd kantoor- en winkelgebieden 's avonds uitgestorven.
- De grote openbare/gemeenschappelijke gebieden (zoals parken en groenstroken) verpauperden, omdat niemand zich ervoor verantwoordelijk voelde.
- Het modernistisch ideaal werd als een kant-en-klaar 'format' overal ter wereld toegepast, zonder goed rekening te houden met lokale culturele / maatschappelijke omstandigheden.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

20 maximumscore 3

drie van de volgende:

- bottom-up-principe
of
De bewoners zijn zelf verantwoordelijk voor hun woonomgeving / komen zelf met een initiatief.
- principe van tijdelijkheid / flexibiliteit
of
de voortdurende aanpassing en verandering van het gebouw aan de omstandigheden
- het principe van hergebruik/recycling/duurzaamheid
of
het hergebruik van bestaande bebouwing / materialen / structuren
- principe van informaliteit
of
Regels worden niet centraal / van bovenaf / wettelijk opgelegd, maar zijn afwezig en/of er is sprake van zelfregulering (de bewoners creëren een gemeenschap met regels voor samenleven en het toezicht daarop)

per juist antwoord

1

Historie, stereotypen en de toekomst van geëngageerde kunst

21 maximumscore 1

een van de volgende:

- Walker plaatst een beladen voorstelling van een ruiter die op een zwarte vrouw rijdt (in plaats van op een paard) tegenover het onschuldig tafereel van een moeder met kinderen.
- Walker plaatst het overdreven/absurde beeld van een ruiter die op een zwarte vrouw rijdt, tegenover het beeld van ingetogenheid / alledaagsheid: een moeder met kinderen.
- Walker plaatst een voorstelling van wangedrag / slavendrijven tegenover een voorbeeld van (negentiende-eeuws) correct leven: vrouwelijke nijverheid / zorg voor kinderen / handwerken
- Walker plaatst een voorstelling met omkeringen: een konijn als jager / een vrouw als rijdier, tegenover een voorbeeld van (negentiende-eeuws) juistheid: vrouwelijke nijverheid / zorg voor kinderen / handwerken.

Vraag	Antwoord	Scores

22 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Door de wegwijzer (die alle kanten op wijst / in brand staat) ontstaat de suggestie dat een verhaal/een geschiedenis (dat van de jockey op de vrouw) verschillende kanten op kan gaan.
- Door het spel met het wiel, dat alle kanten op kan rollen, ontstaat de suggestie dat een verhaal / een geschiedenis door toevalligheden een andere wending kan krijgen.
- Door het gebruik van absurde beelden, zoals de jockey die op een vrouw rijdt / een kind met een vreemd 'monsterlijk' hoofd / het werpen van een baby, laat Walker hier zien dat geschiedschrijving vaak bestaat uit overdrijvingen / vertekeningen / de geschiedschrijving geen reëel beeld geeft.
- Door het gebruik van omkeringen, in dit geval dader-slachtoffer, zoals de vrouwen die een man aanvallen, laat Walker hier zien dat rollen in geschiedenissen (afhankelijk van visie of perspectief) kunnen wisselen.
- Door het beeld (van enkel wat hoopjes/restanten) in combinatie met de tekst 'The End' stelt Walker de geschiedenis voor als een geconstrueerd verhaal. Er is hier sprake van een definitief einde, dat er in werkelijkheid niet is.

per juist antwoord

1

23 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Door de fragmentarische opzet / het naast elkaar plaatsen van losse (verhaal)fragmenten (gescheiden door witruimtes) blijkt dat Walker hier de geschiedenis ziet als een verzameling van losse verhalen (fragmenten) die geen eenduidig beeld / geen eenduidige geschiedenis vormen.
- Door de verschillende richtingen in de compositie lijkt het verhaal van verschillende kanten te kunnen worden gelezen / verschillende kanten op te kunnen gaan (het einde staat er los van), daaruit blijkt dat Walker hier de geschiedenis beschouwt als een reeks van gebeurtenissen die elkaar niet logisch opvolgen.
- Doordat de figuren niet in kloppende verhoudingen staan ten opzichte van elkaar blijkt dat Walker hier de geschiedenis ziet als een reeks losse gebeurtenissen, die weergegeven kunnen worden vanuit verschillende perspectieven / posities.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
24	maximumscore 1 een van de volgende: – Door de projectie van de gekleurde stukken papier breidt het werk zich uit over muur, plafond en vloer, en vormt zo een omgeving waarin de beschouwer wordt opgenomen. – Door de projectie krijgen de figuren/figuurgroepen een achtergrond, waardoor er samenhang / dynamiek / diepte ontstaat en de beleving wordt versterkt / een verhaal wordt gesuggereerd. – Door de projectie verschijnt de (slag)schaduw van de beschouwer op de muur tussen de andere schaduwen/silhouetten en daarmee wordt hij/zij zélf een personage in het verhaal.	
25	maximumscore 2 • Walker gebruikt opnieuw de stereotiepe, racistische beelden van Afro-Amerikanen. De zwarte gemeenschap is er niet bij gebaat om deze beelden levend te houden / deze beeldvorming te versterken (het is extra frustrerend als dit gebeurt door personen uit eigen gelederen) • voorbeeld: clichés rondom domheid / gewelddadigheid / oerdriften/seksualiteit, zoals: de 'zwarte vrouw' die een wortel wordt voorgehouden / de persoon die aan de haren wordt getrokken / het werpen van een kind / de zwarte vrouw die wordt bereden door een man / de naakte op handen en voeten steunende vrouw	1 1
26	maximumscore 3 drie van de volgende: – Géricault is sociaal betrokken: hij toont sociale misstanden / hij brengt de situatie van de onderklasse van de maatschappij in beeld. – Géricault verkondigt een politieke boodschap: het onderwerp dat de aanleiding vormt voor dit schilderij, een regeringsfregat dat opvarenden in de steek liet, kan gezien worden als een kritiek op de (koningsgezinde) regering. – Géricault mengt zich in een maatschappelijke discussie: de donkere mensen op het vlot bekleden een heldenrol/triomferende rol (zien het schip aan de horizon) en dat kan gezien worden als een statement in de discussie over het afschaffen van de slavernij / slavenhandel. – Géricault neemt met dit doek zelf risico, het kon hem zijn carrière kosten. per juist antwoord	1

Vraag	Antwoord	Scores

27 maximumscore 2

- (voorstelling)
Darkytown Rebellion bevat verwijzingen naar *Le radeau de la Méduse*, zoals de mast met het opbollende zeil (links) / de wapperende vlag (de rode doek uit het schilderij van Géricault) 1
- (thema)
Het thema van *Le radeau de la Méduse* zal Walker hebben aangesproken vanwege de geëngageerde thematiek / vanwege de sociaal-maatschappelijke wantoestanden die aan de kaak worden gesteld / vanwege het raakvlak met koloniale geschiedenis (het schip *La Méduse* was op weg naar Senegal) 1

28 maximumscore 2

- (formaat en techniek) 1
Walker maakt gebruik van een enorm (wandvullend) formaat en haar werk verwijst in dat opzicht naar historiestukken, maar ze kiest met knipselwerk voor een techniek die in de kunsthistorische traditie niet serieus wordt genomen / tot de huisvlijt / tot 'vrouwenkunst' wordt gerekend
- (inhoud) 1
In historiestukken worden verhalen uit de geschiedenis vaak geïdealiseerd en/of worden heldhaftige scènes getoond, terwijl Walkers knipselwerken die geschiedenis karikaturaal representeren / terwijl Walker kiest voor 'nederige' scènes
of
In historiestukken worden verhalen uit de geschiedenis vaak getoond vanuit één perspectief, terwijl Walkers werk de meerduidigheid van een verhaal / van de geschiedenis toont

Vraag	Antwoord	Scores

29 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (locatie): De (zonnige) kust is typisch een plek voor reclamemateriaal voor vakanties of mode, maar ook een plek waar ongelukken gebeuren (het aanspoelen van drenkelingen).
- (pose van het model): Een mens liggend op de rug met de mond half geopend kan een expressieve pose zijn uit de reclame/modedefotografie, maar kan ook geassocieerd worden met het beeld van levenloosheid/uitputting uit de documentairefotografie.
- (de scène): Een scène met personen (inclusief een fotograaf) gegroepeerd om een persoon op de grond, gecombineerd met een scherm en afzetlint, kan de productieploeg van een (reclame)fotograaf betreffen, maar kan ook worden geassocieerd met een plaats delict en getuigen van een ongeval (en een politiefotograaf die dit vastlegt).
- (kleding) De uniform geklede mannen in (strakke) witte shirts kunnen worden gezien als modellen die een nieuw modebeeld tonen / figureren in een mode-fotoshoot, maar ze kunnen ook gezien worden als leden van een politie-eenheid op een plaats delict.

per juist antwoord

1

30 maximumscore 2

- presentatie in Nice: 1
 Door de foto's op straat in abri's te tonen zaait Visser verwarring over de status van de foto's: de abri suggereert dat het reclame is, maar het blijft onduidelijk waarvoor. Hierdoor maakt Visser duidelijk dat de context sturend is voor de interpretatie van een beeld.
 of
 Door de foto's op straat in abri's te tonen kan een passant hetzelfde beeld op verschillende locaties tegenkomen en ervaren dat de context / omgeving invloed heeft op de interpretatie van dat ene beeld / ervaren dat eenzelfde foto op een andere plek een nieuwe betekenis kan krijgen.
- presentatie in musea: 1
 of
 Door de foto's op straat in abri's te tonen kan een passant gaandeweg steeds meer van deze (verschillende) kunstwerken tegenkomen en kan hij het kunstwerk als geheel geleidelijk aan / uiteindelijk in één context gaan plaatsen.
- presentatie in musea:
 In het museum, waar de foto's naast elkaar hangen, zal het publiek een verschuiving ervaren tussen enerzijds het ogenschijnlijke karakter van documentairefotografie en anderzijds het karakter van geënceneerde- of modedefotografie. Hierdoor wordt de beschouwer bewust van het feit dat kadrering en/of keuzes ten aanzien van rangschikking bepalend zijn voor de interpretatie van het beeld.

Vraag	Antwoord	Scores

31 maximumscore 2

Vissers werk past goed bij de taak die Heijne voor kunstenaars ziet weggelegd, omdat het (twee van de volgende):

- de 'wereld weer diepte geeft' door mensen te laten nadenken over de invloed die media zoals modiefotografie en reclame (Heijne: kunstmatige sensaties van de massacultuur) hebben op hoe wij de (zichtbare) werkelijkheid / beelden interpreteren.
- de toeschouwer in laat zien dat een beeld van een man op het strand net zo makkelijk aangezien kan worden voor een fotoshoot (oppervlakkige reclamewereld) als voor een drenkeling / vluchteling op het strand (documentairefotografie/maatschappelijk drama) en dat interpretatie afhankelijk is van de individuele ervaring (de achtergrond of het perspectief van waaruit we kijken en interpreteren).
- met de middelen van de consumptiemaatschappij (reclame abri's) een belangrijk gevolg van globalisering laat zien, namelijk de migrantenstromen aangetrokken door welvaart / veiligheid (reële slachtoffers van globalisering).

per juist antwoord

1

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinator in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 26 mei naar Cito.

De normering in het tweede tijdvak wordt mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Als het tweede tijdvak op uw school wordt afgenomen, zend dan ook van uw tweede-tijdvak-kandidaten de deelscores in met behulp van het programma WOLF.

6 Bronvermeldingen

afbeelding 1	Marc Bijl, Create a fundament, 2004 http://sanderscollection.nl/nl/Collection/Marc-Bijl-Create-A-Fundament-2004 , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
afbeelding 2	Marc Bijl, Fundamentality IV, 2008 http://www.paulmertz.nl/beeld/images/antennebeeld_25.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
afbeelding 3	Marc Bijl, Fundamentality VI, 2009 http://archiv2.fridericianum-kassel.de/fileadmin/_processed_/csm_Marc_Bijl_Fundamentality_VI_2009_05ecc19a9d.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
afbeelding 4	vlag van de Europese Unie
afbeelding 5	Marc Bijl, The Union, European Culture Flag, 2004 https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/2a/d7/a4/2ad7a49860f49d7d3d0c274b7ef175c6.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
afbeelding 6	Hans Haacke, Star Gazing, 2004 http://media.chicagogmag.com//images/2011/0111/C201101-A-W-J-T-Mitchell-Star-Gazing.jpg?ver=1294765986 , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
afbeelding 7	Hans Haacke, Times Square Star Gazing, 2005 http://arttattler.com/Images/NorthAmerica/NewYork/Queens%20Museum%20of%20Art/New%20York/Times-Square-Star-Gazing.jpg
afbeelding 8	plattegrond van het fabriekscomplex in New Lanark
afbeelding 9	André Godin, Familistère, 1859 https://elus-npdc.eelv.fr/wp-content/blogs.dir/46/files/2013/11/ESS-4-11-2013-Guise-site.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
afbeelding 10	Le Corbusier, Unité d'habitation, 1952 http://40.media.tumblr.com/658dcc9ea6978ed73ea8a5b39e6dbb43/tumblr_mz1yzpLTiB1soavyuo1_1280.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
afbeelding 11	luchtfoto van Clichy-sous-Bois http://les40kartierslesplusdif2.skyrock.com/3007548453-Clichy-sous-Bois-Montfermeil-Grand-Ensemble-Haut-et-Bas-Seine-St.html , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
afbeelding 12	Torre de David https://hotcharchipotch.wordpress.com/2013/03/31/readapt-the-habitat/ , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
afbeelding 13	Torre de David http://static.dezeen.com/uploads/2012/08/dezeen_Torre-David_Grand-Horizonte_10.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015

afbeelding 14	Torre de David http://opencityprojects.com/wp-content/uploads/2015/02/interior.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
afbeelding 15	Kara Walker, <i>Camptown Ladies</i> , 1998 http://journals.msvu.ca/index.php/atlantist/article/viewFile/683/673 , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
afbeelding 16	Kara Walker, <i>Darkytown Rebellion</i> , 2001 http://whitney.org/www/karawalker/images/walker_darkytown_rebellion.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
afbeelding 17	Théodore Géricault, <i>Le radeau de la Méduse</i> , 1818 https://nl.wikipedia.org/wiki/Het_vlot_van_de_Medusa_(schilderij)#/media/File:Th%C3%A9odore_G%C3%A9ricault_-_Le_Radeau_de_la_M%C3%A9duse.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
afbeelding 18 tot en met 22	Barbara Visser, <i>Le monde appartient à ceux qui se lèvent tôt</i> , 2002, http://www.barbaravisser.net/pix/21341712_LE_MO_cro.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
afbeelding 23 tot en 25	Barbara Visser, <i>Le monde appartient à ceux qui se lèvent tôt</i> , 2002, http://www.barbaravisser.net/pix/21341712_LE_MO_cro.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
figuur 1	punk graffiti
figuur 2	Marc Bijl, <i>Fundamentality IV</i> , 2008 http://www.paulmertz.nl/beeld/images/antennebeeld_25.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
figuur 3	Abu Ghraib gevangenis, 2003 https://en.wikipedia.org/wiki/Abu_Ghraid_prison , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
figuur 4	gravure van New Lanark http://www.newlanark.org/uploads/New%20Lanark.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
figuur 5	gravure van Le Familistère http://static.skynetblogs.be/media/2130/dyn006_original_520_203_pjpeg_2649770_101f23767453e60d6364af29298364dc.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
figuur 6	foto van een van de binnenplaatsen van Le Familistère http://www.histoire-image.org/pleincadre/index.php?i=92&id_sel=undefined , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
figuur 7	foto van het dak van de <i>Unité d'habitation</i> http://www.themodernhouse.net/wp-content/uploads/2013/04/le-corb-950x634.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
figuur 8	foto van flats in Clichy-sous-Bois http://romagazine.nl/14nwsite/wp-content/uploads/2015/02/clichy-sous-bois.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015
figuur 9	Kara Walker, <i>Camptown Ladies</i> , detail http://thebaresquare.com/wp-content/uploads/2012/07/kara-walker-camptown-ladies.jpg , laatst geraadpleegd op 5-10-2015

- figuur 10 Knipselwerk van Laura McKenzie, <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/vam-blog/dp-content/470046734d802134f58384675201f6a0.jpg>, laatst geraadpleegd op 5-10-2015
- figuur 11 detail uit je *Le radeau de la Médus* van Théodore Géricault
- figuur 12 foto van een tentoonstelling met het werk *Le monde appartient à ceux qui se lèvent tôt* van Barbara Visser
http://www.els-hanappe.com/wp-content/uploads/2012/10/Barbara-Visser_posters-150x150.jpg, laatst geraadpleegd op 5-10-2015
- figuur 13 foto van een tentoonstelling met het werk *Le monde appartient à ceux qui se lèvent tôt* van Barbara Visser
<http://www.muhka.be/images/960/629.jpg>, laatst geraadpleegd op 5-10-2015

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.
- NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift te laat zou komen.

In dat geval houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 63 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Kunst en revolutie

1 maximumscore 2

twee van de volgende:

- moed / onverzettelijkheid: spreidstand van de benen / krachtige gebaren door middel van gestrekte armen en benen
- eensgezindheid: drie mannen met dezelfde gebaren en houdingen
- trouw: gezamenlijk zweren van de eed door het opheffen van de arm
- opofferingsbereidheid: de mannen ogen onverschrokken (terwijl de vrouwen treuren vanwege het mogelijk definitieve afscheid)

per juist antwoord

1

2 maximumscore 1

De eed van de Horatii gaat over drie broers die hun leven in dienst stellen van de staat / het vaderland. Dit onderwerp was geschikt voor het Franse hof omdat het appelleert aan gevoelens van loyaliteit aan de staat / vaderlandsliefde.

of

De eed van de Horatii is een klassiek verhaal (Livius), hiermee 'spiegelde' het Franse hof zich aan de grootheid van de Romeinen (de klassieken).

3 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

De strijd voor een republiek, de soldaten in het verhaal trekken ten strijde in het belang van de Romeinse Republiek (Livius, de schrijver van het verhaal, stond bekend als voorstander van de republiek).

of

Het in actie komen van burgers (de soldaten in het verhaal zijn burgersoldaten) / het idee van autonomie versus hiërarchie (Livius, de schrijver van het verhaal, stond bekend als voorstander van de burgersoldaat).

Vraag	Antwoord	Scores

4 maximumscore 3

vier van de volgende:

- Er is sprake van een symmetrisch / evenwichtig geordende compositie.
- Een schilderstijl waarin sprake is van een scherpe / duidelijke afbakening van vormen (nadruk op de tekening / lineair).
- Er is sprake van een fijne/gladde penseelvoering.
- Er is sprake van een harde belichting, met een accent op de handeling(en).
- Er is sprake van een heldere ruimtelijke ordening / een kijkdoo-effect / een planmatige opzet (plans zijn evenwijdig aan het beeldvlak en de diepte is beperkt).
- Er is sprake van een gesloten compositie / alle handelingen (en figuren) blijven binnen het kader.
- Het gebruik van heldere kleuraccenten (verzadigde kleuren) op de voorgrond ten opzichte van gedempte kleuren in de achtergrond.
- Kleurgebruik in dienst van de vorm / de vormen (op de voorgrond) worden vrijwel volledig ingekleurd met de lokale kleur.

indien vier aspecten juist	3
indien drie aspecten juist	2
indien twee aspecten juist	1
indien minder dan twee aspecten juist	0

5 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De neoclassicistische kunst was nog relatief nieuw en was niet (al sterk) verbonden met de monarchie/de aristocratie/het oude regime (die/dat eerder geassocieerd werd met rococo en barok).
- De neoclassicistische kunst werd geassocieerd met rationaliteit/verlichting (en daarmee vooruitstrevendheid) en was daarom geschikt voor de 'nieuwe toekomst'.
- De neoclassicistische kunst leende zich door het streven naar helderheid (in voorstelling en vormgeving) voor het herkenbaar/leesbaar visualiseren van politieke idealen c.q. propaganda.

per juist antwoord	1

Vraag	Antwoord	Scores

6 maximumscore 1

In de prent wordt, door het gebruik van verschuifbare poppetjes en/of dieren op wieltjes, kritiek verbeeld ten aanzien van het popachtige / houterige karakter van de figuren.

of

In de prent wordt, door het gebruik van verschuifbare poppetjes en/of dieren op wieltjes, kritiek verbeeld ten aanzien van de plaatsing / verhoudingen van de figuren ten opzichte van de koeien.

7 maximumscore 1

Courbet stelt in dit schilderij bestaande ideeën over klassenverhoudingen op scherp door op groot formaat en/of in een idyllische setting een scène weer te geven waarin klassenverhoudingen een rol spelen.

8 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Dergelijke grote en tijdelijke manifestaties krijgen vaak veel aandacht van de pers / trekken veel bezoekers en daarmee komt ook deze problematiek weer in beeld / op de agenda.
- Op dergelijke kunstmanifestaties kunnen (onder de vlag van artistieke vrijheid) ideeën worden getoond die elders niet altijd getoond mogen worden.
- De bijzondere locatie / de specifieke context van dergelijke tentoonstellingen kan de betekenis van het werk verdiepen/verbreden.

per juist antwoord

1

9 maximumscore 1

een van de volgende:

- Kunst moet activistisch/politiek/geëngageerd zijn, het werk is (in 2008) gemaakt/bedacht met de intentie om de situatie van Palestijnen te veranderen.
- Kunst is meer dan esthetiek, het werk is gemaakt door amateurs/door vluchtelingen en het doel is belangrijker dan hoe het eruitziet.

10 maximumscore 1

De doelstelling van de Berlin Biennale 2012 is in Martens' ogen te hoog gegrepen, want hij betwijfelt / ontkent dat geëngageerde kunst een rol van betekenis kan spelen in maatschappelijke veranderingen / in de realiteit.

Vraag	Antwoord	Scores

11 maximumscore 2

- Kunst is wel een 'wapen' (een van de volgende): 1
 - Davids *De eed van de Horatii* werd door het Franse hof bedoeld en ingezet als 'wapen' om de openbare moraal te verstevigen.
 - Davids kunst werd beschouwd als een 'wapen', anders zou *De eed van de Horatii* niet 'geannexeerd' zijn door de revolutionairen / anders zouden de revolutionairen hem geen opdracht hebben gegeven voor het maken van 'De eed op de Kaatsbaan'.
 - David werd (vanwege zijn politieke activiteiten en) vanwege zijn politiek getinte werk gevangen gezet en/of verbannen (zijn kunst werd als bedreigend gezien / kunst opereert niet in een vrije zone).
- Kunst is geen 'wapen' / opereert in een vrije zone (een van de volgende): 1
 - Het maatschappelijk effect van Davids *De eed van de Horatii* was blijkbaar beperkt. Het was gemaakt als pro-monarchie, maar werd na de revolutie niet verboden.
 - David ondersteunde gedurende zijn leven met zijn werk machthebbers met uiteenlopende (politieke) ideeën (de Bourbons, republikeinen, Napoleon), hieruit blijkt dat kunst / de kunstenaar (tot op zekere hoogte) in een vrije zone opereerde.

Podia voor politiek

12 maximumscore 2

De installatie (twee van de volgende):

- is flexibel, de vorm zou aangepast kunnen worden aan verschillende ruimtes / zou eenvoudig in verschillende opstellingen kunnen worden geplaatst (bijvoorbeeld groter of kleiner, afhankelijk van het aantal deelnemers).
- is eenvoudig te demonteren en/of is gemaakt van weinig/licht materiaal en daardoor makkelijk te vervoeren (en zou zodoende op een andere plek weer kunnen worden opgebouwd).
- is gemaakt van eenvoudig en/of (bijna) universeel materiaal en zou zodoende overal ter wereld (nieuw) kunnen worden geconstrueerd.
- bestaat uit een simpele constructie, waardoor deze eenvoudig door (bijna) iedereen gebouwd zou kunnen worden.
- kent een basale aankleding, zoals de vlaggen die eenvoudig (bijvoorbeeld door de deelnemers zelf) aan te brengen zijn.

per juist antwoord 1

Vraag	Antwoord	Scores

13 maximumscore 3

drie van de volgende:

- De ideale democratie staat (niet alleen voor landen, maar) voor alle soorten partijen open (geen uitsluiting), ook (of juist) verboden organisaties zijn welkom. Dit blijkt uit dit kunstwerk doordat 'verboden' organisaties worden uitgenodigd/deelnemen / doordat 'verboden' vlaggen worden opgehangen.
- In de ideale democratie hebben de deelnemers een gelijkwaardige rol / is sprake van een egalitaire benadering. Dit blijkt in dit kunstwerk uit dezelfde/gelijkwaardige posities die de deelnemers innemen / doordat een hiërarchie ontbreekt.
- In de ideale democratie is sprake van een directe confrontatie. In deze installatie staan deelnemers in direct contact met elkaar / dicht bij elkaar en/of staan vertegenwoordigers en publiek dicht bij elkaar.
- In de ideale democratie zoekt het debat het publiek op / wordt het debat naar het publiek gebracht (in plaats van dat het debat telkens op dezelfde vaste locatie wordt gevoerd. De *New World Summit* wordt telkens op een andere locatie georganiseerd).

per juist antwoord

1

14 maximumscore 2

- Engagement als betrokkenheid bij een (willekeurig wat voor politiek) standpunt en/of maatschappijvisie. In dit geval is het Duitse paviljoen te zien als geëngageerd vanwege de uitdrukking van of betrokkenheid bij het nationaalsocialistische gedachtegoed
- Engagement als een kritische houding / een houding waarbij de status quo / het bestaande systeem in twijfel wordt getrokken of aangevallen. In dit geval is de architectuur niet geëngageerd, omdat het bestaande systeem wordt bevestigd / de architectuur geen kritiek vormt / geen alternatief biedt

1

1

15 maximumscore 3

drie van de volgende aspecten:

- (anatomie) De overdrijving en/of verheerlijking van het gespierde (mannelijke) lichaam duidt op kracht.
- (formaat) Het meer dan levensgrote formaat van het beeld imponeert/maakt indruk.
- (houding) Het klaarstaan (schuin gedraaid staan) met de hand aan het zwaard duidt op strijdvaardigheid.
- (houding) De man staat met het hoofd deels over schouder gedraaid wat duidt op alertheid (iets wat achter hem staat).
- (titel) De titel roept op tot paraatheid/bereidheid voor de strijd.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
16	maximumscore 3	
	De Duitse Mark staat symbool voor (de motieven achter) de eenwording van Duitsland en/of staat symbool voor de ontwikkeling van Duitsland als één (kapitalistische / niet-communistische) staat	1
	De foto van Hitler staat symbool voor het naziverleden van Duitsland	1
	De stukgeslagen vloer staat symbool voor de vernietigingen in de Tweede Wereldoorlog en/of staat symbool voor het afrekenen met het naziverleden en/of staat symbool voor de puinhoop die het herenigde Duitsland (nog) is (vanwege het roerige verleden)	1
17	maximumscore 1	
	Haacke geeft kritisch commentaar op het idee van de Duitse eenheid / toont het duistere verleden van Duitsland en dat geeft aanleiding om te twijfelen aan zijn ambassadeurschap van de Duitse politiek / aan zijn positieve visie op Duitsland.	
18	maximumscore 2	
	Het ideologisch doel van Rietveld (en van De Stijl) was, door het creëren van een nieuwe universele vormgeving, te komen tot een nieuwe mens en/of een nieuwe ideale (gelijke) samenleving	1
	voorbeeld van de vormgeving (een van de volgende):	1
	– De geometrische / rechthoekige (of vierkante) volumes die Rietveld in het paviljoen toepast golden (in de filosofie van De Stijl) als universele vormen. – Het ontbreken van decoratie en/of de witte gladde wanden passen in de filosofie van De Stijl waar het grillige en het toevallige dienden te worden uitgesloten.	

Vraag	Antwoord	Scores

19 maximumscore 3

drie van de volgende:

- De samenwerking tussen verschillende disciplines sluit aan bij het streven van De Stijl naar een samengaan / synthese van de kunsten (architectuur, schilderkunst).
- De open (geometrische) houten constructie met een podium, trappen en overloop, sluit aan bij de opvattingen van De Stijl/Rietveld over de visuele begrenzing van ruimte / de doorgaande ruimte.
- De rood gekleurde houten constructie (installatie) en/of het gebruik van primaire kleuren (ontwerpmodel) sluit aan bij de opvattingen over kleur van De Stijl (gebruik van 'universele', primaire kleuren).
- Het gebruik van een geometrische/rechthoekige structuur / de structuur van horizontale en verticale balken in de installatie sluit aan bij de opvattingen over vorm van De Stijl (het gebruik van universele vormen in plaats van grillige, individuele vormen).
- De samenwerking an sich en/of het samenwerken aan een kunstwerk sluit aan bij het basisidee van De Stijl, waarbij kunst in dienst staat van de samenleving en/of het individuele in dienst staat van het universele.

per juist antwoord

1

20 maximumscore 1

Met het tonen van 'feitelijke' gegevens over de culturele, economische en politieke situatie van deelnemende landen probeert Staal achterliggende politieke mechanismes / (machts)factoren in de (kunst)wereld / van de biënnale bloot te leggen.

21 maximumscore 2

- Paviljoen van Rietveld uit 1953 (een van de volgende):
 - de architectuur van Rietveld is uit te leggen als propaganda voor een specifiek soort samenleving / politiek (socialistisch).
 - de keuze voor Rietveld (destijds) kan gezien worden als een politieke keuze: tonen hoe vooruitstrevend/modern Nederland is.
- *The Ideological Guide* / de app van Staal is te zien als een soort anarchistische propaganda / als propaganda voor zijn streven naar democratie/openheid

1

1

Vraag	Antwoord	Scores

Geëngageerd servies

22 maximumscore 2

- voorstelling (een van de volgende): 1
 - De houtsnede toont een middeleeuwse kathedraal (en werkplaatsen/Bauhütte): deze symboliseert het ideaal van samenwerking (van de verschillende kunsten) aan het gebouw van de toekomst.
 - De drie sterren verwijzen naar de drie kunstdisciplines: architectuur, schilderkunst en beeldhouwkunst die gezamenlijk het ideaal moeten realiseren (geen aparte opleidingen maar alle drie geïntegreerd in één opleiding).
- keuze voor houtsnede (een van de volgende): 1
 - De houtsnedetechniek verwijst naar de kunst in de middeleeuwen waar, net als in het Bauhausideaal, geen onderscheid bestond tussen ambacht en kunst.
 - De houtsnedetechniek verwijst naar aandacht vanuit het Bauhaus voor ambacht / ambachtelijke technieken.

23 maximumscore 2

- Er werd (vanaf ca. 1920) een beleid gevoerd waarbij (een van de volgende): 1
 - toelating van vrouwen tot de meubel- en/of architectuuropleiding werd ontmoedigd.
 - vrouwen bij voorkeur werden geplaatst in de textiel- en/of keramiek- en/of boekbindersopleiding.
- De Bauhausdirectie voerde dit officiële beleid, omdat het werk te zwaar zou zijn (in een meubelmakerij) en/of er weinig carrièreperspectieven waren voor vrouwen na het afronden van de meubel- en/of architectuuropleiding 1

Vraag	Antwoord	Scores

24 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Beide ontwerpers maken gebruik van geometrische grondvormen.
- Beide ontwerpers gebruiken geen toegevoegde versieringen.
- Beide ontwerpers vinden functionaliteit in de vormgeving belangrijk: de theekannen moeten goed schenken (vormgeving schenktuit) / de kannen moeten goed in de hand liggen (plaatsing handgrepen, gewichtsverdeling) / de handgrepen mogen niet te veel opwarmen (ebbenhout, riet).
- Beide ontwerpers gebruiken/verwerken materiaal 'eerlijk' / 'puur'.

per juist antwoord

1

25 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Bogler ontwerpt vaste/standaard onderdelen/vormen die in verschillende (eind)producten toegepast kunnen worden (systeemdenken / seriematig ontwerpen).
- Bogler werkt met gips als basismateriaal, met als doel een gegoten keramische theepot te kunnen produceren. Het gieten op basis van een mal kan machinaal / kan op industriële wijze.
- Bogler kiest voor materiaal dat ruim voor handen is / goedkoop is.

per juist antwoord

1

26 maximumscore 2

twee van de volgende:

- de (absurde) combinatie van elementen (bont en servies) waardoor een onwerkelijk / droomachtig object ontstaat
- het gebruik van materialen en vormen die aanleiding geven voor een Freudiaanse interpretatie / tot seksuele interpretaties/associaties
- het (deels) gebruik maken van een gewoon alledaags voorwerp, servies / het gebruik van de ready made
- de associatieve / spontane wijze waarop het (idee voor het) werk is ontstaan (Het werk zou, min of meer associatief, zijn ontstaan in een gesprek tussen Picasso en Oppenheim)

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

27 maximumscore 2

- voordeel (een van de volgende): 1
 - Deze rol was een bevestiging/erkenning van haar eigen artistieke en/of door haar band met deze beroemde kunstenaar (en zijn kring) voelde zij zich gestimuleerd / vrij in haar denken en doen.
 - Zij behoorde daarmee aantoonbaar tot de vriendenkring van Man Ray: dat gaf haar aanzien en publiciteit.
 - Vanaf de jaren '70 werkte het als voordeel: ze werd gezien als onafhankelijke / geëmancipeerde vrouw tussen de beroemde mannelijke kunstenaars.
- nadeel (een van de volgende): 1
 - vanwege haar status als muze werd ze niet geacht om zelf kunst van betekenis te maken (als muze diende ze de 'meester' te inspireren / moest 'in de schaduw staan van')
 - Ze werd geacht in dezelfde stijl te werken om deel uit te blijven maken van die groep (en de roem), hierdoor werd haar artistieke vrijheid beperkt.

28 maximumscore 1

Door een kitscherige / goedkope / 'platte' imitatie te maken van haar 'magnum opus' overdrijft/benadrukt ze de icoonstatus van dat werk uit 1936 en maakt ze het belachelijk.

of

Door een kitscherige / goedkope / 'platte' imitatie te maken van haar 'magnum opus' relativeert/ontkracht ze de status van dat werk uit 1936.

of

Door een overdreven 'vrouwelijke' / tuttige / decoratieve variant te maken op haar 'meesterwerk' maakt ze de nadruk die (in recensies) op haar 'vrouwelijk kunstenaar'-zijn wordt gelegd belachelijk.

Vraag	Antwoord	Scores

29 maximumscore 3

- Voor Tiravanija is het proces / het sociale (het immateriële en niet de uitkomst) van belang in zijn kunst 1
- Dit blijkt uit (twee van de volgende aspecten van de vormgeving): 2
 - standpunt, van boven met enige afstand. Dit versterkt de suggestie van een achtergebleven restant / einde van een proces.
 - of
 - Het randje in de rechterbovenhoek wijst op het achteloos fotograferen van een restant / 'waardeloos' overblijfsel.
 - De wijze waarop de voorwerpen zijn gearrangeerd suggereert een toevallige / 'losse' verzameling, waardoor de voorwerpen weinig status krijgen.
 - De belichting van de foto is nonchalant / spontaan / natuurlijk: daarmee wordt het alledaagse karakter van het ensemble / de voorwerpen benadrukt.

Opmerking

Per juist genoemd aspect 1 scorepunt toekennen.

30 maximumscore 1

De titel, met name het onderdeel (...), is illustratief voor de rol die Tiravanija aan de beschouwer wil toekennen, omdat (een van de volgende):

- de beschouwer zelf het kunstwerk mag / moet invullen.
- het de beschouwer uitnodigt om zelf betekenis te geven aan het werk.

31 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Tiravanija's kunstwerken zijn alleen tijdelijk en plaatselijk aanwezig en/of het zijn geen blijvende objecten, daardoor is zijn werk onmogelijk te verhandelen.
- Tiravanija's kunstwerken zijn sociale processen / ontstaan door de interactie tussen mensen, dit maakt het werk ingewikkeld voor de handel.
- In Tiravanija's kunst speelt esthetiek / het uiterlijk van het werk geen / in mindere mate een rol, dit maakt het werk minder aantrekkelijk voor de handel.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

32 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Deze tentoonstelling stelt sociale samenkomst en/of uitwisseling van gedachten centraal door middel van groepsrondleidingen.
- Deze tentoonstelling is conceptueel van karakter: meer in verbeelding en idee dan materieel aanwezig.
- Deze tentoonstelling legt nadruk op het tijdelijke / procesmatige karakter van zijn werken; de eerdere werken "bestaan niet meer" maar moeten worden opgeroepen door beschrijvingen van hoe het geweest is.
- De rondleider is een (g)host; een gastheer die ook 'spook' is: het idee / het immateriële staat centraal.

per juist antwoord

1

33 maximumscore 2

- tegenstrijdigheid: kunst heeft geen doel / wil niets / is evocerend voor wie ervoor open staat, terwijl kritisch engagement gericht is op effect / een aanwijsbaar doel heeft / maatschappelijk (politiek of maatschappelijk of economisch) resultaat moet opleveren 1
- wel of geen kunst (een van de volgende): 1
 - Tiravanija's werk is in Pontzens visie wél kunst, want er is geen sprake van doelgerichte verandering en kritiek. Tiravanija brengt met zijn werk mensen bij elkaar, zonder voorbedachte uitkomst of (verborgen) agenda.
 - Tiravanija's werk is in Pontzens visie geen kunst, want het werk is kritisch ten aanzien van de (kunst)wereld en/of (kunst)handel en wil deze beïnvloeden.

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinerator in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 26 mei naar Cito.

De normering in het tweede tijdvak wordt mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Als het tweede tijdvak op uw school wordt afgenomen, zend dan ook van uw tweede-tijdvak-kandidaten de deelscores in met behulp van het programma WOLF.

6 Bronvermeldingen

afbeelding 1	Jacques-Louis David, <i>De eed van de Horatii</i> , 1784-1785
afbeelding 2	Gustave Courbet, <i>Les Demoiselles de village</i> , 1852
afbeelding 3	<i>Key of Return</i> , Bethlehem 2008
afbeelding 4	<i>Key of Return</i> , Berlijn 2008
afbeelding 5	Jonas Staal, <i>New World Summit</i> , 2012
afbeelding 6	Jonas Staal, <i>New World Summit</i> , 2012
afbeelding 7	Jonas Staal, <i>New World Summit</i> , 2012
afbeelding 8	Hans Haacke, bijdrage voor de Biënnale van Venetië, 1993
afbeelding 9	Hans Haacke, bijdrage voor de Biënnale van Venetië, 1993
afbeelding 10	Hans Haacke, bijdrage voor de Biënnale van Venetië, 1993
afbeelding 11	Hans Haacke, bijdrage voor de Biënnale van Venetië, 1993
afbeelding 12	model voor <i>Opera Aperta / Loose Work</i> , Nederlandse bijdrage voor de Biënnale van Venetië in 2011
afbeelding 13	<i>Opera Aperta / Loose Work</i> , Nederlandse bijdrage voor de Biënnale van Venetië, 2011
afbeelding 14	<i>Opera Aperta / Loose Work</i> , Nederlandse bijdrage voor de Biënnale van Venetië, 2011
afbeelding 15	Jonas Staal, <i>The Ideological Guide</i> , 2013
afbeelding 16	Jonas Staal, <i>The Ideological Guide</i> , 2013
afbeelding 17	Marianne Brandt, theeservies, 1924
afbeelding 18	Theodor Bogler, keramisch servies, 1923
afbeelding 19	Theodor Bogler, keramisch servies, 1923
afbeelding 20	Theodor Bogler, keramisch servies, 1923
afbeelding 21	Meret Oppenheim, <i>Object</i> , 1936
afbeelding 22	Meret Oppenheim, <i>Souvenir du "Déjeuner en fourrure"</i> , 1970
afbeelding 23	Rikrit Tiravanija, <i>Untitled 1989 (...)</i> , 1989
figuur 1	Jacques-Louis David, ontwerp voor 'De eed op de Kaatsbaan', 1791
figuur 2	prent met kritiek op <i>Les Demoiselles de village</i> , circa 1852
figuur 3	conferentieruimte Europese Unie
figuur 4	Ernst Haiger, Duits paviljoen, Biënnale van Venetië, 1938
figuur 5	Arno Breker, <i>Bereitschaft</i> , 1940
figuur 6	Arno Breker, <i>Bereitschaft</i> , 1940
figuur 7	Gerrit Rietveld, Nederlands paviljoen, Biënnale van Venetië, 1953

- figuur 8 tekening van het Nederlands paviljoen van Gerrit Rietveld, Biënnale van Venetië
- figuur 9 Lyonel Feininger, *Kathedrale*, 1919
- figuur 10 Theodor Bogler, gipsen ontwerpen voor een keramisch servies, 1923
- figuur 11 Man Ray, serie foto's van Meret Oppenheim, 1935-36
- figuur 12 tentoonstelling *Tomorrow is Another Fine Day* in het museum Boymans van Beuningen in Rotterdam, 2004-05
- figuur 13 tentoonstelling *Tomorrow is Another Fine Day* in het museum Boymans van Beuningen in Rotterdam, 2004-05

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
 - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
 - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
 - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het College voor Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.
- NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.
- NB3 Als het College voor Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.
Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

- a. Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
- b. Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden WOLF-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt. In dat geval houdt het College voor Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 75 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Edele arbeid

1 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De arbeiders zijn in alle rust/waardigheid aan het werk (terwijl het rapen van de resten korenaren hard werken is voor een magere opbrengst).
- Er is sprake van eenheid/samenwerking. Verschillende generaties, volwassenen werken in harmonie samen en de kinderen spelen ertussendoor en/of verschillende groepen werken rustig naast elkaar (er lijkt geen sprake van een strijd om het bemachtigen van de weinige resten).
- De arme plattelandsarbeiders ogen gezond / verzorgd (er lijkt weinig sprake te zijn van lijden vanwege de armoede / het zware werk).
- Het werk wordt gedaan in een zonnige atmosfeer en/of idyllisch ogende omgeving.

per juist antwoord

1

2 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Het diffuse licht geeft de situatie een zacht/sferisch/stemmig karakter.
- Het uitgebalanceerde kleurgebruik (geelgroene achtergrond, waartegen de blauwe figuren afsteken, met één helder rood en een helder blauw accent) draagt bij aan idee van harmonie/balans.
- Uit de ordening van de figuren spreekt een streven naar balans/harmonie (ze zijn gerangschikt langs een diagonale lijn afwisselend rechtop, gebukt of gebogen staan maakt het geheel 'levendig').

per juist antwoord

1

3 maximumscore 1

De negentiende-eeuwse (stadse) burgerij had een nostalgisch en geïdealiseerd beeld van de agrarische samenleving op het platteland. Dit geïdealiseerde beeld vormde een tegenhanger voor alles wat er mis was met het moderne leven in de stad en/of dit beeld van het platteland vormde een ontsnapping uit het stadse leven (escapisme).

Vraag	Antwoord	Scores

4 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Er wordt een beeld getoond van een 'rijk' plattelandsleven, met voldoende oogst.
- Er wordt een beeld getoond van een overheid die orde/gezag uitdraagt (de ambtelijke toezichthouder die aanwezig is bij het korenrapen zorgt voor het ordelijke verloop / straalt gezag uit).
- Er wordt een beeld getoond van een overheid die zorg draagt voor de armen in de samenleving (de armen mogen onder toezien van de overheid gratis voedsel van het land halen).
- Met het tonen van folklore en tradities kan de overheid benadrukken dat bestaande gezagsverhoudingen gehandhaafd worden.

per juist antwoord

1

5 maximumscore 4

Millet:

- De benadering van het onderwerp door Millet is realistisch (in tegenstelling tot de romantische benadering bij Breton) 1
- hij toont / benadrukt het zware boerenbestaan door de houding en mimiek van de boer en/of door de eenzaamheid van de boer in het weidse landschap / door de rotsachtige grond en de fel brandende zon 1

Courbet:

- De benadering van het onderwerp door Courbet is realistisch / sec / objectief en/of als een maatschappelijk vraagstuk (in tegenstelling tot de romantische benadering bij Breton) 1
- hij toont anonieme, hardwerkende arbeiders zonder idealisering en/of hij toont eenvoudige / de kunst onwaardig geachte types op het grootse formaat van een historiestuk en/of hij toont dat armoede overgaat van vader op zoon 1

Vraag	Antwoord	Scores

6 maximumscore 2

twee van de volgende:

- (verlangen naar eenvoud/oprechtheid) Uit de onderwerpskeuze spreekt een nostalgisch verlangen naar het harde, maar eerlijke leven van arme boeren.
- (nostalgie) De voorstelling verwijst naar zeventiende-eeuws genreschilderkunst in Nederland en daarmee naar een tijd van nationale trots. Deze hang naar de zeventiende eeuw is (in Nederland) een kenmerk van de romantiek.
- (verheerlijking van het eenvoudige leven) Door middel van een uitgebalanceerde compositie en/of zacht/warm licht en/of subtiel kleurgebruik wordt het harmonieuze samenzijn van het eenvoudige/arme gezin benadrukt.

per juist antwoord

1

7 maximumscore 3

- verschil in benadering (twee van de volgende): 2
 - Van Gogh kiest voor het vastleggen van een tafereel / levens die nog rauwer/armoediger zijn dan dat van de familie van Israëls.
 - Van Gogh kiest een standpunt (redelijk dicht op de figuren) waarbij de nadruk komt te liggen op de gemoedstoestand/psychologie van de afgebeelde personen (bij Israëls is er de nodige afstand tot de figuren).
 - Van Goghs penseelstreek is grover dan die van Israëls, hetgeen het ruwe karakter van het tafereel versterkt / het idee van een weerbarstig bestaan versterkt.
- doel van benaderingswijze: 1

Van Goghs doel was moraliserend, hij probeerde de waardigheid te tonen waarmee deze arme mensen hun lot dragen.

Vraag	Antwoord	Scores

8 maximumscore 3

- naar het leven: De koppen / handen / houdingen zijn in studies/schetsen direct bestudeerd en nagetekend bij de boerenfamilie die hij bezocht als voorbereiding op dit schilderij 1
- uit het hoofd: De compositie, de kleuren en het licht (en in minder mate ook de koppen / handen en houdingen) zijn later (verder) geconstrueerd (en vervormd/veranderd door de directheid/spontaniteit van schilderen) 1
- reden om beide werkwijzen toe te passen (een van de volgende): 1
 - Door zo te werken probeerde Van Gogh (naast een natuurgetrouwe weergave) meer 'leven' te brengen in het schilderij / te scheppen in plaats van af te beelden.
 - Het naar het leven schilderen van deze scène was praktisch moeilijk uitvoerbaar (deze boeren hadden geen tijd om uren voor Van Gogh te poseren, daarom greep hij terug op de aloude / gebruikelijke methode van het samenstellen van een schilderij uit verschillende schetsen en studies).

9 maximumscore 1

Van Gogh en Millet identificeerden zich met de hard werkende / eerlijke / oprechte arbeider.

of

Net als boeren waren Van Gogh en Millet handarbeiders die eerlijk werk deden zonder pretenties.

10 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Door het staande formaat wordt de beweging van beneden naar boven (en van voor naar achter) benadrukt, waardoor het werk nog zwaarder lijkt te worden.
- Het monotone (zwart-wit) kleurgebruik benadrukt de eenzijdigheid van de arbeid.
- Door de uitsnede worden zowel de figuren op de voorgrond getoond als de massa in de verte. Hierdoor wordt de omvang/grootte van de werkzaamheden benadrukt.
- Door de uitsnede heb je als beschouwer geen idee hoe groot het project is, hierdoor ontstaat de suggestie dat het almaar voortgaat / uitdijt.

Vraag	Antwoord	Scores

11 maximumscore 1

Van Gogh wilde laten zien dat het afbeelden van mijnwerkers en boeren recht moest doen aan hun leven: de kleuren, vormen en vormgeving moesten een eerlijk en echt beeld geven van hun leven en werk ('niet geparfumeerd, geen conventionele gladheid'). In het citaat van Levi Strauss wordt verwezen naar de zichtbare vuilheid, grauwheid van werkers die ook op de foto's aanwezig blijft.

12 maximumscore 2

- De mijnwerkers krijgen door zijn foto's niet daadwerkelijk een beter leven. De esthetische kwaliteit van de foto's (perfecte zwart-wit afdrukken, fraaie composities, oog voor het moment en voor detail, fraai licht etc.) roept wel bewondering op, maar leidt eerder af dan dat ze aanzet tot actie 1
- Salgado zou de kritiek kunnen pareren door aan te geven dat (een van de volgende): 1
 - hij juist dankzij een krachtige verbeelding de aandacht van zijn publiek vestigt op de zware arbeid. Dit zou een eerste aanzet tot actie kunnen opleveren.
 - hij juist door de bijzondere vormgeving een podium creëert om deze misstanden te tonen / zonder deze bijzondere verbeelding het probleem niet eens in beeld zou komen.
 - hij door activiteiten te ontplooiën naast het fotograferen en exposeren (zoals het geven van interviews) aandacht kan vragen voor het probleem.

Ideaal wonen

13 maximumscore 1

In dit project is sprake van engagement en/of worden vragen gesteld als: Welke maatschappelijke betekenis heeft kunst? en/of Wat zijn de grenzen van de kunst? en/of Kan een werkgelegenheidsproject ook kunst zijn? In de kunstwereld (en onder tentoonstellersmakers) is er in de 21e eeuw sprake van (een hernieuwde) aandacht voor engagement in de kunst en/of voor deze vragen.

of

Dit project past in de lijn van de tentoonstelling, de Documenta 13 stond onder andere in het teken van artistiek onderzoek op het terrein van 'betrokkenheid' en 'actief leven' (in relatie tot theorie).

Vraag	Antwoord	Scores

14 maximumscore 2

twee van de volgende:

- 'De zorg voor het gebouw als zorgen voor de gemeenschap' kan verklaard worden vanuit het feit dat mensen binnen dit project werkervaring konden opdoen en/of mensen die werkloos waren tijdelijk werk konden krijgen.
- 'De zorg voor het gebouw als zorgen voor de wereld' kan verklaard worden vanuit het hergebruik van materialen en/of het hergebruiken van een bestaand pand.
- 'De zorg voor het gebouw als zorgen voor de buurt' kan verklaard worden vanuit de aandacht voor het leefbaar / levendig maken van een locatie.

per juist antwoord

1

15 maximumscore 3

- cultuur: 1
Hij beoogde een brug te slaan tussen het alledaagse en het poëtische/kunstzinnige. Door het huis 'praktisch' leefbaar te maken en tegelijkertijd het verleden / het verval niet volledig weg te poetsen en/of door ruimte te geven aan kunstzinnige oplossingen / objecten / activiteiten en/of door het praktisch leefbaar maken van het huis als kunstzinnige praktijk te beschouwen/presenteren

of

Hij beoogde een brug te slaan tussen de cultuur van kunstprofessionals en die van amateurs door werklozen en/of wijkbewoners te laten participeren in een kunstproject

- plaats: 1
Hij beoogde met de samenwerking tussen Duitsers en Amerikanen een culturele hersteloperatie / een symbolisch herstel van een relatie die (door de Tweede Wereldoorlog) beschadigd was
- tijd: 1
Hij beoogde met het herstellen van het Hugenhuis een brug te slaan tussen het verleden en het heden. Met het reactiveren van deze plek maakt hij ook het verleden ervan levend en actueel (hij laat zien dat er ook nu nog mensen / vluchtelingen / activiteiten zijn die een beschermende plek nodig hebben).

Vraag	Antwoord	Scores

18 maximumscore 2

Er is hier in Morris' ogen sprake van een goede leefomgeving, vanwege (twee van de volgende):

- het op ambachtelijke wijze / uit hout gesneden en/of met hoogwaardige materialen geproduceerde meubilair en/of trapleuningen waarvan de kwaliteit hoger was dan industrieel / met machines vervaardigd meubilair.
- het op maat gemaakte / handgemaakte (zit)meubelstuk dat in verhouding was met de omgeving en (althans in de vorm) geen overbodige versieringen bezat.
- de met de hand geschilderde voorstelling op de kast (ontleend aan middeleeuwse literatuur). Morris had een grote voorkeur voor edel handwerk / vakmanschap en/of hield van kunst (en van middeleeuwse sprookjes / thema's).
- de hoogwaardig gebakken, rode tegels op de vloer (gebakken van uit de regio afkomstige grondstoffen) die duurzaam (en fraai van kleur) waren.
- de hoge kwaliteit van het behang. Het bestaat uit een patroon van gestileerde, natuurlijke motieven (niet-illusionistische decoratie op de muur was in de visie van Morris beter/mooyer).

per juist antwoord

1

19 maximumscore 2

- Morris had kritiek op (een van de volgende):
 - in neostijlen uitgevoerde gebruiksvoorwerpen, omdat stijl en voorwerp (in zijn ogen) vaak niet, of slecht op elkaar waren afgestemd.
 - de rijke ornamentiek van de voorwerpen uit zijn tijd, omdat deze versiering vaak los stond / niet voortvloeide uit materiaal en techniek van het voorwerp.
 - machinaal / industrieel vervaardigde voorwerpen, omdat ze 'zielloos' waren.
 - op de zo goedkoop mogelijk geproduceerde voorwerpen, vanwege de slechte kwaliteit (materiaal en ontwerp).
- Met 'werk dat de maker degradeert' doelt Morris op het idee dat fabrieksarbeid de (gekwalficeerde) ambachtsman 'degradeert' tot arbeider / machine, omdat deze slechts een deel van het productieproces uitvoert/overziet

1

1

Vraag	Antwoord	Scores

20 maximumscore 1

Nee, het is geen naïeve, idealistische dromerij, want:

Morris brengt zijn visie (die weliswaar gestoeld is op een idealisering van het ambacht) in de praktijk, bijvoorbeeld in zijn firma en/of in zijn ontwerpen en/of Morris geeft met zijn ideeën een impuls (aan anderen) om veranderingen door te voeren in het productieproces en/of om de kwaliteit van de producten te waarborgen.

of

Ja, het is naïeve, idealistische dromerij, want:

Morris gaat in zijn visie voorbij aan het feit dat de kwaliteitsproducten die met de hand gemaakt worden te duur zijn voor de gemiddelde burger en/of niet op grote schaal gemaakt kunnen worden en/of dat het in gang gezette proces van industrialisering onomkeerbaar is.

21 maximumscore 3

Zowel Morris als Gropius (drie van de volgende):

- vond dat kunstwerken en/of door ambachtslieden vervaardigde producten een bijdrage leveren aan een betere/gelukkige samenleving.
- hechtte veel waarde aan de functionele en esthetische kwaliteit van toegepaste kunst / kunst.
- relativeerde het onderscheid in status/creativiteit tussen kunstenaar en ambachtsman.
- ging uit van het samengaan van de kunsten / het Gesamtkunstwerk.
- vond dat de vorm moest voortvloeien uit de functie.
- geloofde dat een 'betere/mooiere' omgeving leidt tot betere mensen.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

22 maximumscore 2

De discussie zou gaan over (twee van de volgende):

- de inzet van machines / industriële techniek. Morris was daarop tegen terwijl Gropius binnen het Bauhaus zocht naar manieren om nieuwe technieken en materialen te benutten.
- de waardering voor de middeleeuwen en/of de traditie. Morris verheerlijkte de middeleeuwen, terwijl Gropius vrij kritisch stond tegenover de (romantische) traditie (die zich te weinig rekenschap gaf van de problematiek van het moderne, eigentijdse leven).
- de natuur als grote inspiratiebron. Morris had een voorkeur voor op de natuur geïnspireerde ontwerpen terwijl Gropius vond dat ontwerpen vooral in overeenstemming met de architectuur / geometrisch moesten zijn.
- het wel/niet toepassen van decoratie. Morris was voorstander van het gebruik van decoratie (zolang deze voortvloeit uit / past bij de functie) terwijl Gropius tegen (elke vorm van) extra toegevoegde versiering was.

per juist antwoord

1

23 maximumscore 3

- In deze docentenwoningen past Gropius een vaste norm/standaard toe voor (twee van de volgende):
 - het grondplan
 - de volumes/blokken
 - de raampartijen
 - de constructie: stalen skeletten in combinatie met (gewapend) beton
- Het doel van standaardisatie was het laag houden van de (ontwerp-, fabricage-, en bouw)kosten, zodat relatief goede en tegelijkertijd betaalbare woningen gerealiseerd konden worden voor arbeiders / de middenklasse

2

1

Vraag	Antwoord	Scores

24 maximumscore 2

twee van de volgende:

- dynamisch: duidt op de aerodynamische/gestroomlijnde vormgeving met gebruik van aluminium (zoals vliegtuigen en auto's) en/of op het koepelvormige dak met ventilator erop en/of het feit dat het huis eenvoudig in- en uit elkaar te halen en/of te transporteren is, zoals te zien uit de montage van de kabels en aluminium onderdelen
- maximaal: zo efficiënt (maximaal) mogelijk gebruikmaken van energie door middel van de ventilator en/of van opwarming door aluminium/kunststof en/of maximaal gebruik van de ruimte door op maat gemaakt meubilair en/of efficiënt gebruik van de ruimte door bundeling van voorzieningen in de centrale zuil/koker en/of maximale benutting van de ruimte door dunne aluminium wanden en/of efficiënt gebruik van licht door weerkaatsing van licht via de aluminium wanden
- tension: De spanning duidt op de constructie van gespannen kabels (netwerk) die dient als drager van de bekleding met aluminium onderdelen.

per juist antwoord

1

25 maximumscore 2

- Ja , de 'vormgeving' van Gropius was vooral ingegeven door esthetische motieven, want (twee van de volgende): 1
 - het werken met moderne materialen zoals glas, beton en metaal, was ingegeven door de wens om met gladde oppervlakken en /of vlakken en /of transparantie versus geslotenheid te werken en vaak niet praktisch (te koud, te ingewikkeld proces).
 - de esthetische keuzes voor de synthese van vorm / architectuur en kleur werd belangrijker gevonden dan het gebruiksgemak van de woningen.
 - het maken van platte daken kwam voort uit een esthetisch motief / het ontwerpen met verticale en horizontale lijnen, maar zorgde in de praktijk vaak voor lekkages.
- Nee, Gropius was meer dan een estheet/vormgever, want hij heeft de kwaliteit van wonen verbeterd door (twee van de volgende): 1
 - de aandacht voor licht en lucht in woningen (dankzij het bouwen in beton, glas en metaal werden grote raampartijen mogelijk).
 - de aandacht voor het construeren van grote (en lichte) open ruimtes (dankzij het bouwen in beton en metaal waren dragende muren in de woningen niet of minder aanwezig).
 - de inzet van standaardisering in de bouw, hierdoor konden op grote schaal relatief goede en betaalbare woningen worden gebouwd.

Vraag	Antwoord	Scores

26 maximumscore 2

- Het beste (een van de volgende): 1
 - Het project van Theaster Gates, want het biedt oplossingen voor actuele sociaalmaatschappelijke problemen met betrekking tot erfgoed, werkloosheid, milieu en/of de poëtische kracht ervan is erg groot en werkt aanstekelijk en dat is precies de kracht van het utopische.
 - Het huis van William Morris, omdat zijn creatieve oplossingen passen bij de huidige idealen om een duurzame en kwalitatief hoogwaardige leefomgeving te realiseren en/of bij de realisatie van zijn projecten (een gemeenschap van) kunstenaars/ambachtsmensen betreft waarbij kwaliteit van werk en sociale omstandigheden belangrijk zijn, en daarvan wordt ook nu het belang (weer meer) onderkend.
 - Het gestandaardiseerde woonhuis van Walter Gropius, omdat zijn plan in essentie gaat om modern, snel en goedkoop te bouwen voor een groot publiek, en dat is een dermate krachtig idee dat niet gauw aan betekenis in zal boeten (en tijdelijke 'grillen' in vormgeving en architectuur zal overleven).
 - Het 'dynamische' woonhuis van Buckminster Fuller, omdat hij een manier bedacht om nieuw, snel, energiezuinig en (in de toekomst) goedkoop te bouwen met behulp van de meest moderne technieken (uit auto en vliegbouwtechnologie) en aerodynamische vormen en/of omdat zijn modellen voldoen aan een stereotype van een 'utopisch uiterlijk' door het gebruik van moderne / glanzende materialen als aluminium en kunststof, een kwaliteit die nog herkenbaar is in industriële prototypes anno nu.

2e deel van het antwoordmodel >>>>

Vraag	Antwoord	Scores

- Het minst goed (een van de volgende):
 - Het project van Theaster Gates, omdat het een experiment is dat maar op zeer kleine schaal kan worden uitgevoerd en heel veel kennis, kunde en inzet vraagt van mensen en/of geen oplossing biedt voor kwesties als werkloosheid, erfgoed, milieu op grote schaal en/of omdat het vooral een statement is.
 - Het huis van William Morris, omdat hij uitgaat van vakkennis en goed materiaal en arbeidsintensieve processen en die zijn in de huidige crisistijd alle drie schaars en/of onbetaalbaar geworden.
 - Het gestandaardiseerde woonhuis van Walter Gropius, omdat deze manier van snel en goedkoop bouwen voor een groot publiek niet meer de gewenste voordelen voor het milieu oplevert zoals energiezuinigheid / efficiëntie / duurzaamheid en/of omdat deze modernistische stijl niet meer past bij de sterke individualisering in de samenleving die tot uitdrukking komt in juist gedifferentieerde bouw (elk huis of elke gevel anders).
 - Het 'dynamische' woonhuis van Buckminster Fuller, omdat zijn modellen zeer gedateerd zijn en aan een 'toekomst' doen denken die inmiddels achterhaald is en/of modellen waarvan inmiddels is aangetoond dat de vorm en/of het materiaal niet energiezuinig / goedkoop / duurzaam is.

1

Beeld en blik

27 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De zorgelijke / peinzende blik/emotie van de vrouw wekt de suggestie dat ze in moeilijkheden verkeert / in een lastige situatie zit.
- De grote hoeveelheid geld (in combinatie met de brief) die de vrouw in haar handen houdt wekt de suggestie dat het hier om een belangrijke / bedenkelijke transactie gaat.
- De ruimte waarin de vrouw zich bevindt, waarom houdt ze zich (met het geld) op in een badkamer/wc.
- Door de spiegel krijgt dit beeld een extra lading (psychologisch). Het personage is hierdoor vanuit een andere hoek zichtbaar en wekt de suggestie een net iets ander verhaal te vertellen.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

28 maximumscore 2

twee van de volgende

- Dramatische lichtwerking door sterke licht-donkercontrasten, het gezicht van de vrouw is sterk uitgelicht. In het spiegelbeeld is de schaduwzijde juist goed zichtbaar.
- Dwingende compositielijnen die de aandacht vestigen op de bijzonderheden van deze situatie. De aandacht wordt geleid naar het geld, door de lijst van de spiegel en/of de aandacht wordt geleid naar het gezicht in de spiegel, door de onderrand van het handdoekkastje.
- Het contrast tussen 'actie' op de voorgrond en de leegte op de achtergrond.
- Het drama wordt versterkt door de herhaling van het beeld van de peinzende vrouw in de spiegel.

per juist antwoord

1

29 maximumscore 3

drie van de volgende:

- modebeeld van de jaren '50: make-up / kapsel / kleding / ruimte
- geposeerde (dramatische) houding en/of gezichtsuitdrukking
- de vrouw als (centraal) onderwerp
- het gebruik van kunstmatige belichting
- het gebruik van een studio (voor binnen) / een set met decors

per juist antwoord

1

30 maximumscore 1

een van de volgende:

- In dit werk speelt Sherman met het idee/concept van identiteit. Ze fotografeert zichzelf telkens in een andere (stereotype) rol / identiteit (bijvoorbeeld huisvrouw of glamourgirl).
- In dit werk speelt Sherman met het idee/concept van documentaire fotografie. Het is een serie van zwart-wit foto's waarin ze (met de zelfontspanner) stelselmatig zichzelf vastlegt.
- In dit werk speelt Sherman met het idee/concept van kunstgeschiedenis / indeling in kunsthistorische stijlen. Ze refereert met haar titels en/of het werken in series aan Minimal Art en Concept Art.

Vraag	Antwoord	Scores

31 maximumscore 3

- Verwarrende transformatie: De foto lijkt in eerste instantie / vluchtig bekeken een vertrouwd beeld te geven, een foto remake van een beroemd kunstwerk. Bij nadere bestudering blijkt echter dat vrijwel niets van het origineel van Botticelli overeind blijft 1
- Voorbeeld (twee van de volgende): 2
 - De transformatie van het 'fijne' tekenachtige karakter van Botticelli's Judith tot een overdreven dikke laag make-up bij Sherman.
 - De transformatie van attributen: Botticelli's 'levensechte' kop van Holofernes wordt in Shermans werk een masker dat direct afkomstig lijkt uit de feestwinkel en/of het zwaard in Botticelli's schilderij wordt een briefopener in Shermans werk en/of in Shermans werk lijken de voeten van Judith attributen uit een feestwinkel te zijn.
 - De transformatie van Botticelli's zorgvuldig geconstrueerde decor en/of de fraaie kleding bij Botticelli tot een ogenschijnlijk willekeurig geheel van stoffen en lappen bij Sherman.
 - De transformatie van Botticelli's elegante stiling / het sprookjesachtige van Botticelli's werk tot het plumpe realisme van Sherman, door bijvoorbeeld haar houding en/of het harde licht.
 - De transformatie van Judiths dienstmeid, een schim op de achtergrond in Botticelli's werk, tot een takkenbosje (met strik) in Shermans werk.

32 maximumscore 1

Het baseren van haar werk op reproducties onderstreept de thematiek van haar werk, zoals (een van de volgende):

- de kracht van beeldvorming/beeldconventies, in de (kunst)geschiedenis / in de media.
- het spel met authenticiteit/origineel versus kopie en reproductie.

33 maximumscore 2

- De mannelijke blik is binnen feministische theorievorming (mede) bepalend voor het ontstaan en bevestigen van stereotiepe vrouwbeelden en daarmee bepalend voor de positie die vrouwen innemen in de maatschappij 1
- Sherman toont in haar werk stereotiepe (door 'male gaze' bepaalde) vrouwbeelden. Bijvoorbeeld: de huisvrouw, de femme fatale, de verleidelijke vrouw/vrouw als lustobject en/of ze benadrukt in haar werk de wijze waarop deze beelden zijn ontstaan en worden bevestigd (door de beelden uit -en beeldtaal van, kunst en media te kopiëren) 1

Vraag	Antwoord	Scores
34 maximumscore 1	Sherman wil aangeven dat (een van de volgende): – het beeld / de kunst zélf voorop moet staan (maar door dergelijke verhandelingen op de achtergrond raakt). – ze erop tegen is dat haar werk gezien en gebruikt wordt als een soort pamfletkunst. – ze dit werk niet met deze 'feministische' bedoeling/intentie maakt.	
35 maximumscore 2	Lucas verbeeldt de obscene mannelijke blik door (twee van de volgende): – de vrouw letterlijk voor te stellen als (lust)object, een ding dat alleen bestaat uit een paar benen en een kruis waarbij vanuit de schouders fallische vormen groeien en richting kruis wijzen. – de onderuitgezakte wijdbeense houding van de figuren. – 'bloot' te suggereren met vleeskleurige panty's en netkousen. – de vrouw voor te stellen als speeltje, door de zachte/popachtige/kussenachtige vormgeving van de figuren. – de snookertafel, deze verwijst naar de mannelijke blik waarin seks als spel wordt gezien en/of het snookerspel als metafoor voor seks.	
	per juist antwoord	1
36 maximumscore 2	• Shermans toon is afstandelijk / ingehouden / neutraal / onopvallend / genuanceerd • Lucas' toon is provocatief / banaal / schreeuwerig / hard	1 1

Vraag	Antwoord	Scores

37 maximumscore 1

- kunst (een van de volgende): 1
 - Lucas' werk is een verbeelding van 'male gaze' en/of het werk is een verbeelding van haar jeugdervaringen.
 - Het werk is een (fors) statement, maar er blijkt geen goed- of afkeuring uit. Zodoende lijkt Lucas niet uit op het verbeteren van de wereld / het overtuigen van de beschouwer, het kunstwerk / de verbeelding staat centraal.

of

- kritisch-geëngageerde kunst (een van de volgende): 1
 - Lucas roert in dit werk een feministisch/maatschappelijk thema aan, de positie/rol van de vrouw (in de ogen van de man/puberjongens). Daarmee probeert ze bewustwording teweeg te brengen. Dit kunstwerk is daarom gericht op effect en daarom, in Pontzens visie, kritisch-geëngageerde kunst.
 - Lucas probeert de beschouwer te choqueren door het gebruik van expliciete beelden. Daarmee probeert ze een mentaliteitsverandering teweeg te brengen. Dit kunstwerk is daarom gericht op effect en daarom, in Pontzens visie, kritisch-geëngageerde kunst.

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste tien kandidaten per examinerator in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 23 mei naar Cito.

De normering in het tweede tijdvak wordt mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Als het tweede tijdvak op uw school wordt afgenomen, zend dan ook van uw tweede-tijdvak-kandidaten de deelscores in met behulp van het programma WOLF.

6 Bronvermeldingen

afbeelding 1	Jules Breton, <i>Les Glaneuses</i> , 1854
afbeelding 2	Jean-François Millet, <i>L'Homme à la houe</i> , 1850
afbeelding 3	Gustave Courbet, <i>Les Casseurs de pierres</i> , Gustave Courbet, 1849
afbeelding 4	Jozef Israëls, <i>Een boerenfamilie, gezeten rond een tafel</i> , 1882
afbeelding 5	Vincent van Gogh, <i>De aardappeleters</i> , 1884-85
afbeelding 6	Theaster Gates, Hugenotenhuis, Documenta 2012
afbeelding 7	Theaster Gates, Hugenotenhuis, Documenta 2012
afbeelding 8	William Morris en Philip Webb, <i>Red House</i> , 1859
afbeelding 9	William Morris en Philip Webb, <i>Red House</i> , 1859
afbeelding 10	William Morris en Philip Webb, <i>Red House</i> , 1859
afbeelding 11	Walter Gropius, 'Haus Muche / Schlemmer', 1925-26
afbeelding 12	Walter Gropius, 'Haus Muche / Schlemmer', 1925-26
afbeelding 13	Walter Gropius, isometrische aanzicht van drie docentenwoningen, 1925-26
afbeelding 14	Richard Buckminster Fuller, <i>Dymaxion House</i> , ca.1929
afbeelding 15	tijdschriftartikel over <i>Dymaxion House</i>
afbeelding 16	Cindy Sherman, <i>Untitled Film Still #35</i> , 1979
afbeelding 17	Cindy Sherman, <i>Untitled Film Still #5</i> , 1978
afbeelding 18	Cindy Sherman, <i>Untitled Film Still #11</i> , 1978
afbeelding 19	Sandro Botticelli, <i>Judith met het hoofd van Holofernes</i> , 1495
afbeelding 20	Cindy Sherman, <i>Untitled #228</i> , 1990
afbeelding 21	Sarah Lucas, <i>Bunny Gets Snookered</i> , 1997
afbeelding 22	Sarah Lucas, <i>Bunny Gets Snookered (detail)</i> , 1997
figuur 1	Sebastiao Salgado, <i>Mijnwerkers in Serra Pelada</i> , 1986
figuur 2	Theaster Gates, <i>Dorchesters Project House</i> , 2006
figuur 3a	Theaster Gates, Hugenotenhuis, Documenta 2012
figuur 3b	Theaster Gates, Hugenotenhuis, Documenta 2012
figuur 4a	Richard Buckminster Fuller, <i>Dymaxion House</i> , ca. 1929
figuur 4b	Richard Buckminster Fuller, <i>Dymaxion House</i> , reconstructie
figuur 5	filmstill van <i>Psycho</i> van Alfred Hitchcock, 1960

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

tekenen, handvaardigheid en textiele vormgeving vwo

Centraal examen vwo

Tijdvak 1

Correctievoorschrift

Aan de secretarissen van het eindexamen van de scholen voor vwo

Bij het centraal examen tekenen, handvaardigheid en textiele vormgeving vwo:

Op **pagina 15**, bij **vraag 25**, moet bij beide deelscorebolletjes

(twee van de volgende)

vervallen worden door:

(een van de volgende)

NB

- a. Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
- b. Als eerste en tweede corrector al overeenstemming hebben bereikt over de scores van de kandidaten, past de eerste corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe en meldt de wijzigingen in de score aan de tweede corrector.

Het CvE is zich ervan bewust dat dit leidt tot enkele aanvullende handelingen van administratieve aard. Deze extra werkzaamheden zijn in het belang van een goede beoordeling van de kandidaten.

Ik verzoek u dit bericht door te geven aan de correctoren tekenen, handvaardigheid en textiele vormgeving vwo.

Het College voor Examens,
Namens deze, de voorzitter,

drs H.W. Laan

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
 - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, hoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;

3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.

- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB2 Als het College voor Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.
Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.
Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

- a. Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
- b. Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden WOLF-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt. In dat geval houdt het College voor Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 70 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Engagement en fotografie

1 maximumscore 2

- Doordat de fotograaf het kind vanaf enkele meters afstand fotografeert (een van de volgende): 1
 - zal de foto een idee/gevoel/ervaring van afstand/objectiviteit teweeg brengen.
 - wordt de fabrieksruimte belangrijker voor de beschouwer / zal de herhaling/het ritme van de lange fabrieksgang meer in het oog springen voor de beschouwer (en dit kan weer leiden tot interpretaties in de trant van: ervaren van esthetisch geheel / ervaren van de eindeloze herhaling van de arbeid).
- Doordat de camera op ooghoogte van het kind gehouden is (een van de volgende): 1
 - ervaart de beschouwer de fabrieksruimte vanuit het perspectief van het kind.
 - zal de beschouwer zich op gelijk niveau voelen / identificeren met het kind.

2 maximumscore 3

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- de **voorstelling**: De keuze voor het weergeven van een (jeugdige) radioluisteraar past in de overheidspropaganda rondom de ontwikkeling van de Sovjet Unie als technische / industriële grootmacht 1
- de **vormgeving**: De diagonale compositie is een bewuste keuze om snelheid/beweging/moderniteit tot uitdrukking te brengen en/of de diagonale compositie past binnen de stijl van het Russisch constructivisme en/of de keuze voor het standpunt / de compositie / de uitsnede is ingegeven om de techniek/het apparaat te benadrukken 1
- de specifieke **boodschap**: Met dit beeld wordt getracht de beschouwer het beeld te geven van de Sovjet-Unie als een moderne / technisch vooruitstrevende staat 1

Vraag	Antwoord	Scores

3 maximumscore 2

- De (traditionele schilder- en beeldhouw)kunst had voor Rodtsjenko afgedaan omdat deze geassocieerd werd met (een van de volgende): 1
 - een periode (de tsarentijd) waarmee juist afgerekend moest worden.
 - ideeën rondom kunst, zoals uniciteit/aura/individu, waarmee juist afgerekend moest worden.
- Rodtsjenko was een voorstander van fotografie, omdat (een van de volgende): 1
 - fotografie eigentijds/nieuw was en niet besmet met die traditie.
 - foto's reproduceerbaar zijn en daarom voor iedereen bereikbaar en dit past binnen de ideeën van het communisme.
 - de fotografie een machinaal/technisch procedé is en dat past in het geloof in (nieuwe) techniek.

4 maximumscore 4

- De voorstelling van de foto's maakt ze indringend, omdat (twee van de volgende): 2
 - de gezichten 'lelijk' zijn en/of de geportretteerden grimassen maken (daardoor trekken de foto's sterk de aandacht).
 - de personen vaak rechte reeks in de lens kijken / de beschouwer vaak direct aankijken.
 - de fotograaf kiest voor het (uitvergroten van het) stereotiepe beeld van de 'kansloze' jongere / de gestigmatiseerde allochtoon.
 - de personen duidelijk verschillend zijn / individuen zijn (in plaats van anonieme figuren uit een grijze massa); dit maakt de portretten persoonlijk (en daarmee indringend).
- De vormgeving van de foto's maakt ze indringend, omdat:
 - de maat van de foto's enorm groot is (en daardoor kun je ze niet negeren) 1
 - er gebruik is gemaakt van sterke close-upopnamen. (Hierdoor komen de gezichten extreem dichtbij en die nabijheid is indringend) 1

Vraag	Antwoord	Scores

5 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De autoriteiten worden 'op hun eigen stoep' (het centrum) geconfronteerd met hun 'problemen' (aan de rand van de stad).
- Het bedreigt de beeldvorming van Parijs als gezellige toeristenstad, want de portretten van de 'banlieue-criminelen' maken de problematiek van de rand van de stad zichtbaar in het hart van Parijs.
- Het verstoort opvallend de 'openbare orde' / het posterplakken is vandalisme, maar de 'goede bedoeling' valt niet te negeren en maakt het verwijderen / bestraffen lastig.

per juist antwoord

1

6 maximumscore 1

een van de volgende:

- De fotograaf is afhankelijk van de medewerking van deze personen en/of de fotograaf moet investeren in het opbouwen van een vertrouwensrelatie met deze personen.
- Het betreden van het 'domein' van zijn onderwerp kan gevaarlijk zijn.
- De illegaliteit van het ophangen van de posters / het wildplakken vormt een risico.

7 maximumscore 3

drie van de volgende politieke belangen:

- De expositie kan opgevat worden als een gebaar van toenadering en/of respect naar de banlieue-bewoners.
- De expositie zorgde voor controle over de illegale acties van JR (het werd officiële museumkunst / een officieel cultureel project).
- De expositie ondersteunde de artistieke en culturele uitstraling van de stad.
- Met de expositie wordt de onderstroom naar boven gehaald (inclusie).
- De expositie onderstreept het belang van vrije meningsuiting.
- De expositie is een actie waarmee de gemeente laat zien dat ze een daad durft te stellen / geen angstpolitiek bedrijft.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

8 maximumscore 3

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Hine probeert in zijn werk kinderarbeid te belichten en aan de orde te stellen. Hij biedt hiermee een tegenwicht tegen (geeft kritiek op) de toen gangbare praktijk / het massale 1
- Rodtsjenko is met zijn werk vooral dienstbaar geweest aan de ideologie van het communisme en/of het regime van Stalin. Hij onderzocht juist niet wat hij als individu tegenover dit massale kon stellen
of
Rodtsjenko trachtte met zijn vernieuwende kunst een alternatief te bieden voor het Rusland zoals het was (ten tijde van de tsaren). Daarmee onderzocht hij hoe hij de loop van de geschiedenis / het massale kon beïnvloeden 1
- JR probeert 'banlieue-criminelen' een gezicht te geven / als mens te tonen om de clichébeeldvorming / generaliserend denken en praten over deze mensen in media en het openbaar te nuanceren. Daarmee onderzoekt JR wat een individu tegenover het massale kan stellen 1

Engagement en ambacht

9 maximumscore 2

- afbeelding 1 (vilt), een van de volgende: 1
 - Jongstra maakt gebruik van (eenvoudige) eeuwenoude materialen als wol en/of natuurlijke kleurstoffen.
 - Jongstra maakt voor de productie van haar wol gebruik van een oud / inheems schapenras.
 - Jongstra maakt gebruik van de (eenvoudige) eeuwenoude vilt-techniek.
 - Jongstra maakt een product, een vilten kleed, dat al eeuwenlang geproduceerd wordt.
- afbeelding 2 (labyrint), een van de volgende: 1
 - Jongstra maakt gebruik van eenvoudige/eeuwenoude plantaardige materialen als stro en kamille en/of van de kamilleplant, waaraan al eeuwenlang een heilzame werking wordt toegedicht.
 - Het labyrint is een eeuwenoude vorm / een vorm die ook al voorkwam in de prehistorie/oertijd.

Vraag	Antwoord	Scores

10 maximumscore 2

Jongstra stelt met haar werk en werkwijze maatschappelijke (sociale/utopische) kwesties aan de orde, zoals (een van de volgende):

- de snelheid/haast van de huidige maatschappij.
Uit de werkwijze van Jongstra spreekt een verlangen naar eenvoudige werkwijzen (het zelf houden van schapen, het zelf verven van de wol); dit kan opgevat worden als een pleidooi voor een eenvoudig/'onthaast' bestaan en/of uit de plek waar Jongstra exposeert spreekt een verlangen naar rust / contemplatie; dit kan opgevat worden als een tegenwicht voor de snelheid/oppervlakkigheid van de huidige maatschappij.
- de belasting van het milieu. Uit de werkwijze van Jongstra spreekt een verlangen naar het gebruik van eerlijke/natuurlijke materialen; dit kan opgevat worden als een tegenwicht voor het gebruik van chemische/industriële materialen die belastend zijn voor het milieu.

Opmerking

Voor het juist benoemen van de kwestie die Jongstra aan de orde stelt, 1 scorepunt toekennen en voor het juist benoemen van een kenmerk van het werk / de werkwijze 1 scorepunt toekennen.

11 maximumscore 2

- In de gotiek had de kunstenaar de status/positie van ambachtsman en/of in de gotiek maakte de kunstenaar (met name) werk in opdracht (van bijvoorbeeld) de kerk. Dit in tegenstelling tot kritisch geëngageerde kunstenaars die vaak onafhankelijk / op persoonlijke titel handelen 1
- De thematiek van middeleeuwse kunst is veelal religieus van aard, 'vaststaande' waarheden worden verkondigd. Dit in tegenstelling tot kritisch geëngageerde kunst die vaak 'waarheden' of bestaande situaties ter discussie stelt 1

Vraag	Antwoord	Scores
15	maximumscore 2 Ambachtelijke sporen maken het werk rijker omdat (twee van de volgende): – ze menselijkheid / menselijke aandacht tonen. – de kleine verschillen tussen de in serie geproduceerde producten spanning oproepen / diversiteit representeren. – uit ambachtelijke sporen communicatie spreekt (de maker 'reageert' op hetgeen hij voor zich ziet ontstaan). per juist antwoord	1
16	maximumscore 1 Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Door de massale productie worden de onregelmatigheden/oneffenheden juist tot regelmaat verheven en/of is het idee van de bijzondere aandacht die besteed is aan dat ene specifieke product (waarschijnlijk) ver te zoeken.	
17	maximumscore 3 drie van de volgende: – De verkoop van een product gaat (waarschijnlijk) beter als er een grote naam aan verbonden is. – Een ontwerper uit de wereld van exclusief design kan nieuw publiek trekken. – Het verkopen van producten van 'echte' ontwerpers kan het imago van de totale collectie versterken (ook de producten van onbekende ontwerpers lijken dan meer bijzonder). – Een ontwerper als Jongerius kan een positief effect hebben op het imago van IKEA: het merk IKEA wordt geassocieerd met ambacht / eerlijke/duurzame producten. per juist antwoord	1
18	maximumscore 2 Met het aannemen van een opdracht van IKEA (twee van de volgende): – probeert Jongerius (net als Morris) met handwerk/vakwerk een tegenwicht te bieden voor (een overvloed aan) industriële producten. – probeert Jongerius (net als Morris) (een oud) ambacht levend te houden. – probeert Jongerius (net als Morris) een goed/functioneel product te maken dat voor velen bereikbaar is. – probeert Jongerius (net als Morris) een fraai/decoratief product te maken dat voor velen bereikbaar is. per juist antwoord	1

Engagement en emancipatie

19 maximumscore 3

drie van de volgende:

- het afbeelden van een belangrijke acteur/hoofdrolspeler
- de acteur/hoofdrolspeler die een centrale/prominente plaats inneemt op het affiche
- het vanuit een laag standpunt afbeelden van de hoofdrolspeler
- het afbeelden van een suggestieve houding (alsof er een pistool wordt getrokken)
- het leggen van een relatie met iets dat buiten beeld valt (door de suggestieve blik)
- Het affiche is helder/eenvoudig vormgegeven (zodat het beeld in een oogopslag te zien is).
- het nadrukkelijk uitlichten en/of belichten van de afgebeelde scène

per juist antwoord

1

20 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De pose, deze lijkt op de pose van een cowboy die op zijn hoede is.
- Het landschap, dit lijkt op de onherbergzame/verlaten/wilde gebieden waarin westerns zich vaak afspelen.
- De kleding, cowboys (in westerns) dragen vaak een spijkerpak.
- de (vastberaden) blik in de verte

per juist antwoord

1

21 maximumscore 1

Een van de volgende stereotiepe manbeelden:

- De held in een film / een avontuur (die alleen de strijd aangaat) is altijd een man (maar in dit geval een vrouw).
- Een cowboy is altijd een (stoere) man (maar in dit geval een jonge vrouw).

22 maximumscore 1

Een van de volgende stereotiepe vrouwbeelden:

- de vrouw als zachtaardig / verleidelijk / meisjesachtig (hier gaat het om een stoere en/of jongensachtige vrouw)
- de vrouw als (brave) huisvrouw (hier is de vrouw de held in een avontuur)

Vraag	Antwoord	Scores

23 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

- Hazekamp kopieert/gebruikt/varieert op het concept dat in veel massamedia gehanteerd wordt. In dit geval is dat het beeld van de cowboy, van mannelijkheid, dat door middel van films, posters en boeken wordt verspreid en doorgegeven
- Door zichzelf in de rol van cowboy te plaatsen laat Hazekamp zien hoe sterk dit beeld ingeprent is en/of laat ze zien dat het geen vaststaand gegeven hoeft te zijn

1

1

24 maximumscore 2

Het affiche is qua voorstelling propagandistisch, vanwege (twee van de volgende):

- het verheerlijken van de opstand, door middel van de weergave van de aanvoerder met zijn geheven geweer (vastberaden, stoer, sterk, strijdlustig) en/of de glimmende/prominente kanonnen en/of de trots wapperende vlag van het oorlogsschip.
- het gebruik van de betekenisvolle/symbolische kleur rood, die symbool staat voor het socialisme/communisme.
- het gebruikmaken van tekst (met boodschap), zoals de verwijzing naar de opstand in 1905.

25 maximumscore 3

Het affiche is qua **vormgeving** propagandistisch, vanwege (drie van de volgende):

- het gebruik van signaalkleuren / opvallende kleurencombinaties, zoals de kleur rood in combinatie met wit.
- de compositie die erop gericht is om de beschouwer heel direct en/of van nabij aan te spreken, zoals de aanvoerder die close up getoond wordt en/of de figuren en het schip die tegen een (betrekkelijk) egale achtergrond zijn geplaatst.
- de compositie met de diagonale lijn, waardoor een vooruitstrevend effect gecreëerd wordt.
- het gebruik van het kikvorsperspectief / een laag standpunt, waardoor de grootsheid / heldhaftigheid wordt onderstreept.
- het gebruik van (veel) opvallende tekst(en), zoals een spreukband / geschreven uitspraken / een 'opgekalkt' jaartal.

per juist antwoord

1

26 maximumscore 1

Toorop doelde op (een van de volgende):

- een op de actualiteit gerichte boodschap (in plaats van een algemeen geldende/universelere strekking).
- een gerichte (socialistische/communistische) politieke boodschap / reclame voor een politiek systeem.

Vraag	Antwoord	Scores

27 maximumscore 1

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

Toorop streefde naar een onopgesmukte benadering van de realiteit. In dit schilderij kiest ze voor de thematiek van het eenvoudige boerenleven (geen verheven ideaal of plattelandsromantiek) en/of kiest ze voor een zakelijke/harde weergave van het onderwerp.

28 maximumscore 3

De betekenis die deze figuren voor haar hebben komt tot uitdrukking in (drie van de volgende):

- arrangement: figuren die centraal geplaatst worden of juist meer aan de kant en/of figuren die dicht bij het zelfportret (rechts) geplaatst worden, of er juist verder vanaf.
- verhoudingen: sommige portretten/koppen zijn beduidend groter afgebeeld dan andere.
- wijze van schilderen/schilderstijl: bijvoorbeeld Van Gogh-achtige streken in het jasje van de figuur vooraan (John Fernhout) en de pointillistische stijl voor het portret van de grote figuur in het midden achteraan (Gerrit Rietveld), tegenover de socialistisch realistische stijl in het gezicht van de vrouw rechtsonder (Eva Besnyö).
- type portret: een geschilderde buste/beeldhouwwerk (linksboven) / en profile-weergave, 3/4 of en face.

per juist antwoord

1

29 maximumscore 1

(antwoord 1:)

institutionele discriminatie: Toorop is de dochter van een beroemde kunstenaar (en werd door haar vader opgeleid). Zij kon daardoor profiteren van het netwerk (waaronder instituties als musea en galleries) van haar vader en/of zij kon daarmee de institutionele discriminatie, in de zin van aan mannen voorbehouden academische scholing, omzeilen.

(antwoord 2:)

sociale codes: Toorop gaat in tegen sociale codes / vertoont onconventioneel gedrag (een van de volgende):

- door haar harde / 'mannelijke' schilderstijl en/of haar onderwerpskeuze die juist niet 'typisch vrouwelijk' is.
- door zich te begeven in een netwerk van overwegend mannelijke kunstenaars, verzamelaars en intellectuelen.
- door zich als een 'man' te gedragen; ze concentreert zich vooral op haar werk en minder op het huiselijke leven/haar partner en kinderen.

Vraag	Antwoord	Scores
30	maximumscore 2 twee van de volgende: – Door het toenemend aantal vrouwelijke professionals werkzaam in de kunst kwam er meer aandacht voor vrouwen in de kunst. – In de jaren tachtig begon een jonge generatie kunstenaars weer volop figuratief te werken en was er hernieuwde aandacht voor eerdere realistische stromingen in de kunst. – Onder invloed van de feministische beweging was er meer aandacht voor vrouwelijke kunstenaars.	
	per juist antwoord	1
31	maximumscore 2 • Toorop wilde zich (in haar kunst) niet laten leiden door allerlei theorieën en/of ze keerde zich tegen de strenge principes/manifesten/theorievorming van sommige vakgenoten (onder wie de Sociaal Realisten en kunstenaars van De Stijl) • Door toevoeging van het uitroepteken krijgt 'Vooraf geen principes' een manifest-achtige kracht die juist suggereert dat Toorop vrij radicaal en daarmee wel principieel was	1 1
32	maximumscore 1 Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: De Guerrilla Girls protesteerden tegen het feit dat er geen vrouwelijke kunstenaars vertegenwoordigd waren in belangrijke (overzichts)tentoonstellingen / galeries / musea.	
33	maximumscore 2 twee van de volgende: – Guerrillastrijders vallen het systeem van binnenuit aan: de Guerrilla Girls bestoken de kunstwereld van binnenuit door kritische pamfletten en/of advertenties in kunsttijdschriften en/of de actievoerders zijn zelf afkomstig uit de kunstwereld en vallen hun collega's/eigen instellingen aan. – Guerrillastrijders verschijnen in vermomming omdat ze hun identiteit niet bekend willen maken: de Guerrilla Girls dragen maskers en ondertekenen altijd met Guerrilla Girls en/of werken als groep en niet onder eigen naam. – Guerrillastrijders maken gebruik van tactiek van verrassing: de Guerrilla Girls duiken op met onverwachte/illegale acties bij musea en andere instellingen.	
	per juist antwoord	1

Vraag	Antwoord	Scores

34 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn:

Hazekamp:

- Je kunt het publiek blijvend verrassen met je sterke/mannelijke vrouwen.
- uitleg: De verbeelding van sterke/mannelijke vrouwen is nog steeds een thema in de kunst. Het feit dat je het publiek ermee blijvend verrast geeft aan dat het nog steeds niet gewend is aan, en ook niet makkelijk zal wennen aan sterke / mannelijke vrouwen.

of

- Je kunt deelnemen aan de nieuwste acties van de Guerrilla Girls.
- uitleg: De Guerrilla Girls bestaan nog steeds en Hazekamp kan als (nog levende) vrouwelijke kunstenaar deelnemen aan hun acties die blijkbaar nog steeds nodig zijn om bepaalde hardnekkige (voor)oordelen in de kunst onder de aandacht te brengen.

Toorop:

- Elke nieuwe emancipatiegolf maakt je werk actueel.
- uitleg: De belangstelling voor Toorops werk, getuige de (her)waardering van haar werk in de jaren tachtig, lijkt afhankelijk van de opkomst van een feministische golf.

of

- Je kunt altijd rekenen op de exclusieve aandacht van vrouwelijke recensenten / onderzoekers.
- uitleg: Het zijn niet zozeer de mannelijke, als wel de vrouwelijke kunsthistorici en/of critici die het werk van vrouwelijke kunstenaars onder de aandacht brengen, voor Toorop blijkt dat o.a. door de tentoonstelling uit 2008 en het boek dat Marja Bosma schreef.

per ironisch voordeel

1

per uitleg

1

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste tien kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 28 mei naar Cito.

6 Bronvermeldingen

afbeelding 1	Lewis Hine, <i>Girl Worker in a Carolina Cotton Mill</i> , 1908
afbeelding 2	Alexander Rodtsjenko, <i>Radio Listener</i> , 1929
afbeelding 3	JR, <i>28mm</i> , 2005
afbeelding 4	JR, <i>28mm</i> , 2005
afbeelding 5	JR, <i>28mm</i> , 2005
afbeelding 6	JR, <i>28mm</i> , 2005
afbeelding 7	JR, <i>28mm</i> , 2005
afbeelding 8	Claudy Jongstra, viltwerk, 2011
afbeelding 9	Claudy Jongstra, labyrint, 2011
afbeelding 10	Morris&co., <i>Sussex Chair</i> , 1860
afbeelding 11	Hella Jongerius, <i>Extended Jugs</i> , 1997
afbeelding 12	Hella Jongerius, vaas uit de serie PS Jonsberg van IKEA, 2005
afbeelding 13	Risk Hazekamp, <i>Giant</i> , 2001
afbeelding 14	Risk Hazekamp, <i>Giant</i> , 2009
afbeelding 15	filmaffiche, <i>Giant</i> , 1956
afbeelding 16	filmaffiche, <i>Panzerkreuzer Potemkin</i> , 1925
afbeelding 17	Charley Toorop, <i>Boeren</i> , 1930
afbeelding 18	Charley Toorop, <i>De maaltijd der vrienden</i> , 1932-1933
afbeelding 19	Guerrilla Girls, <i>The advantages of being a woman artist</i> , 1989
figuur 1	Labyrint in de kathedraal van Amiens, circa 1250
figuur 2	<i>Plakkaat voor de vrouwendag Sovjet-Unie</i> , 1930
figuur 3	Guerrilla Girls, <i>What do these artists have in common?</i> , 1985

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 67 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

Het 'authentieke' Oosten

1 maximumscore 2

- De verbeelding van de (ver)koop van een (naakte) slavin sluit aan op de romantische belangstelling voor wreedheid en/of erotiek 1
- De oosterse situering van het onderwerp sluit aan op de romantische belangstelling voor het exotische / 'het andere' 1

2 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Slavenhandel in deze vorm kwam in de negentiende eeuw in het Nabije Oosten niet voor.
- Het is gezien de zeden en gewoonten in het (islamitische) Nabije Oosten in de negentiende eeuw onwaarschijnlijk dat een vrouw naakt is in het openbaar.
- De voorstelling leunt zeer sterk op de klassieke (Westerse) kunst (wat suggereert dat de voorstelling een atelieropstelling is).

per juist antwoord 1

3 maximumscore 2

- Het beeld van het 'inferieure Oosten' dat ondergeschikt is aan het 'superieure Westen' 1
- De vrouwelijke slaaf visualiseert de afwijkende / inferieure oosterse moraal op het gebied van zedigheid en/of staat symbool voor de in het Oosten gangbare cultuur van vrouwenonderdrukking waarvan in het Westen (destijds) geen sprake (meer) was 1

Vraag	Antwoord	Scores
4	maximumscore 2	
	- Het Engelse Oriëntalisme is vaak meer ingehouden dan de Franse benaderingswijze / Het Engelse Oriëntalisme vertoont vaak minder hang naar sensatie dan de Franse benaderingswijze - een van de volgende kenmerken: - Lewis toont in <i>The Hhareem</i> sensualiteit en/of geweld/onderdrukking op een kuise/subtiële wijze. - Lewis besteedt in <i>The Hhareem</i> veel aandacht aan de correcte weergave van sociaal-maatschappelijke verhoudingen in de opstelling van figuren.	1 1
5	maximumscore 1	
	Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Een harem is een ruimte (of een aantal ruimtes) in een woning die bestemd was als exclusief verblijf voor vrouwen. (Het betreden van een harem door een westerse man (als Lewis) was ondenkbaar.)	
6	maximumscore 1	
	Er was in Europa sprake van een beperkt beeld van het Oosten doordat (een van de volgende): - beschrijvingen en verbeeldingen van het Oosten vaak werden geconstrueerd vanuit (eenzelfde) westers beeld van het Oosten. - beschrijvingen en verbeeldingen van het Oosten vaak op elkaar waren gebaseerd (en daarmee een beeld uit de tweede hand zijn). - slechts een klein aantal westerlingen daadwerkelijk afreisde naar het Oosten. - slechts een klein aantal oosterlingen daadwerkelijk afreisde naar het Westen.	
7	maximumscore 2	
	twee van de volgende: - Het gebruikmaken van bestaand beeldmateriaal. - Het gebruik van een voice-over (de geluidstrack functioneert als een voice-over). - Het baseren van de verhaallijn op een 'waar gebeurd verhaal' (de verhaallijn van video 2 wordt gevormd door Marco Polo's reisbeschrijving). - Het gebruikmaken van een ogenschijnlijke reconstructie (de 'reconstructie' van een Wunderkammer in Video 1).	
	per juist antwoord	1

Vraag	Antwoord	Scores

8 maximumscore 2

een van de volgende:

- Desoriëntatie in tijd: de geluidstrack (met het reisverslag van Marco Polo) dateert uit de dertiende eeuw, de video's tonen actuele beelden.
- Desoriëntatie door verschillen tussen tekst en beeld: de videobeelden van Video 2 tonen (bijvoorbeeld) een ander Bagdad dan in de tekst van Marco Polo.
- Disorient, waarbij 'dis' opgevat wordt als ontkenning / als negatievering van het begrip Oriënt: hierbij staat Oriënt voor het westerse geconstrueerde beeld van het Oosten, dat in deze installatie ontkracht wordt.

Opmerking

Wanneer de genoemde verklaring juist is, maar de (juiste) toelichting ontbreekt, 1 scorepunt toekennen.

9 maximumscore 2

wel een waarheidsgetrouw beeld van het Oosten (een van de volgende):

- Tan laat diverse concepten/beelden van het Oosten naast elkaar zien in deze installatie: Wunderkammer, reisverslag, actuele filmbeelden en toont daarmee dat 'hét Oosten / de Oriënt' niet echt bestaat, maar alleen als (westerse) constructie / concept, hiermee geeft ze het meest waarheidsgetrouwe beeld dat je maar kunt geven van 'de Oriënt' (namelijk als construct/concept).
- Tan laat diverse concepten/beelden van het Oosten naast elkaar zien in deze installatie: Wunderkammer, reisverslag, found footage. Doordat deze beelden van elkaar verschillen laat ze zien dat er niet één 'juist / waarheidsgetrouw' beeld is / kan bestaan van het Oosten. Daarmee toont ze gelijktijdig dat de onderdelen apart van elkaar (hoe relatief ook) authentiek te noemen zijn.

of

geen waarheidsgetrouw beeld van het Oosten (een van de volgende):

- Tan maakt gebruik van beelden die het Oosten vanuit een specifiek perspectief benaderen. Marco Polo kijkt bijvoorbeeld met de blik van een (middeleeuwse) koopman. De Wunderkammer is een illustratie van het exotische Oosten en in de actuele filmbeelden wordt een 'actueel' beeld van het Oosten getoond (zoals dat in de (westerse) media naar voren wordt gebracht). De beelden tonen (elk afzonderlijk) een selectief / gemanipuleerd en daarmee niet waarheidsgetrouw beeld van het Oosten.
- De installatie als geheel, Tans deconstructie van 'de Oriënt' door verschillende varianten van het Oosten naast elkaar te presenteren, is een 'gekleurd' (westers) concept en geeft daarmee geen waarheidsgetrouw beeld van het Oosten.

Expressionisme en neo-expressionisme

10 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Door de grove, korte en hoekige contour- en figuurlijnen wordt de suggestie gewekt van rauwheid / kracht.
- Het grote contrast tussen donkere en lichte vlakken/lijnen versterkt de indruk van dramatiek.
- In de lichte (uitgesneden) vlakken zijn nog sporen te zien van het grove gutswerk. Dat draagt bij aan de verlevendiging van het beeld, en aan de indruk van natuurlijkheid/ongekunsteldheid.

per juist antwoord

1

11 maximumscore 2

twee van de volgende:

- (Status:) de houtsnedetechniek werd voorheen vooral toegepast als gebruiksgrafiek en had geen academische 'status', deze weinig verheven status paste in het 'eenvoudige leven' dat Brücke-leden als ideaal beschouwden.
- (Inhoudelijk:) de houtdruk als eenvoudige techniek werd geassocieerd met een 'ideale' tijd (Middeleeuwen) of 'ideale' (niet-westerse) cultuur waarin de mens nog in harmonie met de natuur/god zou leven.
- (Pragmatisch:) het materiaal was goedkoop en makkelijk voorhanden.

per juist antwoord

1

12 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Ze bezochten volkenkundige musea (in Berlijn en in Dresden).
- Kunstenaars legden zelf verzamelingen aan van primitieve kunst en toonden die aan andere kunstenaars, thuis of op tentoonstellingen (omdat ze die werken als betekenisvol werk / kunst zagen).
- Ze bezochten werelddtentoonstellingen waar presentaties van exotische objecten / primitieve kunst te zien waren.
- Via verwijzingen naar primitieve kunst in het werk van een oudere generatie kunstenaars (Gauguin, Ensor, Munch) dat internationaal bekend was / op tentoonstellingen (in Dresden) te zien was.
- via afbeeldingen in literatuur

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

13 maximumscore 1

een van de volgende:

- Het was gebruikelijk om beelden/objecten uit Oceanië apart van 'westerse kunst' te tonen in volkenkundige musea (terwijl in deze tentoonstelling de beelden uit Oceanië werden gecombineerd met westerse moderne kunst én in een museum voor moderne kunst werden getoond).
- De beelden uit Oceanië worden op sokkels tentoongesteld en daarmee gelijkgesteld aan kunstvoorwerpen en/of daarmee krijgen de beelden uit Oceanië de status van kunstwerk (in plaats van de status van ethnologisch object / studiemateriaal).

14 maximumscore 2

- vormgeving: 1
De sterk vereenvoudigde hoofden op een rij doen denken aan de middeleeuwse horizontale compositie en/of de langgerekte figuren met summiere individuele trekken doen denken aan figuren op laatmiddeleeuwse schilderijen
- presentatie: 1
Net als vele (Laatmiddeleeuwse) altaarstukken is *Das Leben Christi* vormgegeven als een veelluik
of
Het veelluik wordt gepresenteerd aan het eind van een zaal, achter een altaar op een verhoging, dit lijkt op de presentatie in een kerk

15 maximumscore 1

een van de volgende:

- Baselitz geeft met deze uitspraak aan dat hij probeert zijn onderwerpen abstract / met een grote afstand te benaderen (hij schildert daarom in *Brücke* het onderwerp ondersteboven en/of beperkt, net als Mondriaan, zijn palet tot de kleuren rood, geel, blauw, zwart en wit).
- Baselitz probeert met deze uitspraak te onderstrepen dat hij zich in zijn schilderkunst niet bezighoudt met het uitdrukken van zijn emoties, maar met formele, schilderkunstige kwesties.
- Baselitz (die te boek staat als neo-expressionist) probeert zich door deze 'extreme' vergelijking te verzetten tegen het leggen van al te sterke relaties tussen zijn kunst en het expressionisme en/of expressie.

Vraag	Antwoord	Scores
16	maximumscore 2	
	Baselitz benadrukt/overdrijft (meer dan Kirchner) de eenvoud en/of 'het primitieve karakter' en/of de formele eigenschappen van primitieve sculpturen	1
	- kenmerk van Baselitz sculptuur (een van de volgende): - zeer grof en/of zeer ruw bewerkt (minder verfijnd dan dat van Kirchner) - onlogische/vreemde anatomische vormen (die voortkomen uit de vorm van het houtblok, zoals de arm die op de borst geplakt lijkt) - een beperkte driedimensionaliteit	1
17	maximumscore 2	
	Lüpertz combineert (anders dan Baselitz en Kirchner) het 'primitieve' met klassieke elementen	1
	- kenmerk van Lüpertz sculptuur (een van de volgende): - ogenschoonlijk ruw gehakt en 'primitief' beschilderd, maar in feite vervaardigd van ('klassiek') brons - een klassieke pose / een 'klassieke' driedimensionaliteit - de titel verwijst naar een kenmerk van de klassieke beeldhouwkunst / heeft een 'klassiek' thema (terwijl Kirchner met 'de dans' voor een 'primitief' thema kiest)	1
18	C	

Vraag	Antwoord	Scores

Local & Global

19 maximumscore 4

twee van de volgende combinaties:

- de verbondenheid met de natuur 1
- vormgeving van het uitgangspunt: 1
 - traditionele architectuur: De open schuifdeuren naar de tuinzijde en/of de veranda als overgang tussen huis en omgeving.
 - *4x4 House*: Het grote raam biedt een weids uitzicht over de omgeving en/of de hoge ligging geeft het effect van 'in de open ruimte' zijn / deel uit te maken van de weidsheid van de omgeving / van de atmosfeer.
- het inkaderen van het uitzicht ('framing the view') 1
- vormgeving van het uitgangspunt: 1
 - traditionele architectuur: Schuifwanden (shoji) die uitzicht op de tuin/omgeving inkaderen.
 - *4x4 House*: De roedeverdeling in de ramen geeft kaders aan het uitzicht op de baai.
- eenvoud en geometrie van het ontwerp 1
- vormgeving van het uitgangspunt: 1
 - traditionele architectuur: één grote (rechthoekige) ruimte (in te delen door schuifwanden)
 - *4x4 House*: eenzelfde maat (kubus) voor elke woonlaag
- zichtbaarheid van toegepaste materiaal en constructietechniek 1
- vormgeving van het uitgangspunt: 1
 - traditionele architectuur: toepassing van onbeschilderd hout en zichtbare houtverbindingen
 - *4x4 House*: kaal beton en zichtbare stapeling / bevestiging door middel van bouten

Opmerking

Wanneer de wijze waarop het uitgangspunt vorm krijgt slechts voor een van beide (traditioneel / 4x4 House) is beschreven, geen scorepunt toekennen.

20 maximumscore 2

- Door de ingreep ontstaat extra ruimte, 1
- terwijl het principe van het 4x4 grondplan intact blijft (De trap voor toegang naar de bovenste verdieping kan namelijk deels naast het 4x4 grondvlak van de bovenste verdieping geplaatst worden) 1

Vraag	Antwoord	Scores

21 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben (een van de volgende):

- Door de grote raampartij op de bovenste verdieping en/of met zijn verspringende bovenste verdieping, doet het *4x4 House* denken aan een wachttorens waarmee over de omgeving uitgekeken kan worden.
- Door de opvallende raampartij en/of de opvallende verspringende bovenste verdieping fungeert het *4x4 House* als een baken voor de omgeving (het doet denken aan een vuurtoren).

Opmerking

Wanneer in de uitleg een beschrijving van de vormgeving van het 4x4 House ontbreekt, geen scorepunt toekennen.

22 maximumscore 3

drie van de volgende:

- De gebouwen zijn allemaal (streng) geometrisch.
- De gebouwen zijn vlak: geen uitstekende delen / geen schaduwen door reliëf.
- De gebouwen hebben eenvoudige, kale muurvlakken, met een enkel raam erin.
- De gebouwen hebben nauwelijks materiaalcontrasten.

per juist antwoord

1

23 maximumscore 2

- armoede als gevolg van de economische crisis: Nishizawa maakt goedkoop wonen mogelijk door uit te gaan van gemeenschappen waarin kosten voor voorzieningen gedeeld worden (woongemeenschappen met relatief kleine privé ruimtes en gedeelde gemeenschappelijke ruimtes, zoals tuin, wc-douche en een tv-kamer) 1
- vermindering van sociale-buurtverbanden: Nishizawa probeert te voorkomen dat mensen geheel afgezonderd gaan leven (hikikomori) door gemeenschappen te ontwerpen waar mensen elkaar 'onvermijdelijk' ontmoeten en zodoende met elkaar in contact blijven 1

Vraag	Antwoord	Scores

24 maximumscore 2

een van de volgende:

- De boomhutten zijn gebouwd met materialen die (vrijwel) direct uit de natuur afkomstig zijn, terwijl de wolkenkrabbers opgetrokken zijn uit industrieel vervaardigde materialen.
- Het bouwproces van de boomhutten lijkt redelijk spontaan te zijn verlopen (al timmerend ontwikkelde zich deze vorm), terwijl de wolkenkrabbers ontstaan zijn vanuit een van tevoren minutieus doorgerekend plan.

Opmerking

Wanneer slechts een deel van het contrast wordt benoemd, 1 scorepunt toekennen.

25 maximumscore 2

- verlangen: Uit de boomhutten spreekt het verlangen naar natuurlijkheid en/of menselijke maat 1
- kritiek: Uit de boomhutten klinkt kritiek op de grootsheid / het tentoonspreiden van technisch kunnen / het machtsvertoon / het uitstijgen boven de menselijke maat dat spreekt uit de wolkenkrabbers 1

26 maximumscore 4

twee van de volgende:

- Ando beoogde met zijn *4x4 House* een relatie tussen de bewoner en de natuur te bewerkstelligen (bijvoorbeeld door het grote raam met uitzicht op zee). Toch is het goed denkbaar dat het contact met de natuur niet ontstaat. Bewoners kunnen de aandacht net zo makkelijk richten op de flatscreentelevisie aan de muur, als op het uitzicht op de zee.
- Nishizawa beoogde met de opzet van het *Moriyama House* een impuls te geven tot meer sociale cohesie. Echter de bewoners passen, vanwege een behoefte aan privacy, de woning naar eigen wensen aan. Zo hangen de bewoners gordijnen/schermen op voor de ramen en wordt het doel meer sociale cohesie (deels) teniet gedaan.
- Kawamata beoogde met zijn *Tree Huts* een aanzet te geven tot het nadenken over de verhouding tussen natuur en het kunstmatige en/of over de verhouding tussen de publieke en de private ruimte. Vanwege het conceptuele karakter van het werk is het echter de vraag of deze opzet herkend (en dus bereikt) werd.

per juist antwoord 2

Opmerking

Wanneer alleen aangegeven is wat de opzet was, of er is alleen aangegeven waarom de verwachting misschien niet uitkwam, 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores
27	maximumscore 2	
a	3	
b	2	
c	1	
	indien drie antwoorden juist	2
	indien twee antwoorden juist	1
	indien een of geen antwoord juist	0

De vloer als sokkel

- 28 maximumscore 2**
 een van de volgende:
- materiaal:
 - Het pigment is in een (dunne) en ogenschijnlijk losse laag over de objecten en deels over de vloer gestrooid. Dit roept vragen op over wat er onder deze laag schuilgaat en roept de neiging op om het pigment weg te vegen 1
 - Anderzijds stoot de dunne laag los gestrooid pigment af, door een kleine aanraking kan het kunstwerk verstoord worden 1
- of
- kleur:
 - Enerzijds worden de verzadigde / heldere kleuren als mooi / zuiver ervaren (en trekken ze aan) 1
 - anderzijds roepen deze kleuren associaties op als gevaarlijk, giftig en stoten daarom af 1
- of
- vorm:
 - De objecten hebben vormen die seksuele en/of spirituele associaties oproepen. Hierdoor zijn ze enerzijds aantrekkelijk, ze appelleren aan (basale) menselijke behoeftes 1
 - Anderzijds zijn dat vaak zaken die privé/intiem zijn en/of zaken waarop een taboe rust, waardoor ze (wanneer in het openbaar getoond) afstoten 1

Vraag	Antwoord	Scores

29 maximumscore 1

Kapoor is het oneens met deze benaderingswijze omdat (een van de volgende):

- het werk zelf centraal moet staan (en niet de kunstenaar).
- zijn werk niet over culturele identiteit / hybriditeit gaat.
- zijn werk (ook) geworteld is in de westerse culturele traditie.
- hij streeft naar eenheid in verscheidenheid.

30 maximumscore 3

drie van de volgende:

- de eigenschappen van het materiaal: de stevigheid (of juist de vouwbaarheid / zachtheid, het inzakken) en/of de lichtheid en/of beweeglijkheid
- de ruimtelijke werking van volumes: De zakken verhouden zich als volume tot de ruimte waarin ze tentoongesteld zijn en/of als volumes ten opzichte van elkaar.
- de plastische kwaliteit: De zakken lijken geboetseerd te zijn.
- de huid van het materiaal (plastic): de lichte glans en/of felle kleur en/of kreukels en/of transparantie
- open tegenover gesloten vorm: De zakken zijn (afhankelijk van de positie van waaruit ze bekeken worden) open / gesloten vormen.

per juist antwoord

1

31 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Het contrast tussen de 'rauwe werkelijkheid' waarin de plastic zakken zich als sculptuur openbaarden aan Attia en de 'steriele' wereld waarin de installatie van Attia zich openbaart aan de (museum)bezoeker.
- Het contrast tussen de kleine financiële waarde van de plastic zak in zijn dagelijkse context en de grote(re) financiële waarde van de plastic zak als kunstwerk.
- Het contrast tussen de persoon Attia die betrokken is bij het oplossen van concrete/acute problemen als armoede en honger en Attia als kunstenaar die een werk maakt dat ver af staat van het oplossen van dergelijke problemen.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
32	maximumscore 2	
	• Met zijn kunst hoopt Laib het dagelijks leven te beïnvloeden • Het verzamelen van stuifmeel bepaalt voor een groot deel van het jaar zijn eigen leven en/of hij hoopt het leven van de beschouwers en eigenaren van zijn kunst te beïnvloeden omdat het beschouwen en onderhouden van het werk tijd kost en/of zo'n fragiel werk op de vloer, verandert het leven eromheen	1 1
	of	
	• Met zijn kunst hoopt Laib ruimte te geven aan / aandacht te vestigen op zuiverheid en/of vitaliteit en/of integriteit • Laib verzamelt het stuifmeel met veel zorg (Het stuifmeel wordt korrel voor korrel verzameld van iedere bloem, schoongemaakt, gezeefd en opgeslagen)	1 1
	of	
	• Met zijn kunst hoopt Laib de aandacht te vestigen op / ruimte te geven aan mystieke kracht • Stuifmeel staat symbool voor (natuurlijke) groei en/of Laib onderstreept het mystieke door de herhaling van de monotone handelingen, waardoor het een ritueel wordt	1 1
	of	
	• Met zijn kunst hoopt Laib een verbondenheid van het (dagelijks) leven (en kunst) met de natuur te bewerkstelligen • Het verzamelen van stuifmeel is afhankelijk van de seizoenen, en bepaalt zo het leven van Laib, (en ook het ritme waarin zijn werk gemaakt en tentoongesteld wordt) en/of de oogst bepaalt mede de vorm zijn kunst	1 1

Vraag	Antwoord	Scores

33 maximumscore 3

Geen bolwerk van macht en dominantie:

- *argument:* Er is geen sprake meer van één cultuur op één plek (de wereld wordt relatief gezien kleiner omdat de mobiliteit toeneemt) 1
- *voorbeeld:* 'Niet-westerse kunstenaars', zoals Kapoor en/of Attia, worden in het Westen opgeleid, maar brengen ook elementen uit niet-westerse culturen mee en verwerken deze in hun kunst. 'Westerse kunstenaars', zoals Laib, reizen naar niet-westerse culturen en verwerken ook elementen uit deze culturen in hun kunst 2

of

- *argument:* Kunstenaars zijn zich vaak bewust van de (oude) machtsverhouding tussen het Westen en niet-westerse landen. Vanuit dit bewustzijn trachten ze deze verhouding te doorbreken 1
- *voorbeeld:* kunstenaars als Kapoor (Attia) en Laib verwerken zowel elementen uit westerse culturen als uit niet-westerse culturen in hun werk. (Kapoor geeft zelfs aan dat dit 'bewustzijn' in zijn werk geen rol speelt, als ware het een gepasseerd station. Laib probeert (in zijn ogen) waardevolle concepten uit het Oosten te verwerken in zijn kunst) 2

Opmerking

Wanneer slechts (het werk van) één kunstenaar in het antwoord is betrokken, 1 scorepunt toekennen.

Wel een bolwerk van macht en dominantie:

- *argument:* Het beschrijven van de geschiedenis van de kunst is vooral een westerse aangelegenheid / praktijk / concept. Door bestudering van de(ze) kunstgeschiedenis worden wereldwijd veel kunstenaars beïnvloed 1
- *voorbeeld:* Zo ziet Kapoor het werk van kunstenaars als Newman, Rothko en Klein als voorbeeld en/of is Laib beïnvloed door ideeën van Beuys en Kandinsky. En/of kan Attia's werk niet los gezien worden van ideeën en ontwikkelingen uit de (westerse) kunstgeschiedenis: Duchamp, dada en minimal art 2

Opmerking

Wanneer slechts (het werk van) één kunstenaar in het antwoord is betrokken, 1 scorepunt toekennen.

of

Vraag	Antwoord	Scores

Wel een bolwerk van macht en dominantie, omdat:

- toonaangevende kunstopleidingen, kunstinstellingen en culturele centra veelal in het Westen liggen
- Attia is opgeleid, en woont en werkt in Parijs, Kapoor in Londen en Laib in Duitsland

1

2

Opmerking

Wanneer slechts (het werk van) één kunstenaar in het antwoord is betrokken, 1 scorepunt toekennen.

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste tien kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 29 mei naar Cito.

6 Bronvermeldingen

afbeelding 1	Jean Leon Gérôme, Le Marché d'Esclaves, 1866
afbeelding 2	John Frederick Lewis, The Hhareem, 1850
afbeelding 3	Fiona Tan, videostill uit de installatie Disorient, 2009
afbeelding 4	Fiona Tan, videostill uit de installatie Disorient, 2009
afbeelding 5	Fiona Tan, videostill uit de installatie Disorient, 2009
afbeelding 6	Fiona Tan, videostill uit de installatie Disorient, 2009
afbeelding 7	Fiona Tan, videostill uit de installatie Disorient, 2009
afbeelding 8	Fiona Tan, videostill uit de installatie Disorient, 2009
afbeelding 9	Emil Nolde, Stilleben mit Holzfigur, 1911
afbeelding 1	Emil Nolde, Der ungläubige Thomas, 1912.
afbeelding 11	Georg Baselitz, Brückechor, 1983
afbeelding 12	Georg Baselitz, zonder titel, 1983
afbeelding 13	Markus Lüpertz, Standbein Spielbein, 1982
afbeelding 14	Ernst Ludwig Kirchner, Dansende vrouw, 1911
afbeelding 15	Tadao Ando, 4x4 House, 2001
afbeelding 16	Tadao Ando, 4x4 House, 2001
afbeelding 17	Ryue Nishizawa, Moriyama House, 2005
afbeelding 18	Ryue Nishizawa, Moriyama House, 2005
afbeelding 19	Tadashi Kawamata, Tree Huts, 2008
afbeelding 20	Tadashi Kawamata, Tree Huts, 2008
afbeelding 21	Anish Kapoor, To Reflect an Intimate Part of the Red, 1981
afbeelding 22	Kader Attia, Untitled (Plastic Bags), 2008
afbeelding 23	Wolfgang Laib, Vierkant van stuifmeel, 1986
figuur 1	Roger Fenton, Pasha and Bayadère, 1858
figuur 2	Emil Nolde, Familie, 1917
figuur 3	foto van een van de zalen van het Museum Folkwang in 1912
figuur 4	foto van een van de zalen van het Museum Folkwang in 1930
figuur 5	Tadao Ando, 4x4 House, 2001
figuur 6	Tadao Ando, 4x4 House, 2001
figuur 7	Ryue Nishizawa, Moriyama House, 2005

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

Correctievoorschrift VWO

2011

tijdvak 1

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

tevens oud programma

tekenen, handenarbeid, textiele werkvormen

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
 - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
 - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
 - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 71 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Het Westen in Japan en Japan in het Westen

1 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- twee van de volgende:
 - de kleding (hoeden, jassen, broeken, schoenen)
 - het groeten door de hoed af te nemen
 - het roken van een pijp
 - de handen in de zij houden
 - het houden van dieren
 - het gebruiken van (Indonesische) slaven

Wanneer twee juiste voorbeelden worden genoemd 1

Wanneer slechts één juist voorbeeld wordt genoemd 0

- Door het (uitvergroet) weergeven van deze stereotypische kenmerken worden juist (voor de Japanners interessante) verschillen met de Japanse cultuur getoond / zichtbaar 1

2 maximumscore 1

Net als in de schildering op afbeelding 1 staat in de Ukiyo-e traditie het observeren en registreren van het alledaagse / vlietende leven centraal.

3 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- De Hollanders verbleven op een voor de Japanners (doorgaans) afgesloten eiland (Deshima) en/of de Hollanders vormden voor de Japanners het enige contact met de (westerse) buitenwereld 1
- Door dat isolement vormden deze prenten de enige mogelijkheid voor de Japanse bevolking om zich een beeld te vormen van de Hollanders en/of westerlingen 1

4 maximumscore 1

Op de afbeelding is de toepassing van het centraal-perspectief duidelijk zichtbaar. (Kokan experimenteerde met het maken van perspectiefprenten en bestudeerde westerse boeken over teken- en schilderkunst.)

Vraag	Antwoord	Scores
5	maximumscore 2 Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten: - Het onderscheiden van mannen en vrouwen is hier lastig omdat (een van de volgende): - de kimono's en kosodes zowel door vrouwen als mannen gedragen worden. - de wijdvallende kimono's en kosodes de lichaamsbouw van man en vrouw verhullen. - de persoonlijke, uiterlijke kenmerken van de figuren enigszins schematisch worden weergegeven. - man en vrouw enigszins vergelijkbare, haardracht (in knot) hebben. - De kennis van (een van de volgende): - de verschillende soorten van kimono's (kleine verschillen in vorm, patroon, kleur en decoratie, die gelden vanaf de zeventiende eeuw). - codes over de breedte en de lengte van de obi. - de soort knot in het haar, zoals die door mannen en vrouwen wordt gedragen.	1
6	maximumscore 3 drie van de volgende antwoorden: - Het (modieuze) dessin van de kosode/kimono is overdadig en/of gekunsteld in beeld gebracht / het (modieuze) dessin van de kosode/kimono is maximaal in beeld gebracht. - Het dessin, de kleurstelling en de technische afwerking van de kimono worden in de tekst op levendige wijze beschreven. - De tekst suggereert dat de waardering voor de stof groeit met het rijpen van het lichaam en door levenservaring. - de verlegen pose van het model	1

Vraag	Antwoord	Scores

7 maximumscore 3

drie van de volgende overeenkomsten:

- de perspectivische kanteling en/of stapeling, zoals zichtbaar bij de prenten op de voorgrond
- de aandacht voor decoratieve aspecten in de voorstelling, zoals de motiefpatronen in het textiel (kimono en tapijt)
- Het schilderij is (ook) benaderd als een (plat) vlak (en niet (alleen) als een ‘venster’), getuige de over de gehele compositie gelijkmatig verspreide (verzadigde) rode kleurvlakjes.
- de geringe dieptewerking door het afschermen van de ruimte achter de figuur
- het gebruik van opvallende zwarte lijnen, zoals de randen van het kamerscherm
- De beperking in het gebruik van schaduwen, zoals het vrijwel ontbreken van schaduw onder de prenten en/of in de hoeken van het kamerscherm.

per juiste overeenkomst in combinatie met een juist voorbeeld 1

8 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- Voorstelling (een van de volgende): 1
 - vanwege de keuze voor een exotisch motief (dit sluit aan bij de interesse in exotische culturen zoals die in de westerse schilderkunst van de negentiende eeuw tot uitdrukking komt)
 - vanwege de weergave van het model dat op een informele wijze in het atelier van de kunstenaar poseert (dit is een negentiende-eeuwse beeldtraditie)
- Vormgeving (een van de volgende): 1
 - vanwege de toepassing van modellering door middel van licht-donker contrasten
 - vanwege de dieptewerking door de voorstelling op het kamerscherm vaag weer te geven
 - vanwege de schildertrant met losse/zichtbare verfstreken
 - vanwege de gezichtsweergave als portret (in plaats van als stereotype)

Vraag	Antwoord	Scores

9 maximumscore 2

twee van de volgende antwoorden:

- Tijdens de romantiek was er veel belangstelling voor alles wat exotisch was.
- Door de opkomst van de wereldtentoonstellingen werden in Europa exotische culturen, zoals de Japanse, op grote schaal aan een groot publiek getoond.
- Door de openstelling van de Japanse grenzen in 1854 werd allerlei handelswaar uit Japan in grote hoeveelheden op de Europese markten gebracht.
- Door de opening van het Suezkanaal (en de ontwikkeling van het stoomschip) werd de reisafstand tussen Europa en het Verre Oosten verkort. Dit vergemakkelijkte het contact tussen Europa en Japan.

per juist antwoord

1

Primitivisten en primitieven

10 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- onderwerpskeuze: Kandinsky baseert zijn onderwerp op een (eigen) 'innerlijke werkelijkheid' en/of hij ontleent zijn onderwerpen aan literaire thema's (uit volksverhalen, sprookjes of de bijbel, terwijl de impressionisten hun onderwerpen meestal op de zichtbare werkelijkheid baseren) 1
- vormgeving: Kandinsky past allerlei (extreme) abstrahering in vorm en/of kleur en/of ruimte-uitbeelding toe (terwijl de impressionisten wat betreft vormgeving keuzes maakten om de werkelijkheid in licht en kleur zo dicht mogelijk te benaderen) 1

11 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- De volkskunst, vanwege de duidelijke contourlijnen en ingekleurde vlakken die zijn geïnspireerd op de (Duitse) glasschildertechniek 1
- De naïeve kunst of de kindertekening, vanwege het gebruik van vereenvoudigde en duidelijk leesbare vormen en/of het ontbreken van een natuurgetrouwe ruimte-uitbeelding 1

12 maximumscore 1

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

Het ging Kandinsky en Marc met de almanak (en met hun kunst) om het uitdrukken van een spirituele eenheid en/of innerlijke wereld (zoals zij die meenden te herkennen in primitieve kunstuitingen zoals kindertekeningen, naïeve kunst en kunst van primitieve niet-westerse culturen).

Vraag	Antwoord	Scores
13 maximumscore 2	Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten: • De recapitulatietheorie houdt in dat de ontwikkeling van foetus tot volwassene een versnelde herhaling is van de evolutie van eencellige tot zoogdier • Kunst van primitieve volken en kindertekeningen werden in het licht van deze theorie gezien als uitingen van de mens(heid) in een vergelijkbaar, vroeg stadium	1 1
14 maximumscore 3	drie van de volgende aspecten: – het gebruik van perspectief (zoals de perspectivisch getekende bak onder de machine en/of de suggestie van drie dimensionaliteit, zoals in de voet van de standaard) – de logica van de techniek van de machine (bestaande uit een slinger aan een roterende as op een standaard) – de evenwichtige compositie / plaatsing (van bijvoorbeeld de machine) op het vlak – de stilering (te zien aan de regelmatige, strakke lijnen) en/of de variatie in trefzekere en gevoelige lijnvoering – De absurde constructie waarin natuur (vogelgeluiden) en techniek (machine) gecombineerd zijn. – het signeren en/of het dateren en/of het geven van een titel per juist aspect	1
15 maximumscore 1	Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: De nervenstructuur en/of de verenstructuur zijn ontstaan door het wrijven van tekenmateriaal over een blad papier dat rust op een ruwe ondergrond (een echte plank en/of echte veren).	
16 maximumscore 1	Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Ernst vond dat zulke (toevallig ontstane) patronen zijn verbeelding stimuleerden en daarmee het onderbewuste de kans gaven zich te manifesteren.	

Vraag	Antwoord	Scores

17 maximumscore 2

twee van de volgende antwoorden:

- de indeling in vakjes / het gebruik van een zogenaamd ‘grid’ of rooster
- het gebruik van pictogramachtige tekens en/of een schematische, platte weergave
- het uitvergroten en/of isoleren van elementen als ogen en neuzen
- het gebruik van witte details/accenten (in combinatie met een donkere achtergrondkleur)
- het (op)vullen van het hele beeldvlak

per juist antwoord

1

18 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- Uit de kunst van Native Americans spreekt volgens Gottlieb de (voor iedereen verstaanbare) ‘taal van de geest’ en/of een universeel verstaanbaar (archetypisch) idee
- Gottlieb streefde in zijn kunst (mede beïnvloed door Jungs archetypenleer) ook naar deze universele verstaanbaarheid

1

1

19 maximumscore 1

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

Het idee dat in primitieve culturen onbedorvenheid / oorspronkelijkheid / authenticiteit schuilt (die in de (verdorven) westerse, overgeciviliseerde, cultuur ontbreekt of verloren is gegaan).

Het Nabije Oosten in het Westen

20 maximumscore 2

twee van de volgende antwoorden:

- de vele ornamenten / versieringen, zoals de gotische vierpas (plantornament) / bijzonder gevormde (punt)bogen / rijke versiering van kapitelen
- de suggestie van gewichtloosheid. Dit is op de afbeelding te zien in de opengewerkte gevel op de begane grond en de eerste verdieping van het gebouw en door de omlijsting met balustrades.
- de ogenschijnlijke ontkenning van de zwaartekracht. Dit wordt gesuggereerd door de dichte muur aan de bovenzijde die rust op de (fijne/lichte) opengewerkte muur aan de onderzijde van de gevel
- de toepassing van bogengalerijen zoals die op de begane grond en eerste verdieping

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

21 maximumscore 2

twee van de volgende antwoorden:

- het gebruik van vlechtwerkachtig metselwerk in de bovenste helft van de gevel
- de ojiefbogen in de bogengalerij op de eerste verdieping
- De oosterse kantelen op de balustrade op de rand van het dak die een zuiver decoratieve functie hebben.
- Het vlakke/gesloten karakter van het bovenste deel van de gevel (dat de achterliggende indeling verhult).

per juist antwoord

1

22 maximumscore 3

Venetië benadrukte de band met het Oosten om (drie van de volgende antwoorden):

- zich te profileren als de belangrijkste (westerse) handelspartner van het Oosten.
- gezag / uitstraling te kunnen ontleen aan verwantschap met beroemde, in het Oosten gesitueerde, klassieke en of Bijbelse steden.
- haar functie als pleisterplaats voor pelgrims op weg naar het Oosten / het Heilige Land te bekrachtigen.
- de eigen aspiraties om een heilige stad te zijn te verwezenlijken. (Het Oosten werd gezien als de authentieke locatie van Bijbelse verhalen.)
- zo de internationale status van de stad en/of de open houding van de stad tentoon te spreiden.
- het beeld van goed bestuur uit te dragen door zichzelf te vergelijken met 'de goede heerser' koning Salomon. (Het Dogenpaleis zou overeenkomen met een beschrijving van Salomons paleis.)
- zich te afficheren als het (westerse) centrum van de kennis over het Oosten.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

23 maximumscore 3

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- Zijn kritiek richtte zich op de producten en/of productiemethoden van de geïndustrialiseerde negentiende-eeuwse maatschappij 1
- De producten waren niet (meer) van goede kwaliteit want er was geen aandacht meer voor het ambacht / goed vakmanschap en/of de arbeidsomstandigheden waren slecht 1
- De Venetiaanse middeleeuwse architectuur ontstond in een (in zijn ogen ideale) pre-industriële samenleving waarin spiritualiteit (het christendom) en/of het ambacht nog van waarde was en/of arbeidsomstandigheden nog menselijk waren (doordat er geen sprake was van industriële productieprocessen) 1

24 maximumscore 2

twee van de volgende aspecten:

- Follies zijn vaak 'lege hulzen' / bestaan vaak alleen uit een façade.
- Follies zijn vaak op kleine schaal gebouwd en daarmee niet functioneel als onderkomen.
- Follies zijn vaak in een vreemde / niet gangbare / exotische stijl gebouwd.

per juist aspect 1

25 maximumscore 2

een van de volgende antwoorden:

- Follies functioneren als visuele symbolen van een exotische cultuur. Ze appelleren aan de verruiming van de horizon en/of de belangstelling voor andere culturen en/of kennis van de geschiedenis.
- Follies functioneren als 'decorstukken'. Door het toevoegen van deze architectonische bouwwerken aan de natuur werd de tuin een drie-dimensionaal historiestuk waarin de bezoeker als acteur en toeschouwer kon optreden.
- Follies functioneren als accent op 'cultuur'. Doordat ze de tegenstelling natuur versus cultuur versterken (deze architectonische bouwwerken (aspecten uit de cultuur) versterken de beleving van de ('wilde') natuur in deze zogenaamde landschapstuinen).

Opmerking

Wanneer de functie juist benoemd wordt, maar de toelichting over de wijze waarop de functie vervuld wordt ontbreekt, 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores

26 maximumscore 3

drie van de volgende antwoorden:

- Het Royal Pavilion getuigt van een overdaad aan (niet functionele) ‘oosterse’ versiering. (Nash maakt minaretten die geen dienst doen als minaret.) De Jumma Musjed heeft twee minaretten (die ook als zodanig dienst doen).
- Het Royal Pavilion heeft een ‘klassieke’ zuilengalerij, en de zuilen van de Jumma Musjed zijn niet aan een van de klassieke orden ontleend.
- De ramen van het Royal Pavilion zijn in een Europese stijl uitgevoerd, met een roedeverdeling/kleine ruitjes. Dergelijke ramen zijn niet oosters, en heeft de Jumma Musjed niet.
- Bij het Royal Pavilion is gebruik gemaakt van verspringende geveldelen, zoals in de barok / rococo. De gevel van de Jumma Musjed is vlakker.

per juist antwoord

1

Hedendaagse kunstenaars uit het Verre Oosten

27 maximumscore 4

twee van de volgende antwoorden:

- Haifeng verwijst naar het transporteren van en/of de handel in keramiek (dat ook veelvuldig gebeurde tussen China en Nederland in de zeventiende en achttiende eeuw). Hij verwijst hiernaar door het opstellen van keramische objecten op pallets.
- Haifeng verwijst naar het ‘Chine de Commande’ (porselein dat naar de wensen en smaak van de Hollanders werd geproduceerd in China en vervolgens in Holland werd verkocht). Hij verwijst hiernaar door opdracht te geven aan de Chinese keramiekindustrie om keramiek naar zijn (Nederlandse) wensen te vervaardigen.
- Haifeng verwijst naar Delft waar zich in de zeventiende eeuw een keramiekindustrie ontwikkelde die moest voorzien in de vraag naar ‘Chinees’ keramiek. Hij verwijst hiernaar door juist Delftenaren te vragen een alledaags voorwerp in te leveren en/of door van Nederlandse / Delftse objecten keramiek te laten maken.
- Haifeng levert ironisch commentaar op (en verwijst daarmee naar) de interesse van Hollandse ‘wetenschappers’ in exotische culturen (zoals de Chinese, ten tijde van de VOC). Hij verwijst hiernaar door het antropologisch karakter van zijn verzameling (die uit afgietsels van alledaagse voorwerpen bestaat).

per juiste combinatie van verwijzing en manier van verwijzen

2

wanneer alleen de verwijzing juist benoemd wordt

1

wanneer alleen de manier van verwijzen genoemd wordt

0

Vraag	Antwoord	Scores

28 maximumscore 2

- In de souvenirshop wordt het clichébeeld van de Nederlandse identiteit opgeroepen aan de hand van in Delfts blauw uitgevoerde Hollandse 'iconen' (die met name terugrijpen op de glorieuze Gouden Eeuw), zoals molens, schilderkunst (Vermeer) en tulpen(vazen) 1
- een van de volgende antwoorden: 1
 - Haifeng nuanceert het idee van de Nederlandse identiteit door beelden te tonen die uiteenlopende associaties oproepen. Zoals associaties met Nederland (Delftse objecten, Delfts aardewerk), maar óók met China (blauw-wit porselein) en/of met het heden (Delftse alledaagse voorwerpen) én met het verleden (Delfts aardewerk) of:
 - Haifeng relateert het idee van dé (ene) Nederlandse identiteit door het gebruik van objecten waarvan je je af kunt vragen hoe (typisch) Nederlands ze zijn. Fluitketels, koffiezetapparaten en scharen zijn gemeengoed in veel landen en worden vaak niet in Nederland gemaakt

29 maximumscore 1

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
De opdracht wordt vanuit Nederland gegeven, de productie vindt plaats in China, maar de objecten krijgen hun (kunstzinnige) waarde doordat deze er in Nederland (het Westen) aan wordt toegekend.

30 maximumscore 2

- Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:
- Haifeng maakt een kunstwerk over de nog altijd geldende koloniale machtsstructuren, maar dit is tegelijkertijd postmoderne thematiek, die in de internationale kunstwereld veelvuldig aan de orde is 1
 - Haifeng is een naar Nederland geëmigreerde Chinees die opdracht geeft aan de Chinese porseleinindustrie. Dit kan juist worden opgevat als voorbeeld van ultieme culturele emancipatie 1

31 maximumscore 1

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
Enerzijds kan de beschouwer de indruk krijgen een opstelling van geheel witte vazen aan te treffen. Vanuit het tegenovergestelde standpunt ziet de beschouwer geheel of gedeeltelijk gedecoreerde vazen.

Vraag	Antwoord	Scores

32 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- geen sprake van een authentiek kunstwerk: Doordat Ai Weiwei kopieën laat maken van een (antieke) bestaande vaas kunnen Weiweis kopieën worden bestempeld als vervalsingen / als niet authentieke, moderne kopieën 1
- wel sprake van een authentiek kunstwerk (een van de volgende): 1
 - Doordat elke kopie een ander fragment van de volledige voorstelling draagt, kan gesteld worden dat hier sprake is van (96) unieke en dus authentieke kunstwerken.
 - Doordat Ai Weiwei de (in totaal 96) vazen bij elkaar plaatst in een installatie (in een museum) kan de opstelling als totaal als een nieuw, eigen en authentiek kunstwerk worden beschouwd.

33 maximumscore 4

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- Warhol doorbrak, met het herhaald afbeelden van een Coca Colafles, het taboe op het kopiëren of citeren van bestaande beelden uit de 'lage' (consumptie)cultuur. Dit paste niet binnen het traditionele idee van originaliteit en 'hoge' kunst (met verheven idealen) 1
- Warhol stelde hiermee traditionele 'hoge' esthetische waarden ter discussie 1
- Ai Weiwei doorbrak, door een oude Chinese vaas van het beeldmerk van Coca Cola te voorzien, het taboe op het 'beschadigen' van oud / uniek cultureel erfgoed 1
- Ai Weiwei stelde hiermee vragen over het effect van globalisering op de eigen cultuur 1

34 maximumscore 1

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

Deze iconoclastische daad / Het vernietigen van waardevol Chinees cultureel erfgoed kan opgevat worden als een oproep tot het afrekenen met de huidige machtsstructuur. (Het gebaar verwijst naar de iconoclastische traditie van het oude communistische China, waarin Mao Zhedong de oude cultuur van China liet afbreken om een nieuwe communistische heilstaat te maken, de Culturele Revolutie.)

Vraag	Antwoord	Scores

35 maximumscore 2

twee van de volgende antwoorden:

- Door de ontwikkeling van globalisering (eenvoudig en snel transport, internet) is het werk van veel kunstenaars veel meer en directer toegankelijk geworden voor iedereen, dus ook voor andere kunstenaars, verzamelaars en galeriehouders over de hele wereld. Dat geeft de kunstenaar met politiek engagement een groter bereik en daardoor wordt de kunstenaar sneller 'gezien'.
- Veel niet-westerse kunstenaars studeren / werken in westerse landen. Zij maken kennis met politieke ideeën, opvattingen en systemen die anders zijn dan in hun eigen land. In hun kunst reflecteren ze op deze verschillen.
- Door het directe contact van westerse kunstenaars met niet-westerse landen en niet-westerse kunstenaars zijn ze meer maatschappelijk betrokken geraakt: ze zijn zich bewust geworden van (scheve historische) verhoudingen tussen westerse en niet-westerse landen en/of de eenzijdige blik van het Westen op niet-westerse kunst en/of het idee van 'de ander'. In hun kunst reflecteren ze op deze ervaring.
- Doordat afstanden in relatieve zin kleiner zijn geworden is het moeilijker om de ogen te sluiten voor maatschappelijke kwesties elders in de wereld. (Ook) Kunstenaars zijn daarom eerder geneigd op deze maatschappelijke kwesties te reflecteren.
- Kunstenaars reageren / reflecteren op maatschappelijk kwesties die het gevolg zijn van globalisering, zoals milieuproblematiek.

per juist antwoord

1

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste tien kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 27 mei naar Cito.

6 Bronvermeldingen

- afbeelding 1 Japanse rolschildering, ca. 1750, anoniem
afbeelding 2 *Op de schietbaan*, 1770, Shiba Kokan
afbeelding 3 *The Golden Screen: Caprice in Purple and Gold*, 1861, James A. McNeill Whistler
afbeelding 4 *Schilderij met boogschutter*, 1909, Wassily Kandinsky
afbeelding 5 *De Tjilpmachine*, 1922, Paul Klee
afbeelding 6 *pictograph*, 1945, Adolph Gottlieb
afbeelding 7 Chilkat deken
afbeelding 8 Dogenpaleis, Venetië, ca. 1340
afbeelding 9 Royal Pavilion, 1823, John Nash
afbeelding 10 *Oriental Scenery*, 1795-1815, Thomas en William Daniell
afbeelding 11 *Of Departure and Arrival*, 2007, Ni Haifeng
afbeelding 12 souvenirwinkel
afbeelding 13 *Ghost Gu Coming Down The Mountain*, 2005, Ai Weiwei
afbeelding 14 *210 Coca-Cola Bottles*, 1962, Andy Warhol
afbeelding 15 *Han-Dynasty Urn with Coca-Cola logo*, 1994, Ai Weiwei
- figuur 1 Hinagata-prent, 17e eeuw
figuur 2 *Almanach Der Blaue Reiter* (kaft), 1912
figuur 3 *The Origin of the Pendulum*, 1925, Max Ernst
figuur 4 *A view of the Wilderness (with the Alhambra, the Pagode and the Mosque)*, 1763, William Chambers
figuur 5 *Dropping a Han-Dynasty Urn*, 1995, Ai Weiwei

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

Correctievoorschrift VWO

2011

tijdvak 2

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

tevens oud programma

tekenen, handenarbeid, textiele werkvormen

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
 - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
 - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
 - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 61 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Nabije Oosten

1 maximumscore 2

De volgende aspecten gelden voor het portret van Bellini:

- Het werk kenmerkt zich door realisme in de details. Neus en ogen zijn bijvoorbeeld niet geïdealiseerd / vereenvoudigd weergegeven, maar natuurgetrouw.
- Er is sprake van overtuigende plasticiteit door subtiele licht-donker contrasten.
- Er is sprake van een juiste perspectivische weergave van de boog.
- Er is sprake van een overtuigende stofuitdrukking.

indien twee aspecten juist benoemd

1

De volgende aspecten voor het portret van de oosterse kunstenaar:

- Details als ogen en plooiyal worden gestileerd weergegeven.
- Plasticiteit ontbreekt nagenoeg in dit werk. Waar deze wél aanwezig is, bijvoorbeeld in de suggestie van de plooiyal, is deze niet natuurlijk / niet natuurgetrouw te noemen.
- De verhoudingen van het lichaam zijn niet natuurgetrouw weergegeven.

indien twee aspecten juist benoemd

1

2 maximumscore 1

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

In de periode dat Dürer dit schilderij maakte, breidden de Turken, die in 1453 al Constantinopel hadden ingenomen, hun invloedssfeer naar het Westen uit.

3 maximumscore 1

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

Dürer benutte tijdens zijn verblijven in Venetië de mogelijkheid om allerlei rijk versierde oosterse stoffen en/of kleding te bestuderen, zo blijkt uit de minutieuze weergave van de kleding van de Oosterlingen in *Martelaarschap van de Tienduizend*.

Vraag	Antwoord	Scores

Japonisme

8 maximumscore 1

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

Lang was Nederland het enige land dat handel dreef met Japan. (De bijzondere handelscontacten met Japan resulteerden in het aanleggen van verschillende collecties van voorwerpen uit de Japanse kunst en cultuur.)

9 maximumscore 1

Een van de volgende antwoorden:

- Hij speelt in op de belangstelling die in het Westen bestond voor het exotische.
- Hij speelt in op de waardering die al vanaf de zeventiende eeuw in het Westen bestond voor de kwaliteit en het vakmanschap van de Aziatische (Japanse) producten.

10 maximumscore 3

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- Girard was vooral geïnteresseerd in het exotische karakter van de Japanse cultuur en niet in de Japanse kunstopvatting

1

Dit blijkt uit:

- Voorstelling: Girards verbeelding van Japan is een (sentimentele) westerse scène (klassiek westers naakt) met een Japanse aankleding (realistisch maar niet reëel)
- Vormgeving: De vormgeving van Girards werk volgt de regels van de toenmalige academische schildertraditie

1

1

11 maximumscore 3

Net als in de Japanse prent (drie van de volgende):

- kiest Monet voor het isoleren van een (vrouwen)figuur tegen een vlakke decoratieve achtergrond (versterkt door het gebruik van contourlijnen).
- benadrukt Monet het decoratieve aspect. Hij neemt dit over in de kleding en in de patronen op de muur en die in de vloer.
- kiest Monet voor meer heldere, verzadigde kleuren. Ook dit wordt met name in de kleding zichtbaar.
- gebruikt Monet 'zwevende' elementen op de achtergrond.

per juist kenmerk

1

Vraag	Antwoord	Scores

12 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- Monet kijkt naar de Japanse prent als een mogelijkheid om tot vernieuwingen te komen, maar hij kiest voor een vrije interpretatie (en blijft in zijn uitwerking dicht bij zijn eigen wijze van schilderen) 1
- Van Gogh zoekt ook naar vernieuwingen door middel van het bestuderen van de Japanse prentkunst, maar hij kiest voor een minder vrije interpretatie (en blijft in zijn uitwerking dichter bij het Japanse voorbeeld) 1

13 maximumscore 3

drie van de volgende aspecten:

- Japanse composities kennen het gebruik van lineaire vormen (raster-/ tralie-achtig) op de voorgrond die als een repoussoir werken. (Van Gogh heeft dat hier toegepast in de verticale stammen.)
- Japanse voorstellingen worden vaak weergegeven vanuit een hoog standpunt. In *Les Alycamps* ligt de horizon buiten (boven) het beeld.
- In Japanse prenten worden (vaak met een grote trefzekerheid) figuren in levendige houdingen neergezet. Ook Van Gogh zet de wandelaars 'in beweging' neer.
- De Japanse kunst heeft een sterk lineair karakter. Van Gogh werkte hier met veel contourlijnen, bijvoorbeeld rond de stammen van de bomen.
- Japanse prenten hebben een vlak karakter vanwege het gebruik van veelal egale kleurvlakken en het ontbreken van lichtval. Dit is bij Van Gogh ook zichtbaar, bijvoorbeeld de stammen van de bomen.
- Japanse prenten zijn vaak uitgevoerd in heldere verzadigde kleuren. Ook dat doet Van Gogh hier, zoals het azuurblauw van de boomstammen en/of het rood van de kleding.

per juist kenmerk in combinatie met een juist aspect van het werk 1

14 maximumscore 1

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

(In Frankrijk was men ontvankelijk voor de kunstzinnige kwaliteiten van Japanse kunst) omdat Frankrijk (eerder dan Nederland) in de tweede helft van de negentiende eeuw een avant-gardistisch kunstklimaat kende. (Waarin vanuit het verzet tegen academische tradities ruimte was voor vreemde en nieuwe elementen.)

Vraag	Antwoord	Scores
15 maximumscore 2	Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:	
	• Breitner heeft in de eerste plaats belangstelling voor de in zijn ogen exotische (en erotische) thema's van de Japanse kunst	1
	• Van Gogh laat zich veel meer dan Breitner inspireren door de formele aspecten van de Japanse kunst	1
16 maximumscore 2	Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:	
	• Op grond van het expressieve kleurgebruik en/of de expressieve hanteringswijze van het penseel kan Van Gogh hier beschouwd worden als een vertegenwoordiger van het post-impressionisme	1
	• Op grond van Breitners voorkeur voor licht en sfeer in dit werk en/of de pasteuze schilderwijze kan Breitner gezien worden als vertegenwoordiger van het impressionisme (in Nederland)	1

Primitivisme

17 maximumscore 2	Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:	
	• <i>Mooier dan ze denken</i> verwijst naar de 'lelijke' (weinig fijnzinnige) vormtaal van het schilderij, want deze druist in tegen (traditionele) academische esthetische opvattingen. (Er lijkt namelijk sprake van weinig technische beheersing door de spontane, ruwe manier van werken en de (kinderlijk aandoende) schematische opzet.)	1
	• Juist in het ruwe / de spontaniteit schuilt volgens Dubuffet de schoonheid	1
18 maximumscore 2	Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:	
	• Dubuffet was op zoek naar oorspronkelijkheid en authenticiteit. (Hij bekritiseerde de puur formele experimenten in de kunst van zijn tijd en was op zoek naar de geestelijke wortels van de kunst)	1
	• Hij waardeerde (daarom) de eigen, los van academische conventies ontwikkelde, vormtaal en de hoogstpersoonlijke thematiek van het werk van mensen die in psychiatrische inrichtingen en gevangenissen verbleven	1

Vraag	Antwoord	Scores

19 maximumscore 3

Je kunt hier spreken van ongebreidelde creativiteit doordat Appel (drie van de volgende):

- de tekening op een onconventionele plek maakt (namelijk in een boek).
- zich, bij het maken van de tekening, niet laat hinderen door de aanwezige tekst in het boek.
- de tekening in een hoog tempo gemaakt lijkt te hebben, getuige de bijna agressieve/slordige/haastige lijnvoering.
- zijn fantasie de vrije loop lijkt te laten gaan, getuige het fantasie mens/beest dat hij tekent.
- getuige de ‘primitieve’ vormtaal die hij hanteert zich niet lijkt te laten hinderen door verworvenheden uit zijn academische opleiding.

per juist antwoord

1

20 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- Met naïeve kunst wordt bedoeld op kunst waarvan de maker niet (volledig) technisch onderlegd is. (Vaak door het ontbreken van een academische opleiding)
- Het **streven naar** naïviteit is tegenstrijdig omdat onbeholpenheid *bewust/ bedoeld* nagestreefd wordt (terwijl perspectief, anatomie en compositieschema's bij naïeven *onbedoeld* onbeholpen zijn)

1

1

Vraag	Antwoord	Scores

21 maximumscore 4

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- voorstelling: Cobra werk is vrijwel altijd figuratief en vaak is er sprake van fantasiefiguren (met zowel menselijke als dierlijke trekken) 1
- werkwijze: In het werk van Cobra-leden is vrijwel altijd sprake van een directe improviserende werkwijze, met pasteus aangebrachte verflagen 1
- vormgeving: In het werk van Cobra-leden is vrijwel altijd sprake van (een van de volgende): 1
 - felle onvermengde kleuren, contrastrijke kleurvlakjes
 - contourlijnen
 - een vlak karakter, er is nauwelijks of geen sprake van ruimtesuggestie (perspectief, diepte, lichtval en een horizon zijn verdwenen)
- titel: 1
 - Met de titel *Vrijheidsschreeuw* wordt verwezen naar de vrije creativiteit die door leden van Cobra gepropageerd werd.
 - Met de titel *Vrijheidsschreeuw* wordt verwezen naar de herwonnen vrijheid na de Tweede Wereldoorlog. De ervaringen van de Tweede Wereldoorlog vormden voor Cobra-kunstenaars een belangrijke aanleiding om nieuwe wegen in te slaan in de kunst.

22 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- Het ideaal van Cobra is een klasseloze, vrije samenleving waarin iedereen in vrijheid creatief kan zijn en het gemeenschappelijk belang boven het individuele staat en/of het ideaal van Cobra is een democratisering van de kunst waarin eenieder op zijn eigen authentieke wijze kan vormgeven 1
- Deze verbondenheid met de samenleving / het leven blijkt uit de keuze voor een project in een huiselijke omgeving in plaats van een museale context. (Hiermee hoopten Cobrakunstenaars een directe bijdrage te leveren aan verbetering van de leefomgeving) 1

23 maximumscore 1

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

Door het maken van (voor die tijd) bijzonder experimentele kunst vervreemde Cobra zich eerder van grote delen van de samenleving dan dat zij het ideaal (een democratisering van de kunst waarin eenieder op zijn eigen authentieke wijze kan vormgeven) bereikte.

Vraag	Antwoord	Scores

Global

24 maximumscore 1

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

Miyake staat tussen twee culturen. Hierdoor kan hij met een open blik kijken naar zowel (zijn eigen) oosterse, Japanse, mode (-achtergrond), als de westerse modecultuur en conventies.

25 maximumscore 1

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

In de jaren tachtig van de twintigste eeuw is het proces van globalisering in volle gang (en wordt dan ook als zodanig voor het eerst benoemd). In dit proces lijken verschillen tussen culturen (zoals de westerse en de oosterse, Japanse) te verdwijnen. In dit proces past Miyakes streven naar universele kleding (die noch westers, noch oosters is).

26 maximumscore 1

een van de volgende antwoorden:

- Miyake wil gewaardeerd worden vanwege de universele kwaliteit van zijn werk en dat wordt door dit etiket teniet gedaan
- Dit etiket werkt een eenzijdige waardering van je werk in de hand, mooi vanwege wat er Japans aan is en/of dit etiket werkt een minder inhoudelijke waardering van je werk in de hand, mooi omdat het exotisch / Japans is en/of dit etiket werkt in de hand dat je werk gewaardeerd wordt als onderdeel van een hype voor alles wat uit Japan komt. Deze waardering is vaak lokaal en van een snel voorbijgaande aard.

27 maximumscore 2

twee van de volgende antwoorden:

- Optical art
- Minimal art
- Post-painterly abstraction (ook goed: Hard-edge, Shaped canvas)
- Conceptuele kunst

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
28	maximumscore 2 Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:	
	• westerse traditie (een van de volgende): – Het aansluiten van de kleding op de driedimensionale vorm van het lichaam (het lichaam dicteert de vorm van de kleding). – Het kledingstuk kan in variërende maten ‘geleverd’ worden. – De kledingstukken die uitgesneden kunnen worden (zoals het rokje) passen in de (westerse) mini-mode, waarbij de vormen van het lichaam / ledematen geaccentueerd worden.	1
	• Japanse traditie (een van de volgende): – Net als bij de (traditionele Japanse) kimono gaat weinig materiaal verloren / wordt de lap stof in zijn geheel gebruikt. Zo kunnen uit ‘restanten’ nog accessoires als een muts en tas gemaakt worden. – Net als bij de (traditionele Japanse) kimono wordt naaien tot een minimum beperkt, alleen knippen is nodig, om tot het kledingstuk te komen.	1
29	maximumscore 2 twee van de volgende:	
	– Victorian-style: te zien aan kledingelementen zoals roesjes en kant en/of de rok in combinatie met kousen/maillots. – Gothic-Style: te zien aan ketting, gasmasker, Halloween-pompoen – Lolita-style: combinatie van Victorian-style met Gothic elementen – Punk-mode: te zien aan de gescheurde kleding (en het gasmasker) – Manga-style: te zien aan het kapsel met pony en staartjes van het meisje, de strik – Emo-style: van punk afgeleide elementen zoals te zien op de rechter foto: strakke broeken en shirts en/of de knuffel en/of de make-up	
	per juist antwoord	1
30	maximumscore 2 Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:	
	• eigenzinnigheid: de harajuku-jongeren mixen bestaande kledingstijlen. Ze combineren punk met Victorian-style-kant en rokjes, lieflijke strikjes met leren armbanden. Op deze wijze ontstaan telkens unieke creaties waarmee ze zich van anderen proberen te onderscheiden (individualiteit)	1
	• conformisme: De harajuku mode cultuur is een (sub)cultuur met eigen codes waaraan Japanse jongeren zich conformeerden. Ze zetten zich als groep af tegen eenzijdige modestijlen van de grote merken / modehuizen en/of ze zijn als groep herkenbaar door het op een vergelijkbare manier mixen van (dezelfde) bestaande stijlen	1

Vraag	Antwoord	Scores

31 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- Het maken van eigen creaties door deze Japanse jongeren is een reactie op effecten van globalisering als het ontstaan van een monocultuur die gedictieerd wordt door (westerse) grote merken die wereldwijd opereren 1
- De harajuku mode is een uitdrukking van globalisering omdat (een van de volgende): 1
 - de kledingstijlen die de jongeren mixen vaak behoren tot de westerse internationale stijlen, ze zijn niet typisch Japans.
 - het onderstrepen van individualiteit door Japanse jongeren is beïnvloed door westerse maatschappelijke tendensen uit de tweede helft van de twintigste eeuw.
 - de harajuku mode en het tijdschrift *KERA* internationale aandacht genereren (en internationaal nagevolgd wordt).

32 maximumscore 1

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

In deze cultuur wordt gerebelleerd tegen de consumptiecultuur door een eigen (niet door modehuizen gedicteerde) stijl te creëren en/of door oude producten te hergebruiken en/of door oude (kapotte) kleding niet af te danken en/of door bestaande kleding zelf aan te passen (knippen en naaien).

33 maximumscore 1

Deze uiting van rebellie wordt opgenomen in het kapitalistisch systeem doordat (een van de volgende):

- de harajuku-jeugd met hun creaties afgebeeld worden in (mode)tijdschriften. Hierdoor krijgt deze mode navolging en wordt het (meer) mainstream. Op deze (grote) markt spelen modehuizen en winkels op een commerciële manier in.
- modeontwerpers van grote modehuizen inspiratie putten uit de mode van deze subcultuur. Op deze wijze verschijnt ze in het algemene modebeeld, krijgt het brede navolging en ontstaat er een grote (internationale) markt voor producten die in dit beeld passen.

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per school in het programma WOLF.
Zend de gegevens uiterlijk op 24 juni naar Cito.

6 Bronvermeldingen

afbeelding 1	Gentile Bellini, <i>Mehmed II</i>
afbeelding 2	Anonieme Turkse kunstenaar, <i>Mehmed II</i>
afbeelding 3	Albrecht Dürer, <i>Martelaarschap van de Tienduizend</i>
afbeelding 4	Albrecht Dürer, <i>Martelaarschap van de Tienduizend</i> (detail)
afbeelding 5	Vittore Carpaccio, <i>De preek van Sint Stefanus voor de poorten van Jeruzalem</i>
afbeelding 6	Anonieme kunstenaar, <i>Ontvangst van de (Venetiaanse) ambassadeurs (te Damascus)</i>
afbeelding 7	Jean-Etienne Liotard, <i>Portret van een grootvizier</i>
afbeelding 8	Jean-Etienne Liotard, <i>Zelfportret</i>
afbeelding 9	Kunisada, <i>Beauty with a letter</i>
afbeelding 10	Firmin Girard, <i>Het Japanse toilet</i>
afbeelding 11	Claude Monet, <i>La Japonaise</i>
afbeelding 12	Vincent van Gogh, <i>De Courtisane</i>
afbeelding 13	Vincent van Gogh, <i>Les Alyscamps, de herfst</i>
afbeelding 14	Anonieme kunstenaar, <i>Japanse Prent</i>
afbeelding 15	George Hendrik Breitner, <i>Meisje in kimono</i>
afbeelding 16	Jean Dubuffet, <i>Dhôtel nuancé d'abricot</i>
afbeelding 17	Karel Appel, titelpagina <i>Psychopathological Art</i>
afbeelding 18	Karel Appel, <i>Vrijheidsschreeuw</i>
afbeelding 19	Cobra, <i>muurschildering in huize Nyholm</i>
afbeelding 20	Issey Miyake, <i>A Piece of Cloth (A-POC)</i> uit 1976
afbeelding 21	Issey Miyake, <i>A-POC</i> uit 1999
afbeelding 22	KERA
afbeelding 23	KERA
afbeelding 24	FRUITS
figuur 1	<i>Koninklijk Kabinet der Zeldzaamheden</i>
figuur 2	<i>Japansche Zaal van de Groote Koninklijke Bazar</i>
figuur 3	Vincent van Gogh, voorstudie <i>De Courtisane</i> , naar Kesaï Eisen
figuur 4	Jean Dubuffet, <i>Plus beaux qu'ils croient (portraits)</i>

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

Correctievoorschrift VWO

2010

tijdvak 1

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

tevens oud programma

tekenen, handenarbeid, textiele werkvormen

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-09.0313, 31 maart 2009, zie www.examenblad.nl).

Deze regeling blijft ook na het aantreden van het College voor Examens van kracht.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de *Regeling beoordeling centraal examen* van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 64 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Moors Spanje

1 maximumscore 1

Binnen de islamitische cultuur rust een taboe op het afbeelden van levende wezens.

2 maximumscore 2

Een van de volgende antwoorden:

- De arabesk dient het oog te bevrijden van de geestelijke (dagelijkse) beslommeringen, door middel van zijn ritmische herhaling (binnen het ornament).
- De geometrische rozen en sterren dienen de ‘eenheid van het zijn’ uit te drukken, doordat ze in elkaar overlopen en uit elkaar voortkomen en/of doordat ze geweven zijn van een enkele band en/of doordat ze vele identieke middelpunten uitstralen.
- Het ornament dient om de mens een omgeving (referentiekader) te geven die hem tot middelpunt maakt én hem te herinneren dat hij zelf gods plaatsvervanger op aarde is. De abstracte vormgeving van het ornament draagt bij aan het bereiken van dit doel.

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

3 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- In de gevel van het paleis van Karel V worden alle bouwkundige elementen (zuil, architraaf, (kroon)lijst, boog, timpaan) duidelijk zichtbaar gemaakt. Het zichtbaar tonen van deze elementen maakt dat de beschouwer de krachten die werkzaam zijn in de gevel bewust ervaart en/of de gevel als zwaar beleeft
- In de gevel van het Comarespaleis zijn alleen de zuil en boog zichtbaar als bouwkundige elementen, maar ze worden opgenomen in het decoratiepatroon van de gevel. Overige bouwkundige (dragende en liggende) elementen gaan schuil achter het gedecoreerde muurvlak. Het op deze wijze verwerken van bouwkundige elementen maakt dat de beschouwer de gevel als bijna gewichtloos ervaart

1

1

Vraag	Antwoord	Scores
4	maximumscore 2 Twee van de volgende antwoorden: – Er woonden (nog steeds) ambachtslieden van Arabische afkomst in Zaragoza. – Arabische ambachtslieden waren relatief goedkoop (want ruim voor handen). – De christelijke heersers waren onder de indruk van de hoge graad van vakmanschap van deze ambachtslieden. – De Arabische ambachtslieden kenden goedkope bouwtechnieken.	
	per juist antwoord	1
5	maximumscore 2 Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten: • De Moorse en de gotische stijl zijn hier versmolten • Een van de volgende voorbeelden: – In het decoratieve patroon zijn de gotische spitsboog en/of de gotische klaver als geometrisch ornament toegepast. – De gotische baksteen en natuursteen worden gecombineerd met de geglazuurde Moorse tegel.	1 1
6	maximumscore 2 Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten: • De bouwkundige elementen zelf worden vormgegeven en gebruikt op zodanige wijze dat ze een decoratieve / esthetische waarde krijgen • In deze afbeelding is dat bijvoorbeeld zichtbaar aan de schermen die in het raam staan en/of in de vorm van de ramen zelf en/of de vensters die herhaald worden in het ornament in de daklijst of • Het ornament verleent de gevel een indelingsstructuur • In deze afbeelding is dat bijvoorbeeld zichtbaar aan het ornament dat een scheiding aanbrengt in de gevel tussen een onderste en bovenste helft en/of de gevel van een (gekleurde) basis voorziet en/of vensters en deuren omlijst	1 1 1 1

Vraag	Antwoord	Scores

7 maximumscore 2

Een van de volgende antwoorden:

- Jones en zijn tijdgenoten koesterden, als reactie op de toenemende industrialisering in West-Europa met zijn lelijke product en beperkte rol van de arbeider in het productieproces, een romantisch verlangen naar het ‘eerlijke’ handwerk van de (middeleeuwse en) oosterse ambachtsman.
- Jones en zijn tijdgenoten waren tegen een puur versierende ornamentiek, die in de negentiende eeuw veelvuldig voorkwam in de vorm van willekeurig toegepaste neostijlen. Het oosterse handwerk werd gewaardeerd vanwege zijn eenvoud en eigen karakter (het was onmiskenbaar oosters).

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

8 maximumscore 1

Het romantisch verlangen naar het onbedorvene, het zuivere en oorspronkelijke, zoals gezocht werd in culturen als die van het Nabije Oosten.

Primitivisme

9 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- Gauguin herkende in de kunst en culturen die getoond werden in de *Koloniale Tentoonstelling* een oorspronkelijkheid en/of een grote verbeeldingskracht waarnaar hijzelf op zoek was
- De kunst in het officiële kunstpaviljoen kon hem niet boeien omdat deze teveel gebonden was aan de (academische) regels waar kunstenaars aan moesten voldoen en/of te zeer gebaseerd was op een natuurgetrouwe weergave van de visuele wereld. Dit sloot niet aan bij het streven van Gauguin om zijn persoonlijke ervaring van de wereld in zijn kunst (op een oorspronkelijke manier) tot uitdrukking te brengen

1

1

10 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- Gauguin verwachtte een onbedorven paradijs aan te treffen dat een inspiratiebron zou zijn voor zijn ‘primitieve’ kunst
- Wat hij aantrof was een Franse kolonie waar volgens hem de verderfelijke invloeden vanuit het Westen weinig heel hadden gelaten van de oorspronkelijke cultuur

1

1

Vraag	Antwoord	Scores

11 maximumscore 3

Drie van de volgende elementen:

- de aanwezigheid van moeder en kind die volgens de titel Maria en Jezus voorstellen: een christelijk thema uit de westerse schilderkunst
- De aureolen van moeder en kind verwijzen naar christelijke voorstellingen van heiligen in het westen.
- De aanwezigheid van aanbidders verwijst naar christelijke voorstellingen uit de westerse traditie.
- De aanwezigheid van de engel verwijst naar christelijke voorstellingen uit de westerse schilderkunst.

per juist element

1

12 maximumscore 3

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- Een allegorie is een zinnebeeldige voorstelling waarbij een abstract begrip door middel van figuren en attributen wordt voorgesteld 1
- Gauguin verbeeldt het abstracte idee van de 'levensweg' en de verschillende stadia op die levensweg 1
- In het schilderij verbeeldt hij verschillende stadia van de 'levensweg'/'het leven' op de volgende manier (een van de volgende): 1
 - De baby (rechts) verbeeldt de geboorte.
 - De oude vrouw (links) verbeeldt de dood.
 - De twee staande figuren (rechts achter de plukkende figuur) en de naakte figuur met opgeheven arm die hen gadeslaat verbeelden het denken over het lot.
 - Het beeld van de godheid (links in de achtergrond) symboliseert het belang van religie in het leven van de mens.
 - De figuur (in het midden) die een vrucht plukt in combinatie met het kind dat een vrucht eet (links van deze figuur), verbeelden de rol van de mens op aarde: voortbestaan.

13 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

Dit houdt in dat *D'où venons nous, que sommes nous, ou allons nous?*

geen verklarende tekst nodig heeft, omdat de beelden en kleuren voor zich spreken, zoals de klanken in de muziek.

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

Vraag	Antwoord	Scores

17 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

Mutu is geen primitivist omdat deze term doelt op westerse kunstenaars die vanuit een verlangen naar oorspronkelijkheid hun aandacht richten op niet-westerse culturen. Mutu voldoet niet aan deze omschrijving omdat zij (weliswaar opgeleid in Amerika) geboren is in Kenia en omdat haar belangstelling (voor het primitieve) zich vooral richt op het beeld dat het Westen zich gevormd heeft van de Afrikaanse cultuur.

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

Ontmoetingen tussen Oost en West

18 maximumscore 2

Twee van de volgende argumenten:

- Het kunstwerk lijkt te refereren aan de traditionele (beschilderde) kamerschermen, schuifwanden en hangende rolschilderingen in de Japanse kunst, die hier vernietigd worden als zijnde afgedaan.
- Het kunstwerk oogt ruw / grof, dit staat in contrast met de verfijnde schoonheid van de traditionele Japanse kunst.
- De nieuwe kunstvorm 'performance' is een radicale verandering ten opzichte van de traditionele kunstvormen (schilderen en tekenen), en legt sterke nadruk op het immateriële aspect van het kunstwerk.
- De nieuwe kunstvorm 'performance' is een radicale verandering ten opzichte van de traditionele kunstvormen (schilderen en tekenen). De performance speelt zich af in de werkelijkheid, terwijl de traditionele kunstvormen vaak leunen op het oproepen van een illusie.

per juist antwoord

1

19 maximumscore 2

Twee van de volgende manieren:

- Het kunstwerk is een performance of gebeurtenis die als een op zichzelf staand kunstwerk moet worden gezien en slechts als foto / documentatie bewaard kan worden (immaterieel kunstwerk)
- Het object (de constructie van papieren schermen, doorkliefd door de kunstenaar) blijft als getuigenis / overblijfsel van de performance achter en is een op zichzelf staand kunstwerk (materieel kunstwerk)

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores

20 maximumscore 2

Twee van de volgende antwoorden:

- Gutaikunstenaars stellen in hun werk de traditionele waarden in de kunst ter discussie.
- Gutaikunstenaars beschouwen het experiment en het toeval als belangrijke aspecten van hun kunst.
- Gutaikunstenaars introduceren nieuwe middelen / technieken in de beeldende kunst (zoals het uitvoeren van acties).
- Gutaikunstenaars introduceren nieuwe materialen in de beeldende kunst (zoals lucht, licht, vuur, rook, enzovoort).
- Gutaikunstenaars hanteren een verruimd kunstbegrip. (Allerlei kunstdisciplines kunnen met elkaar verweven worden, zoals theater, muziek, dans, schilderkunst, enzovoort).

per juist antwoord

1

21 maximumscore 2

Bij de Amerikaanse Action Painting gaat het erom ruimte te geven aan 'krachten' uit het (individuele) onderbewuste en/of het onderbewuste tot uitdrukking te brengen. Bij Shiraga gaat het erom de krachten van de natuur de ruimte te geven, overeenkomstig een van de principes van Zen.

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

22 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

- Klein: de kunstenaar is controlerend als een 'regisseur' ten aanzien van opzet en uitvoering van het werk en houdt afstand tot het totaal; andere personen fungeren als instrument
- Shiraga fungeert als onderdeel van het kunstwerk waarbij hij zijn lichaam als instrument inzet en zelf onderdeel vormt van het min of meer door toeval bepaalde schilderproces

1

1

23 maximumscore 1

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

Klein wil graag gezien worden als origineel kunstenaar, die als eerste deze ideeën, over het werken met het menselijk lichaam als instrument, heeft verwerkelijkt, want originaliteit is een belangrijk criterium in de moderne kunst.

Vraag	Antwoord	Scores
24 maximumscore 2	De antwoorden dienen de volgende strekking te hebben:	
	• materiaalkeuze: Beide groepen kunstenaars werken vaak met niet-traditionele materialen als water, rook, vuur, lucht, watten, kurk, ijs • uitgangspunt: Beide groepen kunstenaars besloten op onpersoonlijke maar geheel oorspronkelijke wijze de wereld om hen heen te laten zien	1 1
25 maximumscore 1	Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Ono onderzoekt de grenzen van intimiteit, schaamte en geweld bij haar en haar publiek.	
26 maximumscore 2	Twee van de volgende antwoorden: – Materiëel tegenover immaterieel: het schilderij als object wordt vervangen door een immaterieel 'schilderij'. – Destructie tegenover constructie en/of vernietigen tegenover opbouwen: het vernietigen van het bestaande, materiële schilderij is tegelijkertijd de opbouw van een nieuw kunstwerk. – Het duurzame of blijvende tegenover het tijdelijke: het bestaande, materiële schilderij was duurzaam en wordt vervangen door een tijdelijk 'schilderij'. per juist antwoord	1

Globalisering

27 maximumscore 2	De titel <i>Ambimorphous</i> kan uitgelegd worden als het (geleidelijk) laten overgaan van de ene vorm in een andere vorm. In de collectie worden geleidelijke overgangen gemaakt van traditionele Turkse klederdracht naar westerse haute couture.	
	Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	1
28 maximumscore 2	Twee van de volgende antwoorden: – Doordat in de getoonde collectie gebruik wordt gemaakt van kledingstukken die het gevolg zijn van islamitische kuisheidswetten en deze kledingstukken worden gedragen door mannequins die min of meer bloot zijn. – Doordat de mannequins gezichtsbedekkende maskers dragen. – Doordat Chalayan in zijn collectie cultuurkritiek een minstens net zo belangrijke plaats geeft als mode ('misbruik van het podium'). per juist antwoord	1

Vraag	Antwoord	Scores

29 maximumscore 2

Twee van de volgende antwoorden:

- De grens tussen westerse en oosterse culturele tradities: het maken van combinaties van westerse haute couture en oosterse traditionele klederdracht (*Ambimorphous*).
- De grens tussen lage en hoge cultuur: combinaties van klederdracht en haute couture (*Ambimorphous* en *Between*).
- De grens van de mode-discipline overschrijden. Zoals het zich begeven op het terrein van cultuurkritiek door middel van modeshows (*Between*).
- De grens tussen het toelaatbare en het ontoelaatbare overschrijden. Grenzen die per cultuur verschillen, zoals (on)gepast bloot en (on)gepast bedekt (*Between*).

per juist antwoord

1

30 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben (twee van de volgende):

- Een conceptueel ontwerp staat in dienst van het uitdrukken van een mening, commentaar of idee. Zowel *Ambimorphous* als *Between* gaat over verschillen tussen culturen en daarmee tracht Chalayan het idee over te brengen dat de waardering van 'mode' cultureel bepaald is.
- Een conceptueel ontwerp voldoet niet altijd direct aan de eisen van draagbaarheid en verkoopbaarheid. Voor *Between* geldt dat er niet wordt voldaan aan deze eisen, want het openbaar dragen van sommige ontwerpen uit deze collectie is bij wet verboden en/of sommige ontwerpen staan ver af van sociale conventies over wat 'gekleed zijn' is en/of sommige ontwerpen bieden weinig comfort.
- Bij een conceptueel ontwerp worden het uitgangspunt en de te volgen (systematische) werkwijze vaak van tevoren geformuleerd. In *Ambimorphous* is er sprake van een vast uitgangspunt, een traditioneel Turks kostuum. Van dit kostuum is steeds minder te zien en er komt steeds meer zwarte haute couture bij. Dit leidt tot verschillende tussenvormen en tot verschillende eindresultaten.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
31	maximumscore 2 Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten: • <i>Silence</i> of zwijgen wordt verbeeld door de vrouw die de loop van een geweer voor haar mond heeft (vergelijkbaar met het gebaar van de vinger die op de lippen wordt gelegd als teken tot zwijgen) • <i>Rebellious</i>: er is sprake van verzet / rebellie omdat het geweer kan worden opgevat als een teken van strijdbaarheid tegen het opgelegde zwijgen en/of doordat er geschreven tekst op haar gezicht staat, waardoor zij toch 'spreekt'	1 1
32	maximumscore 2 Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Veel van Neshats werk gaat over de (verloren) onschuld. Zij koestert in haar werk een beeld van het onschuldige Oosten (haar geboorteland Iran), een beeld dat alleen in háár ogen of in háár herinnering bestaat. Bij het schetsen van dit beeld van het Oosten bedient zij zich van een (volgens Wesseling) 'bombastische symboliek' die doet denken aan de wijze waarop exotisten in de negentiende eeuw hun extreme visies op het Oosten weergaven. Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	1
33	maximumscore 2 Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Binnen het oosters exotisme is sprake van een beeld van de Arabische cultuur / het Oosten als een primitieve cultuur die (ten opzichte van het Westen) weinig beschaving en ontwikkeling kent. Het Oosten wordt daarmee gezien als de onveranderlijke inferieure tegenpool van het Westen. Deze (vastgeroeste) zienswijze die geprojecteerd wordt op het Oosten maakt het verkrijgen van een objectief beeld onmogelijk, omdat er sprake is van een voortdurende ongeloofwaardigheid. Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	1

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste tien kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 7 juni naar Cito.

6 Bronvermeldingen

afbeelding 1	Comarespaleis
afbeelding 2	Comarespaleis
afbeelding 3	Comarespaleis
afbeelding 4	Paleis Karel V
afbeelding 5	Seo
afbeelding 6	Paul Gauguin
afbeelding 7	Paul Gauguin
afbeelding 8	Picasso
afbeelding 9	Wangechi Mutu
afbeelding 10	Saburo Murakami
afbeelding 11	Saburo Murakami
afbeelding 12	Kazuo Shiraga
afbeelding 13	Yves Klein
afbeelding 14	Yoko Ono
afbeelding 15	Yoko Ono
afbeelding 16	Hussein Chalayan
afbeelding 17	Hussein Chalayan
afbeelding 18	Hussein Chalayan
afbeelding 19	Shirin Neshat
afbeelding 20	Shirin Neshat

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

Correctievoorschrift VWO

2009

tijdvak 1

tekenen, handenarbeid, textiele werkvormen

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-02-806 van 17 juni 2002 en bekendgemaakt in Uitleg Gele katern nr 18 van 31 juli 2002).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door de CEVO.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 67 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Délacroix in Marokko

1 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- De verbeelding van wreedheid en erotiek sluit aan bij de Romantische belangstelling voor emotie 1
- De Oosterse situering van het onderwerp sluit aan bij de Romantische belangstelling voor het exotische 1

2 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- *De dood van Sardanapalus* toont het beeld van de Oriënt als een (inferieure) door geweld, ongecontroleerde driften en lust gedreven samenleving 1
 - Dit beeld vindt zijn oorsprong in het superioriteitsgevoel van de Europeanen 1
- of
- *De dood van Sardanapalus* toont het beeld van de Oriënt als een losbandige, spannende en sensuele sprookjeswereld van duizend-en-één nacht 1
 - Dit beeld vindt zijn oorsprong in de geheime verlangens van de Europeaan met zijn (door kerk en staat) gereguleerde gevoelsleven 1

3 maximumscore 2

Twee van de volgende aspecten dienen te worden belicht:

- de dynamische (onduidelijke) compositie.
- Het donkere kleurgebruik en de sterke licht-donker verdeling die de indruk van een onbestemde ruimte versterken.
- De schilderachtige uitvoering (hanteringswijze) die het moeilijk maakt de onderdelen van de voorstelling van elkaar te onderscheiden.

per juist aspect 1

Vraag	Antwoord	Scores
4	maximumscore 2 Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten: - Het neoclassicisme was didactisch van aard en stelde de klassieke waarden en deugden, zoals evenwicht en harmonie, aan de orde (waarbij strikt de regels van de schilderkunst dienden te worden gevolgd). - Délacroix' chaotische en gewelddadige verbeelding van <i>De dood van Sardanapalus</i> staat haaks op deze uitgangspunten.	1 1
5	maximumscore 2 Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten: - Toen Délacroix de Oriënt werkelijk bezocht zag hij rust en waardigheid in plaats van een wereld vol wellust en geweld (zoals in <i>De dood van Sardanapalus</i>) en begreep hij dat zijn oorspronkelijke beeld vals was - Hij was daarvan zó onder de indruk dat hij zijn indrukken vergeleek met een periode die te boek staat als een hoogtepunt van de Westerse beschaving	1 1
6	maximumscore 2 Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: In het brieffragment typeert Délacroix de Oriënt vanuit een Romantisch verlangen naar een ongecompliceerd en paradijselijk (pre-industrieel) bestaan. Hij ziet mensen om zich heen (in tegenstelling tot zijn eigen cultuur) als onbedorven en in rust en eenvoud levend.	
	Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	1

Vraag	Antwoord	Scores

7 maximumscore 3

Drie van de volgende tegenstellingen:

Délacroix (afbeelding 3)

- Nadruk op de omgeving / locatie
- Ongedwongen houding van de figuren in het gevolg
- Beschouwer op gelijke hoogte, op enige afstand alsof deze zich in de menigte bevindt, standpunt schuin op het gebeuren (overzicht, versterkt ruimtelijk karakter)
- Er wordt een verhaal verteld waarin de sultan een anonieme rol speelt; het gezicht blijft in de schaduw.

Chassériau (afbeelding 4)

- Nadruk op de kalief, omgeving marginaal (decoratief opgebouwd, traditioneel ruitersportret)
- Geposeerde houding / uitdrukking van de figuren
- Laag standpunt, dichtbij, dit versterkt het imponerende karakter van de verschijning (beeldvullend)
- Alle aandacht is op de kalief gericht; het is een herkenbaar persoon die de beschouwer aankijkt.

per juiste tegenstelling

1

8 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- Chassériau lijkt politiek stelling te nemen als voorstander van de Franse kolonisatiepolitiek in Marokko
- Omdat hij de kalief van Constantine (een bondgenoot in de Franse kolonisatiepolitiek) eer betoond door een schilderij van hem te maken dat alle kenmerken van een staatsieportret heeft (zoals het ten voeten uit weergeven van de persoon, het te paard zitten van de persoon, de persoon 'op een voetstuk te plaatsen' door het gebruik van het kikvorsperspectief.)

1

1

9 maximumscore 2

Twee van de volgende argumenten:

- Een ontklede vrouw poseert in het centrum van de voorstelling en het is ondenkbaar dat een Oosterse vrouw zich zo aan een Westerse man zou tonen.
- De houding van de vrouw is ontleend aan de klassieke (Westerse) kunst wat suggereert dat de voorstelling een atelieropstelling is.
- De omgeving (harem) is volledig onttrokken aan de blik van de beschouwer (tot een anonieme ruimte gereduceerd) en ondergeschikt gemaakt aan de figuren.

per juist argument

1

Vraag	Antwoord	Scores

10 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

Etnografische afbeeldingen waren legaal, terwijl pornografie verboden was. Het Oosten werd in negentiende-eeuws Europa geassocieerd met sensualiteit en verleidelijkheid, maar ook met wellust en seksuele uitpattingen. Vanwege deze beeldvorming kon deze ansichtkaart opgevat worden als een etnografisch verantwoorde afbeelding van een Oosterse vrouw.

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

11 maximumscore 3

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- Het oriëntalisme gaat uit van a priori onoverbrugbare tegenstellingen tussen het Oosten en het Westen 1
- Het oriëntalisme benadrukt vooral verschillen, waarbij op grond van Westerse maatstaven voortdurend de Westerse superioriteit wordt benadrukt 1
- Vanuit deze beperkte visie heeft het oriëntalisme volgens Saïd een stereotype beeldvorming bewerkstelligd die het Westen in staat heeft gesteld om het Oosten in alle opzichten (maatschappelijk, militair, ideologisch-wetenschappelijk en verbeeldend) te beheersen 1

12 maximumscore 1

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

Lewis ziet de oriëntalistiek als een zuivere, cultuurhistorische wetenschap die vrij is van politieke invloeden, motieven of bijbedoelingen.

Het land van de rijzende zon

13 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- Na openstelling voor het Westen wilde Japan zich laten gelden als een aan het Westen gelijkwaardig land 1
- De uitleg dient tevens een van de volgende elementen te bevatten: 1
 - In de classicistische stijl vond men de status die deze aspiraties zichtbaar konden maken.
 - De classicistische stijl was een ‘standaard’ voor musea in het Westen.
 - De monumentaliteit en strengheid van de classicistische stijl leende zich heel goed voor het tot uitdrukking brengen van de macht die Japan wilde uitstralen naar het Westen.

Vraag	Antwoord	Scores

14 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- De kritiek was enerzijds gericht op het feit dat er geen aandacht meer was voor de kwaliteiten van de eigen Japanse cultuur 1
- Anderzijds was de kritiek gericht op het feit dat er geen oog was voor de zwaktes in de Westerse cultuur en kunststijlen 1

15 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Een presentatie op een wereldtentoonstelling veronderstelt dat een deelnemend land de eigen nationaliteit benadrukt. Hierin past de bouw van de *Ho-o-den* en niet het volgen van de overheersende, classicistische architectuurtraditie.

16 maximumscore 3

Drie van de volgende kenmerken:

- De helderheid van het ontwerp: de architectuur staat voorop en wordt niet verhuld door toegevoegde decoratie.
- De zuiverheid van het materiaalgebruik: Japanse architectuur wordt gekenmerkt door het gebruik van ‘eerlijk’ materiaal zoals onbeschilderd hout.
- De standaardisatie van het ontwerp: Japanse huizen kennen een vaste maatvoering gebaseerd op de maten van de vloermat (tatami).
- De (organische) verbinding tussen architectuur en natuur: in Japanse huizen is de scheidslijn tussen binnen en buiten veel diffuser dan in het Westen.
- Een open en lichte constructie: de Japanse architectuur wordt gekenmerkt door veel glaspartijen.
- Het belang van horizontale lijnen: Japanse architectuur wordt gekenmerkt door horizontale accenten (bijvoorbeeld, horizontale rechthoeken als venstermaat met daarin een roedeverdeling met nadruk op de horizontale lijn).
- Een complexe variatie van in- en uitspringende vormen. (Wright heeft het concept van grote geometrische bouwvolumes losgelaten.)

per juist kenmerk 1

Vraag	Antwoord	Scores

17 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- Onder Westerse kunstenaars ontstond een groeiend verzet tegen de academische tradities. Zij zochten naar nieuwe wegen en deze vonden zij in de Japanse prentkunst. 1
- Japanse prenten worden gekenmerkt door een (voor het Westen, destijds,) ongebruikelijke hantering van materiaal en gereedschap, ongebruikelijke visuele standpunten (ruimteverbeelding) en compositie én een van de academische tradities afwijkend kleurgebruik, het gebruik van felle kleuren in plaats van tonale kleuren. 1

18 maximumscore 1

Twee van de volgende kenmerken:

- de (wit)gepleisterde buitengevel
- materialen als staal (en beton)
- de constructie: staal- / beton-skeletbouw
- het platte dak

Opmerking

Een score mag alleen worden toegekend bij 2 juiste antwoorden.

19 maximumscore 1

Drie van de volgende kenmerken:

- Papier / hout: is relatief goedkoop te fabriceren.
- Papier / hout: is duurzaam want recyclebaar.
- Papier / hout: is biologisch afbreekbaar.
- Papier / hout: is overal lokaal te produceren (geen transport van grondstoffen e.d.).
- Papier / hout: is een licht bouw materiaal, hierdoor is er bij de bouw minder energieverbruik nodig.

Opmerking

Een score mag alleen worden toegekend bij drie juiste antwoorden.

20 maximumscore 3

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- Het materiaalgebruik (kartonnen kokers) is hedendaags 1
- De (enorme) grote schaal (en het daarmee samenhangende gewicht) van de constructie is hedendaags 1
- De futuristische vormgeving in organische (sculpturale) vormen is hedendaags 1

Vraag	Antwoord	Scores

21 maximumscore 1

Het antwoord dient de volgende strekking hebben:

Omdat het land zich ongeveer drieduizend jaar lang geïsoleerd van de rest van de wereld heeft ontwikkeld, kent Japan een sterke traditie die bepalend is voor de (artistieke) identiteit van Japanse architecten.

Primitivisme en Afrika

22 maximumscore 3

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- Het samenbrengen van voorwerpen uit niet-Westerse culturen in een gespecialiseerd museum sloot aan bij de groeiende wetenschappelijke belangstelling voor deze culturen 1
- Het openen van musea voor etnografie bood de mogelijkheid om (op eigen bodem) de cultuur van niet-Westerse (gekoloniseerde) gebieden aan het publiek te tonen (Bildungsideal) 1
- Het aan het licht brengen welke de grondslagen waren waarop de Westerse beschaving zich had ontwikkeld (evolutiegedachte) 1

23 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

Met het tonen van de ontwikkelingsachterstand (de primitieve staat) van de Afrikaanse cultuur aan een groot publiek wilde men het politieke draagvlak voor de (gewelddadige) koloniale overheersing vergroten. Tevens werd op deze manier de leidende rol van Europa bevestigd (etnocentrisme).

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven 1

24 maximumscore 1

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

Het stadium van ontwikkeling van verschillende niet-Westerse volken (bijvoorbeeld 'de Afrikaan') werd beschouwd als te vergelijken met de prehistorische mens in Europa, onderontwikkeld en aan het begin van duizenden jaren durende culturele evolutie.

Vraag	Antwoord	Scores
25 maximumscore 2	Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten: - De confrontatie met Afrikaanse kunst betekende voor jonge kunstenaars een openbaring omdat ze daarin een geheel eigen (unieke) en 'nieuwe esthetiek' herkenden - Jonge kunstenaars zochten aan het begin van de 20e eeuw naar alternatieven voor de Europese kunsttraditie (die in essentie nog steeds gebaseerd was op de esthetiek van het naturalisme). De ontdekking (erkenning) van kunst die niet gebaseerd was op deze regels, bevestigde dat het mogelijk was om kunst te maken met een andere inhoud en (expressionistische) vormgeving	1 1
26 maximumscore 2	Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten: - Picasso neemt de schematische (gedeformeerde) vormgeving over waarbij losse onderdelen in een ondiepe ruimte worden gearrangeerd - Picasso neemt het spel met ruimte en volumes over door bijvoorbeeld het klankgat van de gitaar als cilinder weer te geven (zoals de ogen in het masker)	1 1
27 maximumscore 2	Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Etnocentrisme was de kern van de kritiek. De tentoonstelling deed geen recht aan de oorspronkelijke (religieuze) functie en/of betekenis van de niet-Westerse objecten. De aandacht richtte zich eenzijdig op de reactie van Westerse kunstenaars op de niet-Westerse objecten.	
	Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	1
28 maximumscore 1	Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Originaliteit en het zoeken naar nieuwe wegen waren aan het begin van de twintigste eeuw belangrijke criteria in avant-garde kringen geworden. In zijn drang om een eigen / nieuwe kunst te scheppen, ontkende Picasso iedere suggestie van (het volgen van) voorbeelden.	
29 maximumscore 1	Drie van de volgende kenmerken: - disproportie - sterk gestileerde, gedeformeerde en ruwe / hoekige vormtaal - polychromie, beschilderd in (krachtige) kleuren - zichtbaar spontane en directe werkwijze - hout als materiaal (geen academisch materiaal)	
	<i>Opmerking</i> Een score mag alleen worden toegekend bij drie juiste antwoorden.	

Vraag	Antwoord	Scores
30 maximumscore 2	Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Dit past binnen de uitgangspunten van Die Brücke waarbij enerzijds het gevoel in de vorm van de creatieve impuls en anderzijds de eerlijke directe uitbeelding van het gevoel als belangrijkste waarden golden.	
	Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	1
31 maximumscore 2	Twee van de volgende kenmerken: – De kunstwereld had afscheid genomen van de figuratieve kunst. Abstractie en minimalisme (Minimal Art) werden gezien als modern. Dit ruw gekapte en slordig beschilderde ‘figuratieve’ beeld stond haaks op deze ontwikkeling. – Critici meenden in de omhoog gestoken rechterarm van het beeld de Hitlergroet te herkennen. Baselitz werd Nazi sympathieën verweten. – Het beeld verwees te veel naar het ‘voorbije’ expressionisme en primitivisme.	
	per juist kenmerk	1
32 maximumscore 2	Drie van de volgende argumenten: – Door de figuur deels in het ruwe blok hout te laten verwijst Baselitz naar de sculpturale traditie van Rodin (en Michelangelo). – De manier waarop Baselitz in de vormgeving verwijst naar ‘primitieve’ Afrikaanse beeldhouwkunst sluit aan bij de traditie van vroeg twintigste-eeuwse (Duitse) beeldhouwers als Kirchner (die ook hun inspiratie zochten in de ‘primitieve’ beeldhouwkunst). – Door het gebruik van natuurgetrouwe proporties past het beeld in de Westerse kunsttraditie. – De weergave van het hoofd / gezicht als een realistisch portret past in de Westerse kunsttraditie. – Het naast elkaar gebruiken van zowel de schilder / tekentechniek én de beeldhouw techniek, binnen één werk past in de Westerse kunsttraditie (het opzoeken van de grenzen tussen de verschillende disciplines).	
	Indien drie antwoorden juist	2
	Indien twee antwoorden juist	1
	Indien één antwoord juist	0

Vraag	Antwoord	Scores

33 maximumscore 2

Twee van de volgende antwoorden:

- Ze staan symbool voor de koloniale periode (de herkomst van de techniek uit Nederlands-Indië, de productie van de stoffen in Nederland en Engeland en het afzetten van de stoffen in West-Afrika).
- Ze staan symbool voor de postkoloniale periode waarin West Afrikanen deze stof als ‘eigen’ beschouwen en dragen als statussymbool.
- Ze staan symbool voor Shonibares eigen dubbele identiteit.
- Ze relativeren het begrip ‘culturele identiteit’.

per juist antwoord

1

34 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- *Gallantry and Criminal Conversation* is een kritiek op Westerse opvattingen waarin onderscheid gemaakt wordt tussen Westerse kunst die tentoongesteld wordt in kunstmusea en niet-Westerse kunst die doorgaans tentoongesteld wordt in volkenkundige musea
- Shonibare doet dit door de beschouwer (anonieme maar herkenbare) verkrachtingsscènes voor te schotelen (vormgegeven met middelen uit de moderne Westerse kunsttraditie) met een onontkoombare verwijzing naar de onschuldige tableaux vivants zoals die in de musea voor volkenkunde voorkomen

1

1

35 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

- Het werk heeft een eigentijdse thematiek. Shonibare geeft zijn visie op de Westerse (kunst) geschiedenis vanuit een niet-Westers perspectief, dit engagement is sprekend voor de vroege 21e eeuw.

of

- Het werk heeft een eigentijdse thematiek. In de vroege 21e eeuw spelen, net als in dit werk van Shonibare, begrippen als globalisering, identiteit en hybriditeit een grote rol in de kunst, onder andere bij grote kunstmanifestaties zoals de Documenta 11 in Kassel.

of

- Het werk heeft een eigentijdse vormgeving. Shonibare combineert op Postmoderne wijze vrijelijk vormgeving en middelen uit eerdere periodes van de (Westerse) kunstgeschiedenis. (Zo maakt de kunstenaar gebruik van het shockeffect om de toeschouwer te grijpen, combineert hij de snit van 18e eeuwse Europese mode met ‘Afrikaanse’ Dutch Wax motieven en maakt hij gebruik van een theatrale, figuratieve, enscenering (environment)).

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste 10 kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 10 juni naar Cito.

6 Bronvermeldingen

afbeelding 1	<i>De dood van Sardanapalus</i> , Eugène Delacroix
afbeelding 2	<i>De Apotheose van Homerus</i> van J.A.D. Ingres
afbeelding 3	<i>Sultan van Marokko</i> , Eugène Delacroix
afbeelding 4	<i>Kalief van Constantine</i> , T. Chassériau
afbeelding 5	<i>Interieur van een harem</i> , T. Chassériau
afbeelding 6	<i>Binnenkomst in de Harem</i> , H. Browne
afbeelding 7	Ansichtkaart Constantine
afbeelding 8	<i>Keizerlijke museum in Kyôto</i> , Katayama
afbeelding 9	<i>Wereldtentoonstelling van 1893 in Chicago</i>
afbeelding 10	<i>Darwin D. Martin complex</i> , F.L. Wright
afbeelding 11	<i>Darwin D. Martin complex</i> , F.L. Wright
afbeelding 12	<i>Japans Paviljoen</i> , Shigeru Ban
afbeelding 13	<i>Japans Paviljoen</i> , Shigeru Ban
afbeelding 14	<i>Japans Paviljoen</i> , Shigeru Ban
afbeelding 15	<i>Gitaar</i> , Picasso
afbeelding 16	<i>Grebo masker</i>
afbeelding 17	<i>Dansende vrouw</i> , E.L. Kirchner
afbeelding 18	<i>Modell für eine Skulptur</i> , G. Baselitz
afbeelding 19	<i>Lobi beeld</i>
afbeelding 20	<i>Gallantry and Criminal Conversation</i> , Shonibare
afbeelding 21	<i>Gallantry and Criminal Conversation</i> , Shonibare
figuur 1	<i>Ho-o-den</i>
figuur 2	<i>Japans theehuis</i>
figuur 3	<i>Terminal Tokyo Airport</i> , Ishimoto
figuur 4	foto van tentoonstelling <i>Scènes uit het leven van de Afrikaan</i>

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

Correctievoorschrift VWO

2008

tijdvak 1

tekenen, handenarbeid, textiele werkvormen

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-02-806 van 17 juni 2002 en bekendgemaakt in Uitleg Gele katern nr 18 van 31 juli 2002).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door de CEVO.

- 4 De examiner en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommitteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
 - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, hoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.
 - 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.

- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 73 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Arcadië

1 maximumscore 3

drie van de volgende kenmerken:

- De mensen zijn naakt (bevinden zich in een ‘paradijselijke’ toestand), waardoor hun onschuld wordt benadrukt.
- De mensen zijn verward in uitsluitend aangename bezigheden; de noodzaak tot werken lijkt geheel afwezig.
- De natuur voorziet in voedsel: in het midden staat een boom vol vruchten en het paar rechts eet van een grote tros druiven.
- De natuur is lieflijk en vormt op geen enkele manier een bedreiging: leeuwen, herten en mensen leven vredig met elkaar.

per juist kenmerk 1

2 maximumscore 2

- Met de renaissance brak een relatief welvarend (en daarmee vreedzamer) tijdperk aan dat de elite in staat stelde deze buitenplaatsen te financieren en te onderhouden 1
- Het verblijf in de dichtbebouwde steden werd, vooral tijdens de hete zomermaanden, steeds hectischer en onaangener door het toenemende aantal inwoners 1

3 maximumscore 2

- Het beleven van de tuin was voor de eigenaar en zijn gasten in de renaissance ook een intellectuele ervaring. In de tuin wenste hij zich ook bezig te houden met converseren over literatuur en mythologie. Door de tuin een gecultiveerd aanzien te geven door middel van beelden en andere decoraties, werd de tuin een inspirerende plek 1
- Door het gecultiveerde karakter gaf de tuin de eigenaar ook status. De vele inspanningen die nodig waren om een gecultiveerde tuin aan te leggen en te onderhouden, weerspiegelden de rijkdom en macht van de eigenaar 1

4 maximumscore 2

twee van de volgende regels:

- symmetrische opbouw
- evenwichtige verhoudingen
- ordening volgens geometrische vormen en patronen

per juiste regel 1

Vraag	Antwoord	Scores
5	maximumscore 2 Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:	
	Volgens de renaissanceopvattingen over kunst was schoonheid geopenbaarde wetmatigheid	1
	Door deze opvatting als uitgangspunt te nemen voor de vormgeving van de tuin, kreeg de tuin onvermijdelijk een sterk gecultiveerd karakter	1
6	maximumscore 2 twee van de volgende kenmerken:	
	– De zichtlijnen en richtingen in het park komen samen in het centrum van de macht: het paleis.	
	– De inrichting van het park toont het volledig onderwerpen van de natuur aan de mens: alles wat groeit wordt op (geometrische) vorm gesnoeid en (strak) geordend.	
	– de grootschaligheid (afmetingen) van het park	
	per juist kenmerk	1
7	maximumscore 2 Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Het schilderij toont de verheerlijking van het landleven: tegen het decor van een groots landschap wordt op een idyllische plek (op de voorgrond) genoten van het leven en werken op het land (koeien worden gemolken, schapen worden gehoed, kinderen spelen, bloemen worden geplukt en het land wordt geploegd).	
	Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	1
8	maximumscore 1 <i>Ut pictura poesis</i> houdt in dat de verbeelding van het landschap en de literaire beschrijving ervan (gedicht, verhaal) met elkaar in overeenstemming zijn	
9	maximumscore 2 <i>Voorjaarsochtend</i> is een voorbeeld van <i>ut pictura poesis</i> door de manier waarop de poëtische idylle van het landleven wordt verbeeld in:	
	vormgeving: het ontwaken van de dag door het beperkt aantal (waterige) kleuren (de suggestie van ochtendlicht en ochtendnevel) en de lange schaduwen (opkomende zon)	1
	voorstelling: de figuren op de voorgrond die in alle rust en vrijheid werken en leven, op grote afstand van de stad (en het drukke stadsleven) op de achtergrond	1

Vraag	Antwoord	Scores
10	maximumscore 1 Het aanleggen van landschapstuinen had aanvankelijk weinig status. Door zich te richten op voorbeelden uit de schilderkunst waarin de verheven betekenis van het landschap centraal stond, probeerden tuinontwerpers hun werk tot kunst te verheffen.	
11	maximumscore 2 Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Om het park als Arcadië te kunnen beleven moest de bezoeker vertrouwd zijn met klassieke literatuur en kunst. Het overgrote deel van de bezoekers van openbare parken had die kennis niet waardoor stadsparken niet meer als Arcadië werden beleefd	
	Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	1

Gesamtkunst

- 12 **maximumscore 1**
Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
Wagner bouwde zijn theater buiten, midden in de natuur en ver van het centrum opdat bezoekers, door een zekere afstand te overbruggen, het woelige leven van de stad achter zich zouden laten. Hij meende dat bezoekers daardoor in de juiste stemming zouden komen en meer open zouden staan voor de beleving van zijn werk.
- 13 **maximumscore 2**
Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:
- *Gesamtkunstwerk* heeft betrekking op het samenwerken en de integratie van verschillende kunstdisciplines onder één regisseur 1
 - Wagner wilde een artistiek resultaat bereiken dat tot dan toe ongekend was: door de integratie van kunstvormen werden alle zintuigen tegelijk geprikkeld waardoor een totaalervaring bij de beschouwer ontstond 1
- 14 **maximumscore 2**
Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
De propaganda van de politieke ideeën van de Nazi's kreeg gestalte in grootse theaterachtige manifestaties waarin, naar het voorbeeld van het Gesamtkunstwerk, onder één centrale regie kunstdisciplines als drama, muziek, decors, kostuums, parades, film en fotografie samengingen om een groots en meeslepend effect te creëren en een verpletterende indruk te maken op de aanwezigen.
- Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven 1

Vraag	Antwoord	Scores
15	maximumscore 2 Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Schwitters wilde de kunst ontdoen van alle regels die de kunstenaar voorheen in zijn artistieke vrijheid belemmerd hadden, zodat de grenzen tussen de kunsten onderling konden worden opgeheven en een relatie tot stand kon worden gebracht tussen de kunst en het dagelijks leven. Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	1
16	maximumscore 2 Het antwoord dient de volgende twee elementen te bevatten: • Wagner wilde, met zijn werk een theatrale totaalervaring bij de beschouwer bewerkstelligen • Schwitters wilde daarenboven (door zijn 'ontregelende' kunst) de toeschouwers actief betrekken bij de kritiek op het maatschappelijke en culturele establishment waarmee zijn voorstellingen doorspekt waren	1 1
17	maximumscore 2 twee van de volgende antwoorden: – De MERZbau was een driedimensionale assemblage die voortdurend groeide en geen vooropgezet plan kende. Dit past bij het streven om de kunst van iedere belemmering (keten) bij het maken te bevrijden. – Schwitters bouwde de MERZbau op uit voorwerpen die hij tijdens zijn dagelijkse wandelingen vond. De MERZbau werd op die manier een symbiose tussen kunst en leven. – De voorwerpen waaruit de MERZbau werd samengesteld, werden ontdaan van alle (architectonische) functionaliteit. Dit past bij het streven naar een vorm van kunst die los komt van zijn traditionele wortels. per juist antwoord	1
18	maximumscore 3 drie van de volgende aspecten: – het samengaan van meerdere kunstdisciplines (literatuur, poëzie, beeldende kunst, theater en muziek) – het provoceren en ontregelen van bezoekers door in het werk ruimte te geven aan toeval, nonsens en irrationaliteit – het ageren tegen de gevestigde (kunst)orde en de heersende esthetische principes door een non-conformistische levenshouding – het samenvallen van de kunstenaar en zijn werk (ondeelbaar) – het streven naar een totale vrijheid door te werken zonder vooropgezet plan, structuur of inhoud per juist aspect	1

Vraag	Antwoord	Scores

Kunstbroeders

19 maximumscore 2

twee van de volgende redenen:

- De schilders wilden de natuur, het landschap en de mensen zo eerlijk mogelijk weergeven; ze schilderden zo veel mogelijk buiten en niet in het atelier op grond van schetsen.
- Het leven buiten verschafte de schilders een onbezorgd leven dat in de steden, die geteisterd werden door ziekte en criminaliteit, mogelijk was
- Idyllische landschappen en landelijke taferelen waren in trek en verkochten goed.
- Het leven op het platteland werd gezien als ‘authentiek’ dan het leven in de stad, dat werd gedomineerd door de burgerlijke moraal.

per juiste reden

1

20 maximumscore 1

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

De schilders van Barbizon reageerden op de industriële vooruitgang, waarin zij een bedreiging zagen van de harmonie van de mens met de natuur. Zij maakten boeren, vissers en handwerkslieden, werkend in een natuur die niet aangetast was door de vooruitgang, tot het centrale thema van hun werk.

21 maximumscore 3

Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:

- De schilders van Barbizon keerden zich tegen de geïdealiseerde, aan de klassieke oudheid ontleende voorstellingen 1
- Zij streefden naar het waarheidsgetrouw weergeven van de zichtbare werkelijkheid (voornamelijk landschappen) en kozen hiervoor een realistische schilderwijze 1
- Dit streven maakte gaandeweg plaats voor een weergave van individuele impressies (van het stedelijk leven) met een lossere wijze van schilderen 1

22 maximumscore 2

- Millet legt de nadruk op de kracht en beweging van de zaaier: hij beeldt zijn zaaier beeldvullend af met een gedramatiseerd licht- en kleurgebruik 1
- Van Gogh legt de nadruk op de harmonie van de zaaier met de natuur: het landschap krijgt de belangrijkste plaats toegemeten en de zaaier wordt tot onderdeel daarvan gemaakt door de samenbindende schilderwijze en kleurstelling 1

Vraag	Antwoord	Scores
23 maximumscore 2	- Millet schilderde zijn zaaier vanuit een ideologische, sociaal politieke stellingname. Hij wilde de harde realiteit en de heroïek van het boerenleven verbeelden - Van Gogh zocht naar een nieuwe beeldtaal. Door de krachtige penseelstreek en het expressieve kleurgebruik wilde hij de levenskracht van de natuur verbeelden	1 1
24 maximumscore 2	- Gauguin huldigde de opvatting dat de verbeelding van de ideeënwereld het uitgangspunt van de schilderkunst moest zijn - Voor Van Gogh was niet de ideeënwereld maar de zichtbare werkelijkheid uitgangspunt van de schilderkunst	1 1
25 maximumscore 2	twee van de volgende oorzaken: - Door de steeds verder uitbreidende industrialisatie groeide zowel zijn afkeer van modernisering en technologische ontwikkelingen als zijn verlangen naar het onbedorven leven in de vrije natuur (zoals hij dat in zijn jeugd in Peru had gekend). - Zowel op de wereldtentoonstelling in Parijs als in de musea werden exotische voorwerpen uit het Franse koloniale bezit, zoals Tahiti, getoond. Door de groeiende aandacht voor exotische culturen kwam Gauguin steeds vaker in aanraking met deze culturen. - Door de grootschalige landbouwhervormingen was het leven in Bretagne zó veranderd dat Gauguin zijn droom van een leven dicht bij de natuur daar niet meer kon realiseren. per juiste oorzaak	1
26 maximumscore 2	- De naakte vrouw (edele wilde) in een geïdealiseerd landschap symboliseert het verlangen van Gauguin naar een onbedorven wereld waarin de mens in volkomen harmonie met de natuur leeft - Het ontkiemende zaad en het fruit op de voorgrond verwijzen naar de vruchtbaarheid en de overvloed van de natuur en staan symbool voor een ongecompliceerd en zorgeloos leven	1 1

Vraag	Antwoord	Scores
27	maximumscore 2 Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:	
	Door de koloniale politiek van uitbuiting en de technische vooruitgang bestond het onbedorven leven in de vrije natuur op Tahiti nauwelijks meer	1
	In de primitieve cultuur waarin Gauguin terechtkwam golden de harde wetten van het overleven. Daar was hij, afkomstig uit een geciviliseerde wereld, niet op voorbereid	1
28	maximumscore 2 De vormgeving loopt vooruit op de ontwikkelingen in de kunst in de twintigste eeuw (onder andere van kubisme en expressionisme) door drie van de volgende kenmerken:	
	– geschematiseerde (planten- en lichaams)vormen – egale kleurvlakken – het gebruik van contourlijnen – expressief kleurgebruik	
	Indien drie kenmerken juist	2
	Indien twee kenmerken juist	1
	Indien minder dan twee kenmerken juist	0

Form Follows Fun(ction)

29	maximumscore 4 <i>wonen</i>	
	Door hoogbouw kon op een relatief klein oppervlak voorzien worden in de groeiende woningbehoefte, terwijl er groene ruimte overbleef	1
	<i>werken</i>	
	Bedrijven werden uit de binnensteden verplaatst naar industriegebieden / industriële zones aan de randen van de metropool	1
	<i>verkeer</i>	
	Om tegemoet te komen aan de behoefte aan mobiliteit (auto, trein, metro) in de steden, werden netwerken van verkeersaders aangelegd	1
	<i>recreatie</i>	
	Door veranderende arbeidsomstandigheden groeide de vrije tijd en ontstonden recreatieve gebieden (parken, natuurgebieden, sportcomplexen) in en om de stad	1

Vraag	Antwoord	Scores
30	maximumscore 2 <i>mensbeeld</i> - Le Corbusier vond dat de mens van nature ordelijk is ingesteld en wordt gedictieerd door de rechte lijn en de rechte hoek <i>ordeningsprincipe</i> - Le Corbusier ordent zijn steden volgens rechte lijnen en rechthoekige vormen. Op de plattegrond is te zien dat de stedelijke functies overzichtelijk van elkaar gescheiden zijn volgens een patroon van rechthoekige vormen en elkaar loodrecht kruisende lijnen	1 1
31	maximumscore 2 <i>La Ville Radieuse</i> Le Corbusier hanteerde het principe dat mensen ruimte, licht en orde net zo hard nodig hebben als brood of een plek om te slapen. Hij ontwierp een stad met als basis 360 m grote eenheden. Door deze schaal ontstaan grote open ruimtes die als parken kunnen worden ingericht. Deze open ruimtes maken de optimale belichting door zonlicht van gebouwen en straten mogelijk <i>Manhattan</i> Manhattan is dicht bebouwd, met weinig openbaar groen. De gebouwen zijn zo hoog dat het zonlicht het straatniveau moeilijk kan bereiken	1 1
32	maximumscore 2 Het principe <i>Form Follows Function</i> houdt in dat vormgeving van (openbare) gebouwen op de eerste plaats bepaald wordt door de functionele eisen en niet, zoals in de negentiende eeuw, wordt afgeleid van historische voorbeelden. Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	1
33	maximumscore 2 Volgens Koolhaas leven we in een belevingsmaatschappij en daarmee zijn amusement, emotie en vrijetijdsbesteding belangrijke functies van de metropool geworden. Architectuur moet daarom meer zijn dan een functioneel onderkomen voor activiteiten; de vormgeving moet de beleving van de bezoeker op alle mogelijke manieren prikkelen. Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	1
34	maximumscore 1 ‘Shopper’ (winkelen) als activiteit is een van de belangrijkste motoren van het stedelijk leven geworden. Er is bijna geen enkele stedelijke activiteit meer die niet op een of andere manier met commercie verweven is. Zelfs openbare gebouwen en instellingen krijgen daardoor het karakter van een commerciële ruimte.	

Vraag	Antwoord	Scores
35 maximumscore 3	• <i>Form Follows Action</i> De Prada winkel roept een veelvoud aan sensaties op bij de bezoeker. De winkel is enerzijds een modewinkel en anderzijds een mooie openbare ruimte waar ook andere activiteiten kunnen plaatsvinden die niet onmiddellijk met het kopen van kleding te maken hebben • <i>Form Follows Fun</i> Winkelen als vrijetijdsbesteding krijgt door de ruimte van deze winkel een extra dimensie, waardoor de beleving verder gaat dan alleen het kopen van kleding of schoenen • <i>Form Follows Money</i> De dure Prada producten worden gepresenteerd in een 'dure' ruimte (groot oppervlak, dure uitvoering, weinig producten)	1 1 1
36 maximumscore 2	• Prada heeft een reputatie van avontuurlijk en experimenteel bedrijf en staat aan de top wat vormgeving betreft. Het verkopen van kleding is al lang niet meer de enige prioriteit, het merk Prada staat centraal, het product is ondergeschikt. Samenwerking met een onconventioneel en visionair toparchitect als Koolhaas past bij dit uitgangspunt • Koolhaas wordt niet alleen beschouwd als een van de belangrijkste architecten van deze tijd, zijn invloed strekt zich uit tot ver buiten de architectuur. Door zijn naam te verbinden aan Prada via het ontwerp van een vernieuwend winkelconcept, leidt alle publiciteit rondom de winkel ook tot grotere naamsbekendheid van het 'merk' Koolhaas	1 1

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste tien kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 4 juni naar Cito.

6 Bronvermeldingen

figuur 1	<i>Villa d'Este</i> , gravure, 16e eeuw
figuur 2	Leon Battista Alberti, <i>Palazzo Rucellai</i> ,
afbeelding 1	Lucas Cranach <i>Het Gouden Tijdperk</i> , 1530
afbeelding 2	<i>Villa d'Este</i> , Tivoli
afbeelding 3	Pierre Patel <i>De tuinen van Versailles</i> , 1668
afbeelding 4	Park van Versailles
afbeelding 5	Hendrik Meijer, <i>Voorjaarsochtend</i> , 1777
afbeelding 6	<i>Vondelpark</i> , Amsterdam
afbeelding 7	<i>Festspielhaus</i> Bayreuth ca. 1872
afbeelding 8	<i>Festspielhaus</i> Bayreuth ca. 1872
afbeelding 9	Kurt Schwitters, <i>Merzbau</i>
afbeelding 10	Kurt Schwitters, <i>Merzbau</i>
afbeelding 11	Jean François Millet, <i>Zaaier</i> ca. 1850
afbeelding 12	Vincent van Gogh, <i>Zaaier</i> , 1888
afbeelding 13	Paul Gauguin, <i>Het zaad van de Arioï</i> , 1893
afbeelding 14	Le Corbusier, <i>La Ville Radieuse</i> , 1935
afbeelding 15	Manhattan plattegrond
afbeelding 16	Prada New York, interieur
afbeelding 17	Prada New York, interieur

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

Correctievoorschrift VWO

2007

tijdvak 1

tekenen, handenarbeid, textiele werkvormen

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-02-806 van 17 juni 2002 en bekendgemaakt in Uitleg Gele katern nr 18 van 31 juli 2002).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door de CEVO.

- 4 De examiner en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommitteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
 - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, hoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.
 - 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.

- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 71 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Architectuur

1 maximumscore 1

Beide gebouwen werden ontworpen voor voorstellingen voor grote groepen toeschouwers. Schaalbeton maakt het mogelijk om zonder dragende pijlers die het zicht belemmeren, wanden op te trekken en ruimtes te overspannen.

2 maximumscore 2

twee van de volgende kenmerken:

- De geplooid vormgeving van het paviljoen liep vooruit op de met computers ontworpen welvingsarchitectuur van dit moment.
- Door de combinatie van geprojecteerde beelden, geluiden en muziek en de vormgeving, liep de ruimtebeleving van het paviljoen vooruit op de beleving van de virtuele ruimte die met de computer tot stand gebracht kan worden.
- De vormgeving van het paviljoen roept associaties op met een organisme, hetgeen in de computerarchitectuur van nu ook het geval is.

per juist kenmerk

1

3 maximumscore 2

Modellen zijn driedimensionaal en geven direct een ruimtelijk beeld (ook van elke wijziging die wordt aangebracht). Om dat via tekeningen te realiseren moet je verschillende aanzichten combineren. Dat is bij dit soort organische vormgeving lastig en inefficiënt.

Indien een relevant deel van het antwoord juist

1

4 maximumscore 2

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Gehry beschikte wél over 2D-tekenprogramma's en 3D-modelleerprogramma's, maar niet over software die het ontwerp koppelde aan de productie/uitvoering van het bouwwerk. Het computerprogramma CATIA uit de luchtvaartindustrie stelde Gehry in staat om zijn ontwerp te koppelen aan computers die de industrie gebruikte om materialen exact op maat te produceren.

Indien een relevant deel van het antwoord juist

1

Vraag	Antwoord	Scores

5 maximumscore 3

drie van de volgende mogelijkheden:

- Met de computer kunnen vrij gemakkelijk complexe organische architecturale vormen worden ontworpen.
- De computer geeft de architect de mogelijkheid om vormen direct te manipuleren (geen nieuwe tekening of model nodig).
- Met computertechnologie kan de architect in korte tijd ruimtelijke (3D-) voorstellingen genereren, waarbij beweging in en rondom de (virtuele) architecturale ruimte mogelijk is.
- Door de toepassing van computertechnologie kan de architect al tijdens de ontwerpfase de consequenties voor de technische uitvoering in kaart brengen.

of:

De architect kan zich meer toeleggen op de vormgeving, omdat de computer controleert of de complexe ontwerpen haalbaar en technisch uitvoerbaar zijn. (De computer neemt deze controle over van de architect.)

per juiste mogelijkheid

1

6 maximumscore 2

De grote en willekeurige afwisseling van driedimensionale welvingen en richtingen, die kenmerkend is voor gekreukeld papier, is in de *Disney Concert Hall* teruggebracht tot een afgewogen ordening van gewelfde vlakken en richtingen.

Indien een relevant deel van het antwoord juist

1

7 maximumscore 2

twee van de volgende kenmerken:

- de grillige afwisseling van holle en bolle vormen en de bewegingssuggestie die daarvan een gevolg is
- de overdadige vormgeving bedoeld om het publiek visueel te imponeren
- het spel met licht en donker in de gevel

per juist kenmerk

1

Vraag	Antwoord	Scores
8	maximumscore 2	
	- Vanuit de wereld van de topologie: de wereld van georiënteerde oppervlakken (aardoppervlak) in plaats van de orthogonaliteit (kubus, bol, cilinder, etc.) - Vanuit de wereld van de interface of teletopologie: als gevolg van de toenemende invloed van telecommunicatie en transportmiddelen zijn tijd- en ruimtebeleving veranderd door de snelheid (tijd) waarmee de ruimte (afstand) overbrugd kan worden	1 1

Schilderen met licht

9	maximumscore 2	
	één van de volgende antwoorden: - Met een camera obscura konden beelden van een hoge (realistische) kwaliteit worden geprojecteerd. Begin negentiende eeuw namen schilders (en ook verzamelaars) vaak de kwaliteit van deze projecties als criterium voor hun werk. - De schilders van het begin van de negentiende eeuw streefden er naar, net als de wetenschappers van die tijd, de werkelijkheid met een objectieve precisie (in hun beelden) te onderzoeken en vast te leggen.	
10	maximumscore 2	
	twee van de volgende aspecten: - Constable kiest een standpunt dat een opvallende afsnijding (van de boom) veroorzaakt, zoals bij fotografie vaker gebeurt. - De weergave van de bast (stofuitdrukking) is van een fotografische precisie. - de suggestie van scherptediepte - de afweging van licht en donker per juist aspect	1
11	maximumscore 2	
	Constable combineert in deze studie de wetenschappelijke precisie waarmee de boom is geobserveerd en weergegeven met de poëtische beleving en sfeer van het geschilderde landschap. Indien een relevant deel van het antwoord juist	1

Vraag	Antwoord	Scores

12 maximumscore 2

Niépces opname op figuur 4 is onscherp, zwart-wit, negatief en alleen onder een bepaalde hoek te zien en heeft een klein formaat.

Kunstenaars zagen in dit soort opnames geen bedreiging voor hun eigen werk omdat die opnames in kwaliteit ver achter bleven bij de beelden die zij zelf met behulp van projectiemethoden konden maken (scherp, veel details, in kleur en in redelijke formaten).

Indien een relevant deel van het antwoord juist

1

13 maximumscore 2

twee van de volgende verschillen:

- Een geschilderd portret is ook een karakterstudie waarbij de schilder de vrijheid heeft zijn model te interpreteren: de kenmerken van de geportretteerde kunnen worden geïdealiseerd of aangepast. De portretfoto (ook al werd deze soms geretoucheerd) was een feitelijke registratie (waarvan fotograaf en gefotografeerde wisten dat deze niet loog).
- In de negentiende eeuw had de portretfoto vaak een heel andere functie dan het geschilderde portret. De portretfoto was, gezien de techniek, niet veel meer dan een kleinood dat werd opgeborgen en bewaard als aandenken. Het geschilderde portret was (mede door de afmetingen) bedoeld als een (zichtbaar) statussymbool.
- Degene die zich liet fotograferen behoorde niet tot de doelgroep van de portretschilder: een geschilderd portret was duur en was alleen weggelegd voor welgestelde klanten. Degenen die zich lieten portretteren door de fotograaf konden zich geen geschilderd portret veroorloven.

per juist verschil

1

Vraag	Antwoord	Scores

14 maximumscore 2

twee van de volgende argumenten:

- Het schetsje heeft een klein formaat, ongeveer dat van een portretfoto destijds.
- De houding van de geportretteerde komt overeen met één van de houdingen die vaak werden aangenomen bij een fotoportret: het hoofd moet in verband met de extreem lange belichtingstijd worden ondersteund.
- Ingres' werk zou ná de uitvinding van de daguerreotypie de warme metaalachtige tinten van de daguerreotypieën hebben gekregen.
- Het schetsje is in spiegelbeeld. Dit suggereert het gebruik van een daguerreotypie (die een gespiegeld beeld oplevert).
- De grove hanteringswijze van de schets suggereert dat de vorm is overgetrokken (van een fotografisch beeld).

per juist argument

1

15 maximumscore 1

één van de volgende argumenten:

- Fotografie is een techniek, waar geen talent of artistieke scholing voor nodig is.
- Een foto registreert wat er te zien is. Daarbij speelt artistieke interpretatie of gevoel (zoals bij het schilderen) geen rol.

16 maximumscore 2

- Net als de Franse impressionisten koos Breitner voor alledaagse beelden uit het stadsleven
- De foto's zijn niet gearrangeerd en ogen, net als de werken van de impressionisten, als momentopnames (versterkt door onscherpte, willekeurige afsnijdingen en een soms harde belichting)

1

1

17 maximumscore 2

- Ingres gebruikte optische apparatuur als hulpmiddel om de 'objectieve' werkelijkheid zo dicht mogelijk te benaderen
- Breitner verbeeldt in zijn werk de sfeer (het voorbijgaande / het momentane) van het stadsleven. Voor de compositie van die beelden gebruikte hij meerdere foto's als geheugensteun en als inspiratiebron

1

1

Vraag	Antwoord	Scores

18 maximumscore 2

twee van de volgende kenmerken:

- Hockney heeft verschillende foto's van de hoofden van de zusters - die in de tijd na elkaar zijn genomen - naast elkaar geplaatst.
(Het refereert aan een situatie die zich in de tijd afwikkelt. Dan zie je niet één gefixeerd beeld, maar veranderingen in het beeld door het tijdsverloop.)
- Het kader van Hockneys werk is grillig / onregelmatig. Dit komt overeen met hoe wordt gekeken; de voortdurend verspringende blik kent geen rechthoekig kader.
- Hockney heeft zijn beeld opgebouwd uit veel kleine foto's die samen weliswaar een geheel vormen, maar ook afzonderlijk te zien zijn (bij het kijken verspringt onze blik van het geheel naar steeds een ander detail).

per juist kenmerk

1

19 maximumscore 2

één van de volgende voorbeelden:

- *middeleeuwen*
Hockney hanteert geen eenheid van tijd. Dit is verwant aan middeleeuwse voorstellingen waarin dezelfde figuren verschillende keren (op verschillende momenten in het verhaal) kunnen voorkomen.
of:
Hockney hanteert geen vast standpunt (en wijkt daarmee af van het perspectivische (één-standpunt-)systeem dat bij een cameraopname ontstaat) maar gebruikt, net als in middeleeuwse voorstellingen, een ruimteuitbeelding die is gebaseerd op het aaneenschakelen van standpunten.
- *kubisme*
Net als de kubisten experimenteert Hockney hier met verschillende standpunten: hetzelfde onderwerp wordt vanuit verschillende gezichtshoeken in beeld gebracht.
- *futurisme*
De fasering van tijd en beweging door onderdelen van de voorstelling ritmisch te herhalen, lijkt op de experimenten van de futuristen.

per juist voorbeeld

1

Vraag	Antwoord	Scores

Het lichaam ontleed

20 maximumscore 2

Het menselijk lichaam werd in de middeleeuwse kerkelijke leer gezien als een onderdeel van de door God geschapen orde. Onderzoek naar de inwendige structuur van het menselijk lichaam was voor de kerk ontoelaatbaar omdat dit deze orde zou verstoren (waardoor de mens zich gelijk zou stellen aan God), of: omdat dit een ontheiliging van het door God geschapen lichaam zou betekenen.

Indien een relevant deel van het antwoord juist 1

21 maximumscore 2

- Om tegemoet te komen aan het streven naar realisme in de renaissance, maakten kunstenaars uitgebreide studies (inclusief dissecties) van het menselijk lichaam. Zij legden hun observaties vast in tekeningen en vergrootten zo de kennis over het menselijk lichaam 1
- Wetenschappers lieten kunstenaars de resultaten van hun anatomisch onderzoek in tekeningen vastleggen. De afbeeldingen die zo ontstonden werden in wetenschappelijke literatuur over anatomie opgenomen 1

22 maximumscore 3

In tegenstelling tot de traditionele groepsportretten uit die tijd, wordt Rembrandts groepsportret gekenmerkt door:
drie van de volgende aspecten:

- de nadruk die ligt op de handeling die de personen verrichten en niet op de personen zelf
- de individuele (persoonlijke) emotie en betrokkenheid van elk van de figuren die spreekt uit houding en gelaatsuitdrukking
- de dynamiek die spreekt uit de houdingen, blikrichtingen en de ordening van de figuren in compositie
- een sterke licht-donkerverdeling waardoor niet alle personen (letterlijk en figuurlijk) op dezelfde wijze worden belicht

per juist aspect 1

Vraag	Antwoord	Scores
23 maximumscore 2	- Van den Valckert legt in zijn portret nadruk op de personen en hun status van wetenschapper. Het representeert de visie dat wetenschap ingewikkeld en abstract is en voorbehouden is aan een klein, select gezelschap (dat de geheimen van de wetenschap beheert) - Rembrandts portret toont ons actieve, nieuwsgierige wetenschappers. Het representeert de visie dat wetenschap een natuurlijke menselijke activiteit is die niet los kan worden gezien van emoties (waarbij wetenschappers worden gezien als degenen die de geheimen van de wetenschap ontrafelen)	1 1
24 maximumscore 2	- Voor de schilder was een dergelijke opdracht het hoogst haalbare omdat de opdrachtgevers zo hoog in aanzien stonden - Voor de geportretteerden onderstreepte het vervaardigen van een dergelijk portret en het tentoonstellen van het resultaat in het gildegebouw hun belangrijke, hoge positie binnen het gilde	1 1
25 maximumscore 2	twee van de volgende aspecten: – het dramatische gebaar van de figuur links naast Gross – Eakins schildert Gross in een theatrale pose (rechttop staand en starend in de verte, sterk belicht) terwijl hij (even) is gestopt met opereren (en laat daarmee de beschouwer in het ongewisse over het vervolg). – de (onbestemde) theatrale ruimte waarin de operatie wordt uitgevoerd, een soort amfitheater – het sterke licht-donkercontrast / de belichting van het gebeuren op de voorgrond – de studenten die zich in het donker bevinden als toeschouwers bij een voorstelling	
26 maximumscore 2	De dissectie van lijken tijdens anatomische lessen in de zeventiende eeuw diende om de bestaande kennis uit medische handboeken over te dragen aan studenten en te toetsen aan de werkelijkheid. Uit het portret van Gross spreekt een samengaan van denken en doen tijdens de medische demonstraties in de negentiende eeuw (die werden uitgevoerd op levende patiënten). Medische demonstraties dienden niet alleen om bestaande kennis over te dragen, maar ook om nieuwe kennis te vergaren (die tijdens de operatie door klerken werd opgetekend). Indien een relevant deel van het antwoord juist	1

Vraag	Antwoord	Scores

27 maximumscore 1

Orlan gebruikt geen traditionele materialen maar haar lichaam als medium. Haar operatieve ingrepen vinden tijdens een 'performance' plaats waarbij zij diverse andere media gebruikt: fotografie, film, video en internet.

28 maximumscore 3

drie van de volgende antwoorden:

- Orlan streeft niet naar een schoonheidsideaal, maar stelt het ter discussie. De combinatie van delen van gezichten van verschillende vrouwen die voldoen aan een bepaald schoonheidsideaal hoeft niet vanzelfsprekend te leiden tot de ideale schoonheid.
- Orlan heeft de vijf vrouwen niet gekozen om hun uiterlijke kenmerken maar om hun persoonlijkheid en hun mythische betekenis.
- Orlan heeft bewust knobbeltjes aan haar slapen aan laten brengen om te benadrukken dat het er haar niet om gaat te voldoen aan een schoonheidsideaal.
- Het gaat Orlan niet om de schoonheid van het uiterlijk, maar om het bedrieglijke ervan (de uiterlijke schijn).

per juist antwoord

1

29 maximumscore 2

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

(een van de volgende):

- Orlan wil met *La Re-incarnation de Sainte-Orlan* niet zoals bij de klassieke zelfportretten haar persoonlijkheid of karakter verbeelden, maar de kloof tussen innerlijk en uiterlijk.
- Orlan kiest voor het vormgeven aan *La Re-incarnation de Sainte-Orlan* haar eigen gezicht en geen ander medium of materiaal.
- Orlan sluit aan bij de (feministische) kritiek dat de mens door een onvermijdelijke vermenging van lichaam en technologie zijn eigen identiteit kan construeren waardoor er geen sprake is van één zelfportret.

30 maximumscore 2

twee van de volgende manieren:

- Orlan creëert 'zichzelf' en gaat daarmee op de stoel van de Schepper zitten.
- Orlan heeft zichzelf heilig verklaard en dat is aan de Kerk voorbehouden.
- Orlan suggereert dat reïncarnatie onderdeel is van christelijke religie.

per juiste manier

1

Vraag	Antwoord	Scores

Spiegels van de ziel

31 maximumscore 2

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

- Bij de karikaturen zijn onderdelen als neus, kin en mond extreme uitvergrotingen van de werkelijkheid, met een karikaturaal of grotesk effect als doel 1
- Bij de apostelen daarentegen zijn onderdelen als neus, kin en mond minder extreem van vorm. Ze staan ten dienste van de uitbeelding van het karakter van de persoon 1

32 maximumscore 2

Door de figuren die Christus omringen een karikaturaal uiterlijk te geven, benadrukt Bosch:

- dat de karakters van deze figuren net zo angstaanjagend zijn als hun uiterlijk: in het uiterlijk van zijn figuren openbaart hij hun innerlijke slechtheid 1
- het contrast met de schoonheid van de verinnerlijkte Christus in het midden 1

33 maximumscore 1

Zowel kunstenaars als opdrachtgevers richtten zich op een uitgesproken schoonheidsideaal en daarbinnen was voor karikaturen geen ruimte.

34 maximumscore 2

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Volgens Alberti moest de kunstenaar een beroep doen op het gevoel van de beschouwer om deze te boeien. Het overtuigend weergeven van gelaatsexpressies werd beschouwd als een belangrijk middel om de emotionele toestand die de kunstenaar beoogde, over te brengen aan de beschouwer.

Indien een relevant deel van het antwoord juist 1

35 maximumscore 2

Viola sluit aan bij de opvattingen van Alberti omdat hij het onderzoek naar de waarneming en weergave van emoties niet beperkt tot de kenmerken van gelaatsuitdrukkingen, maar er ook de daarmee samenhangende veranderingen in lichaamshouding en gebaren bij betreft. Volgens Alberti moesten deze in samenhang bestudeerd worden.

Indien een relevant deel van het antwoord juist 1

Vraag	Antwoord	Scores

36 maximumscore 2

Door de extreme vertraging en de donkere omgeving wordt de beschouwer het besef van de objectieve tijd ontnomen. Op deze wijze nodigt Viola de beschouwer uit tot een subjectieve (meditatieve) beleving van emoties die zich ontploegen in *The Quintet of the Astonished*.

Indien een relevant deel van het antwoord juist

1

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste tien kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 30 mei naar Cito.

6 Bronvermeldingen

figuur 1	Iannis Xenakis, <i>Philips Paviljoen</i> (schets)
figuur 2	Jørn Utzon, <i>Sydney Opera House</i> , (schets)
figuur 3	Frank Gehry, <i>Disney Concert Hall</i> , (schets)
figuur 4	Joseph Nicéphore Niépce, 1827, <i>Point de vue de la fenêtre</i>
figuur 5	Karikatuur z.a., z.j.
figuur 6	George Hendrik Breitner, ca. 1895 (foto)
figuur 7	George Hendrik Breitner, ca. 1895 (foto)
figuur 8	Willem Witsen (foto)
figuur 9	Leonardo da Vinci, ca. 1515, anatomische tekening van de nek
afbeelding 1	Le Corbusier / Iannis Xenakis, 1957, <i>Philips Paviljoen</i>
afbeelding 2	Jørn Utzon, 1973, <i>Sydney Opera House</i> , Sydney
afbeelding 3	Frank Gehry, 1989 -1992, <i>Villa Olympica ("Gehry's Fish")</i> , Barcelona
afbeelding 4	Frank Gehry, 1989 - 1992, <i>Villa Olympica ("Gehry's Fish")</i> , Barcelona
afbeelding 5	Frank Gehry, 2003, <i>Disney Concert Hall</i> , Los Angeles
afbeelding 6	Frank Gehry, 2003, <i>Disney Concert Hall</i> , Los Angeles
afbeelding 7	John Constable, 1821, <i>Study of a trunk of an Elm Tree</i>
afbeelding 8	Daguerreotypie
afbeelding 9	Jean-Auguste Dominique Ingres, 1845, <i>La Comtesse d'Haussonville</i>
afbeelding 10	Jean-Auguste Dominique Ingres, <i>La Comtesse d'Haussonville</i> (voorstudie)
afbeelding 11	George Hendrik Breitner, 1898, <i>Brug bij de Paleisstraat</i>
afbeelding 12	David Hockney, 1938, <i>Sisters</i>
afbeelding 13	Werner van den Valckert, 1619, <i>De anatomische les van dr. Sebastiaan Egbertz de Vrij</i>
afbeelding 14	Rembrandt van Rijn, 1632, <i>De anatomische les van dr. Nicolaes Tulp</i>
afbeelding 15	Thomas Eakins, 1875, <i>The Gross Clinic</i>
afbeelding 16	Orlan, z.j. <i>La Re-incarnation de Sainte-Orlan</i>
afbeelding 17	Orlan, z.j. <i>La Re-incarnation de Sainte-Orlan</i>
afbeelding 18	Leonardo da Vinci, 1495, <i>Studie</i>
afbeelding 19	Leonardo da Vinci, 1495, <i>Studie</i>
afbeelding 20	Leonardo da Vinci, 1495, <i>Studie</i>
afbeelding 21	Leonardo da Vinci, 1495, <i>Studie</i>
afbeelding 22	Hiëronimus Bosch, 1490, <i>De Kruisgang</i>
afbeelding 23	Bill Viola, 2000, <i>The Quintet of the Astonished</i>
afbeelding 24	Bill Viola, 2000, <i>The Quintet of the Astonished</i> , detail
afbeelding 25	Bill Viola, 2000, <i>The Quintet of the Astonished</i> , detail
afbeelding 26	Bill Viola, 2000, <i>The Quintet of the Astonished</i> , detail

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-02-806 van 17 juni 2002 en bekendgemaakt in Uitleg Gele katern nr. 18 van 31 juli 2002).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 2 De directeur doet de van de examinator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 4 De examinator en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

- 1 De examinator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinator en door de gecommitteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.

3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:

3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;

3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;

3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;

3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;

3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;

3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

5 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

6 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn.
Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

7 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

8 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

N.B. Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regel

Voor het examen tekenen, handenarbeid, textiele werkvormen VWO kunnen maximaal 73 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Antwoorden	Deel-scores

Socialistische kunst

Maximumscore 2

- 1 ☐ • Er is geen herkenbare voorstelling of de voorstelling is louter geometrisch van vorm 1
• In de vormgeving is nauwelijks illusie van ruimtelijkheid aanwezig, of: in de vormgeving wordt het platte vlak benadrukt 1

Maximumscore 2

- 2 ☐ twee van de volgende oorzaken:
• Kunstenaars zetten zich af tegen de academische schilderkunst van de negentiende eeuw.
• Kunstenaars zochten naar een vormgeving die in overeenstemming was met eigentijdse ontwikkelingen in techniek en wetenschap.
• Kunstenaars zochten naar middelen om de persoonlijke ervaring van de hen omringende wereld te verbeelden.

per juiste oorzaak 1

Maximumscore 2

- 3 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
Na de revolutie stelden kunstenaars zichzelf in dienst van de revolutie. Zij droegen bij aan de hervorming van de nieuwe Russische samenleving door in hun werk gestalte te geven aan de vernieuwing van de maatschappij en de verheffing van het onderdrukte Russische volk.

Indien een relevant deel van het antwoord juist 1

Maximumscore 2

- 4 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
Het schilderij toont op symbolische wijze de bereidheid van de Russische volkeren om gezamenlijk het leger, de industrie en de landbouw tot ontwikkeling te brengen; in Stalins visie de weg om tot een nieuw communistisch Rusland te komen.

Maximumscore 3

- 5 ☐ drie van de volgende aspecten:
• Het schilderij zit vol met attributen met symbolische verwijzingen (bijvoorbeeld: korenschoof, tandwiel, hamer en sikkel, boek, stenen plaquette met daarop de initialen CCCP, omgeven door een lauwerkrans).
• De groep is naar rechts gekeerd, naar het zonovergoten landschap waarin de nieuwe tijd wordt weerspiegeld door symbolen van de vooruitgang: tractor en vliegtuig; en met de rug naar een vesting die symbool staat voor het voorbije Rusland.
• De groep bestaat uit louter mannen die poseren als een standbeeld, allen in de bloei van hun leven, jong, gezond en gespierd.
• De mannen representeren elk één bepaalde Russische bevolkingsgroep, waardoor de groep een symbool is voor de Unie van Socialistische Sovjet Republieken.

per juist aspect 1

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 1	
6 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Door het (hoge) standpunt lijkt de beschouwer als fotograaf onderdeel van het gezelschap te zijn, of: de betrokkenheid van de beschouwer wordt versterkt door de afsnijdingen en door de blikrichting van de man rechtsonder (en van het meisje linksachter) in de voorstelling.	
Maximumscore 1	
7 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Rockwell schildert een ideale situatie: een grote familie waarin alle leeftijden zijn vertegenwoordigd (kinderen, volwassenen, ouders, grootouders en verwanten). De figuren stralen gezelligheid en warmte uit, iedereen lijkt te blaken van gezondheid en is vrolijk. De aankleding van de maaltijd suggereert welvaart.	
Maximumscore 2	
8 ☐ • Rockwell schilderde in oorlogstijd een gezellig familietafereel om de Amerikanen er aan te herinneren dat gezinnen in Europa bedreigd werden door armoede en honger als gevolg van de oorlog. De Amerikanen zouden bereid moeten zijn zich (financieel) voor de vrijheid van deze gezinnen in te zetten	<u>1</u>
• Thanksgiving Day verwijst ook naar voorouders die hun vaderland verlieten vanwege armoede, geloof of politieke opvatting en naar (de vrijheid van) de Nieuwe Wereld gingen. De Amerikanen dienden bereid te zijn hun verworven vrijheden te verdedigen en anderen diezelfde vrijheid te verschaffen	<u>1</u>
Maximumscore 2	
9 ☐ – <i>Lijkt een voorbeeld van socialistisch realisme</i> Het staatshoofd Stalin vormt het middelpunt en wordt verheerlijkt door de classicistische setting en de plaatsing van de muze naast hem	<u>1</u>
– <i>Drijft de spot met het socialistisch realisme</i> één van de volgende:	<u>1</u>
• De muze tekent de schaduw van Stalin exact na op de muur en verwijst daarmee naar de slaafse navolging van door Stalin gedicteerde voorschriften.	
• De muze tekent de schaduw van Stalin exact na op de muur en verwijst daarmee naar de persoonsverheerlijking van Stalin als de ware “oorsprong” (en het ware doel) van socialistisch realistische kunst.	
Maximumscore 2	
10 ☐ twee van de volgende aspecten:	
• De behandeling van het thema door Komar en Melamid is ironisch / satirisch, maar met een kritische ondertoon die kenmerkend is voor sommige Pop Art.	
• Net als Pop Art kunstenaars nemen Komar en Melamid een beroemdheid (een staatsman) als onderwerp om hun visie (op de samenleving) te verbeelden.	
• De overdreven realistische stijl benadrukt de gekunstelde werkelijkheid van de propagandabeelden op een manier die vergelijkbaar is met de manier waarop reclamebeelden door de Pop Art werden gebruikt.	
per juist aspect	<u>1</u>

Antwoorden	Deel- scores

Maximumscore 2

- 11 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
De realistische schildertrant paste goed bij de wederopleving van het figuratieve schilderen in de westerse kunst in de jaren tachtig van de vorige eeuw.

Tuinsteden

Maximumscore 3

- 12 ☐ drie van de volgende motieven:
- Een cirkelvormige plattegrond is gebaseerd op een ideale geometrische vorm en verwijst daardoor naar de ideale stad.
 - Een cirkelvormige plattegrond biedt de mogelijkheid om verschillende functies binnen de stad helder te organiseren door bijvoorbeeld (zoals hier) gebruik te maken van concentrische ringen.
 - Een cirkelvormige plattegrond geeft de mogelijkheid efficiënte radiale verbindingen te organiseren.
 - Een cirkelvormige plattegrond heeft verschillende symbolische betekenissen (kosmische beweging, cyclische processen).

per juist motief

1

Maximumscore 3

- 13 ☐ drie van de volgende uitgangspunten:
- Steden hebben een maximale grootte. Bij bevolkingstoename worden nieuwe steden gebouwd. Er vindt geen voortdurende uitbreiding van bestaande steden plaats.
 - Kleinere steden zijn gegroepeerd rond één grotere stad.
 - De steden worden gescheiden door groene gebieden.
 - De steden zijn onderling verbonden door grote verkeersaders en snelle vervoerssystemen.

per juist uitgangspunt

1

Maximumscore 2

- 14 ☐ drie van de volgende voorbeelden:
- In tuinsteden wonen was gezond, er was veel groen aanwezig in de vorm van tuinen (en door de nabijheid van de polders).
 - Men was ruimer gehuisvest, er werden eengezinswoningen gerealiseerd.
 - Men had meer privacy door de ruime opzet van woning en wijk.
 - Het wonen op enige afstand van de oude stad bracht met zich mee dat de bewoners gevrijwaard bleven van de verlokkingen van de oude stad (alcohol, nachtgelegenheden, enz).
 - Door de gemeenschappelijke voorzieningen (openbaar groen, buurthuizen enz.) kon er sociale cohesie ontstaan.

Indien drie voorbeelden juist

2

Indien twee voorbeelden juist

1

Indien minder dan twee voorbeelden juist

0

Antwoorden	Deel-scores

Et in Arcadia Ego

Maximumscore 2

- 20 ☐ • Dit soort scènes was belangrijk omdat de toenmalige kunsttheorie voorschreef dat het landschap slechts een passende achtergrond diende te zijn voor serieuze gebeurtenissen. Het afbeelden van de natuur zonder meer, werd in de zeventiende eeuw niet gewaardeerd (de Hollandse schilderkunst uitgezonderd)
- Het belang van een dergelijke scène is relatief omdat deze vaak slechts als aanleiding functioneerde voor het schilderen van een arcadisch landschap. Het afgebeelde onderwerp was inwisselbaar voor elk ander (serieus) literair gegeven

1

1

Maximumscore 2

- 21 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
Het landschap diende te worden geïdealiseerd omdat de ruimtelijkheid, het licht en de stoffering zodanig moesten zijn dat een droomwereld oproepen werd van volmaakte harmonie. Op die manier moest het juiste stemmingsbeeld voor het gekozen literaire thema worden gecreëerd.

Maximumscore 2

- 22 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
In de voorstelling van Poussin is de tekst *Et in Arcadia Ego* geschreven op een graftombe, Daardoor verwijst de tekst naar de dood: ook de dood is in Arcadië aanwezig. Op deze manier stemt Poussin ons tot nadenken. Arcadia wordt vooral geassocieerd met een idyllisch en gelukzalig leven.

Indien een relevant deel van het antwoord juist

1

Maximumscore 1

- 23 ☐ Finlays werk lijkt op een traditioneel gedenkteken door de plaquette boven de wateruitstroom die is uitgevoerd in traditioneel materiaal met daarop een inscriptie in Romeinse kapitalen.

Maximumscore 2

- 24 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
Met dit beeld waarschuwt Finlay voor een samenleving die door gebrek aan ontzag voor de natuur steeds grotere, vervuilende steden bouwt, waardoor plekken van arcadische volmaaktheid een schaars goed worden.

Maximumscore 2

- 25 ☐ *naam opvatting*
• de 'geleerde tuin'
inhoud opvatting
• In een 'geleerde tuin' worden naast planten, bomen en struiken veel verwijzingen aangebracht naar vaak klassieke literaire en cultuurhistorische bronnen. De bedoeling hiervan is bij de bezoeker van de tuin beelden en associaties op te roepen die leiden tot filosofische bespiegelingen

1

1

Maximumscore 2

- 26 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
In het postmodernisme worden beelden uit de kunsthistorische traditie op grond van hun herkenbaarheid en daaraan verbonden associatieve mogelijkheden gebruikt. Dwingende interpretaties blijven daarbij achterwege.
Door het sterk associatieve karakter van Finlays beelden en de historische verwijzingen die deze bevatten, kan gesteld worden dat zijn werk een postmodern karakter heeft.

Indien een relevant deel van het antwoord juist

1

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2	
27 ☐ <i>centrale thema</i>	
• Het centrale thema van <i>Little Sparta</i> is de controverse tussen materialisme, geweld en macht enerzijds en spiritualiteit, natuurlijke harmonie en kunst anderzijds <i>diepgang</i>	<u>1</u>
• Door de verwijzing naar de Spartaanse oorlogen uit de klassieke oudheid (<i>Little Sparta</i>) komt dit thema in het teken van strijd en strijdbaarheid te staan (vergelijk de milieubeweging) en kan een bezoek aan de tuin niet meer als een vrijblijvende esthetische beleving worden gezien	<u>1</u>

Goed Wonen

Maximumscore 2

- 28 ☐ *esthetisch verval*
- Ruskin vreesde dat het handwerk zou verdwijnen, waardoor de artistieke betrokkenheid van de vormgever bij het maakproces zou verdwijnen. De esthetische kwaliteit van het unieke handwerk zou worden ingeruild voor de kwantiteit van de massaproductie en onpersoonlijke perfectie
moreel verval
 - Schoonheid zou het onderspit delven tegen financieel gewin en de opvoedende waarde van ambachtelijke productie zou verdwijnen

Maximumscore 2

- 29 ☐ één van de volgende antwoorden:
- De gotiek kent een sterke samenhang tussen morele en esthetische waarden: schoonheid komt voort uit belangrijke morele waarden als oprechtheid en waarachtigheid. Een dergelijke samenhang leidde, volgens Pugin en Ruskin, tot een betere samenleving.
 - De beleving van de op de natuur gebaseerde ambachtelijke vormgeving van de gotiek leidt tot waardering voor de harmonie in de natuur. Herstel van het contact met de natuur zou volgens Pugin en Ruskin resulteren in een betere samenleving.
 - De gotiek werd gezien als volkseigen. Het hanteren van een nationale stijl zou het gevoel van saamhorigheid en collectief bewustzijn bevorderen.

Maximumscore 2

- 30 ☐ • De vormgeving en constructie van de stoel verwijzen naar het handwerk uit de gotiek (waarin de beleving van het ware en schone van de ambachtsman is vastgelegd)
- De decoratieve elementen verwijzen naar de schoonheid van de natuur (een goddelijke uiting van harmonie en orde)

Maximumscore 2

- 31 ☐ • Mackintosh baseerde zich net als Pugin op de Middeleeuwen, zoals te zien is aan het burchtachtige karakter van het huis: hoog, dichte muren met kleine ramen
- Evenals Pugin huldigt Mackintosh de opvatting dat gebouw (exterieur) en inrichting (interieur) als een totaalconcept moeten worden ontworpen en vormgegeven

Antwoorden	Deel- scores
Maximumscore 2	
32 ☐ twee van de volgende kenmerken: • heldere en zichtbare constructie • sobere vormgeving zonder decoratie • pure, natuurlijke materialen (bijvoorbeeld: biezen zitting). per juist kenmerk	<u>1</u>
Maximumscore 3	
33 ☐ drie van de volgende kenmerken: • De gezamenlijke woonruimte ligt centraal in het huis. • De woonruimte is groot genoeg voor gezamenlijke activiteiten. • Keuken en eetgedeelte vormen één ruimte. • De eetkeuken is slechts door glas gescheiden van de woonruimte, waardoor woonkamer en eetkeuken visueel een geheel zijn. • Slaapkamers en wasruimte zijn gegroepeerd rondom het centrale woonvertrek (niet gescheiden door een gang). • Meubels en inrichting zijn open, er zijn geen obstakels die het zicht op medebewoners ontnemen. per juist kenmerk	<u>1</u>
Maximumscore 2	
34 ☐ twee van de volgende idealen: • de productie van goed vormgegeven (moderne) en betaalbare meubelen • het stimuleren van een praktische (doelmatige) inrichting van de woonruimte • het stimuleren van hygiëne per juist ideaal	<u>1</u>
Maximumscore 2	
35 ☐ • Aan de ene kant wil de stichting zakelijke voorlichting geven over functionele eisen en ergonomie. Zowel in inrichting van de modelwoning als in publicaties werd op formele en praktische aspecten van het wonen de aandacht gevestigd • Aan de andere kant stelt de stichting zich op als de zedenmeester die wil afrekenen met slechte smaak, conventies, stands- en klassenverschillen. Volgens <i>Goed Wonen</i> gingen mensen bij hun meubelkeuze nog te veel uit van traditie	<u>1</u> <u>1</u>
Maximumscore 1	
36 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: <i>Goed Wonen</i> bleef steken in een traditioneel denkpatroon over gezin en samenleving met een sterk rollenpatroon. De veranderende visie in de jaren zestig op de meer open gezinssituatie sloot daar niet meer bij aan, of: de bevoogdende toon van <i>Goed Wonen</i> paste niet meer bij de maatschappelijke ontwikkeling in de jaren zestig waarbij autoriteit steeds meer in twijfel werd getrokken.	

Maximumscore 2

37 ☐ twee van de volgende redenen:

- De klant van Ikea stelt uit losse modules zijn eigen interieur samen, zonder vast te zitten aan (opgedrongen) dominante modebeelden en belerende esthetiek zoals bij de *Arts and Crafts* beweging en bij de stichting *Goed Wonen*.
- In tegenstelling tot *Arts and Crafts*, die de welgestelde burger als klant had en de stichting *Goed Wonen*, die zich richtte op het traditionele gezin, richt Ikea zich met een breed assortiment en betaalbare prijs op een brede bevolkingsgroep van alle leeftijden (van kind tot oudere).
- Door de neutrale vormgeving vindt het design van Ikea toepassing bij consumenten in veel verschillende landen. Dit in tegenstelling tot *Arts and Crafts*, die sterk geënt was op de Engelse traditie en de stichting *Goed Wonen* dat vooral gericht was op het Nederlandse gezin in de naoorlogse nieuwbouwwijk.

per juiste reden

1

inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste tien kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 7 juni naar Cito.

Met dank aan

Bibliotheek Arnhem

Rechten

afbeelding 17: Philip Greenspun; <http://philip.greenspun.com>

Cito heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Diegene die desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen.

Einde

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-02-806 van 17 juni 2002 en bekendgemaakt in Uitleg Gele katern nr. 18 van 31 juli 2002).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 4 De examinerator en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommitteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.

3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:

- 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
- 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
- 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
- 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
- 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
- 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

5 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

6 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn.
Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

7 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

8 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

N.B.: Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor het examen tekenen, handenarbeid, textiele werkvormen VWO kunnen maximaal 72 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Antwoorden	Deel-scores

Illusies van ruimte

Maximumscore 3

- 1 ☐ drie van de volgende figuren en toelichtingen:
- Links vooraan, in dezelfde overwelfde ruimte als de *Drieeenheid* en daardoor met hen verbonden, staat Maria, de moeder van Jezus Christus die de beschouwer aankijkt en hem wijst op haar zoon.
 - Rechts vooraan, in dezelfde overwelfde ruimte als Maria en de *Drieeenheid*, staat de evangelist Johannes, een van de leerlingen van Jezus.
 - Links buiten de ruimte waarin zich de *Drieeenheid* en Maria en Johannes bevinden en een trede lager, knielt de opdrachtgever (Lenzi). Zijn positie en houding houden verband met zijn rol als schenker (en gelovige).
 - Rechts buiten de ruimte waarin zich de *Drieeenheid* en Maria en Johannes bevinden, en een trede lager, knielt de opdrachtgeefster (Lenzi). Haar positie en houding houden verband met haar rol als schenkster (en gelovige).

per juiste figuur en toelichting 1

Indien alleen een figuur of alleen een toelichting is gegeven 0

Maximumscore 3

- 2 ☐ • De beschouwer moet staan: zijn ooghoogte valt dan samen met de perspectivische horizon in het fresco welke is gelegen ter hoogte van de vloer waarop de opdrachtgevers knielen 1
- De beschouwer dient zich recht tegenover de verticale middenas van het fresco op te stellen: de symmetrie in de voorstelling maakt dat het centrale vluchtpunt midden op de horizon ligt 1
- De beschouwer dient op een specifieke afstand ten opzichte van het fresco te gaan staan: pas als hij de juiste afstand (= distantie) inneemt valt het perspectivisch verkort van de gewelfde ruimte samen met de ooghoogte en wordt de ruimte correct waargenomen 1

Maximumscore 3

- 3 ☐ • Het begrip 'al di sotto in su' betekent 'vanaf een laag standpunt gezien' en betreft het schilderen van perspectivische verkortingen op plafonds of gewelven (waardoor de illusie ontstaat dat de 'al di sotto in su' geschilderde onderwerpen zich daadwerkelijk boven het hoofd van de beschouwer bevinden) 1

twee van de volgende, van onderaf geziene voorbeelden:

- een opening boven in het plafond, in de vorm van een cilindervormige balustrade
- verschillende personen, die op de rand van de balustrade leunen en naar beneden kijken
- putti, staande op de rand van de balustrade
- diverse objecten (plantenpot/pauw) geplaatst op de rand van de balustrade

per juist voorbeeld 1

Maximumscore 1

- 4 ☐ De beschouwer dient zich (loodrecht) midden onder de lantaarn op te stellen (en zijn blik omhoog te richten en - om een volledig beeld te krijgen - 360 graden rond te draaien).

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2	
5 ☐ • Schilders wilden anderen graag laten zien hoe groot hun vakmanschap in dezen was, of: hoe goed ze de wiskundige regels konden toepassen	<u>1</u>
• Ze wilden de kijker uitdagen tot een intensieve(re) waarneming en betrokkenheid en bouwden daartoe elementen in die moesten verrassen/verbazen/verbluffen	<u>1</u>
Maximumscore 3	
6 ☐ • Hij dwingt de beschouwer zich (van anderen) af te zonderen	<u>1</u>
• Hij 'forceert' de bezoeker om vanuit één specifieke plaats (liggend) waar te nemen	<u>1</u>
• Hij dwingt de bezoeker zich te concentreren (op een bewuste waarneming)/intensief waar te nemen	<u>1</u>
Maximumscore 2	
7 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Licht en ruimte worden gebruikt als materiaal om kunstwerken te realiseren. Het zijn immateriële sculpturen waarmee Turrell een verstilde zintuiglijke ervaring uitlokt die kan leiden tot meditatie en bovenaardse staat van bewustzijn.	
Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	<u>1</u>
Maximumscore 4	
8 ☐ <i>Mantegna</i>	<u>2</u>
Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Bij Mantegna die in dit fresco laat zien dat hij het centraalperspectief uitstekend beheerst, neemt de beschouwer een op schilderkunstige wijze vastgelegde illusie van ruimte waar. De wijze waarop hij dat doet weerspiegelt het toenmalig statisch en overzichtelijk wereldbeeld.	
Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	<u>1</u>
<i>Turrell</i>	<u>2</u>
Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: De ruimte-ervaring die Turrell bij de beschouwer oproept vindt plaats in de werkelijke ruimte: de beschouwer moet deze daadwerkelijk betreden en zich concentreren op de visuele effecten van het in de ruimte aanwezige licht. Deze aanpak weerspiegelt de recente ontwikkeling in de beeldende kunst waarin de beschouwer in navolging van het huidige dynamische wereldbeeld niet langer wordt geconfronteerd met statische objecten (maar met open, veranderlijke situaties en processen).	
Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	<u>1</u>
Maximumscore 2	
9 ☐ • Het (zijwaarts uitwaaiende) licht van de verticale bundels suggereert het rechthoekige volume van de twee torens, of: de plaatsen waar de lampen zijn aangebracht verwijzen naar de rechthoekige plattegronden van de twee torens	<u>1</u>
• De (enorme) hoogte van de voormalige torens wordt opgeroepen doordat de (felle) lampen ver (boven de bestaande bebouwing uit) stralen, of: doordat op grote afstand van de lichtbron(nen) het licht aan intensiteit afneemt, wordt niet de exacte hoogte van de torens gedefinieerd, maar is er sprake van 'perspectivische verlenging': de gesuggereerde torens hebben daardoor een extreme hoogte	<u>1</u>

Antwoorden	Deel-scores

Maximumscore 2

- 10 ☐ twee van de volgende argumenten:
- *Tribute in Light* herstelde (voor een korte periode en alleen 's nachts) de (aangetaste) skyline van Manhattan.
 - Licht heeft spirituele uitstraling en maakte het gat van de voormalige bebouwing daarmee tot een gewijde plek.
 - Licht kan worden gezien als een verwijzing naar hoop (op leven na de dood of op leven dat dóórgaat).
 - Door de mogelijkheid van snelle uitvoering kon op zeer korte termijn een eerbetoon aan de slachtoffers worden gerealiseerd.

per juist argument

1

Kassen

Maximumscore 2

- 11 ☐ *Natuurwetenschappen*
- De toenemende interesse voor natuurwetenschappen leidde tot het verzamelen en het bestuderen en tentoonstellen van exotische planten.
- Architectuur*
- Binnen de architectuur ontwikkelde zich de skeletbouw in ijzer en glas die uitermate geschikt bleek voor utiliteitsbouw (stations, fabriekshallen, plantenkassen) en voor behuizing van (wereld)tentoonstellingen.

1

1

Maximumscore 2

- 12 ☐ • Een plantenkas moest vooral functioneel zijn; ingenieurs hadden daar (destijds) meer oog voor dan architecten (die meer gericht zouden zijn op de esthetiek van een gebouw)
- Ingenieurs beschikten - meer dan architecten - over kennis van en inzicht in nieuwe materialen en constructietechnieken en technische installaties

1

1

Maximumscore 2

- 13 ☐ • Het ging Leopold II niet louter om een plantenkas, maar ook om een prestigeproject, vergelijkbaar met of mooier dan andere (beroemde) kassencomplexen. Een architect zou voor het esthetische aspect meer oog hebben
- De *Wintertuin* maakte deel uit van (een veel groter complex dat in verbinding stond met) het koninklijk paleis. Een architect zou - meer dan een ingenieur - oog hebben voor de samenhang en de nieuwbouw meer aan de bestaande bebouwing aanpassen dan een ingenieur

1

1

Maximumscore 2

- 14 ☐ *Lijkt constructief*
- De luchtbogen lijken de krachten van (de spantbogen van) de koepel naar de grond te geleiden. De spantbogen van de koepel vormen echter een zelfstandige constructie; ze worden bijeen gehouden door (concentrische) ringen: de luchtbogen zelf hebben dus geen constructieve functie.
- Is vooral esthetisch*
- Door toepassing van de luchtbogen ontstaat - mede in samenhang met de lantaarn - de indruk van één grote (tot de grond reikende) koepel.

1

1

Antwoorden	Deel- scores

Maximumscore 1

- 15 ☐ één van de volgende redenen:
- De zuilen verwijzen naar historische/classicistische stijlen (en verlenen daardoor de ruimte allure).
 - Het open karakter van de zuilenconstructie past goed bij het transparante karakter van de plantenkas en markeert tevens de centrale koepelruimte.

Maximumscore 3

- 16 ☐ drie van de volgende antwoorden:
- Bij een geodetische constructie wordt de druk van de overkapping binnen de constructie/structuur zelf verdeeld. Hierdoor kan deze in verschillende vormen worden toegepast en/of op vrijwel elke ondergrond worden geplaatst.
 - Omdat de constructie sterker wordt naarmate het formaat groter wordt, is deze uitermate geschikt voor het overspannen van zulke grote ruimten.
 - Door (de fijne structuur van) het frame stroomt er veel daglicht binnen - voorwaarde voor het leven van planten en dieren.
 - Door de kleine, lichte, koppelbare elementen waaruit de constructie bestaat, is de toepassing ook in afgelegen gebieden mogelijk (vervoer).
 - De gelijke modules maken het mogelijk dat het systeem eenvoudig is uit te breiden, af te breken of te verplaatsen.

per juist antwoord

1

Maximumscore 2

- 17 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
Fuller wilde een essentiële bijdrage leveren aan het verbeteren van het milieu; hij beschouwde zijn geodetische koepels als het resultaat van een speurtocht naar (radicale) oplossingen voor ecologische problemen, met name voor klimaatbeheersing. De toepassing van zijn systeem in deze projecten kan gezien worden als een kroon op zijn werk en een stap voorwaarts in het oplossen van milieuproblemen.

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

Dynamiek

Maximumscore 3

- 18 ☐ drie van de volgende antwoorden:
- door Levassor voorover te laten buigen (waarmee wordt gesuggereerd dat hij de auto aanzet tot grote vaart)
 - door de auto in vooraanzicht weer te geven (alsof deze op de beschouwer af komt rijden)
 - door de wielen in een schuine stand te plaatsen (waardoor rijden wordt gesuggereerd)
 - door de voorstelling te omlijsten met een boog (waardoor het effect/de suggestie ontstaat van een poort/tunnel waaruit een auto tevoorschijn schiet).
 - door in de voorstelling publiek op te nemen (dat opgewonden reageert op de spanning van de race)

per juist antwoord

1

Maximumscore 2

- 19 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
De auto, dé belofte voor de toekomst, wordt hier weergegeven op een wijze die geen recht doet aan het 'revolutionaire' karakter ervan maar op traditionele wijze: een (classicistisch) marmeren herdenkingsmonument met beschrijvende vormen en tekenachtige details.

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2	
20 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Delaunay verbeeldde de dynamiek van het technische tijdperk in de eerste plaats door de straling van de kleur en de roterende effecten van de kleurschijven (van Chevreul), of: zijn schilderij is een in vormen en kleuren vertaalde verbeelding van (de dynamiek van) techniek.	
Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	<u>1</u>
Maximumscore 2	
21 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Een nieuwe wereld, waarbij het statische karakter plaatsmaakte voor dynamiek, drong zich op. Delaunay wilde deze dynamische wereld (waarin tijd en ruimte samenvallen) verbeelden in een nieuwe, eigentijdse en adequate vormgeving.	
Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	<u>1</u>
Maximumscore 2	
22 ☐ twee van de volgende antwoorden: • Op beide schilderijen heeft de Eiffeltoren een centrale/dominante plaats. • Op beide schilderijen zijn de kleuren van de toren verzadigder/feller dan de omgeving. • Hij wilde laten zien hoe (ontzettend) groot de toren is door deze zowel aan de bovenkant als aan de zijkanten af te snijden. • Hij benadrukte het enorme formaat door verschillende standpunten te combineren; een hoog standpunt: je kijkt enerzijds op de toren en de omringende bebouwing neer, met een laag standpunt: je kijkt tegen het bovenste deel van de toren (en de wolkenpartijen) aan. • In beide schilderijen toonde hij zowel het vooraanzicht als de zijaanzichten van de toren. • Er is sprake van een contrast in formaat met de omringende huizen (vooral bij afbeelding 11).	
per juist antwoord	<u>1</u>
Maximumscore 2	
23 ☐ • Fragmentatie van de verschijningsvormen en geometrische vereenvoudiging - twee van de wezenlijke kenmerken van het kubisme - maakte het Delaunay mogelijk de dynamiek van de waarneming (door de toren van verschillende standpunten te laten zien) weer te geven	<u>1</u>
• Door zowel toren als omgeving geabstraheerd en gefragmenteerd weer te geven ontstaat een beeld waarin architectuur en ruimte samenvallen en als één geheel (als één vlak) worden beleefd	<u>1</u>
Maximumscore 3	
24 ☐ drie van de volgende antwoorden: • De toren heeft een nieuwe verschijningsvorm door de open structuur, die geen aansluiting heeft bij traditionele torenarchitectuur. • De toren is geheel opgetrokken uit ijzer, een materiaal dat niet eerder zo onverhuld tot een architectonische vorm had geleid. • De toren heeft door zijn brede basis die uitloopt in een spitse top (het resultaat van de verwerking van de natuurkundige wetten), een vorm die niet eerder zo extreem was toegepast. • De toren kreeg een schaal die volkomen nieuw was: niet eerder werd een zo hoge toren geconstrueerd.	
per juist antwoord	<u>1</u>

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2	
25 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Rusland stond na de revolutie van 1917 op het punt een nieuwe samenleving vorm te geven; daarbij was men op zoek naar nieuwe/revolutionaire kunst en een nieuwe manier van werken. Veel kunstenaars lieten zich hierbij inspireren door de constructiemethoden en technieken uit de industrie in West Europa. Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	<u>1</u>
Maximumscore 3	
26 ☐ drie van de volgende antwoorden: • Het ontwerp van Tatlin is een abstract-geometrische constructie; dit in tegenstelling tot het verhalende, figuratieve van Dalous monument. Het ontwerp van Tatlin is een samengaan van sculptuur en architectuur; dit in tegenstelling tot het louter sculpturale karakter van het monument van Dalou. • Het ontwerp van Tatlin is een constructie die een nieuwe relatie aangaat met de ruimte: het is een open vorm waarbij de binnenruimte net zo bepalend is als de ruimte waarin de constructie zich bevindt; dit in tegenstelling tot de geslotenheid van het monument van Dalou. • Het ontwerp van Tatlin was bedoeld om uitgevoerd te worden in nieuwe materialen zoals staal en glas; het monument van Dalou werd uitgevoerd in een traditioneel materiaal, namelijk marmer. • Het monument voor Levassor is statisch; Tatlin voegde beweging toe door de dynamische vorm (de schuine stand, de spiralen en (zelfs) door lichtprojecties) en maakte de toren kinetisch door het laten roteren van de glazen ruimtes. per juist antwoord	<u>1</u>
Verzamelen	
Maximumscore 2	
27 ☐ twee van de volgende motieven: • Voorwerpen van kunst en natuur die in eigen land niet bekend en dus zeldzaam waren, werden als zeer waardevol beschouwd. Door ze te verzamelen benadrukte de vorst zijn rijkdom en zijn waardigheid. • Het aanleggen van een kunst- of rariteitenkabinet duidde erop dat de eigenaar een wetenschappelijke belangstelling had. Voor de vorst betekende dit dat zijn kunst- of rariteitenkabinet zijn status van erudiet, geleterd persoon bevestigde. • Door het aanleggen van een verzameling stimuleerden vorsten kunst en wetenschap; derden werden in staat gesteld een bijdrage te leveren aan wetenschappelijk onderzoek. per juist motief	<u>1</u>
Maximumscore 3	
28 ☐ • Naturalia: door de natuur voortgebrachte voorwerpen; bijvoorbeeld: schelpen, geweien, koraal, opgezette dieren • Artefacta: voorwerpen door de mens gemaakt (waartoe ook kunstwerken werden gerekend); bijvoorbeeld: globes en wapens • Antiquitates: (kunst)objecten uit de klassieke oudheid; bijvoorbeeld: (kopieën van marmeren) bustes	<u>1</u> <u>1</u> <u>1</u>

Antwoorden	Deel-scores

Maximumscore 2

29 ☐ twee van de volgende motieven:

- Rariteiten vormden studiemateriaal voor hem en voor zijn leerlingen.
- Rariteiten werden vaak gebruikt als rekvisieten voor de encenering/stoffering van schilderijen. Door daarbij voorwerpen te gebruiken uit de eigen collectie was Rembrandt beter in staat om natuurgetrouw te schilderen.
- Rembrandt handelde in rariteiten (exotica, naturalia, conchylia en dergelijke) en gebruikte zijn verzameling om neveninkomsten te ontvangen.

per juist motief

1

Maximumscore 3

- 30 ☐ • De vitrine-achtige opbouw (van de kast en de la) verwijst naar een rariteitenkast (waarin naast het uitstallen van voorwerpen ook voorwerpen werden opgeborgen in een la)
- Het werk bestaat uit (verzamelde) objecten van ongeveer dezelfde categorieën als die van zeventiende-eeuwse (rariteiten)verzamelingen
- Evenals in de zeventiende-eeuwse rariteitenkabinetten lijkt een wetenschappelijke ordening van de objecten afwezig

1

1

1

Maximumscore 2

31 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

De uitspraak suggereert dat de voorwerpen in dit werk - meer dan in een rariteitenkabinet - onderdelen zijn van een groter geheel. Als beschouwer word je uitgenodigd ze met elkaar in verband te brengen: net als in een gedicht wordt door mogelijke associaties een nieuw, betekenisrijk beeld opgeroepen.

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste tien kandidaten per school in het programma Wolf of vul de scores in op de optisch leesbare formulieren.
Zend de gegevens uiterlijk op 8 juni naar de Citogroep.

Met dank aan

afbeelding 13

Het Rembrandthuis, Amsterdam

Rechten

afbeelding 4

Tribute in Light, foto: Charlie Samuels

afbeelding 14

Hirshhorn Museum and Sculpture Garden, Smithsonian, Institution, Museum Purchase, 1979, foto: Lee Stalworth

De Citogroep heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Diegene die desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen.

Einde

Centraal examen vwo 2005

Tijdvak 1

Correctievoorschrift

Aan de secretarissen van het eindexamen van de scholen voor **vwo**

Bij het centraal examen tekenen, handenarbeid, textiele werkvormen **vwo**

Op pagina 4, bij vraag 8, moeten aan het deelantwoord **onder Mantegna** altijd **2 punten** worden toegekend, ongeacht of er wel of geen antwoord gegeven is, en ongeacht het gegeven antwoord.

toelichting:

Op pagina 3 van het vragenboekje staat op de eerste regel "Vergelijk afbeelding 1, 3 en 3a." Hier had moeten staan "Vergelijk afbeelding 2, 3 en 3a."

Ik verzoek u dit bericht door te geven aan de correctoren tekenen, handenarbeid, textiele werkvormen vwo.

De voorzitter van de CEVO

drs. J. Bouwsma

Centraal examen vwo 2005

Tijdvak 1

Correctievoorschrift

Aan de secretarissen van het eindexamen van de scholen voor **vwo**

Bij het centraal examen tekenen, handenarbeid, textiele werkvormen vwo

Per abuis is op **pagina 8** bij **vraag 26** bij de tweede deelscore geen opsommingsteken geplaatst.

Het antwoord bij vraag 26 moet als volgt gelezen worden:

Maximumscore 3

26 □ drie van de volgende antwoorden:

- Het ontwerp van Tatlin is een abstract-geometrische constructie; dit in tegenstelling tot het verhalende, figuratieve van Dalous monument.
- Het ontwerp van Tatlin is een samengaan van sculptuur en architectuur; dit in tegenstelling tot het louter sculpturale karakter van het monument van Dalou.
- Het ontwerp van Tatlin is een constructie die een nieuwe relatie aangaat met de ruimte: het is een open vorm waarbij de binnenruimte net zo bepalend is als de ruimte waarin de constructie zich bevindt; dit in tegenstelling tot de geslotenheid van het monument van Dalou.
- Het ontwerp van Tatlin was bedoeld om uitgevoerd te worden in nieuwe materialen zoals staal en glas; het monument van Dalou werd uitgevoerd in een traditioneel materiaal, namelijk marmer.
- Het monument voor Levassor is statisch; Tatlin voegde beweging toe door de dynamische vorm (de schuine stand, de spiralen en (zelfs) door lichtprojecties) en maakte de toren kinetisch door het laten roteren van de glazen ruimtes.

per juist antwoord

1

N.B. Deze gegevens onmiddellijk na afloop van de zitting aan de correctoren tekenen, handenarbeid, textiele werkvormen vwo ter hand stellen.

De voorzitter van de CEVO

drs. J. Bouwsma

inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste tien kandidaten per school in het programma Wolf of vul de scores in op de optisch leesbare formulieren.

Zend de gegevens uiterlijk op 9 juni naar de Citogroep.

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Een beoordelingsmodel

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de Regeling beoordeling centraal examen vastgesteld (CEVO-02-806 van 17 juni 2002 en bekendgemaakt in Uitleg Gele katern nr 18 van 31 juli 2002).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 4 De examinerator en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.

2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommitteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.

3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:

- 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
- 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
- 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
- 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;

3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;

3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, hoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

5 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

6 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een toets of in het beoordelingsmodel bij die toets een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof toets en beoordelingsmodel juist zijn.

Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

7 Voor deze toets kunnen maximaal 73 scorepunten worden behaald.

Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

8 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.

Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.

De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

3 Vakspecifieke regels

Voor het vak tekenen, handenarbeid, textiele werkvormen (nieuwe stijl en oude stijl) VWO zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Antwoorden	Deel-scores

Anatomie

Maximumscore 3

- 1 ☐ drie van de volgende:
- De mens staat centraal afgebeeld als centrum van Gods schepping (met achter hem de aarde).
 - De mens staat permanent onder invloed van de macrokosmos, gevormd door de vier elementen aarde, lucht, water en vuur, die als cirkels om de mens zijn afgebeeld (het heelal is in dit visioen vermenselijkt: de rode figuur die alles omarmt).
 - God als almachtige schepper heerst over het geheel: zijn gelaat is bovenin de rand in het midden geplaatst boven de gestalte van de mens.
 - Dieren (en sterren) omringen de mens en verbindingslijnen geven het stramien aan voor het leven van de mens: het terrein waar de mens zich beweegt is van hogerhand bepaald.

per juist antwoord 1

Maximumscore 2

- 2 ☐ • De middeleeuwse kunst was gericht op het geestelijke/symbolische en niet op het wereldse/realistische 1
- De middeleeuwse kunst stond in dienst van het uit te beelden verhaal dat de bijbel en/of de christelijke leer moest overbrengen: om de kern van het verhaal over te brengen was het voldoende dat de voorstelling herkenbaar was. Daarvoor werden vaste schema's gehanteerd en de figuren hoefden er dus niet naturalistisch uit te zien 1

Maximumscore 2

- 3 ☐ • Er wordt sectie gepleegd op het *menselijk* lichaam, terwijl Galenos' anatomisch onderzoek was gebaseerd op het ontleden van dieren 1
- De sectie wordt niet eigenhandig door de hoogleraar uitgevoerd. Galenos ontleedde zelf 1

Maximumscore 2

- 4 ☐ • Kunstenaars leerden van deze tekeningen hoe het lichaam in elkaar zat en konden daardoor menselijke figuren correct weergeven 1
- Voor wetenschappers waren deze tekeningen een belangrijk hulpmiddel voor het onderwijs in en onderzoek naar het functioneren van het menselijk lichaam en/of ze vormden documentatie ten behoeve van de verspreiding/ontwikkeling van medische inzichten 1

Maximumscore 1

- 5 ☐ De illustratie laat de onderhuidse spiermassa zien van een staande (spier)man: hij is vrijwel helemaal van zijn huid ontdaan en ontleed. Aan de hand hiervan kan een kunstenaar een levensechte figuur opbouwen (ook in beweging, met een 'correct' lichaam onder eventuele kleding).

Maximumscore 1

- 6 ☐ Het antwoord moet de volgende strekking hebben (één van de volgende):
- Het humanisme benadrukt de menselijke waardigheid. Het schenden van lichamen als gevolg van dissecties betekende ook de schending van de waardigheid van een mens. Door de figuren in een landschap te plaatsen kregen de lichamen iets van hun waardigheid terug.
 - Het toont de samenhang van de mens met de rest van de schepping, waarvan de mens het hoogtepunt is.

Maximumscore 2

- 7 ☐ • Michelangelo streefde naar ideale schoonheid en vond dat de natuur daar niet aan voldeed 1
- Dit idee (van een ideale, perfecte schoonheid die boven de natuur uitstijgt) stamt uit de Griekse Oudheid. Als renaissancekunstenaar liet Michelangelo zich inspireren door de wederopleving van dat klassieke ideaal 1

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2	
8 ☐ De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:	
• Michelangelo geeft Adam weer als een naakte jonge man in de bloei van zijn leven, krachtig gespierd en zelfverzekerd; de mens als het hoogtepunt van de schepping, als beeld en gelijkenis van (de menselijke) God (wel afhankelijk, maar niet onderdanig aan God). Op het middeleeuwse fresco is Adam een knielende, onderdanige man op leeftijd met een baard	<u>1</u>
• In plaats van een strenge, statische, onaardse verschijning zoals in de Middeleeuwen (met aureool en groter dan Adam), wordt God in de Renaissance gaandeweg humaner: bij Michelangelo is zijn krachtige lichaam duidelijk door zijn gewaad heen te zien	<u>1</u>
Optica	
Maximumscore 2	
9 ☐ Antwoorden moeten de volgende strekking hebben:	
• figuur 2A: De losse tekeningen tonen verschillende aspecten van het spierenstelsel met aantekeningen over de gedane ontdekkingen; ze zijn vooral <i>registraties</i> , die kennis opleveren van het menselijk lichaam en zijn dus vanuit wetenschappelijke interesse gemaakt	<u>1</u>
• figuur 2B: De tekening is een studie van één figuur waarbij de nadruk ligt op de plooi van een gewaad: vorm en licht zijn onderzocht om de werkelijkheid zo natuurgetrouw mogelijk weer te geven (en zo een nieuwe schoonheid te bereiken)	<u>1</u>
Maximumscore 1	
10 ☐ Het antwoord moet de volgende strekking hebben: De tweede uitspraak impliceert dat een schilder zich niet alleen op voorgangers moet baseren, maar dat er vooruitgang moet zijn. Daarom moeten schilders zelf onderzoek doen en de natuur nauwkeurig observeren. Dat blijkt uit de eerste uitspraak over het weergeven van verschillende stoffen.	
Maximumscore 2	
11 ☐ • Op afbeelding 5 is de kleding gedetailleerd maar vlak weergegeven: de motieven zijn frontaal afgebeeld en buigen niet mee met de ruimtelijke vorm van het lichaam: er is nauwelijks afsnijding/overlapping en geen verkorting te zien in de motieven. Ook is er geen licht/schaduwwerking gebruikt om plooien plastisch te maken. Daardoor zijn de gewaden (in vergelijking met de gezichten) tamelijk vlak	<u>1</u>
• Op afbeelding 6 omhult de mantel op een natuurlijke manier het lichaam als echte (zware) stof. De motieven buigen mee met de plooien in de stof: ze zijn verkort, afgesneden en lichter of donkerder weergegeven en overlappen elkaar waar de stof plooit. Daardoor ontstaat een veel naturalistischer effect dan op het Italiaanse schilderij (dat eerder decoratief aandoet)	<u>1</u>
Maximumscore 2	
12 ☐ De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:	
• Als met optische middelen een bepaald effect bereikt kan worden wil dat nog niet zeggen dat dit zonder die middelen niet bereikt kan worden. Daarom vinden wetenschappers Hockneys verklaring niet sluitend/afdoende	<u>1</u>
• Kunsthistorici kunnen met observaties zoals die van Hockney pas uit de voeten als deze gestaafd worden door wetenschappelijke bronnen: (materiële) concrete bewijzen dat vijftiende-eeuwse kunstenaars inderdaad over optische instrumenten beschikten. Maar die zijn niet aangetroffen in documenten/archiefstukken/schilderkunstige handleidingen	<u>1</u>

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 1	
13 ☐ In de vijftiende eeuw (vroeg-Renaissance) waren kunstenaars sterk gericht op de waarneming met het ‘blote oog’ en deden ze moeite om de werkelijkheid zo natuurgetrouw mogelijk af te beelden. Het resultaat (hoeft dus niet het gevolg te zijn van optische hulpmiddelen maar) is het gevolg van goed kijken en weergeven van het geziene.	
Maximumscore 2	
14 ☐ De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:	
• Dat is te zien aan het verschil in lijnvoering: op figuur 3A zijn de lijnen aarzelend gezet, met voorbereidende dunne lijnen, waarmee gezocht wordt naar de juiste weergave. Er zijn schetslijnen en meer definitieve, dikkere lijnen te zien	<u>1</u>
• Op figuur 3B zijn alle lijnen van dezelfde dikte zonder zoeken of zonder nuances direct neergezet, alsof het contourlijnen zijn die zijn overgetrokken	<u>1</u>
Maximumscore 1	
15 ☐ Voorafgaand aan de portretfotografie had de portretschilderkunst een ontwikkeling doorgemaakt die geleid had tot een levensechte gelijkenis. (De camera lucida had hier onder meer aan bijgedragen.)	
Maximumscore 2	
16 ☐ • Fotografie als uitvinding: omdat er voor het eerst een chemisch procédé was ontwikkeld waarmee het geprojecteerde beeld van de camera kon worden vastgelegd en bewaard	<u>1</u>
• Fotografie als innovatie: omdat de fotografietechniek voor wat betreft cameratechniek en lenzen al langer bestond (als camera lucida, die al een beeld kon projecteren) en daar nu ‘slechts’ een extra element, het bewaren, aan toegevoegd was	<u>1</u>
Maximumscore 2	
17 ☐ (Men kon tegen het eind van de negentiende eeuw momentopnames maken door snellere sluitertijden en lichtgevoelige films. Het schilderij van Dufy heeft eveneens het karakter van een momentopname.)	
drie van de volgende:	
• De compositie lijkt toevallig en wordt (schijnbaar willekeurig) afgesneden door het kader, of: binnen het kader lijken de figuren eerder willekeurig dan weloverwogen geplaatst.	
• De achtergrond is scherper dan de voorgrond.	
• Lichtplekken zijn vlekken.	
• De losse toetsen in de figuren geven de suggestie van beweging, zoals je ook soms op foto’s ziet.	
Indien drie aspecten juist	<u>2</u>
Indien twee aspecten juist	<u>1</u>
Indien minder dan twee aspecten juist	<u>0</u>
Maximumscore 1	
18 ☐ Wat de uitwerking betreft is het werk in alle opzichten schilderachtig van karakter: Dufy concentreert zich op typisch schilderkunstige aspecten: een grove factuur, heldere kleurtoetsen (los van de vorm) en losse, suggestieve vormen die het vluchtige van het moment weergeven.	

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2	
19 ☐ Antwoorden moeten de volgende strekking hebben: • voorstelling: Estes maakt eerst (verschillende) foto's van gebouwen/stadsdelen (die hij combineert tot een geheel) en laat bij het schilderen alle elementen die hij niet wil opnemen (zoals mensen) weg. Wat je ziet is dus een zorgvuldig gearrangeerde voorstelling van de werkelijkheid, een kunstmatige wereld (in plaats van Dufy's momentopname vol beweging en toevalligheden) • vormgeving: Zijn manier van schilderen is 'fotorealistisch', met strakke contouren, gladde oppervlakken, schaduweffecten en weerspiegelingen/reflecties exact (in plaats van schilderachtig) weergegeven zoals die op foto's te zien zijn. Daardoor doet het schilderij sterk aan een foto denken	1 1
Maximumscore 2	
20 ☐ De antwoorden moeten de volgende strekking hebben: • In de negentiende eeuw vond men dat bij goed kunstenaarschap sprake moest zijn van eigen verbeelding en persoonlijk handschrift: de kunstenaar moest een uniek, authentiek kunstwerk creëren door het beeld (inhoud en voorstelling) zelf te bedenken/interpreteren en eigenhandig zonder mechanische hulpmiddelen vorm te geven • Estes gaat uit van al bestaande tweedimensionale beelden. Hij vindt dat de fotocamera evengoed unieke beelden kan voortbrengen als de menselijke verbeelding. Hij probeert de scherpte van foto's te evenaren en daarom zijn persoonlijk handschrift zoveel mogelijk te onderdrukken	1 1
Emotie en expressie	
Maximumscore 4	
21 ☐ • Hij heeft Johannes weergegeven als een relatief jonge man (zonder baard), die rustig en geconcentreerd in zijn boek staat te lezen. Hij oogt fris, kalm en evenwichtig	1
• Petrus is een oude kalende man, die hoofd en ogen naar beneden gericht houdt. Hij lijkt een enigszins passieve of uitgebluste persoon	1
• Marcus is van middelbare leeftijd en lijkt een emotioneel, opgewonden type. Daarop wijzen zijn opengesperde ogen, enigszins geopende mond en relatief woeste haardos	1
• Paulus is een oudere man, die echter krachtig en vitaal overkomt, mede vanwege zijn ernstige, strenge blik en zijn fiere houding	1
Maximumscore 2	
22 ☐ twee van de volgende: • Johannes en Paulus zijn belangrijker dan de anderen: ze staan groot op de voorgrond en overlappen Petrus en Marcus, die in de schaduw blijven. • Dürer geeft hen weer als de sanguinicus en de melancholicus, die als de edelste en/of meest evenwichtige karakters werden beschouwd (en maakt van de 'katholieke' Petrus een oude, apathische flegmaticus). • Johannes en Paulus zijn afgebeeld met boeken. Dit wijst op het (bijbelse) woord van God, dat in de protestantse Kerk een centrale plaats innam. • Johannes is een jonge man in de bloei van zijn leven. Hij vertegenwoordigt als zodanig de levenskracht van de nieuwe protestantse Kerk.	
per juist antwoord	1

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 3	
23 ☐ • De barok streeft naar dramatiek en/of vertoon van sterke emotie: David heeft gefronste wenkbrauwen, een felle, gerichte blik en een verbeterd mond waaruit een sterke passie spreekt	<u>1</u>
• De barok streeft naar spanning en/of dynamiek: David is in actie: gedraaid, met gespannen spieren, vlak voor hij zijn steen gaat slingeren	<u>1</u>
• De barok streeft naar theatrale totaalbeelden/ensceneringen: (David is levensgroot en) de omgeving wordt bij het beeld betrokken: de beschouwer heeft de neiging om weg te duiken voor de steen, of: de aanwezigheid van de reus wordt door Davids houding en blikrichting opgeroepen	<u>1</u>
Maximumscore 2	
24 ☐ De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:	
• Descartes veronderstelde dat emoties/passies (affecties van de ziel) door de pijnappelklier/hersens worden geregistreerd en omgezet in een impuls naar de spieren. Dat effect is het sterkst waarneembaar in de gelaatsspieren (die het dichtst bij de hersens liggen)	<u>1</u>
• Le Brun vond een schilderij pas perfect als er sprake is van expressie die de effecten van emoties zichtbaar maakt. Hij zocht naar een formeel systeem van gezichtsuitdrukkingen dat overeenstemde met de wetten van de natuur en vond bij Descartes de wetenschappelijke onderbouwing voor het repertoire dat hij vervolgens ontwikkelde	<u>1</u>
Maximumscore 2	
25 ☐ drie van de volgende kenmerken:	
• Het zijn losse koppen, zonder lichaam of zonder verhalende context (als maskers).	
• Het is een serie met bijna altijd dezelfde grondvorm (kale man van middelbare leeftijd).	
• De gelaatsuitdrukkingen/grimassen zijn overdreven vormgegeven (geacteerd).	
• De koppen hebben geen afleidende (persoonlijke) details, maar geven alleen de belangrijkste trekken weer en/of leggen vooral nadruk op de gelaatsexpressie.	
• De koppen zijn glad en 'levenloos' vormgegeven met niet of nauwelijks waarneembare factuur.	
Indien drie kenmerken juist	<u>2</u>
Indien twee kenmerken juist	<u>1</u>
Indien minder dan twee kenmerken juist	<u>0</u>
Maximumscore 2	
26 ☐ drie van de volgende aspecten:	
• verwrongen gezichtsuitdrukking (met samengeknepen ogen)	
• mager/uitgemergeld naakt lichaam waar botten soms doorheen schijnen (handen)	
• hoekige of krampachtige houding/pose	
• waterige grijsachtige kleuren doen ziekelijk aan	
• nerveuze, krasserige lijnen (en herhalingen van lijnen)	
Indien drie aspecten juist	<u>2</u>
Indien twee aspecten juist	<u>1</u>
Indien minder dan twee aspecten juist	<u>0</u>
Maximumscore 2	
27 ☐ De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:	
• Messerschmidts uitdrukkingen zijn objectieve waarnemingen van zijn gezichtsuitdrukkingen, die hij zo precies mogelijk in beeld brengt. Er is geen sprake van een emotie maar van theater/imitatie en/of geen sprake van verbeelding maar van weergeven van wat hij waarnam	<u>1</u>
• Schieles werk is sterk subjectief: hij geeft uitdrukking aan zijn eigen gemoedstoestand op een expressionistische manier. Niet door zo precies mogelijk weer te geven wat hij ziet, maar door vervormingen en subjectief kleurgebruik ontstaat een verbeelding van (geestelijke of lichamelijke) pijn (die hij zelf heeft ervaren)	<u>1</u>

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2	
34 ☐ • De natuur als moeder: Het ontwerp (en ook zijn andere werk) is geïnspireerd op beelden die de natuur hem levert: uitgaand van het menselijk oog en wenkbrauwboog komt hij uiteindelijk tot een vorm die lijkt op een vogel die zijn vleugels uitslaat of op het punt staat om weg te vliegen	<u>1</u>
• De natuur als lerare: Bij de technische uitwerking van zijn ontwerp maakt Calatrava gebruik van groei- of bouwprincipes die in de natuur voorkomen: gebogen en gewelfde ronde vormen die door een skeletconstructie hun stevigheid verkrijgen	<u>1</u>
Maximumscore 2	
35 ☐ • Het ontwerp is/de gebouwen zijn zeer langgerekt (en eenvormig, zonder details), zodat je het geheel geruime tijd kunt waarnemen (zonder je ogen van de weg af te hoeven wenden), of: het ontwerp is zeer langgerekt maar wordt door de snelheid van de beschouwer teruggebracht tot 'normale' proporties	<u>1</u>
• Het gebouw is gestroomlijnd: de vloeiende verschijningsvorm blijft behouden bij de snelheid van de bewegende waarnemer (er zijn geen abrupte hoeken of overgangen)	<u>1</u>
Maximumscore 2	
36 ☐ • Bij Calatrava is de computer een hulpmiddel om technische en constructieve berekeningen van het getekende ontwerp uit te voeren (het tekenend ontwerpen is een formerend systeem), of: de computer bewaakt de technische en constructieve haalbaarheid aan de hand van allerlei berekeningen	<u>1</u>
• Bij Oosterhuis is de computer ontwerpmiddel: de architect voert gegevens in (zoals de vorm van de weg, de geluidswal, de snelheid van de auto's), op grond waarvan de computer een vorm produceert (het ontwerpen per computer is een informerend systeem) waarmee de architect weer verder kan werken (zodanig met behulp van animaties)	<u>1</u>
Maximumscore 1	
37 ☐ In de barok gaven architecten een impressie van dynamiek ('gestolde beweging'), bijvoorbeeld door het gebruik van ovale plattegronden, convexe en concave vormen, golvende gevels, gedraaide zuilen enzovoort.	
Maximumscore 2	
38 ☐ De antwoorden moeten volgende strekking hebben:	
• Stellingname Spuybroek: De computer kan tot een geheel nieuwe manier van vormgeven leiden, omdat de architect niet zozeer vanuit de vorm denkt maar vanuit de digitale input van zeer uiteenlopende externe gegevens, die in de computer tot een vorm kan leiden die de architect zelf nooit bedacht zou hebben	<u>1</u>
• Stellingname Neutelings: Architectuur is altijd afhankelijk van de techniek die ontwerpen uitvoerbaar moet maken. Opbollende en gebogen gebouwen waren er ook al vóór er met computers ontworpen werd, dus er is geen sprake van een wezenlijke vernieuwing in vormgeving, alleen van technische vooruitgang	<u>1</u>
Rechten: Collectie De Pont, Tilburg (afbeelding 16)	
Einde	

Inzenden scores

Vul de scores van de alfabetisch eerste tien kandidaten per school in op de optisch leesbare formulieren of verwerk de scores in het programma Wolf.
Zend de gegevens uiterlijk op 26 mei naar de Citogroep.

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de Regeling beoordeling centraal examen vastgesteld (CEVO-94-427 van september 1994) en bekendgemaakt in het Gele Katern van Uitleg, nr. 22a van 28 september 1994.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven en het procesverbaal van het examen toekomen aan de examinator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinator past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

2 De directeur doet de van de examinator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het procesverbaal en de regels voor het bepalen van de cijfers onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.

3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

4 De examinator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.

5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

1 De examinator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.

2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel.

Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 punten, zijn niet geoorloofd.

3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:

3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;

3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel;

3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het antwoordmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het antwoordmodel;

3.4 indien één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;

3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;

3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het antwoordmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het antwoordmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord;

3.8 indien in het antwoordmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een toets of in het antwoordmodel bij die toets een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof toets en antwoordmodel juist zijn.

Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO.

Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het antwoordmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

5 Voor deze toets kunnen maximaal 76 scorepunten worden behaald. Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

6 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.

Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.

De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer (artikel 42, tweede lid, Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO).

Dit cijfer kan afgelezen worden uit tabellen die beschikbaar worden gesteld. Tevens wordt er een computerprogramma verspreid waarmee voor alle scores het cijfer berekend kan worden.

3 Antwoordmodel

Antwoorden

Deel-
scores

Verzamelingen

Maximumscore 2

- 1 ☐ De antwoorden dienen de kern van het volgende te bevatten:
- Vanaf de Renaissance is er een sterk verlangen gegroeid om de wereld in al haar facetten te leren kennen. Rariteiten (letterlijk: zeldzaamheden) zijn voorbeelden van bijzonderheden van de schepping of van menselijke kunstvaardigheid en vernuft. Ze kunnen dienst doen als bron van kennis en/of uitgangspunt zijn voor wetenschappelijk onderzoek (en ze vormen daarnaast een begerenswaardig bezit)
 - Bij deze collectie van Christiaan IV valt de voorliefde voor *preciosa* op, of: het zijn pronkstukken vanwege de kostbare materialen en de ingenieuze bewerking. (Ze zijn dan ook een toonbeeld van vorstelijke rijkdom en aanzien.)

1

1

Maximumscore 2

- 2 ☐ De antwoorden dienen de kern van het volgende te bevatten:
- In Nederlandse stilleven zie je altijd een afgewogen compositie / subtiel evenwicht tussen orde en toeval; waarbij de voorwerpen op elkaar zijn betrokken en in samenhang worden getoond (ondergeschikt aan lichtval, kleurengamma en overlapping)
 - Bij Hainz is een symmetrische opzet gekozen (zoals ook verzamelaars graag deden) en elk voorwerp wordt geïsoleerd getoond (geen overlappingen), recht van voren en zoveel mogelijk vooraan in het beeld geplaatst. (De leesbaarheid wordt versterkt door de monochrome achtergrond)

1

1

Maximumscore 1

- 3 ☐ Het is een vanitas-symbool: een verwijzing naar vergankelijkheid. (Tussen al deze *ijdelheden* geldt de schedel als een excuus om de trots op het bezit te temperen.)

Maximumscore 2

- 4 ☐ *aan vergankelijkheid herinneren:*
twee van volgende verwijzingen:
- het horloge dat de tijd meet
 - de omgevallen bokaal (die het kostbaarste stuk is)
 - de aangebroken pastei
 - de half leeggedronken roemer/het glas dat half leeg is

per juiste verwijzing

1**Maximumscore 1**

- 5 ☐ één van de volgende overeenkomsten:
- Natuurlijke objecten zoals schelpen, parels en veren werden beschouwd als kunstwerken (artefacten) van de natuur.
 - Zulke producten, zoals schelpen, edelstenen en kokosnoten werden dikwijls bewerkt en/of in artefacten opgenomen (bijvoorbeeld een drinkbeker die vervaardigd werd uit een nautilusschelp).

Maximumscore 2

- 6 ☐ twee van de volgende kenmerken:
- Het geheel doet denken aan een kast (kabinet) met vakjes of deurtjes, vooral door de randtaferelen.
 - Het middenstuk is geen beeld van een landschap of iets dergelijks, maar een paleiszaal of toneeldecor waar (exotische) mensen (en beelden van mensen), vitrines met insecten en/of schilderijen met bijvoorbeeld vlinders bij elkaar geplaatst zijn.
 - Alles wijst op een verzameling met indicaties: de opschriften op de lijsten, of: alles wordt goed zichtbaar gepresenteerd.

per juist kenmerk

1**Maximumscore 2**

- 7 ☐ twee van de volgende aspecten:
- Het beeld is onvolledig/eenzijdig: Van Kessel schildert vooral dieren (hetgeen zijn specialiteit is).
 - Het zit vol fouten en fantasieën, bijvoorbeeld het klassieke decor, de indianenbeelden, olifanten (rechtsboven) en giraffen (linksonder), een tweekleurig gezin van 'inboorlingen', een Japans harnas, de goudschalen.
 - De selectie bestaat vooral uit exotica; de gewone dingen, die de basis vormen van een land of cultuur, ontbreken.

per juist aspect

1**Koepels****Maximumscore 1**

- 8 ☐ Door de rij vensters in de rand van de koepel lijkt deze nauwelijks te rusten op de onderbouw of: de koepel lijkt te zweven op een krans van licht.

Maximumscore 2

- 9 ☐ • Bij de Hagia Sophia steunt de onderring van de koepel op vier bogen, die vervolgens de druk afleiden naar de vier hoekpunten. Hierdoor kan de ruimte onder de bogen open blijven en ontstaan er een lengte-as en open verbindingen met de absiden/bijruimten
- Het Pantheon is een gesloten ruimte (hoe weids ook) met muren rondom. De zijwaartse druk van de koepel wordt immers opgevangen door een (zes meter dikke) massieve cilinder. De druk wordt gelijkmatig verdeeld over de onderbouw, waardoor grote openingen, zelfs vensters, niet mogelijk zijn (De vensters op het werk van Pannini zijn schijnvensters.)

11

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2	
10 ☐ • De koepel, stralend van licht (en goud), is het <i>christelijke</i> beeld van de hemel, of: de koepel <i>hangt</i> als een beschermend gewelf boven de mensen/gelovigen terwijl Christus als schepper, heerser en beschermer van hemel en aarde is afgebeeld	<u>1</u>
• De koepel is het beeld van de wereldlijke macht, de grootsheid en de eenheid van het Byzantijnse Rijk en/of van de superioriteit van de Byzantijnse cultuur (waarbij keizer Justinianus de Romeinse keizer Hadrianus wil overtreffen)	<u>1</u>
Maximumscore 2	
11 ☐ • De koepel was van a-historisch, modern materiaal: staal en glas pasten niet bij (de rest van) het klassiek vormgegeven gebouw	<u>1</u>
• De vorm week af van de traditionele (bolvormige) opzet; het grondvlak is een vierkant en de koepel is opgezet met gebogen (en gedrukte) ribben (en is weinig plastisch)	<u>1</u>
Maximumscore 2	
12 ☐ <i>symboliek</i> één van de volgende:	<u>1</u>
• Het gebouw was in de tijd van de Tweede Wereldoorlog en de deling van Duitsland zonder koepel geweest. Het opnieuw oprichten van de koepel symboliseert het herstel van de Duitse eenwording en/of de (parlementaire) democratie.	
• Een <i>glazen</i> koepel is een symbool van de openheid en de toegankelijkheid van de landsregering.	
<i>beeldend</i> één van de volgende argumenten:	<u>1</u>
• De koepel bekroont of accentueert het centrum van het gebouw en/of geeft aan dat daar een grote (vergader)ruimte is.	
• De koepel maakt het gebouw op afstand duidelijk herkenbaar.	
• De koepel vormt een tegenwicht tegen de lange gevel.	
Maximumscore 2	
13 ☐ de twee volgende voordelen:	
• Bij een kooiconstructie zijn (door de lichtheid van gewicht en de veerkracht) geen extra steunconstructies nodig om de zijwaartse druk op te vangen. (De koepel kan gedragen worden door geknikte pijlers in de vergaderzaal, of: de koepelringen klemmen de opgaande spanten vast.)	
• Het geheel krijgt een transparant karakter.	
Indien één voordeel juist	<u>1</u>
Maximumscore 2	
14 ☐ twee van de volgende argumenten:	
• De koepel is van glas en is dus letterlijk transparant.	
• Dakterras en koepel zijn voor het publiek toegankelijk: het kan een ontmoetingsplaats zijn, of: van een <i>gesloten</i> gebouw is een (toeristische) attractie gemaakt.	
• Bezoekers van de koepel bevinden zich precies boven de vergaderzaal, waardoor de parlementsleden hen kunnen zien of waardoor zij zich bewust zijn van degenen die zij vertegenwoordigen.	
per juist argument	<u>1</u>

Maximumscore 2

- 15 □ De antwoorden dienen de kern van het volgende te bevatten:
- Het oorspronkelijke gebouw heeft een gesloten karakter en benadrukt de macht van de regering; in de vormgeving is teruggegrepen op historische stijlen. De opdrachtgever (de keizer) hechtte sterk aan een traditioneel politiek systeem, waarbij niet werd uitgegaan van inmenging van het volk
 - Het ontwerp van Foster wordt gekenmerkt door openheid en toegankelijkheid, hetgeen aansluit bij een democratisch politiek systeem, waarbij een vertegenwoordiging van het volk de basis vormt. (De vormgeving van de gevel en de restanten van het interieur zijn echter behouden als verwijzing naar het verleden.)

11**Perspectief****Maximumscore 1**

- 16 □ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
Men kende nog nauwelijks verhalende afbeeldingen van religieuze onderwerpen. In de ogen van zijn tijdgenoten had Duccio met dit altaarstuk een ongekennde prestatie geleverd: het lijden van Christus was zowel dramatisch als realistisch in beeld gebracht, of: de voorstelling laat herkenbare emoties zien in de gezichtsuitdrukkingen en dramatische gebaren van de figuren (terwijl de vormgeving een gedetailleerde weergave van de figuren in een voorstelbare ruimte toont).

Maximumscore 3

- 17 □ drie van de volgende voorbeelden:
- De rechterfiguur staat in een ruimte, maar zijn arm overlapt de zuil die deze ruimte aan de voorkant afbakt en die dus dichterbij de beschouwer staat dan de figuur.
 - De rechervoet van de geselende figuur (met groene mantel) raakt de grond niet maar zweeft (voor de traprede) en/of zou zich enigszins dieper in de nis moeten bevinden dan de linkervoet omdat die verder van de beschouwer afstaat.
 - De geselende figuur (met groene mantel) bevindt zich in de nis terwijl de roe waarmee hij gaat slaan de zuil overlapt; zijn arm bevindt zich dus verder van de beschouwer af dan de zuil op de voorgrond.
 - Links zijn te veel figuren afgebeeld voor de oppervlakte waarop zij zich bevinden: de ruimte is te ondiep voor zoveel mensen.
 - Op het grondvlak links is alleen plaats voor de voeten van de voorste figuren, waardoor de achterste rijen figuren zweven (tenzij ze op een trap staan, maar dat klopt dan weer niet met de zichtbare achterwand).

per juist voorbeeld

1*Opmerking*

De score mag alleen worden toegekend indien de figuren in relatie worden gebracht met hun onmogelijke plaatsing in de ruimte.

Maximumscore 2

- 18 □ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
Duccio werkte in een tijd waarin de Kerk probeerde de stadsbevolking op een meer directe wijze bij het geloof te betrekken: de weergave van religieuze onderwerpen moest aansluiten bij de leefwereld van de gelovigen. Duccio moest dus proberen om de zichtbare werkelijkheid zo goed mogelijk weer te geven, zodat het leven van Christus herkenbaar en invoelbaar werd.

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

Maximumscore 3**19** ☐ drie van de volgende:

- Duccio plaatst de geseling op de voorgrond met Christus in het midden. Piero plaatst hem op de achtergrond.
- Duccio toont een geëmotioneerde en bebloede Christus, die is vastgebonden. Piero toont geen emoties of bebloed lichaam en laat niet zien hoe Christus is vastgebonden.
- Bij Duccio is alle aandacht van de omringende figuren gericht op de geseling. Bij Piero leiden de figuren op de voorgrond eerder af van de geseling.
- De imperfecte weergave van de ruimte bij Duccio benadrukt de voorstelling van de dramatische gebeurtenis. De volmaakte ruimtewerking bij Piero leidt de aandacht eerder af van het dramatische gebeuren.

per juist antwoord

1**Maximumscore 1****20** ☐ één van de volgende:

- Het raster van het pavimento wordt gevormd door het lineair perspectief dat Piero heeft toegepast. Het is als zodanig de basis voor zowel het bepalen van de onderlinge verhoudingen (afstand en hoogte) tussen de figuren als voor de plaats van de figuren in de architectonische ruimte.
- Het pavimento kan gezien worden als een verantwoording van Piero dat de ruimte beredeneerd tot stand is gekomen, of: het pavimento heeft een signaalfunctie: 'let op, deze ruimte klopt'.

Maximumscore 2**21** ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

De punten X en Y vormen elk een hoek van een vierkant en beide bevinden zich op de diagonaal van een (ander/groter) vierkant. Daarnaast vormt Y het verdwijnpunt van de schildering en is X het middelpunt van de compositie.

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1**Maximumscore 2****22** ☐ twee van de volgende beweegredenen:

- In de Renaissance streefde men naar een rationele of begrijpelijke en complete weergave van de werkelijkheid. Kennis van het perspectief was daarbij onontbeerlijk (Bij gebrek aan een wetenschappelijke theorie moesten kunstenaars zichzelf in de studie van het perspectief bekwamen.)
- In de Renaissance veranderde het intellectuele milieu van de kunstenaar: hij ontwikkelde zich van ambachtsman tot *homo universalis*. Hij zag zichzelf als wetenschapper en wilde zich daarom bezighouden met toepassingen van wiskunde.
- In de Renaissance ontwikkelde de kunstenaar zich tot een onafhankelijk persoon die zelf onderzoek verricht en zich niet langer uitsluitend oriënteert op wat zijn voorgangers tot stand hebben gebracht. De perspectiefleer past bij deze onderzoekende houding.

per juist antwoord

1

Maximumscore 3

23 ☐ drie van de volgende voorwaarden:

- Het panorama moet (uitsluitend) waargenomen kunnen worden vanuit het midden van de (rondlopende) ruimte (die door de panoramische schildering wordt gevormd).
- Diameter en hoogte van de beschilderde cilinder moeten groot genoeg zijn om een illusie van echtheid te bereiken.
- Het (gesuggereerde) beeld aan de onderkant moet op een aannemelijke manier overgaan in een 'toneel' met echte materialen en voorwerpen (zoals zand en voorwerpen).
- De bovenrand moet onzichtbaar zijn (Dat is hier opgelost door het dak van het paviljoen waar de bezoeker staat.)

per juiste voorwaarde

1

Maximumscore 2

24 ☐ twee van de volgende verklaringen:

- Panorama's waren toegankelijk voor een breed publiek, bijvoorbeeld als onderdeel van een wereldtentoonstelling. (Dit past in de negentiende eeuw omdat toen een burgerlijk publiek ontstond dat met kunst geconfronteerd wilde worden.) of: panorama's hadden een grote attractiewaarde vanwege de noviteiten die er waren toegepast.
- Panorama's waren (vaak) leerzaam. (In een tijd van beperkte informatievoorziening was het panorama een uitstekend middel om kennis op te doen van verre streken en historische gebeurtenissen.)
- Door de introductie van de fotografie was het publiek gericht op de overtuigende weergave van de werkelijkheid (het geschilderde panorama overtrof door formaat en kleur de realiteitservaring van de foto), of: het net echte karakter van een panorama kwam overeen met de eisen die het negentiende-eeuws publiek aan een kunstwerk stelde.

per juiste verklaring

1

Maximumscore 1

25 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

Zoom in/Turn around wijst op het feit dat Kasimir inzoomt op de omgeving terwijl hij tegelijkertijd (meer dan twee keer) ronddraait. Op de afbeeldingen is te zien dat dezelfde onderwerpen terugkomen, maar de tweede keer is de omgeving dichterbij de beschouwer toegehaald (het beeld op afbeelding 13 is groter dan op afbeelding 12, of: er is op eenzelfde oppervlak minder van de omgeving te zien).

Maximumscore 1

26 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

Door een panorama van 820 graden te maken / door meermalen rond te draaien komt dezelfde plek een paar keer terug in het werk, maar de tweede (of derde) foto van die plek is later gemaakt dan de eerste en de situatie is dan ook enigszins veranderd.

Maximumscore 3

27 ☐ drie van de volgende voorbeelden:

- In beide afbeeldingen staat een halfnaakte vrouw voor een open raam in de blauwe flat.
- Achter de rode bus op afbeelding 12 is een man in een groen kikvorspak met een fiets te zien en op afbeelding 13 fietst zo'n man op straat: dit zijn onalledaagse figuren in een normaal stadsbeeld.
- In beide afbeeldingen zie je beeldhouwwerken op sokkels: in afbeelding 13 is het achterste beeld van de man in het pak een kwartslag gedraaid ten opzichte van zijn positie op afbeelding 12.
- De onvoorstelbaar grote kabelrol op afbeelding 13 (komt in de plaats van de rode vrachtwagen op afbeelding 12).

per juist voorbeeld

1

Maximumscore 1

- 28 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
Kasimir moest een oplossing bedenken om beelden van veraf naadloos aan te laten sluiten op beelden die dichterbij lijken te zijn. (Dit vereist speciale cameratechnieken en computermanipulaties van het beeld.)

Beeldhouwkunst**Maximumscore 1**

- 29 ☐ één van de volgende:
- Hij beschouwde de weergave van het naakt (zeker in de beeldhouwkunst) als het hoofdthema van de Salonkunst (voor welgestelde burgers), die helemaal geformaliseerd was naar academische regels.
 - Hij beschouwt het academisch naakt als weinig vitaal omdat het niets te maken heeft met de eigentijdse (dynamische) ontwikkelingen.

Maximumscore 3

- 30 ☐ • het (post)impressionisme
De toelichting dient de volgende strekking te hebben:
- Deze schilders kozen het landschap als motief om de schilderkunst te bevrijden van regels en maniertjes: ze gaan uit van onbevungen waarnemingen van de omgeving die verandert onder invloed van licht, tijd en beweging waarbij vormen oplossen in kleurige vlekken die met een losse toets op het doek worden gezet. Daarbij maken ze gebruik van wetenschappelijke theorieën over kleur en waarneming.

Indien een relevant deel van de toelichting is gegeven

1
2

Maximumscore 2

- 31 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
Hij laat tegelijkertijd verschillende kanten van een gezicht zien, of: hij deelt de kop op in fragmenten die ten opzichte van elkaar verschuiven en naar voren komen of wijken. Zo ontstaat een sensatie van beweging: een optische synthese van tijd en ruimte. Dit sluit aan bij de moderne industriële tijd waarin het leven volop in beweging is of flitsender wordt.

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

Maximumscore 2

- 32 ☐ drie van de volgende:
- vorm en restvorm zijn even belangrijk, of: massa en holtes doordringen elkaar
 - (ritmische) bewegingslijnen
 - deformaties, of: fragmentering, of: hoekige vervormingen
 - (suggestie van) reliëfachtige ruimte op basis van licht-donkercontrasten/licht-schaduwcontrasten

Indien drie antwoorden juist

Indien twee antwoorden juist

Indien minder dan twee antwoorden juist

2
1
0

Maximumscore 1

- 33 ☐ Net als in de industrie is met behulp van plaatmateriaal (hier metaal of triplex) een object in elkaar gezet (*geconstrueerd*) uit losse onderdelen (*constructie*).

Maximumscore 2

- 34 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
Boccioni's beeldhouwkunst is (nog) gebaseerd op het (uit)hakken van steen: een traditionele techniek in een traditioneel materiaal. Er blijft relatief veel massa over (het beeld is een blok).
Gabo zegt dat moderne beeldhouwkunst vrijwel zonder massa volume kan definiëren; hier gebeurt dat door middel van platen. De open of lege ruimte daartussen is een wezenlijk onderdeel van het beeld (en de platen lijken slechts lijnen in de ruimte).

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

Maximumscore 2

- 35 ☐ drie van de volgende aspecten:

<i>Rodchenko:</i>	<i>Gabo:</i>
• hangend/zwevend	staand/op basis
• abstract	figuratief
• zuiver geometrisch	nog min of meer organisch
• bewegend	statisch
• open begrenzing van de ruimte	compacte begrenzing van de ruimte

Indien drie aspecten juist

2

Indien twee aspecten juist

1

Indien minder dan twee aspecten juist

0

Maximumscore 3

- 36 ☐ drie van de volgende kenmerken:
- systematisch vormonderzoek: een zeshoek waaruit (zes) kleinere zeshoeken zijn gesneden
 - zich herhalende geometrische vorm: (zeven) identieke zeshoeken
 - koel materiaal zonder 'handschrift': geen emotie/expressie/individualiteit
 - bewustmaking van ruimte: het object lijkt van vorm te veranderen door het draaien in de ruimte
 - autonoom, of: verwijst niet naar iets buiten zichzelf: het is alleen maar een geometrisch object dat niets symboliseert

per juist kenmerk

1

Maximumscore 4

- 37 ☐ De antwoorden dienen de volgende strekking te hebben:
- Het Russisch Constructivisme kwam voort uit een levensovertuiging die samenhang met de socialistische/communistische samenleving: men wilde een nieuwe maatschappelijke orde. De kunstenaar is daarbij nuttig: hij maakt kunst die als een nieuwe taal/uitdrukking van een socialistische samenleving moet functioneren: machine-esthetiek en nieuwe materialen en vormen

2

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

- In de Amerikaanse Minimal Art is de kunstenaar niet meer zo gericht op maatschappelijke idealen. Hij beschouwt de industriële materialen en producten als vanzelfsprekend en richt zich vooral op onderzoek naar (geometrische) vormen en andere grondstructuren van de sculptuur

2

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

Maximumscore 238 ☐ twee van de volgende aspecten:

- Het werk benadrukt eerder het mentaal vormen van beelden bij de beschouwer dan het daadwerkelijk waarnemen (van door lijnen gevormde platte figuren); immers, platte tekens moeten gezien worden als ruimtelijke ribben van niet-gesloten kubussen.
- Het idee is belangrijker dan de visuele verschijningsvorm en/of materialiteit is ondergeschikt.
- De tekening is een weergave van een denkproces en als tekening geen ambachtelijk artistiek product waarbij het persoonlijk handschrift van de kunstenaar van belang is.
- In de reeksen zijn *alle* mogelijkheden opgesomd (en genummerd) die met een bepaald aantal ribben te maken zijn, dus geen artistieke keuzes.

per juist aspect

1**Maximumscore 2**

- 39 ☐ • De sokkel is omgekeerd (dat is af te leiden uit het feit dat de tekst op zijn kop staat) en draagt de aarde, die dus in haar geheel een sculptuur is geworden
- Het opschrift verwijst naar de veranderde kijk op de plaats van de wereld in het universum, die onder meer ontstond door de ontdekkingen van Galilei

11**Einde**

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de Regeling beoordeling centraal examen vastgesteld (CEVO-94-427 van september 1994) en bekendgemaakt in het Gele Katern van Uitleg, nr. 22a van 28 september 1994.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven en het procesverbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het procesverbaal en de regels voor het bepalen van de cijfers onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.

3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.

5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.

2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel.

Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 punten, zijn niet geoorloofd.

3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:

3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;

3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel;

3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het antwoordmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het antwoordmodel;

3.4 indien één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;

3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;

3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het antwoordmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het antwoordmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord;

3.8 indien in het antwoordmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een toets of in het antwoordmodel bij die toets een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof toets en antwoordmodel juist zijn.

Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO.

Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het antwoordmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

5 Voor deze toets kunnen maximaal 76 scorepunten worden behaald. Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

6 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.

Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.

De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer (artikel 42, tweede lid, Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO).

Dit cijfer kan afgelezen worden uit tabellen die beschikbaar worden gesteld. Tevens wordt er een computerprogramma verspreid waarmee voor alle scores het cijfer berekend kan worden.

3 Antwoordmodel

Antwoorden

Deel-
scores

Tussen vier muren

Maximumscore 2

1 ☐ bouwswel

1

één van de volgende:

- het biedt bescherming tegen kou en tocht, of: de vloer is een verhoogd plankier tegen optrekkende kou en vocht
- het vertrek lijkt goed af te sluiten: de kostbare spullen zijn er veilig

inrichting

1

één van de volgende:

- bij het raam bevinden zich een lessenaar en een bankje
- al hetgeen de geleerde nodig heeft ligt (op kist en schappen) onder handbereik
- er is een boekenkist die kan worden afgesloten

Maximumscore 2

2 ☐ Een afbeelding van Hiëronymus wordt (in die tijd) gekenmerkt door een figuur die aan het studeren is en die afgebeeld is als een kardinaal (met rode kardinaalshoed en rode kardinaalsmantel) en in wiens gezelschap zich een leeuw bevindt.

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2	
3 ☐ De inrichting bestaat uit (laat-)gotische meubels (die gerieflijk zijn: zo is er een gordijn, ligt er op tafel een kleed, is de stoel voorzien van een kussen) en allerlei voorwerpen (schrijfbenodigdheden, astrolabium, apothekersflessen en -pot en gebonden boeken / manuscripten) die verwijzen naar de wetenschappelijke kennis van die tijd.	
Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	<u>1</u>
Maximumscore 1	
4 ☐ In de vijftiende eeuw werd Hiëronymus gezien als het voorbeeld van de studieuze humanist of wetenschapper. Door Albergati als Hiëronymus af te beelden werd hij door Van Eijck op één lijn gesteld met deze eerbiedwaardig geleerde.	
Maximumscore 2	
5 ☐ • (Na een carrière als legeraanvoerder wijdde Da Montefeltro zich aan de kunsten en aan de letteren.) Zijn militaire verleden is af te leiden uit het harnas dat hij onder zijn mantel draagt en uit de helm en de wapens op de voorgrond. (Hij is en profil afgebeeld zodat zijn verwondingen uit een gevecht niet voluit te zien zijn)	<u>1</u>
• Zijn status als begunstiger/liefhebber van de kunsten en letteren wordt verbeeld (doordat hij met een boek is afgebeeld)	<u>1</u>
Maximumscore 2	
6 ☐ twee van de volgende voorwaarden:	
• het gebruik van het lijnperspectief moet zodanig zijn dat er (vanuit één punt in het vertrek) een perfecte optische illusie ontstaat	
• licht (en schaduw) moet(en) zodanig zijn weergegeven dat de suggestie wordt gewekt dat het licht van een kant komt	
• elk onderdeel van de voorstelling moet in de juiste verhouding (schaal) tot het geheel zijn afgebeeld	
per juiste voorwaarde	<u>1</u>
Maximumscore 2	
7 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:	
In de studiolo werd waarschijnlijk niet uit boeken of aan de hand van voorwerpen gestudeerd. Het is een 'schrijn' voor de Artes Liberales waarbij alle kunsten en wetenschappen zijn weergegeven. De bedrieglijk echte uitbeelding van boeken en muziekinstrumenten kan voor de Humanisten op zich al aanleiding zijn geweest tot intellectuele bespiegelingen, omdat door de illusie van het perspectief echt aanwezig lijkt wat in werkelijkheid niet aanwezig is, dus eigenlijk tot de geesteswereld behoort.	
Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	<u>1</u>
Maximumscore 1	
8 ☐ Johan Maurits had met het bijeenbrengen en tentoonstellen van zijn verzameling het doel een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de encyclopedische kennis en van wetenschap door daarin nieuw ontdekte gebieden te betrekken.	

Antwoorden	Deel-scores

Maximumscore 1

- 9 ☐ De tekening werd gemaakt voor wetenschappelijke doeleinden, heeft geen artistieke pretenties en is eerder droog en precies te noemen, of: de slangen zijn zo gedetailleerd mogelijk (in zwart/wit) weergegeven, maar zonder 'habitat'. Het accent ligt op de herkenbaarheid, bijvoorbeeld vlekkenpatroon en grootte.

Maximumscore 2

- 10 ☐ • In de zeventiende eeuw werden kunstwerken, net zoals andere voorwerpen in een encyclopedische verzameling, in eerste instantie verzameld op grond van hun curiositeit, zeldzaamheid of kostbaarheid
- Tegenwoordig worden er voor kunstwerken specifieke criteria gehanteerd. Kunst wordt beoordeeld op basis van artistieke (esthetische of historische) criteria. Hierdoor onderscheiden kunstwerken zich van andere voorwerpen waarmee ze vroeger bij het aanleggen van een collectie op één lijn werden gesteld

1

1

Koepels

Maximumscore 2

- 11 ☐ • Beton (vormt een homogene massa die) is licht en sterk en bestand tegen grote drukkrachten
- Het is (ter plekke) gietbaar en de samenstelling van het mengsel kan (afhankelijk van de functie) variëren

1

1

Maximumscore 4

- 12 ☐ vier van de volgende:
- de zijwaartse druk (is groot en) moet worden opgevangen door de zes meter dikke muren van de cilinder
 - in (het bovenste deel van) de cilinder en in de aanzet van de koepel zijn ontlastingsbogen gemetseld
 - bij de koepel is gebruikgemaakt van een skeletconstructie (van zestien spantbogen); dit skelet verleent stevigheid
 - in de muren van de cilinder zijn nissen en schachten uitgespaard waardoor (veel materiaal gespaard wordt en) de stijfheid van de dragende constructies groter wordt
 - doordat er zich cassetten in de koepel bevinden is het gewicht van de koepel minder groot
 - in de grond is een zware betonnen fundering gelegd
 - de 'schaal' van de koepel, die aan de onderzijde dikker (en zwaarder) is dan de dunne (en lichtere) bovenkant
 - de oculus (drukkring) bovenin, verder geen vensteropeningen
 - de samenstelling van de mortel varieert: bovenin lichte steensoorten (veel tufsteen en vulkanisch materiaal), onderin is zwaarder materiaal toegevoegd (baksteen en travertijn)

per juist antwoord

1

Maximumscore 3

- 13 ☐ drie van de volgende aspecten:
- de (bolvormige) koepel is het symbool van de hemel of de kosmos
 - de oculus biedt zicht op het uitspansel
 - het licht dat door de oculus naar binnen valt accentueert de geledingen van de koepel (die te vergelijken zijn met het meridiaanstelsel op een globe)
 - de (bronzen platen met) gouden sterren die zich oorspronkelijk in de cassetten bevonden, verwezen naar de sterrenhemel
 - in de nissen bevonden zich beelden met personificaties van de planeten

per juist aspect

1

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2	
14 ☐ • De verwijzing naar een zo klassiek voorbeeld sloot aan bij het neo-classicisme (van 1813)	<u>1</u>
• Het versterkte de nationalistische gevoelens van Duitsland en/of verleende het gebouw (bij voorbaat) historische allure	<u>1</u>
Maximumscore 2	
15 ☐ Door toevoeging van metaal aan beton neemt de weerstand tegen trekkrachten toe (en wordt de druk op de muren beperkt) en kan de hoeveelheid beton geringer zijn (en wordt de koepel dus lichter).	
Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	<u>1</u>
Maximumscore 3	
16 ☐ drie van de volgende overeenkomsten:	
• beide koepels hebben een 'skelet' (van horizontale bogen en verticale ringen)	
• beide hebben een 'trapsgewijze' opbouw: bij het Pantheon door de ontlastingsbogen in de cilinder en door de 'schaal'(dik/dun) van de koepel	
• bij beide koepels is sprake van een draagconstructie bestaande uit bogen	
• bij beide koepels komen de bogen bovenin samen in een ring (bij het Pantheon in de vorm van een oculus, bij de Jahrhunderthalle in de vorm van een 'kalot')	
per juiste overeenkomst	<u>1</u>
Maximumscore 2	
17 ☐ Bij een geodetische constructie wordt de druk binnen de structuur zelf verdeeld waardoor het mogelijk is een heel grote ruimte te overkappen zonder steunen (er is immers geen zijwaartse druk)	<u>1</u>
De structuur is uitermate licht en is makkelijk aan te passen (c.q. te verplaatsen) en de bouw is snel en goedkoop (althans bij grote projecten)	<u>1</u>
Maximumscore 2	
18 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:	
De ontwikkeling van nieuwe constructiemethoden en van uiterst lichte materialen (en van kunststoffen als bekledingsmateriaal), die tegelijkertijd erg sterk en weerbestendig zijn (bijvoorbeeld aluminium), hebben de mogelijkheden aanzienlijk vergroot.	
Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	<u>1</u>
Maximumscore 3	
19 ☐ • De koepel van het Pantheon is een massieve constructie. Het grote gewicht van de koepel kan alleen door dikke muren worden gedragen. Uitsparingen voor ramen kon men zich niet veroorloven. (Alleen een oculus bovenin verschaft licht.)	<u>1</u>
• De koepel van de Jahrhunderthalle bestaat uit een geraamte van bogen en banden. De wanden van het gebouw zijn aan deze banden 'opgehangen', of: zijn niet-dragend; ze kunnen met glas worden gevuld: vijf kransen van licht	<u>1</u>
• Het dak van de sporthal is niet meer dan een netwerk van dunne (aluminium) metalen profielen. De constructie is bijna zwevend en geheel transparant te maken	<u>1</u>

De meetbare ruimte**Maximumscore 2**

20 ☐ twee van de volgende redenen:

- Om schilderijen te kunnen maken waarin de figuren en objecten ‘correct’ geplaatst zijn in heldere ruimtes (en zo een natuurgetrouwe voorstelling te geven van verhaal of situatie)
- Een kunstenaar is in die tijd (niet langer alleen ambachtsman, maar is) wetenschapper geworden die zijn werk baseert op de toepassing van onder meer optica en perspectiva, of: wetenschappelijke kennis verhoogde de status van de kunstenaar.
- De vraag naar perspectivisch correcte kunstwerken was toegenomen (omdat de voorstellingen zo konden bijdragen aan lering en overtuiging).

per juiste reden

1

Maximumscore 3

- 21 ☐ • Het velum met een raster van horizontalen en verticalen geeft een (dwars)doorsnede van de zichtpiramide: het representeert het te beschilderen of het te tekenen vlak 1
- Het tekenvel met kwadratuurlijnen is een hulpmiddel, een afspiegeling van de kwadraten van het velum, waarmee het beeld in kleine compartimenten is in te delen 1
- Het vizier biedt de kunstenaar een vast oogpunt van waaruit hij het model bekijkt 1

Maximumscore 2

- 22 ☐ • In deze houtsneede toont Dürer de instrumenten waarmee en de werkwijze waarop de kunstenaar (op ambachtelijke wijze) zelf de ruimtelijkheid van de door hem waargenomen figuren (en ruimten) perspectivisch correct kan weergeven (oefening naar model) 1
- Vredeman de Vries illustreert een ‘wiskundige’ (theoretische) manier met (vlucht)lijnen en (vlucht)punten waarmee (fictieve) ruimten op het platte vlak perspectivisch correct kunnen worden weergegeven (meer scenografisch) 1

Maximumscore 2

- 23 ☐ • Noordelijke kunstenaars maakten reizen naar Italië waar ze kennis opdeden van de theorie van de perspectiefleer (Brunelleschi, Alberti, Piero della Francesca en anderen) en van de praktische toepassing ervan in schilderijen 1
- Kunstenaars raadpleegden en bestudeerden gedrukte verhandelingen (en prenten) over het perspectief 1

Maximumscore 2

- 24 ☐ • De figuren schildert hij sterk verkort (di sotto in su). Hierdoor lijken ze op te rijzen of omhoog te zweven, of: de figuren verschillen sterk in formaat: aan de randen van de schildering zijn ze (erg) groot, in het centrum (veel) kleiner, alsof ze wegzweven 1
- De door Pozzo geschilderde architectuur lijkt een voortzetting van de architectuur van de kerk zelf, of: Pozzo schildert een gebouw zonder plafond; hierdoor kijk je de hemel in 1

Maximumscore 2

- 25 ☐ • Pozzo paste in deze schildering een (streng) centraalperspectief toe. Alles komt samen in het centrale verdwijnpunt (dat tevens het ‘allerhoogste’ is: God en Christus die Ignatius opnemen in de hemel). Of andersom: Vanuit het hoge middelpunt ‘stralen’ licht, figuren, wolken en architectuur uit over de hele ruimte (dat is heel de wereld) 1
- Om dit alles in het juiste perspectief te zien moet de gelovige zich midden onder de voorstelling opstellen, anders ‘wankelt het (wereld)beeld’ 1

Antwoorden	Deel- scores
Maximumscore 2	
26 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Pozzo verdeelde de tekening in kwadraten en bracht, ter hoogte van de kroonlijst aan de voet van het gewelf, met touwen eenzelfde verdeling aan. Vanuit een plaats midden onder het gewelf trok hij met een ander touw de vierkanten over op het gewelf. De daardoor ontstane (gekromde) vierkanten correspondeerden met de vierkanten op de tekening (en hoefden alleen nog maar te worden ‘ingetekend’).	
Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	<u>1</u>
Maximumscore 4	
27 ☐ vier van de volgende kenmerken: • de voorstelling: contra-reformatorisch zendelingenwerk in alle werelden • realistische enscenering: het lijkt echt te gebeuren • theateraal, dramatisch moment • overdadig: imponerend door grootse opzet en veel figuren • (sterk) illusionistisch karakter, bijvoorbeeld: verkorte figuren, laag standpunt, geschilderde architectuur is voortzetting van de echte architectuur • (sterke) dynamiek, bijvoorbeeld: licht/donkercontrasten, veel verschillende richtingen/houdingen/draaiingen in de figuren/theatrale gebaren • architectuur met barokke kenmerken (klassiek maar ‘vlezig’) • een compositie waarin alles ondergeschikt is aan één (centraal afgebeeld) aspect/handeling	
per juist kenmerk	<u>1</u>
Maximumscore 2	
28 ☐ • Door deze ingrepen lijkt het alsof de ruimte veel verder (naar een hoger en lichter niveau) dóórloopt • Deze ruimte-illusie kan Reuter in deze (beperkte) ruimte alleen bereiken door de tegels in zijn schildering perspectivisch ‘rigide’ door te trekken	<u>1</u>
	<u>1</u>
Beelden in hout	
Maximumscore 2	
29 ☐ twee van de volgende kenmerken: • De voorstelling (vrouwenfiguur) wordt geabstraheerd ten gunste van het idee ‘torsen’. • De vorm wordt vereenvoudigd tot min of meer geometrische basisvormen. • Materiaal: hout (primitief) in plaats van klassieke materialen (als marmer en brons).	
per juist kenmerk	<u>1</u>
Maximumscore 2	
30 ☐ • Vorm: Waar bij Brancusi nog sprake is van een verwijzing naar mens en handeling (verhaal), is bij Rodchenko het beeld volledig abstract geworden en is er geen navolging meer van de natuur • Techniek: Waar Brancusi nog gebruikgemaakt heeft van een traditionele, ambachtelijke beeldhouwtechniek, heeft Rodchenko het beeld geconstrueerd van machinaal gezaagde houten blokken	<u>1</u>
	<u>1</u>

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2	
31 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: De Russische revolutie van 1917 creëerde een sfeer van optimisme en versterkte het geloof in een nieuwe toekomst. De nieuwe politiek-maatschappelijke idealen vroegen om nieuwe artistieke uitgangspunten. Voor de Constructivisten betekende dit dat kunst het karakter moest hebben van een ‘machinetaal’, of: dat de kunstenaar vormen moest hanteren die overeenkwamen met industriële techniek. Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	<u>1</u>
Maximumscore 2	
32 ☐ • In de loop van de jaren twintig werd het steeds moeilijker om de constructivistische experimenten voort te zetten. De Russische staat eiste van de kunstenaars dat zij hun werk ondergeschikt maakten aan de wensen van de overheid. Kunstenaars dienden praktisch bezig te zijn, dan wel voor hun vrije kunst uit te gaan van traditionele academische kunstvormen • In het Rusland van de jaren twintig was er een groot gebrek aan alles. In het westen waren de nieuwe materialen en technische procédés die de kunstenaars voor hun experimenten nodig hadden wèl voorhanden	<u>1</u> <u>1</u>
Maximumscore 3	
33 ☐ drie van de volgende aspecten: • Het werk bestaat uit een reeks van gestandaardiseerde geometrische elementen (serieel). • De ingrepen van de kunstenaar op het materiaal blijven beperkt tot een eenvoudige ordening van deze elementen, of: geen persoonlijk handschrift / geen expressie in de uitvoering. • De ordening is gebaseerd op een eenvoudige meetkundige structuur, voortkomend uit de maat van de blokken (regelmaat). • Materiaal: geen kostbare houtsoorten, maar simpel constructiemateriaal. • Opstelling: het beeld staat/licht direct op de vloer (zonder sokkel of podium) en de beschouwer kijkt erop neer in plaats van er tegenop (niet geïsoleerd). • Tijdelijk: het geheel kan uiteengenomen worden en opgeslagen (of zelfs worden weggedaan) en bij gelegenheid (met andere blokken) weer worden opgesteld. per juist aspect	<u>1</u>
Maximumscore 2	
34 ☐ Inhoud: beide werken gaan over tillen of dragen. Karyatide draagt een architraaf of (los) liggend blok. Andre laat de zwaarte van de houtblokken voelen door het massaal staan en liggen op de vloer Materiaal: beide werken zijn van ruw gelaten hout met sprekende effecten van zaagsneden (bij Brancusi ook gekapte vormen), scheuren en andere onregelmatigheden	<u>1</u> <u>1</u>
Maximumscore 2	
35 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Zijn streven is de realisering van werk dat intellectueel interessant is: het werk ordent het denken van de beschouwer, (en daar komt dan weer een esthetische belevenis uit voort). Voor LeWitt is het idee belangrijker dan de uitvoering: alle beslissingen moeten vooraf worden genomen en de uitvoering is slechts formaliteit en kan ook door derden worden gedaan. Het idee is een machine die kunst produceert. Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	<u>1</u>

Einde

Inzenden scores

Uiterlijk op 5 juni de scores van de alfabetisch eerste tien kandidaten per school op de daartoe verstrekte optisch leesbare formulieren naar de Citogroep zenden.

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de Regeling beoordeling centraal examen vastgesteld (CEVO-94-427 van september 1994) en bekendgemaakt in het Gele Katern van Uitleg, nr. 22a van 28 september 1994.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven en het procesverbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het procesverbaal en de regels voor het bepalen van de cijfers onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.

3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.

5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.

2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel.

Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten, die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 punten, zijn niet geoorloofd.

3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:

3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;

3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel;

3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het antwoordmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het antwoordmodel;

3.4 indien één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;

3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;

3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het antwoordmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het antwoordmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord;

3.8 indien in het antwoordmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een toets of in het antwoordmodel bij die toets een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof toets en antwoordmodel juist zijn.

Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO.

Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het antwoordmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

5 Voor deze toets kunnen maximaal 68 scorepunten worden behaald. Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

6 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.

Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.

De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer (artikel 42, tweede lid, Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO).

Dit cijfer kan afgelezen worden uit tabellen die beschikbaar worden gesteld. Tevens wordt er een computerprogramma verspreid waarmee voor alle scores het cijfer berekend kan worden.

3 Antwoordmodel

Antwoorden

Deel-
scores

Rubens

Maximumscore 3

1 ☐ drie van de volgende aspecten:

- kroning van de vrouwenfiguur (Ecclesia) met een (pauselijke) kroon
- de stoet beweegt zich voort over (uitgerolde) tapijten
- diverse overwinningssymbolen, bijvoorbeeld: lauwerkransen/palmtakken/baldakijn
- overwonnenen (waaronder een blinde man en een met ezelsoren) worden verpletterd en/of meegevoerd
- engelen die de stoet begeleiden (met onder meer een zegekrans, een bazuin en een banier)
- voortstuwend karakter van de voorstelling

per juist aspect

1

Maximumscore 2

2 ☐ twee van de volgende verschillen:

- Door het schilderen zijn de licht- en kleurovergangen in het modello zeer vloeiend en vanwege de weeftechniek zijn deze overgangen in het tapijt minder vloeiend.
- Doordat het modello is geschilderd is de voorstelling 'genuanceerd', de techniek van het weven maakt het tapijt meer schematisch, of: de overlappingen zijn in het tapijt 'minder vloeiend' dan in het modello.
- Het geschilderde modello is plastischer dan het geweven tapijt.
- Het geschilderde modello is minder decoratief dan het geweven tapijt.
- Het modello is, vanwege de verftoets, dynamisch; de weeftechniek brengt met zich mee dat de voorstelling wat formeler is.

per juist verschil

1

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2	
3 ☐ de twee volgende: (In het modello werkte de kunstenaar de schets uit; het werd daardoor een gedetailleerd ontwerp.)	
• De kunstenaar kon de opdrachtgever hiermee een beeld geven hoe het tapijt er uit zou gaan zien	<u>1</u>
• De opdrachtgever kon aangeven welke wijzigingen of aanpassingen hij van de kunstenaar vereiste	<u>1</u>
Maximumscore 3	
4 ☐ drie van de volgende aspecten:	
• de architectonische omlijsting	
• de zegekar (waarop de keizer in het reliëf staat en waarin Ecclesia zit)	
• een gevleugelde godin zet de keizer een krans op het hoofd (bij Rubens wordt Ecclesia door een engel gekroond)	
• de vier paarden (en het geheven voorbeen)	
• figuren van omstanders vooraan	
per juist aspect	<u>1</u>
Maximumscore 2	
5 ☐ • Rubens had een klassieke scholing doorlopen (hij kende Grieks en Latijn) met het accent op de antieke cultuur	<u>1</u>
• Hij reisde naar Italië waar hij de Romeinse kunst en de herleving daarvan in de Renaissance kon bestuderen, of: hij was geruime tijd hofschilder aan het hof van Mantua	<u>1</u>
Maximumscore 1	
6 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Het aanhalen van antieke voorbeelden geeft aan zulke kunstwerken en dus ook aan de opdrachtgevers zelf een Romeinse grandeur en/of een klassieke achtergrond, of: Ecclesia, de Kerk van Rome, lijkt zo de opvolgster van de Romeinse keizers.	
Maximumscore 1	
7 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: In samenhang met de omkadering ontstaat er een ruimte waarin de stoet zich bevindt, of: Rubens heeft de randen tot een (essentieel) onderdeel van de voorstelling gemaakt: ze vormen het architecturale kader of podium waarbinnen/waarop zich het tafereel afspeelt (zoals de plooiën in de krulranden boven en onder laten zien).	
Maximumscore 1	
8 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: De essentie van het maken van een kunstwerk lag bij het vastleggen van het idee in het ontwerp of de schets (disegno). Aan dit concept werd een veel grotere waarde gehecht dan aan de ambachtelijke uitwerking (die kon aan anderen worden overgelaten).	
Maximumscore 3	
9 ☐ De uitleg dient in de kern het volgende te bevatten:	
– Rubens' stijl kenmerkt zich door (veel) grandeur en vitaliteit. Een dergelijke stijl had destijds bij de katholieke vorsten een voorkeur: zij wilden hiermee hun onderdanen inspireren en imponeren	<u>1</u>
– In dit tapijt zijn die grandeur en vitaliteit uitgewerkt in (twee van) de volgende aspecten:	
• vergaand realisme/naturalistisch karakter/grote detaillering	
• het dynamische karakter	
• de rijke decoratie	
• het grote formaat	
per juist aspect	<u>1</u>

Rembrandt en Lastman**Maximumscore 2**

- 10 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
De leerlingen tekenen naar levend model. In de zeventiende-eeuwse atelierpraktijk is dat pas mogelijk als ze het oefenen met 'dood' materiaal achter zich hebben gelaten.

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

Maximumscore 1

- 11 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
Gipsen beelden waren (met name in de tweede fase van de opleiding) belangrijk les- en oefenmateriaal voor leerlingen.

Maximumscore 2

- 12 ☐ twee van de volgende:
- Het aannemen van leerlingen leidde tot een verhoogde productiviteit van het atelier (al het gemaakte werk van leerlingen werd eigendom van de leermeester en kon worden verkocht).
 - Leerlingen betaalden de meester (een aanzienlijk) kostgeld.
 - De aanwezigheid van (een groot aantal) leerlingen verschafte(n) de meester (een hoge) status.

per juist belang

1

Maximumscore 2

- 13 ☐ twee van de volgende verschillen:
- Het onderwijs in een atelier beperkte zich tot de praktische vaardigheden; bij het onderwijs op de academies werd ook aandacht besteed aan de theoretische vorming, bijvoorbeeld anatomie en perspectiefleer.
 - Bij een opleiding in een schildersatelier werden leerlingen geconfronteerd met alle ambachtelijke (en zakelijke) aspecten van de beroepspraktijk; op academies werd de kunst vaak los van de beroepspraktijk onderwezen.
 - Het onderwijs in een atelier werd gegeven door één leermeester (die de leerling ook vaak in huis opnam); op de academies gaven verschillende docenten onderwijs (en was de relatie docent/student afstandelijker).

per juist verschil

1

Maximumscore 1

- 14 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
Lastman was schilder van historische taferelen. Dat was het genre in de schilderkunst dat als het meest eervolle, maar ook als het moeilijkste werd beschouwd.

Maximumscore 3

- 15 ☐ drie van de volgende overeenkomsten:
- In beide schilderijen is sprake van een driehoekscompositie van de figuren.
 - In beide werken is er één figuur iets links van het midden geplaatst (waardoor hij de scène domineert).
 - In beide zijn de figuren op verschillende niveaus geplaatst (de hoofdfiguur staat op een verhoging).
 - In de twee werken is de ordening levendig (door een grote variatie aan houdingen en posities).

per juiste overeenkomst

1

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2	
16 ☐ • Afbeelding 5: Lastman geeft alle 'ingrediënten' van het verhaal uitgebreid weer: de naakte Suzanna die schrikt, haar (uitgetrokken) kleren, de zich opdringende ouderlingen en de uitgewerkte achtergrond	<u>1</u>
• Afbeelding 6: Rembrandt heeft de 'essentie' van het verhaal weergegeven: de schrik en de angst die Suzanna voelt; de ouderlingen zijn slecht zichtbaar en de omgeving is schematisch weergegeven	<u>1</u>
Maximumscore 1	
17 ☐ Suzanna is geen geïdealiseerde schoonheid; Rembrandt gebruikte voor dit schilderij een model uit zijn directe omgeving, dat hij weergaf zoals ze was.	
Maximumscore 2	
18 ☐ • Hij paste een sterk licht/donkercontrast toe, waardoor sommige figuren meer aandacht kregen dan andere	<u>1</u>
• Hij koos voor een levendige schikking van de figuren: hierdoor wordt de herkenbaarheid van de figuren (schutters) ondergeschikt aan de compositie en ontstaat er actie. (Hierdoor maakt hij van een groepsportret een historiestuk.)	<u>1</u>
Maximumscore 2	
19 ☐ • Op dit detail is een pasteuze verfhuid zichtbaar: Rembrandt heeft de verf hier in ondoorzichtige lagen aangebracht. (Zijn verf bracht hij meestal niet alleen aan met penselen, ook gebruikte hij vaak een paletmes, een schildersstok en/of zijn vingers)	<u>1</u>
• Traditioneel werkte een schilder in de zeventiende eeuw glacerend: doorzichtige lagen werden (met penselen) dun over elkaar heen gelegd	<u>1</u>
Maximumscore 2	
20 ☐ twee van de volgende redenen:	
• In de zeventiende eeuw waren portret- en groepsportretopdrachten van belang omdat de van oudsher toonaangevende opdrachtgevers (kerk en adel) nauwelijks meer een rol speelden. De burgerlijke (groeps)portretten garandeerden een regelmatig inkomen.	
• De gegoede burgerij, die over veel geld beschikte, vond het belangrijk zich te laten portretteren en besteedde daaraan veel geld. Portretten werden beter betaald dan de meeste andere genres.	
• Portret was een vrij hooggeplaatst genre in de schilderkunst (het had meer aanzien dan landschappen en/of huiselijke taferelen). Het schilderen van portretten leverde de schilder (naams)bekendheid op en droeg (omdat ze vaak in officiële ruimten werden opgehangen) bij aan de verbetering van zijn positie.	
per juiste reden	<u>1</u>
Maximumscore 2	
21 ☐ • Rembrandts realisme werd aan het eind van zijn leven steeds meer als vulgair beschouwd	<u>1</u>
• In plaats van dit realisme kwam er een voorkeur voor het (Italiaanse en Franse) classicisme met zijn heldere schildertrant, het lichtere palet en/of de geïdealiseerde voorstellingen	<u>1</u>

Het Rijksmuseum**Maximumscore 2**

- 22 ☐ twee van de volgende antwoorden:
- De samenleving is nu veel meer democratisch ingericht; het recht op inspraak, onder meer bij nieuwbouwplannen, wordt gezien als een (algemeen) maatschappelijk belang.
 - De samenleving is nu mondiger. In de negentiende eeuw bepaalde een kleine elite de smaak, nu willen velen mee-oordelen.
 - Er zijn nu veel meer mogelijkheden (kranten, tijdschriften, tv en internet) om het publiek te informeren. Veel informatie over architectuur in de media en de vele reizen die men tegenwoordig veelal maakt leiden tot meer kennis en betrokkenheid van het publiek.
 - Door de overvloed aan bouwprojecten en uitbreidingsplannen en/of afbraak en saneringen is het publiek ten opzichte van nieuwe plannen argwanend/kritisch geworden.

per juist antwoord

1**Maximumscore 4**

- 23 ☐ vier van de volgende antwoorden:
- Het uitschrijven van een prijsvraag veroorzaakt organisatorische rompslomp.
 - Waar er één winnaar is, zijn anderen verliezers. De kans op ruzies of op verziekte relaties is groot (en die zijn, op lange termijn, voor alle betrokkenen nadelig).
 - Een aantal (gerenommeerde) architecten zal niet meedingen: bijvoorbeeld om principiële redenen, uit angst voor een nederlaag, of omdat ze twifelen aan het rendement van deelname.
 - Om de inzendingen op hun merites te beoordelen is een deskundige jury vereist. De architecten die in een jury plaatsnemen kunnen niet tot de groep deelnemers behoren.
 - Het organiseren van een prijsvraag brengt hoge kosten met zich mee. Ook de kosten van de verliezers moeten worden vergoed.
 - De politiek (en het publiek) kan zich met een prijsvraag gaan bemoeien. Politieke motieven en meningen van het publiek kunnen het kwaliteitsoordeel vertroebelen.

per juist antwoord

1**Maximumscore 2**

- 24 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
Het bezwaar richt zich tegen de classicistische stijl van het ontwerp (met een (Romeinse) koepel, een Griekse portico en Italiaanse Renaissancevleugels). Deze sloot niet aan bij de Hollandse zestiende- en zeventiende-eeuwse bouwtradities en werd derhalve niet passend gevonden voor een museum dat de status moest krijgen van Nationaal Monument/dat vooral Nederlandse kunst (uit de zeventiende eeuw) zou bevatten.

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1**Maximumscore 1**

- 25 ☐ één van de volgende:
- Bij een besloten prijsvraag worden (bepaalde) architecten benaderd met het verzoek deel te nemen. Degene die de prijsvraag uitschrijft selecteert daarvoor alleen die architecten van wie hij een goede inzending verwacht.
 - De kosten blijven beperkt: er is (doorgaans) een gering aantal deelnemers en/of de organisatie is te overzien.

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 4	
26 ☐ Renaissancistisch: De gevel heeft een overwegend horizontaal karakter. De structuur van de gevel, zowel in het centrale deel als in de rest, wordt gevormd door architraven en pilasters. De dakramen en de top van de centrale gevel zijn bekroond met frontons. Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven Gotisch: In de (structuur van deze) gevel ligt de nadruk op de verticale assen. De raampartijen in het centrale deel, de tracering, het grote glasoppervlak en de galerijbeelden zijn gotisch van karakter (ook al zijn er geen spitsbogen toegepast). Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	<u>2</u> <u>1</u> <u>2</u> <u>1</u>
Maximumscore 1	
27 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking hebben: De architectuurtraditie van de negentiende eeuw werd bepaald door het verleden. Naast het classicisme bestudeerde men vooral de gotiek en de renaissance omdat die gezien werden als (eigen) nationale stijlen. De elite, waartoe de bij deze discussie betrokkenen behoorden, had derhalve een grote kennis van (deze) stijlen.	
Maximumscore 1	
28 ☐ Gotiek werd (toen) sterk geassocieerd met het rooms-katholieke geloof. Voor het niet-katholieke/protestantse deel van de bevolking was een nationaal monument in deze stijl onaanvaardbaar.	
Maximumscore 1	
29 ☐ Ornamenten gaven het gebouw een meerwaarde waardoor het gebouw niet slechts een technische constructie was, of: ornamenten gaven het gebouw de status van een kunstwerk.	
Maximumscore 1	
30 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Cuypers achtte de toepassing van ornamenten uit verschillende tijdperken passend voor een nationaal museum. Daarmee is het museumgebouw zelf een overzicht van de Nederlandse kunstgeschiedenis geworden.	
Maximumscore 1	
31 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Er was een overeenkomstige hiërarchische indeling: meesters, gezellen en leerlingen (die gezamenlijk aan de realisatie van het gebouw werkten), of: de ambachtslieden bij het Rijksmuseum hadden, net als de arbeiders in een middeleeuwse bouwloods, (in de eerste plaats) uitvoerende taken (onder toezicht van de bouwmeester).	

Marcel Duchamp**Maximumscore 3**

- 32 ☐ Kubistisch:
twee van de volgende kenmerken:
- het ontleden van waargenomen vormen tot (min of meer) geometrische elementen
 - het terugdringen van het centraal perspectief tot een licht-/schaduwreliëf/een vlak karakter
 - het terugbrengen van het koloriet ten gunste van een (overzichtelijke) ordening met een enigszins monochroom karakter

per juist kenmerk

1

Futuristisch:

het aanbrengen van dynamiek (in de ordening), of: het uitbeelden van (simultane) bewegingen (in/van de figuur)

1**Maximumscore 2**

- 33 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
Duchamp reduceerde de menselijke figuur tot een machinaal aandoende serie herhalingen van vormen en richtingen, of: de menselijke figuur lijkt een mechaniek dat zo snel beweegt dat de vormen niet te onderscheiden zijn.

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1**Maximumscore 4**

- 34 ☐ Picasso:
twee van de volgende aspecten:
- het object is door Picasso persoonlijk gemaakt, of: het is ambachtelijk tot stand gekomen
 - het object verwijst naar een bestaand voorwerp
 - het is een uniek werk
 - het houdt verband met de schilderkunstige experimenten van het kubisme, of: het voorwerp, een gitaar, is in de beeldende kunst vaker afgebeeld/de gitaar is een traditioneel onderwerp

per juist aspect

1

Duchamp:

twee van de volgende aspecten:

- het object is niet door de kunstenaar zelf 'gemaakt' maar is 'gekozen' uit bestaande voorwerpen
- het werk is grotendeels machinaal tot stand gekomen
- het beeld verwijst niet naar een bestaand voorwerp, of: het is autonoom/betekenisloos
- het werk kent geen voorgangers, of: het is volkomen onafhankelijk van vigerende werken of stromingen
- de sculptuur is geen unicum, of: replica's zijn 'even goed'

per juist aspect

1**Maximumscore 1**

- 35 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
De kern van het artistieke proces ligt in het concept/concipiëren van het kunstwerk, of: het object is meer een product van scheppend denken dan van scheppend handelen. De uitwerking van het idee is minder/niet belangrijk en kan aan derden worden uitbesteed. Zo kunnen ook replica's het concept oproepen, of: de ready-made is zelf al een exemplaar uit een serie (machinaal vervaardigde producten).

Met dank aan

Afbeelding 1: De Heer en Mevrouw van Soest, Madrid

Rechten

Afbeelding 1: Collectie 'Monasterio de las Calsas Reales' en 'Patrimonio Nacional', Palacio Real, Madrid

Afbeelding 2: Collectie 'Trinity College', Dublin

Afbeelding 4: Collectie Stedelijk Museum 'De Lakenhal', Leiden

Afbeelding 5: 'Staatliches Museum', Berlijn

Afbeelding 6: Koninklijk Kabinet van schilderijen 'Mauritshuis', 's Gravenhage

Afbeelding 7: 'Rijksmuseum', Amsterdam

Afbeelding 9 – 12: 'Cuypersarchief' (CA), Nederlands Architectuur Instituut, Rotterdam

Einde

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de Regeling beoordeling centraal examen vastgesteld (CEVO-94-427 van september 1994) en bekendgemaakt in het Gele Katern van Uitleg, nr. 22a van 28 september 1994.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven en het procesverbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het procesverbaal en de regels voor het bepalen van de cijfers onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.

3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

4 De examinerator en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.

5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.

2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommitteerde scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 punten, zijn niet geoorloofd.

3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:

3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;

3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel;

3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het antwoordmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het antwoordmodel;

3.4 indien één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;

3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;

3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het antwoordmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het antwoordmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord;

3.8 indien in het antwoordmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Indien de examiner of de gecommiteerde meent dat in een toets of in het antwoordmodel bij die toets een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof toets en antwoordmodel juist zijn.

Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO.

Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het antwoordmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

5 Voor deze toets kunnen maximaal 67 scorepunten worden behaald. Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

6 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.

Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.

De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer (artikel 42, tweede lid, Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO).

Dit cijfer kan afgelezen worden uit tabellen die beschikbaar worden gesteld. Tevens wordt er een computerprogramma verspreid waarmee voor alle scores het cijfer berekend kan worden.

3 Antwoordmodel

Antwoorden

Deel-
scores

Huygens en Van Campen

Maximumscore 2

- 1 ☐ twee van de volgende:
- symmetrie (langs lengteas)
 - gebaseerd op modulair systeem
 - de rechthoekige opzet, of: toepassing van rechthoeken
 - het centraal geplaatste trappenhuis (middenachter)

per juist antwoord

1

Maximumscore 1

- 2 ☐ Zuiverheid in de toepassing van (klassieke) architectuurelementen, of: slechts de klassieke orden en het timpaan of het (Romeinse) tempelfront werden toegepast.

Maximumscore 1

- 3 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Mathematische verhoudingen zouden leiden tot een volmaakte vorm van schoonheid omdat deze een universele geldigheid hebben, of omdat zij de orde van Gods schepping zouden weerspiegelen.

Maximumscore 2

- 4 ☐ Zij zetten zich af tegen de gewoonte van (eerdere) architecten zoveel mogelijk variaties te bedenken met klassieke elementen en decoraties. De toepassing van deze variaties en eigen bedenksels leidde tot overdaad.

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

Maximumscore 1

- 5 ☐ Huygens behoorde tot de culturele en maatschappelijke elite: hij was erudiet en bereisd en had veel buitenlandse contacten. Daardoor was hij goed op de hoogte van nieuwe ontwikkelingen.

Maximumscore 1

- 6 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Het beheersen van verschillende disciplines paste bij het (in de Italiaanse Renaissance opgekomen) ideaal van de Homo Universalis. Deze werd gewaardeerd vanwege zijn veelzijdige eigenschappen.

Maximumscore 3

- 7 ☐ drie van de volgende:
- De keuze van het historische onderwerp getuigde van kennis van de bijbelse, klassieke en historische literatuur.
 - Een historieschilder diende in staat te zijn de menselijke figuur goed af te beelden; het schilderen van mensfiguren werd gezien als de belangrijkste, maar ook als de moeilijkste opgave.
 - Een schilder van historiestukken kon niet schilderen wat hij waarnam: hij moest zich in de geest een beeld vormen van hetgeen hij wilde schilderen; dit werd moeilijker geacht dan naschilderen.
 - Een historieschilder 'vertelde een verhaal'; daarbij diende hij in de houdingen en gebaren van de figuren emoties en reacties overtuigend te verbeelden; dit vereiste inzicht en verbeeldingskracht.

per juist antwoord

1

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2 8 ☐ <i>Aansluitend bij de classicistische traditie</i> één van de volgende: • een precieze, fijne factuur, of: gladde verfhuide • aandacht voor details • contouren benadrukt <i>Aansluitend bij de Hollandse zeventiende-eeuwse traditie</i> één van de volgende: • een sterk licht/donker contrast • een (tamelijk) monochroom koloriet • een compositie met overwegend diagonalen Maximumscore 2 9 ☐ De classicistische traditie had een internationaal karakter: vergelijkbare schilderkunst, eveneens gemaakt op basis van klassieke idealen, kende men ook in Frankrijk en Italië. Dit in tegenstelling tot de meer realistische Hollandse schilderkunst. Om die reden werd deze realistische schilderkunst gezien als typerend voor Holland en de zeventiende-eeuwse burgercultuur. Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	<u>1</u> <u>1</u> <u>1</u>

De schilderkunst van het Realisme en van de Salons

- Maximumscore 1**
- 10 ☐ Millet voelt zich betrokken bij het zware werk van de landarbeiders en voert de glorie van de arbeid op als uitgangspunt voor een schilderij, of: Millet ziet in het nederige onderwerp een nieuw schilderkunstig genre (met een sociaal-kritische teneur).
- Maximumscore 3**
- 11 ☐ drie van de volgende:
- Arbeid (of gebeurtenissen van alledag) werd(en) niet beschouwd als een esthetisch of tot de verbeelding sprekend, schilderkunstig onderwerp.
 - De voorstelling van een boer week af van de heersende conventies, of: het afbeelden van een boer die (op het eerste gezicht) fysieke en mentale gebreken vertoont, werd niet als verheffend beschouwd (maar als provocerend).
 - De 'glorie' die Millet schildert en waarover hij schrijft, wordt opzettelijk niet begrepen en anders geïnterpreteerd: alsof de kunstenaar niets beters kon bedenken.
 - Het bestaan van dit soort mensen wordt ontkend: ze zouden zelfs in een gekkenhuis niet te vinden zijn.
- per juist antwoord
- Maximumscore 1**
- 12 ☐ één van de volgende:
- Schilderijen van werkende boeren en arbeiders hadden een uitgesproken sociaal karakter; de realisten schilderden arbeiderstaferelen met een grote eerlijkheid/directheid, of: hun onderwerpskeuze zou de sociale veranderingen in een stroomversnelling kunnen brengen.
 - De gevestigde orde was bang voor revolutie. De lagere klassen konden door deze werken worden aangesproken en zij zouden zich tegen de bezittende klasse kunnen keren. Daardoor kregen de werken van de realisten een radicaal politiek karakter en werden de realisten gezien als oproerkraaiers.

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2 13 ☐ twee van de volgende: • De vrij 'ruwe' schilderwijze druist in tegen de toen gangbare/geapprecieerde schildertechniek. • De geringe detaillering sluit niet aan bij de waardering/voorkeur voor verfijning destijds. • Het lage standpunt bevindt zich dichtbij de figuur, of: Millet heeft weinig afstand van de oprijzende man genomen. • Het contrast tussen het vlakke land en de zich oprichtende boer confronteert de beschouwer onverbloemd met de figuur van de boer. • Het (diffuse strijk)licht versterkt de (kromme) gestalte van de zwoegende boer. per juist antwoord	<u>1</u>
Maximumscore 2 14 ☐ twee van de volgende: • Het onderwerp is ontleend aan de klassieke mythologie (de bijfiguren zijn klassieke waternimfen en watergoden). • De naakten zijn vormgegeven volgens de klassieke schoonheidsidealen (maar met een modern aandoende echtheid, bijvoorbeeld in de gezichten). • De scène is verleidelijk opgevoerd met het nodige sentiment, bijvoorbeeld in de sensuele blikken en/of door de roze tinten. per juist antwoord	<u>1</u>
Maximumscore 1 15 ☐ één van de volgende: • De voorstelling doet denken aan 'De geboorte van Venus' van Botticelli. • De voorstelling doet denken aan 'Galatea' van Rafaël. • De mannelijke naakten tonen de spierkracht die je aantreft in werken van Michelangelo.	
Maximumscore 2 16 ☐ • De houding en het voorkomen van het naakt van Bouguereau is nogal onwerkelijk: er rust bijvoorbeeld nauwelijks gewicht op haar voeten, de heup is te rond en het haar te dik en te zwaar; ze is letterlijk een 'toonbeeld van schoonheid' • Courbet schilderde zijn 'model' zo realistisch mogelijk, zonder retouches (ook het vasthouden van een doek is onopgesmukt/alledaags) en het model is van ons afgewend	<u>1</u> <u>1</u>
Maximumscore 1 17 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: De vrouwen hebben voor het poseren steun gezocht: ze plaatsten hun handen tegen een wand. Dat is te zien aan de gestrekte armen die vanuit de voorstelling niet kunnen worden verklaard.	
Maximumscore 3 18 ☐ drie van de volgende: • Hij plaatst het gefotografeerde model voor het schilderij, of: het schilderij wordt gedeeltelijk overlapt door het jonge naakt. • Hij plaatst het schilderij van Courbet 'in perspectief', of: hij snijdt het schilderij (schuin) af. • Hij neemt slechts een uitsnede van Courbet's schilderij. • Het jeugdige naakt lijkt langs het schilderij te lopen, of: het jonge naakt lijkt niet in het schilderij geïnteresseerd. per juist antwoord	<u>1</u>

Maximumscore 1

- 19 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
De vormgever van deze advertentie doet (eigenlijk) hetzelfde als Bouguereau (en andere salonschilders): zij prefereren (een) geïdealiseerde schoonheid/vrouw boven een werkelijke 'uit het leven gegrepen' figuur.

Warhol en Duchamp**Maximumscore 3**

- 20 ☐ drie van de volgende:
- Hij gebruikt de zeefdruktechniek niet om er een oplage mee te maken maar als techniek voor beeldend werk, of: hij gebruikt de zeefdruktechniek niet vanwege de kwantiteit die hij ermee kan bereiken, maar om de kwaliteit ervan.
 - Hij maakt gebruik van (zwart/wit) krantenfoto's die door anderen zijn gemaakt.
 - Voor zestien beelden gebruikt hij minder (dan zestien) foto's die gespiegeld worden en/of waarvan de achtergrond wordt bijgewerkt, of: hij brengt variaties op het negatief en/of op de zeef aan.
 - Hij drukt op (beschilderd) doek.
 - Hij handhaaft onregelmatigheden.

per juist antwoord

1

Maximumscore 2

- 21 ☐ twee van de volgende:
- Door de onregelmatigheden krijgen de voorstellingen het karakter van 'vluchtige momenten'.
 - Door de onregelmatigheden ontstaat er in het (seriële) werk een zekere spanning.
 - Door de onregelmatigheden lijkt er een beeld van onverschilligheid/nonchalance te ontstaan.

per juist antwoord

1

Maximumscore 3

- 22 ☐ • De zeefdruktechniek biedt de mogelijkheid om te werken zonder dat persoonlijke elementen als penseelhantering en/of mengsporen van verf zichtbaar worden 1
- De zeefdruktechniek biedt de mogelijkheid om een werk meer keren te maken 1
- De zeefdrukinstallatie/het zeefdrukraam kan door derden/assistenten van zijn Factory worden bediend 1

Maximumscore 2

- 23 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
In de jaren zestig 'ontstond' in Amerika de moderne consumptiemaatschappij waarin de productie van goederen vaak anoniem is, de beschikbaarheid groot is en de verspreiding ervan snel verloopt. Het voor de productie van beeldend werk inzetten van een techniek die 'anoniem' en 'snel' is, sluit aan bij de Amerikaanse maatschappij van die dagen.

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

Maximumscore 1

- 24 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
Na de moord werd het verdriet van Jackie door de media breeduit en op sensationele wijze, in vele close-ups, in beeld gebracht. Warhol verwerkt in dit beeld met opzet krantenfoto's en toont daarmee dat het belangrijkste van dit soort gebeurtenissen de nieuwswaarde is (de werkelijke gevoelens van Jackie leer je niet kennen).

Maximumscore 1

- 25 ☐ één van de volgende:
- Door op de reproductie van een wereldberoemd werk te tekenen en te schrijven maakt Duchamp de 'uniekheid' en/of de kostbaarheid van het werk betrekkelijk.
 - Duchamp geeft met deze bespotting aan dat een (moderne) kunstenaar nog iets anders kan dan vereerde 'iconen' schilderen (die een plaats krijgen in een museum en in het publieke geheugen).
 - Duchamp geeft aan dat de motieven die tot dit beroemde schilderij hebben geleid misschien minder verheven waren dan werd aangenomen.

Maximumscore 2

- 26 ☐ twee van de volgende:
- Beiden beschouwen het gebruik van bestaande objecten/beelden als wezenlijk voor hun scheppend proces, of: beiden meten de originaliteit van een kunstenaar af aan hetgeen hij toevoegt of verandert aan het bestaande.
 - Beiden stellen daarmee de gebruikelijke/traditionele kenmerken van kunst ter discussie.
 - Beiden reduceren de eigen rol als scheppend kunstenaar tot het minimale, zowel in de keuze van de motieven als in de productie, of: ze gaan uit van het conceptuele.

per juist antwoord

1

Maximumscore 2

- 27 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
Alle gegeven analyses en interpretaties werden door hen terecht genoemd, welke strekking deze ook hadden. Ze verdedigden zich niet tegen verwijten.

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

Mode**Maximumscore 2**

- 28 ☐ drie van de volgende belangen:
- de ontwerpen worden eigendom van de HEMA
 - het veranderen/verbeteren van het imago door 'design' aan het traditionele assortiment van goedkope artikelen toe te voegen
 - het verbeteren van het imago door zich als een mecenas (voor de kunsten) op te stellen
 - het aanboren van een nieuwe groep kopers (die geïnteresseerd is in kunst en design)
 - het verkrijgen van publiciteit
 - studenten zijn (relatief) goedkope ontwerpers, of: ontwerpers in opleiding zijn relatief goedkoop
 - studenten zullen zich (in tegenstelling tot gevestigde ontwerpers) gemakkelijk voegen naar de eisen van de opdrachtgever

Indien twee belangen juist

1

Indien minder dan twee belangen juist

0

Maximumscore 2

- 29 ☐ drie van de volgende motieven:
- opdoen van 'echte' werkervaring (en niet zoals op de academie een soort laboratoriumervaring)
 - verwerven van naamsbekendheid in de media
 - zich als toekomstig ontwerper profileren
 - bereiken dat zijn ontwerp in productie wordt genomen

Indien twee motieven juist

1

Indien minder dan twee motieven juist

0

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2	
30 ☐ drie van de volgende aspecten:	
• ruimvallend model • soepel vallende stof • zacht materiaal • natuurlijk/ademend materiaal	
Indien twee aspecten juist	<u>1</u>
Indien minder dan twee aspecten juist	<u>0</u>
Maximumscore 2	
31 ☐ twee van de volgende:	
• Het winnen van deze prijsvraag brengt de ontwerper in (direct) contact met professionele beroepsbeoefenaars: zij zitten in de jury. • De winnaar mag kosteloos meedoen aan vakbeurzen, of: de winnaar krijgt de gelegenheid etalages van vooraanstaande boetieks in te richten. • De winnaar krijgt ondersteuning van een (professioneel) pr-bureau. • De winnaar komt in de publiciteit, of: komt onder de aandacht van een breed/breder publiek.	
per juist antwoord	<u>1</u>
Maximumscore 2	
32 ☐ twee van de volgende:	
• de toepassing van stugge/stijve materialen, of: de kleding lijkt een pantser • de opbouw in vele lagen • de toepassing van blinddoek(en)	
per juist aspect	<u>1</u>
Maximumscore 2	
33 ☐ de twee volgende:	
• Deze creaties accentueren het lichaam niet, zoals gebruikelijk was, maar verhullen het. • Ze zijn gemaakt van gedragen stoffen die sporen van slijtage vertonen en van stoffen die 'mishandeld'/'aangetast' zijn.	
per juist antwoord	<u>1</u>
Maximumscore 2	
34 ☐ • De collectie in 1993 heeft een negatief/alternatief karakter: hier geven Viktor en Rolf commentaar op de (tradities en/of opvattingen van de) wereld van de couture: ze presenteren 'vormeloze' kleding; de materialen zijn stug, beschadigd en tweedehands. (Ze zijn niet uit op glamour en schoonheid.)	<u>1</u>
• De collectie van 1999 sluit aan bij de opvattingen binnen de wereld van de couture: een aantal ontwerpen uit de collectie accentueert het lichaam; de creaties vertonen 'coupe' of zijn 'gemodelleerd'; de materialen zijn minder stug, nieuw en van decoraties voorzien. (Ze stralen schoonheid en luxe uit.)	<u>1</u>
Maximumscore 2	
35 ☐ • Bij de HEMA-wedstrijden zijn strenge criteria geformuleerd, zowel op het gebied van de functionaliteit als van de mogelijkheid tot (massa)productie. Meedoen is een krachtmeting met het bedrijfsleven	<u>1</u>
• Bij de prijsvraag van Hyères ontbreken criteria; de vrijheid is groot: functionaliteit en massaproductie spelen geen rol. Meedoen is een krachtmeting met andere couturiers	<u>1</u>

Maximumscore 3

- 36 ☐ drie van de volgende:
- vaktechnische vaardigheden
 - de vaardigheid 'oorspronkelijke' ideeën (los van stereotiepen) te ontwikkelen, of: eigen visie en vormgeving te ontwikkelen
 - vaardigheden op het terrein van marketing, communicatie en public relations
 - anticiperen/inspelen op de tijdgeest
 - zich thuis voelen en zich bewegen in de modewereld (in binnen- en buitenland)

per juist antwoord

1**Copyrights:**

Afbeelding 4: Koninklijk Kabinet van schilderijen Mauritshuis, 's-Gravenhage
Figuur 4: HEMA, Secretariaat Ontwerpwedstrijd

Met dank aan:

Afbeelding 11: Viktor & Rolf, Amsterdam
Afbeelding 12 en figuur 5: Groninger Museum, Groningen en Peter Tahl

Einde

Inzenden scores

Uiterlijk op 30 mei de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school op de daartoe verstrekte optisch leesbare formulieren naar de Citogroep zenden.

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de Regeling beoordeling centraal examen vastgesteld (CEVO-94-427 van september 1994) en bekendgemaakt in het Gele Katern van Uitleg, nr. 22a van 28 september 1994.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven en het procesverbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het procesverbaal en de regels voor het bepalen van de cijfers onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.

3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

4 De examinerator en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.

5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.

2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommitteerde scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 punten, zijn niet geoorloofd.

3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:

3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;

3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel;

3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het antwoordmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het antwoordmodel;

3.4 indien één voorbeeld, redenen, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;

3.5 indien meer dan één voorbeeld, redenen, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;

3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het antwoordmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het antwoordmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord;

3.8 indien in het antwoordmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een toets of in het antwoordmodel bij die toets een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof toets en antwoordmodel juist zijn.

Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO.

Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het antwoordmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

5 Voor deze toets kunnen maximaal 84 scorepunten worden behaald. Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

6 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.

Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.

De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer (artikel 42, tweede lid, Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO).

Dit cijfer kan afgelezen worden uit tabellen die beschikbaar worden gesteld. Tevens wordt er een computerprogramma verspreid waarmee voor alle scores het cijfer berekend kan worden.

3 Antwoordmodel

Antwoorden

Deel-
scores

Naar de Antieken

Maximumscore 1

- 1 ☐ één van de volgende:
- uit de oudheid waren vooral beeldhouwwerken bewaard gebleven en maar weinig schilderijen
 - beeldhouwwerk vormde de meest directe mogelijkheid om met kunst van de oudheid in contact te komen

Maximumscore 2

- 2 ☐ Zij waren geïnteresseerd in de natuurgetrouwe weergave van de werkelijkheid, in (geïdealiseerde) vormen en verhoudingen én in de technische perfectie. Klassieke beelden toonden deze kwaliteiten bij uitstek.

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1

Maximumscore 2

- 3 ☐ Italiaanse kunstenaars hadden de klassieke kunst verwerkt in eigentijdse kunstwerken; kunstenaars uit het Noorden wilden derhalve ook de Italiaanse kunst leren kennen en nieuwe inzichten opdoen/de Italiaanse Renaissance leren kennen
- Een verblijf in Italië verhoogde het aanzien van een kunstenaar

1

1

Antwoorden	Deel- scores
Maximumscore 2	
4 ☐ twee van de volgende: • door middel van het bestuderen van afbeeldingen op prenten of in voorbeeldboeken • door middel van het raadplegen van (gipsen) kopieën van antieke en/of originele beelden in noordelijke collecties • door middel van het bekijken van schilderijen en/of tekeningen van kunstenaars die in Italië hadden gewerkt	
per juist antwoord	<u>1</u>
Maximumscore 1	
5 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Hij tekende zo gedetailleerd mogelijk om alles nauwkeurig vast te leggen, of wat hij aantrof tekende hij zo 'volledig' mogelijk om het te kunnen gebruiken als bron voor later werk.	
Maximumscore 3	
6 ☐ Rubens wilde dat zijn weergave 'een levende mens' zou benaderen en niet die van een stenen beeld; je zou kunnen denken dat hij naar levend model getekend heeft twee van de volgende aspecten: • de levendigheid van de figuren • de natuurlijke val van het haar • de veranderde houding van het hoofd in de linkerfiguur	<u>1</u>
	<u>2</u>
per juist aspect	<u>1</u>
Maximumscore 3	
7 ☐ Het beeld vertoonde kenmerken die voor de Renaissance-kunstenaar als voorbeeld konden dienen, of het beeld vertoonde nog genoeg kenmerken die voor de Renaissance-kunstenaar bij uitstek interessant waren twee van de volgende aspecten: • het natuurgetrouwe karakter • de perfecte anatomie • de geïdealiseerde schoonheid • de indrukwekkende fysieke kracht	<u>1</u>
	<u>2</u>
per juist aspect	<u>1</u>
Maximumscore 2	
8 ☐ twee van de volgende: • het was leerzaam een antwoord te vinden op de vraag hoe het beeld er in zijn oorspronkelijke (fysieke) vorm uitgezien zou kunnen hebben • het was uitdagend omdat kunstenaars zich daardoor met antieke beeldhouwers konden meten • het was interessant omdat daardoor de betekenis of de voorstelling van het beeld zou kunnen worden gedeut	
per juist antwoord	<u>1</u>

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2 9 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Incomplete beelden uit de oudheid zijn voor Rodin bij uitstek interessant als <i>vorm</i>. Hij constateerde dat beeldhouwwerk zonder verhalende functie minstens of net zoveel zeggingskracht kan hebben als een compleet beeld. of: Hij vond dat de zelfstandige vorm van een beeld net zoveel zeggingskracht kan hebben als de voorstelling. Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	<u>1</u>
Gobelins	
Maximumscore 3 10 ☐ drie van de volgende: • de verschillende ambachten werden voortaan in één bedrijf samengebracht • er werd een verflaboratorium opgericht • de verschillende ambachten werden onderling op elkaar afgestemd ten behoeve van gezamenlijke projecten • er werd een vast aantal (zestig) leerlingen opgeleid • de rechten van werknemers en leerlingen werden vastgelegd • de lengte en de aard van de opleiding (tot meester) werden vastgelegd • arbeiders en hun gezinnen werden in de directe omgeving van de Manufacture gehuisvest • tarieven (van de tapijten) werden vooraf overeengekomen, of: er was sprake van aangenomen werk • de materialen werden door de koning aan de Manufacture beschikbaar gesteld • de algehele leiding van de Manufacture was in handen van één persoon, Charles Le Brun per juist antwoord	<u>1</u>
Maximumscore 3 11 ☐ vier van de volgende aspecten: • de koning staat centraal in de groep hovelingen links • hij staat op een verhoging • hij is de enige persoon (in het groepje hovelingen) die niet wordt overlapt • blikken van een aantal van de omringende personen (hovelingen en ambachtslieden) zijn op de koning gericht • aan de staf en het gebaar van zijn hand • zijn statige houding (en die van de andere hovelingen) contrasteert met die van de overige figuren op het tapijt • de kleur van zijn kleding valt meer op dan die van de groep hovelingen • hij draagt een opvallende hoed Indien drie aspecten juist Indien twee aspecten juist Indien minder dan twee aspecten juist	<u>2</u> <u>1</u> <u>0</u>
Maximumscore 2 12 ☐ De koning bepaalt zelf de kwaliteit van de kunsten: de kunstenaars/ambachtslieden zijn druk in de weer de koning hun producten te tonen. Deze moeten voldoen aan zijn smaak en aan zijn eisen De kunsten dienden ter verheerlijking van hemzelf en zijn hof: de aangedragen producten zijn vooral meubelen en siervoorwerpen voor de aankleding van zijn paleizen (Versailles)	<u>1</u> <u>1</u>

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 1	
13 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Bij het voeren van een absolutistisch bewind past een kunst met heldere voorschriften en strenge regels die de opdrachten van de koning structureren, of: controle op de kunsten is mogelijk indien er sprake is van strikte regels en heldere afspraken.	
Maximumscore 3	
14 ☐ drie van de volgende: • Le Brun maakte de ontwerpen grotendeels zelf • het op ware grootte schilderen van de kartons werd gedaan door schilders die hun eigen specialiteit hadden, bijvoorbeeld: architectuur, ornamenten, landschappen • er was streng toezicht op de aard van de werkzaamheden • de toe te passen materialen werden vooraf verschaft • de te gebruiken kleuren werden voorgeschreven per juiste maatregel	<u>1</u>
Maximumscore 2	
15 ☐ De antwoorden dienen de volgende strekking te hebben: Het maken van kunst is weliswaar het imiteren van de natuur maar dit dient volgens de wetten van de rede, met regels voor proportie, perspectief en compositie te geschieden (en niet intuïtief) De kunstenaar dient zich te concentreren op het aspect vorm en veel minder op het aspect kleur	<u>1</u> <u>1</u>
Maximumscore 3	
16 ☐ Allereerst dienden studenten werken van oude meesters na te tekenen (of na te schilderen) Vervolgens werkten zij naar kopieën van antieke (gipsen) beelden Pas daarna mochten zij naar de aanschouwing/naar levend model werken	<u>1</u> <u>1</u> <u>1</u>
Maximumscore 3	
17 ☐ Werken van meesters uit de antieke oudheid Rafaël (en zijn volgelingen) Poussin (de Franse classicistische schilder)	<u>1</u> <u>1</u> <u>1</u>
Maximumscore 2	
18 ☐ twee van de volgende: • deze kunstenaars waren capabel voor het werk dat hen werd opgedragen, maar zij waren meestal niet tot méér in staat • de opleiding gaf studenten weinig vrijheid, of: zij hadden (ook na de academie) vaak moeite te breken met de regels die hen waren ingeprent • de opleiding leverde bijna nooit 'persoonlijke' kunst op per juist antwoord	<u>1</u>
Bouwloods en Bauhaus	
Maximumscore 2	
19 ☐ Een bouwloods was een ('vrije') werkplaats waarin ambachtslieden voor bepaalde tijd werkzaamheden konden verrichten (en waarin zij naar hun prestaties werden betaald). Als zij hun activiteiten hadden voltooid konden ze de loods weer verlaten als 'vrij man' De bouwloods viel niet onder de gildenregelingen, maar kende een eigen hiërarchie (bouwmeester, meester, gezel) en eigen werkbepalingen	<u>1</u> <u>1</u>

Antwoorden	Deel- scores
Maximumscore 3	
20 ☐ Op de miniatuur is te zien dat de beeldhouwer tussen de 'gewone' steenhouwers is afgebeeld Er is nauwelijks of geen verschil in de sociale positie van een beeldhouwer en die van andere steenhouwers of ambachtslieden Zijn werk is, net zoals dat van de anderen, niet individueel gericht en doorgaans niet gesigneerd: alle werken staan in dienst van één gemeenschappelijke doel: het bouwen van een kathedraal (en bijdragen aan Gods bedoelingen met de wereld)	<u>1</u> <u>1</u> <u>1</u>
Maximumscore 2	
21 ☐ twee van de volgende: • het Bauhaus zou, net zoals in de middeleeuwse bouwloos, de scheiding tussen kunstenaars en ambachtslieden ongedaan moeten maken/de eenheid tussen kunst en ambacht herstellen, of: het Bauhaus zou een brede scholing moeten aanbieden, zowel tot kunstenaar als tot ambachtsman • het instituut moest, net zoals de middeleeuwse bouwloos, een werkplaats worden van meesters en leerlingen/gezellen • 'bouwen' moest er de verbindende factor tussen de kunsten vormen, of: bouwkunst werd gezien als hoogste vorm van de kunsten • kunst moest tot stand komen door middel van teamwork, of: het maken van kunst diende (weer) een collectieve activiteit te worden per juist antwoord	<u>1</u>
Maximumscore 3	
22 ☐ drie van de volgende: • de studenten te stimuleren de eigen creativiteit te ontwikkelen • hen te ontdoen van vooroordelen • hen los te weken van conventionele kennis en tradities • hen vertrouwd te maken met (de theorie en praktijk van) de werkplaats per juist antwoord	<u>1</u>
Maximumscore 2	
23 ☐ In de bestaande kunstopleidingen stonden het handhaven van (kunsthistorische) tradities en het doorgeven van (vaste) regels centraal; de vrijheid voor de student was beperkt: hij volgde de voorbeelden na Aan het Bauhaus kreeg de student de gelegenheid onderzoek te doen (naar de beeldende middelen en de functionele eisen) en zodoende te komen tot het bepalen van zijn eigen uitgangspunten; de student had in het ontwerpen een grote vrijheid	<u>1</u> <u>1</u>
Maximumscore 3	
24 ☐ drie van de volgende kenmerken: • de stoel is vanuit een onderzoek naar 'zitten' ontworpen, of: lijkt een studie naar elementaire eisen van een zitmeubel • de stoel lijkt een 'constructie in de ruimte', of: is ontworpen op basis van een structuur van horizontalen en verticalen • de stoel heeft een sobere vorm, of: ontbreken van decoratie • toepassing van (relatief) goedkoop hout per juist kenmerk	<u>1</u>

Antwoorden	Deel- scores
Maximumscore 3	
25 ☐ De stoel uit 1923 met de hand vervaardigd, sluit aan bij de vroege opvattingen in Weimar: natuurgericht en/of een ambachtelijke uitvoering In Dessau richt het Bauhaus zich meer op de mogelijkheden die de industrie voor de productie van voorwerpen biedt. De stoel uit 1926 illustreert een eerste aanzet hiertoe De stoel uit 1927 is een meer uitgebalanceerd/bruikbaar prototype voor industriële productie (en is verchroomd)	<u>1</u> <u>1</u> <u>1</u>
Maximumscore 2	
26 ☐ twee van de volgende: • het Bauhaus streefde naar een fabrieksmatige productie, of: het Bauhaus streefde ernaar produkten te maken/ontwerpen die voor iedereen bereikbaar zouden zijn • het Bauhaus zocht naar een algemeen aanvaardbare/tijdloze esthetiek, of: het Bauhaus was meer gericht op functie dan op stijl of mode • het Bauhaus streefde naar een meer 'zakelijke' opvatting van vormgeving waardoor het mogelijk werd bij de inrichting van huizen vrije(re) combinaties te maken per juist antwoord	<u>1</u>
Maximumscore 2	
27 ☐ twee van de volgende aspecten: • aan de louter functionele vorm voegt hij decoraties toe, of: de functionaliteit is (door de ingrepen) verminderd, of: aan de 'rationele' stoel voegt hij irrationele aspecten toe • aan de sobere, minimale vorm voegt hij uitbundige vormen toe, of: aan de geometrische vorm voegt hij organische vormen toe • het terughoudend kleurgebruik is vervangen door felle kleuren (waardoor de vorm en/of het materiaal wordt verdoezeld) per juist aspect	<u>1</u>
Maximumscore 1	
28 ☐ één van de volgende: • Mendini is van mening dat citaat en/of hergebruik kunnen leiden tot originele/nieuwe kunstobjecten • Mendini laat door 're-design' zien dat het geciteerde werk gemeengoed is geworden	
Maximumscore 2	
29 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: De jaren twintig werden gekenmerkt door optimistische gevoelens ten aanzien van industrialisatie en rationaliteit. Er ontstond (door de bevolkingstoename en de verbetering van de levensstandaard) grote behoefte aan producten. Door de industrialisatie werd het mogelijk deze machinaal en in grote oplage te vervaardigen. Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	<u>1</u>
Maximumscore 2	
30 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: In de jaren tachtig was de tijd van de grote ideologieën voorbij: de democratisering en de massaproductie waren doorgevoerd en er ontstond een steeds grotere behoefte aan individualisering. Kunstenaars en kopers lieten zich niet langer 'goede smaak' of standaardproducten voorschrijven. Vormgeving was voor de kunstenaar een 'persoonlijk' middel geworden en voor de koper een middel om zich van anderen te onderscheiden. Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven	<u>1</u>

Corneille**Maximumscore 3**

- 31 ☐ drie van de volgende aspecten:
- toepassing van geschematiseerde/primitieve/kinderlijke vormen
 - grove hanteringswijze, of: rauwe schildertechniek, of: spontane, enigszins ongecontroleerde hanteringswijze
 - geringe diepte, of: weinig plasticiteit
 - overallcompositie
 - toepassing van (donkere) contouren, of: contourlijnen
 - voorstelling is opgebouwd uit zowel geschilderde als getekende vormen, of: schilderen en tekenen zijn één

per juist aspect

1**Maximumscore 2**

- 32 ☐ Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:
In de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog heerste het idee dat de mens niet te veel door regels en beperkingen belemmerd moest worden. Zo zou het leven weer op een natuurlijke of creatieve manier kunnen worden geleid (en zou er een gelukkige maatschappij ontstaan). Cobra gaf dit optimisme vorm door zo spontaan mogelijk te schilderen (vanuit het hart en niet vanuit het aangeleerde).

Indien een relevant deel van het antwoord is gegeven

1**Maximumscore 3**

- 33 ☐ twee van de volgende voorbeelden:
- beeldend werk van primitieve volkeren en 'naïeven', of: volkskunst
 - beeldend werk van kinderen
 - beeldend werk van psychiatrische patiënten

per juist voorbeeld

1

Wat hen inspireerde was de expressiviteit, niet gehinderd door esthetische regels, of: het ongedwongen karakter ervan, of: deze beelden kenmerkten zich door een rijkdom aan vormen en kleuren (en lijnpatronen en vlakindelingen)

1**Maximumscore 2**

- 34 ☐ twee van de volgende argumenten:
- Boven- en onderzijde van de opdruk sluiten niet op elkaar aan, of: er ontstaat een naad.
 - De clip valt over de afbeelding heen.
 - De dop kan op verschillende manieren op de houder worden geplaatst, daardoor ontstaat er een verschuiving in de oorspronkelijke compositie, of: de oorspronkelijke voorstelling wordt in tweeën gedeeld.

per juist argument

1**Maximumscore 2**

- 35 ☐ twee van de volgende:
- ze wil haar klantenkring uitbreiden: ze spreekt een nieuwe doelgroep aan, die graag in het bezit wil komen van een (reproductie van een) 'kunstwerk'
 - ze wil het zakelijke imago terugdringen door gebruik te maken van de naamsbekendheid van de kunstenaar
 - ze zet zichzelf op een hoger plan: dat van de kunsten of dat van mecenas

per juist antwoord

1

Maximumscore 3

- 36 ☐ drie van de volgende argumenten:
- de pen is op de voorgrond van de folder geplaatst, of: de pen is het enige object in deze folder dat niet wordt overlapt
 - de pen heeft ten opzichte van kunstenaar en zeefdruk een groot formaat
 - de signatuur van Corneille lijkt vooral bij de pen te horen
 - het grote formaat van de tekst en de plaats daarvan: bovenaan de folder

per juist argument

1

Maximumscore 2

- 37 ☐ twee van de volgende:
- er is gauw sprake van een zekere onvrijheid of censuur: het bedrijf formuleert de opdracht en de mogelijkheid is aanwezig dat de uitwerking moet voldoen aan criteria die niets met kunst te maken hebben
 - zijn werk loopt het gevaar gereduceerd te worden tot consumptieartikel
 - hij loopt het risico in diskrediet te geraken omdat hij geassocieerd wordt met commercie (en dat kan de authenticiteit van zijn oeuvre twijfelachtig maken)

per juist antwoord

1

Met dank aan

Afbeelding 2: Prentenkabinet van de Rijksuniversiteit Leiden, Leiden
Afbeelding 3, 4 en 5 en figuur 1 en 2: Koninklijke Bibliotheek, 's Gravenhage
Afbeelding 10 en 11: Bauhaus-Archiv Berlin, Berlijn
Afbeelding 14 en 15: ABN/AMRO Bank, Venray

Copyrights

Afbeelding 14 en 15: Fred van den Brink, fotograaf, Arnhem

Einde